(K) 40 (N.G.)

Tiskano 60.000 komada

DANICA

KOLEDAR

DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA

ZA PROSTU GODINU

1923.

NA SVIJET IZDALO

HRV. KNJIŽ. DRUŠTVO SV. JERONIMA

U ZAGREBU 1922.
TISAK „NADBISKUPSKE TISKARE“ KAPTOL 27.

Cijena 24 krune
Za članove 12 kruna

Knjige Društva sv. Jeronima

jesu najbolje vrelo hrvatske pučke prosvjete. Već šezdesetičetvrtu godinu šire se te knjige po svim hrvatskim krajevima, pa nema ni sela ni grada, gdje ih nema. Ali ipak ima još obiteiji i kuća, gdje se knjige Društva sv. Jeronima još nisu udomile. Odsada neka ni toga više ne bude! Svaka hrvatska katolička kuća treba da ima bar jednog člana Društva sv. Jeronima. Tko plati 20 kruna, postaje član III. reda Društva sv. Jenima za cijeli život. A svaki član dobiva onda pogodnosti kod sviju društvenih izdanja. Eto sada **članovi dobivaju „Danicu“ i „Tri pučke pripovijetke“ u pola cijene, molitvenik „Kruh nebeski“ za 6 kruna jeftinije nego drugi, a od Nove godine 1923. dapače za 10 kruna jefinije.** Tko dakle samo te tri ovogodišnje knjige kupi, prištedi, ako se upiše do kraja listopada 1922. za člana Društva sv. Jeronima, već na tim knjigama više nego cijelu članarinu. Zato se upisujte u Društvo sv. Jeronima pa nagovarajte i druge, da se upišu.

Uzmite, čitajte i širite

knjige Društva SV. JERONIMA, koje još možete da naručite, a to su ove:

Biblija (izd. god. 1908.) Stari Zavjet	Din. 4·—	Slike i uspomene sa sela	Din. 3·—
Biblija (izd. god. 1909.) Stari Zavjet	„ 4·—	Svilogojsivo za puk	„ 2·—
Biblija (izd. god. 1910.) Stari Zavjet	„ 4·—	Štite životinje	„ 2·—
Biblija (izd. god. 1911.) Stari Zavjet	„ 4·—	Uputa u ratarstva (livadarstvo) . .	„ 4·—
Biblija (izd. god. 1914.) Stari Zavjet	„ 4·—	U školi trpljenja	„ 3·—
Biblija (izd. god. 1916.) Stari Zavjet	„ 4·—	Voće i njegova potreba	„ 5·—
Biblija (izd. god. 1917·) Stari Zavjet	„ 4·—	Vojvoda Ratimir	„ 3·—
Katolik na djelu	„ 4·—	Vračara Klara	„ 4·—
Kako je Razumović gojio svinje . .	„ 4·—	Za krst časni i slobrdu zlatnu . .	„ 4·—
Magnetizam i elektricitet	„ 3·—	Zarazne bolesti	„ 8·—
Molitvenik Kanižić, nevezan . . .	„ 5·—	Život G. našeg Isusa Krista I. dio	„ 4·—
Pčelarenje sa pokretnim saćem . .	„ 4·—	Život G. našeg Isusa Krista II. dio	„ 1·—
Povrćarstvo	„ 4·—	Život G. našog Isusa Krista III. dio	„ 4·—
Pripovijesti iz hrv. povijesti I. dio	„ 4·—	Život Bl. Djevice Marije I. dio . .	„ 4·—
Pripovijesti iz hrv. povijesti II. dio	„ 4·—	Život Bl. Djevice Marije II. dio .	„ 4·—
Pripovijesti iz hrv. povijesti IV. dio	„ 4·—	Životinje VIII. dio	„ 3·—
Pripovijesti iz hrv. povijesti V. dio	„ 4·—		

Preprodavaoci dobivaju 25% zopusta, ako naruče više knjiga. Svaki, tko naruči knjige, plaća otpremne troškove i poštarinu. Naručene se knjige šalju samo uz gotov novac ili pouzećem. Knjigâ u tvrdom vezu nema.

U ovoj „Danici“

slika na str. 149. prikazuje prizor, koji opisuje August Šenoa u »Seljačkoj buni«: kako je na sam Uskrs narod pobjegao u crkvu pred silnikom Tahijem, a on je sa svojim vojnicima provalio u crkvu, da istjera narod i da ga ubija. — Na str. 167. u 16. retku odozdo treba da stoji Mirko Bogović, a ne Milan Begović.

PUČKA KNJIŽNICA

IZDAVANA OD DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA.

KNJIGA CXCIX.

DANICA

KOLEDAR I LJETOPIS

DRUŠTVA SVETOJERONIMSKOGA

ZA PROSTU GODINU

1923.

[SA SLIKAMA.]

U ZAGREBU, 1922.

TISAK NADBISKUPSKE TISKARE.

Što ima u ovoj „Danici“?

Strana

I. Koledar i lietopis.

Godina 1923. . . . 4
Prosta godina 1923. . . . 6
Koledar . . . 8
Odbor Društva sv. Jeronima . . . 32
Izvještaj glavne godišnje skupštine Društva sv. Jeronima . . . 33

II. Članci, pripovijetke i pjesme:

Hrvatskome narodu. (Pjesma). Spjevao Isidor Poljak . 53
Hrvatski katolički prosvjetitelj. (Uspomeni † fra Didaka Buntića). Napisao Ilija Jakovljević . . . 55
Kovač. (Pjesma). Spjevao † Marin Sabić . . . 59
Kako tko sije, onako i žanje. (Pripovijest). Napisao Stjepan Širola . . . 59
Marijine suze. (Pjesma). Spjevao Milan Pavelić . . . 67
Papa neustrašive vjere. Napisao dr Pavao Lončar . . 68
Gospin barjak. (Pjesma). Spjevao dr Ivan Ev. Šarić . . 71
Papa svjetskoga mira. Napisao dr Stjepan Bakšić . . 72
Zar je i to dobar rodoljub? Napisao Podravac . . 75
Grad Trogir. Napisao Marko Vunić . . . 81
Čudakova žena. (Pripovijetka). Napisao Drago Gubarov . 88
Naselenje ili kolonizacija. Napisao Josip Šafran . . 97
Gospino čobanče. (Pjesma). Spjevao dr Ev. Šarić . . . 101
Široko srce. (Pripovijetka). Napisao Stjepan Petranović . . 102
Otkuda današnja skupoća? Napisao dr August Juretić 106
Za preporod seljačke obitelji. Napisao Josip Mravunec 110
Orah. Napisao Franjo Bartuš . . . 112
Potpisao se. (Pripovijetka). Nap. Bogdan Lepkyj, prev. M. Firak 113
Ne parbi se ludo! Napisao dr Julije Radočaj . . . 117
Načinite za vremena oporuku! Napisao dr Ćiril Brajša 121
Samouprava. Napisao dr Đuro Kuntarić . . . 123
Gospodarsko knjigovodstvo. Napisao Luka Bauer . 126
Zrak i svjetlo. Napisao dr Šime Cvitanović . . . 128
Što sam vidio kod braće Slovenaca? Napisao Antun Knežević . . . 130
Čiji je kada bio Srijem? Napisao Janko Erdelji . . . 133
Tri gospodarska izuma. Napisao fra Ciprijan Brkić . . 138
Međimurju. Pjesma). Spjevao Josip Zdunić. . . . 140
Kako da se čuvamo od groma? Napisao Mato Kiš . . 141
Više dobrih svećenika — manje ubojitog oružja! Napisao Stjepan Jelaković . . . 143
Naša cura i njihov momak. (Pripovijetka). Napisao Antun Matasović . . . 144
Najslavniji hrvatski seljak. (K 350. godišnjici Matije Gupca). Napisao dr Fran Binički . . . 149
Matija Gubec. (Pjesma). Spjevao dr Velimir Deželić . . 156
Sijecimo kvrge s hrastova drveta! Napisao Vilko Lavoger . . . 159
Fruškogorka. (Pripovijetka). Napisao dr Josip Andrić . . 162
Vješt kormilar. (Pjesma u čast predsj. Društva svetojeronimskoga). Spjevao Franjo Gjurgjina . . . 165

III. Slike.

Vigneta . . . 53
Fra Didak Buntić. Naslikao Gabriel Jurkić . . . 55

Strana

Kovač. (K pjesmi Marina Sabića). Naslikao Antun Petričić . . 59
Pijančevanje. (K pripovijesti »Kako tko sije...«). Naslikao Antun Petričić . . . 62
Pred krčmom. (K istoj pripovijesti). Naslikao Antun Petričić . . 66
Papa Pio XI. . . . 69
Papa Benedikt XV. u svojoj radnoj sobi . . . 73
Kako je silan narod pred papinim dvorom u Rimu čekao izbor novog pape . . . 77
Stolna crkva sv. Ivana Orsinija u Trogiru . . . 83
Loža sa zvonikom, gdje su se Trogirani sastajali na svečane dane 87
Mato tiera ženu kao strašilo u crkvu. (K pripovijesti »Čudakova žena«). Naslikao A. Petričić . . . 91
Korak na korak uz pjesmu. (K istoj pripovijesti). Naslikao A. Petričić 95
Gostoljubiva Ličanka. (K pripovijesti »Široko srce«). Nasl. A. Petričić 102
Starica i dugonja. (K istoj pripovijesti). Naslikao A. Petričić . . 105
Zadnja večera. (Iz crkve u Krašiću). Naslikao Marko Rašica . . 111
Oranje. (K pripovijesti »Potpisao se«). Naslikao A. Petričić . . 113
Pred sudom. (K istoj pripovijesti). Naslikao A. Petričić . . . 117
Evandelist sv. Matija. Naslikao Vlaho Bukovac . . . 121
Evandelist sv. Ivan. Naslikao Vlaho Bukovac . . . 125
Orlovsko sletište u češkom gradu Brnu . . . 131
Crkva Velike Gospe u Moroviću . . . 137
Srijemsko selo Morović, na rieci Bosutu, u mjesečini . . . 141
U šljiviku. (K pripovijesti »Naša cura...«). Naslikao A. Petričić . 145
Silnik Tahi provaljuje u crkvu, da ubija narod. (K članku »Najslavniji hrvatski seljak«). Naslikao A. Petričić . . . 149
Gubec drži sastanak pod lipom. (K istom članku). Naslikao A Petričić 151
Gupčeva lipa u Gornjoj Stubici, kakva je danas . . . 153
Krunidba Matije Gupca. (K pjesmi dra Velimira Deželića). Naslikao A. Petričić . . . 157
Pred zemunicom. (K pripovijesti »Fruškogorka«). Naslikao A. Petričić 163
Vigneta . . . 166

IV. Svaštice.

Novi hrvatski nadbiskup . . . 166
Novi hrvatski biskup . . . 166
Veliki katolički svjetski euharistijski sastanak u Rimu . . . 166
Veliki katolički svjetski orlovski sastanak . . . 166
Najslavniji hrvatski slikar . . . 166
K slici »Posljednja večera« . . . 167
K slici fra Didaka Buntića . . . 167
Slike k pripovijestima . . . 167
Crkva Velike Gospe u Moroviću . . . 167
O Matiji Gupcu . . . 167
Kako je to moguće? . . . 167
Hrvatski katolički pjesnik Marin Sabić . . . 168
Čega najviše treba hrvatskom selu? . . . 168
Koliko ima vinogradâ u Jugoslaviji? . . . 168
Pučka predavanja na selu . . . 168
Što je tiskara? . . . 168
Pravila za život hrvatskog seljaka . . . 169
Kako će gospodar zaštiti stoku od zaraznih bolesti? (Napisao dr. Ž. Bril) . . . 169

V.

Sajmovi . . . 170
Oglasi . . . 179

Godina 1923.

je 7431. godina od stvorenja svijeta po našem računu.

1060. godina otkako su sv. Ćiril i Metod uveli slavensku službu Božju u crkvu (863. godine).

1054. godina otkako se pravoslavna crkva odcijepila od katoličke crkve (869. godine).

999. godina otkako je osnovano hrvatsko kraljevstvo pod prvim hrvatskim kraljem Tomislavom (924. godine).

925. godina otkako je osnovano madžarsko kraljevstvo pod prvim madžarskim kraljem sv. Stjepanom (1000. godine).

821. godina otkako je prestala samostalna hrvatska država (1102. g.).

725. godina otkako je osnovano češko kraljevstvo (1198. godine).

705. godina otkako je osnovano srpsko kraljevstvo pod srpskim kraljem Stjepanom Prvovjenčanim (1217. godine).

623. godina otkako je pronaden barut (1300. godine).

546. godina otkako je osnovano samostalno bosansko kraljevstvo pod kraljem Tvrtkom (1377. godine).

483. godina otkako je izumljena štampa, kojom se tiskaju knjige i novine (1440. godine).

467. godina otkako su sv. Ivan Kapistran i Sibinjanin Janko potukli Turke kod Beograda i osvojili Beograd (1456. godine).

440. godina otkako je tiskana prva hrvatska knjiga (1483. godine).

431. godina otkako je pronadena Amerika (1492. godine).

363. godina otkako je donesen duhan u Evropu (1560. godine).

350. godina kako je pogubljen Matija Gubec, voda seljačke bune u Hrvatskoj.

274. godina otkako je donesen krumpir u Evropu (1649. godine).

252. godina otkako je Austrija pogubila bana Petra Zrinjskog i kneza Krsta Frankopana (1671. godine).

150. godina otkako je spojena biskupija srijemska i bosanska (1773. g.).

125. godina otkako je propala stara hrvatska dubrovačka republika (1798. godine).

108. godina otkako se rodio najslavniji hrvatski biskup Štrosmajer rodio se 1815., a umro 1905. godine).

105. godina otkako se rodio najveći hrvatski pjesnik Petar Preradović (1818. godine).

104. godina otkako se rodio najveći hrvatski glazbenik Vatroslav Lisinski (1819. godine).

100. godina otkako je Englez Stefenson izumio željeznicu (1822. godine).

93. godina otkako je napravljena prva željeznica na svijetu, i to u Engleskoj (1830. godine).

88. godina otkako su počele izlaziti prve hrvatske novine (1835. g.).

86. godina otkako je pronaden telegraf (1837. godine).

85. godina otkako je izumljena fotografija (1838. godine).

77. godina otkako je izumljena šivaća mašina (1846. godine).

64. godina otkako postoji Društvo sv. Jeronima u Zagrebu.

61. godina otkako je u Hrvatskoj napravljena prva željeznica (Sisak-Zagreb-Zidani most, 1862. godine).

46. godina otkako je izumljen telefon (1877. godine).

35. godina otkako je umro najveći voda Hrvata-Bunjevaca u Bačkoj biskup Ivan Antunović (1888. godine.

26. godina otkako je katolički preporoditelj Hrvata i Slovenaca dr Antun Mahnić postao hrvatskim biskupom na Krku (1897. godine).

9. godina otkako je nastao svjetski rat (1914. godine).

5. godina od prevrata i od postanka Jugoslavije (1918. godine).

Prosta godina 1923.

Godina 1923. jest prosta godina. Kršćani računaju svoju građansku godinu na osnovi tropske godine, koja broji 365 dana 5 sati 48 minuta i 46 sekunda ili 365.24220 dana.

Tropska je godina odsjek vremena, što ga treba Sunce, dok se ne vrati do proljetne točke. Siderijska godina jest odsjek vremena, što ga treba Sunce da dođe opet do iste točke svoga putovanja t. j. dok se ne vrati do iste zvijezde stajačice. Broji pak 365 dana 6 sati 9.5 min.

Proljetna točka nije stalna poput stajačice, već se radi precesije svake godine mijenja za 50".

Građanska je godina dulja od tropske za 0.0003 dana.

Četiri godišnje dobe.

Proljeće počinje ove godine po srednjoevropskom vremenu 21. ožujka u 4 sata 24 minuta po podne. Toga dana je noć jednako duga kao i dan.

Ljeto počinje 22. lipnja u 12 sati 3 minuta o podne. Ovo je najdulji dan u godini, a noć najkraća.

Jesen počinje 24. rujna u 3 sata 8 minuta jutrom. Noć i dan jednako su dugi.

Zima počinje 22. prosinca u 10 sata 2 minuta u večer. Ovo je najdulja noć, a najkraći dan u godini.

Pomične svetkovine.

a) Po rimskom kalendaru:

1. Sedamdesetnica 28. siječnja. — 2. Pepelnica 14. veljače. — 3. Uskrs 1. travnja. — 4. Spasovo 10. svibnja. — 5. Duhovi 20. svibnja. — 6. Tijelovo 31. svibnja. — 7. Prva nedjelja adventa 2. prosinca.

Po grčkom kalendaru:

1. Nedjelja o Mitru i Farizeju 15. siječnja. — 2. Mesopust 29. siječnja. — 3. Uskrs 26. ožujka. — 4. Spasovdan 4. svibnja. — 5. Duhovi 14. svibnja.

Kvaterni postovi.

21. veljače, 23. svibnja, 19. rujna, 19. prosinca.

Pomrčine 1923. po srednjeevropskom vremenu.

1. Djelomična pomrčina Mjeseca, dne 3. ožujka počinje u 3 sata 28. min. jutrom i traje do 5 sati 36 min. Vidjet će se i u nas.

2. Prstenasta pomrčina Sunca dne 17. ožujka počinje u 10 sati i 50 min. u jutro i traje do 4 sata 39 min. po podne.

3. Djelomična pomrčina Mjeseca dne 26. kolovoza počinje u 10 sati 52 min. u jutro i traje do 12 sati 27 min. o podne.

4. Potpuna pomrčina Sunca dne 10.—11. rujna počinje 10. rujna u 7 sati 14 min. u večer i traje do 11. rujna u 0 sati 20 min. noću.

Početak muslimanske nove godine 1342. pada u utorak, dne 14. kolovoza 1923. po rimskom kalendaru.

Početak židovske nove godine 5684. pada u utorak, dne 11. rujna 1923. po rimskom kalendaru.

Veliki blagdani i norme.

Glazba i plesanje zabranjeno je zadnja tri dana Velikoga tiedna, na prvi dan Uskrsa i Duhova, na Tijelovo, Badnjak i Božić.

Kazališne predstave zabranjene su na iste dane osim na Tijelovo. Ali kazališne predstave u dobrotvorne svrhe mogu se davati samo s dopuštenjem nadležne oblasti i na Uskrs, Duhove i Božić.

Norme: Uskrs, Duhovi, Tijelovo, Božić.

Državni praznici: 28. lipnja; 12. srpnja; 1. i 17. prosinca.

Koji su zapovijedani blagdani?

Po novom su crkvenom zakoniku samo ovo zapovijedani blagdani: sve nedjelje, Božić, Nova Godina, Bogojavljenje, Spasovo, Tijelovo, Petrovo, Velika Gospa, Svi Sveti i Bezgrješno Začeće (koji se moraju svetkovati). Svi ostali blagdani koji su prije bili zapovijedani (drugi dan Božića, drugi dan Uskrsa, drugi dan Duhova, Svijećnica, Blagovijest i Mala Gospa), sad se ne moraju više svetkovati, pa ne griješi onaj, tko u te dane radi i ne ide k svetoj misi. Još je po novom crkvenom zakoniku naređeno, da nema ni posta ni nemrsa na one posne ili nemrsne dane, na koje padne Nova Godina, Bogojavljenje, Petrovo, Velika Gospa, Svi Sveti i Božić.

Posveta pojedinih mjeseci.

Siječanj posvećen je Presv. Imenu Isusovu.
Veljača posvećen je svetoj Obitelji.
Ožujak posvećen je sv. Josipu.
Travanj posvećen je štovanju svetih pet Rana Isusovih.
Svibanj posvećen je Majci Božjoj.
Lipanj posvećen je Presv. Srcu Isusovu.
Srpanj posvećen je štovanju predragocjene Krvi Isusove.
Kolovoz posvećen je prečistom Srcu Marijinu.
Rujan posvećen je štovanju Anđela Čuvara.
Listopad posvećen je Kraljici Presvete Krunice.
Studeni posvećen je štovanju Svih Svetih i sjećanju duša u čistilištu.
Prosinac posvećen je Malenome Isusu.

Siječanj

ima (Januar) 31 dan

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
1. tjedan.		Kad se navrši osam dana. Lk. 2, 21.		
Pon.	1	**Novo ljeto 1923.**	19	Bonifacije †
Utr.	2	Makarije	20	Ignacije †
Srij.	3	Genoveva (uštap)	21	Julijana m. †
Četv.	4	Tito b.	22	Anastazija †
Pet.	5	Telesfor p.	23	10 mučen. †
Sub.	6	**Bogojavlj.** (Sv. 3 kr.)	24	Nav. Rožd. †
2. tjedan.		Kad bi Isusu 12 godina. Mt. 2, 42.		
Ned.	7	**1. po Bog.** Marcel. b.	25	**Rožd. Krist.**
Pon.	8	Severin op.	26	**Zbor. Bog.**
Utr.	9	**Rođ. dan kralj. Marije**	27	**R. d. kr. Mar.**
Srij.	10	Pavao pust. ☾	28	Domna m.
Četv.	11	Higin p.	29	Mladenci
Pet.	12	Ernest op.	30	Anisije m.
Sub.	13	Bogomir op. Glafira	31	Melanija
3. tjedan.		Prvo čudo Isusovo u Kani Galilejskoj. Iv. 2, 1.		
Ned.	14	**2. po Bog.** Feliks m.	1	**Novo ljeto**
Pon.	15	Mavro op.	2	Silvestar p.
Utr.	16	Marcel p.	3	Malahija pr
Srij.	17	Antun pust. (mlađ)	4	Zbor 70 muč.
Četv.	18	Sv. obitelj	5	Teopempto
Pet.	19	Priska m.	6	**Bogojavlj.**
Sub.	20	Fabijan i Sebastijan m.	7	Zbor Iv. Krst.
4. tjedan		Isus ozdravi gubavca. Mt. 8, 1.		
Ned.	21	**3. po Bog.** Agneza dj.	8	**N. p. Prosv.**
Pon.	22	Vincencij i Anast.	9	Polijevkto
Utr.	23	Zar. B. D. M.	10	Grigorije
Srij.	24	Timotej bp.	11	Teodozije
Četv.	25	Obr. sv. Pavla ap. ☽	12	Tatijana
Pet.	26	Polikarpo b. m.	13	Emil i Straton
Sub.	27	Ivan Zlatousti b.	14	Oci na Sin.
5. tjedan.		Oluja na moru. Mt. 8, 23.		
Ned.	28	**Sedamdes.** Ildefons b.	15	**Poč. Trioda**
Pon.	29	Franjo Sal. b.	16	Verige sv. Pet.
Utr.	30	Martina dj. m.	17	Antonije Vel.
Srij.	31	Petar Nol. pr.	18	Atanas. i Kiril

Pazi!

Svi zvjezdoznanstveni podaci označeni su po zagrebačkom vremenu.

Sunce

ulazi dne 21. u 2 s. 28 m. ujutro u znak Vodenjaka. Dan poraste za 54 min.

	Izlazi	Zalazi
1.	7 s. 39 m.	4 s. 28 m.
8.	7 „ 38 „	4 „ 35 „
15.	7 „ 36 „	4 „ 43 „
22.	7 „ 30 „	4 „ 52 „
29.	7 „ 24 „	5 „ 02 „

Mjesečeve mijene.

Uštap 3. u 3 s. 33 m. pr. p.
☾ Trećak 10. u 1 s. 55 m. pr. p.
Mlađ 17. u 3 s. 41 m. pr. p.
☽ Prvak 25. u 4 s. 59. m. pr. p.

Vrijeme.

U siječnju vode:
Vino nam ode!

Šta vele stari ljudi o vremenu?

Ako je trave u siječnju, ne će je biti u svibnju. Ako je u siječnju vode, ne će biti u listopadu vina. Ako nema zime u siječnju, bit će je u travnju i svibnju. Januarska kiša sve usjeve šiša. Ako nije siječanj u snijegu, teško njivi, vrtu, dolu i brijegu! Topla siječnja da nas Bog sačuva. Ako o Fabijanovu cvjeta, bit će o Cvljetnici mraza.

Dan	Dnevnik	Primitak K	fil.	Izdatak K	fil.
15	Klein				
21	Pisačić				
29	Rajal				
7	Gorgevičević Rosanović				
10	Papić Gregurić				
10	Guro u Wracallu Rofinl				
11					
12					
13	Gf. Carolina				
14	Pisačićka i Tolkmaj				
15	finance				
17	župnik ...				
18	župnik —				
19	„ „				
20	finance				
	Carolina Schnütterka				
„					
21	Vev Pisačićke ...				
23	Hela Zgb Načelnik na večer				
25	Blumschen vatrogasci Hela iz Zgb. jesine!				
26	Dikovska Vera				

14 Pisačić Tolkmaj
15 finance
27/1 Vera Hunsko Carolina
28/1 Hunska Zlata Kaske
29/1 Dikovska Vera Rund... 2 puta i Kanyza Hunska
30/1 Carlović, župnik
31 ... župnik Dikovska

Veljača

ima (Februar) 28 dana

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Četv.	1	Ignacije	🌕	19 Makarij
Pet.	2	Svijećnica.		20 Jeftimije
Sub.	3	Blaž bp.		21 Maksim
6. tjedan.		O dobrom sjemenu. Mt. 13, 24—30.		
Ned.	4	**Šezdeset.** Veronika		22 **N. bl. s. Tri sv.**
Pon.	5	Agata dj.		23 Kliment
Utr.	6	Doroteja dj. m.		24 Ksenija
Srij.	7	Romuald		25 Grigor. Bog.
Četv.	8	Ivan Mat.	☾	26 Ksenofont
Pet.	9	Ćiril Apol. dj. m.		27 Pr. moć. Iv. Zl.
Sub.	10	Skolastika dj.		28 Efrem sirski
7. tjedan.		Domaćin uzimlje poslenike u vinograd, Mt. 20, 1.		
Ned.	11	**Pedeset.** Uk. G. Lurd.		29 **Mes.** M. s. Ig.
Pon.	12	Eulalija		30 **Sv. 3 Jerarha**
Utr.	13	Fuska dj. m.		31 Kir. i Ivan
Srij.	14	Pepelnica	†	1 Trifon m.
Četv.	15	Faust. i Jov. m.	🌑 †	2 **Sreten.**
Pet.	16	Julijana dj.	†	3 Sim. i Ana
Sub.	17	Konstantin m.	†	4 Izidor Pelus
8. tjedan.		Izađe sijač da sije sjeme svoje. Lk. 8, 4.		
Ned.	18	**Čista.** Simeon b.		5 **Siropust.** Ag.
Pon.	19	Konrad pr.	†	6 Vukol b. †
Utr.	20	Euherij b.	†	7 Partenije †
Srij.	21	Eleonora dj.	†	8 Teodor vlm. †
Četv.	22	Stol. sv. Pet. u A.	†	9 Nikifor m. †
Pet.	23	Petar Damj.	†	10 Haralampij †
Sub.	24	Matija Ap.	☽ †	11 Vlasij bp. †
9. tjedan.		Isus proriče svoju muku i liječi slijepca Lk. 18, 31.		
Ned.	25	**Pačista.** Viktorin m.		12 **I. N. P.** Melet.
Pon.	26	Aleksandar m.	†	13 Simeon s. †
Utr.	27	Leandar m.	†	14 Ćiril ap. †
Srij.	28	Teofil	†	15 Onisim †

Sunce

ulazi dne 19. u 4 s. 53 m. posl. p. u znak Riba. Dan poraste za 1 s. 17 m.

	Izlazi	Zalazi
5.	7 s. 16 m	5 s. 12 m.
12.	7 „ 7 „	5 „ 23 „
19.	6 „ 56 „	5 „ 32 „
26.	6 „ 45 „	5 „ 42 „

Mjesečeve mijene.

🌕 Uštap 1. u 4 s. 53 m. po pod.
☾ Trećak 8. u 10 s. 16 m. pr. p.
🌑 Mlađ 15. u 8 s. 7 m. u v.
☽ Prvak 24. u 1 s. 6 m. u j.

Vrijeme.

Ako velja ne veljuje Starac Marat opakuje.

U veljači prašina — znači: dobra ljetina.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Ako veljača muhe izmami, ožujak će ih sve da podavi. Bolje je u veljači vidjeti u polju gladna vuka, nego li u košulji u polju čovjeka. Ako se mačka u veljači sunča, u ožujku će opet za peć. Ako je Matija hladan, bit će još dugo zime, ali obično sveti Matija led razbija, a kad ga nema, on ga sprema.

Dan	Dnevnik	Primitak K	fil.	Izdatak K	fil.
5	Agata				
6	Dora C				
14	Valentin Zal.				
26	Šandor				
2	kod Kleina Hela i ja.				
	župnik i Vera.				
4	kod Kirholca i župnik i mi				
5	Mira				
6	„ učitelj i župnik				
7	„ Forst i Vukovci Carolina				
8	„ župnik na večeri				
9	gf [illegible] Mira Rendeli mal[o]				
10	Mira Klein [illegible] s mamom [illegible]				
11	župnik s mamom Mači [illegible] Mira				
12	Pokornica				
13	župnik s mamom Zabok				
14	z gf i Carolina				
15	župnik s mamom Zlatar Lađilovec				
	Hela Mira g. Bedekovćina Pavlek [illegible]				
16	„ „ ja u Bradan na objed				
17	Šafran Novoselski [illegible] onda mi gore, a onda Novi [illegible]				
	g. Carolina večera				
18	Mira Novoselska Šafran i mi u Zabok				

19/II Novi učitelj
20/II Carolina
21/II Mira [illegible]
22/II Mi [illegible]

24/II gf i Carl. [illegible]
25/II župnik i ja u Bradan
26/II
27/II Mama Katell[?] ja u g. Bedekovćini
28/II Carolina i gf

Zlatar ja i gf
Dolje

Ožujak

ima (Marat) 31 dan

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar	
Četv.	1	Albin b.	†	16	Pamfil †
Pet.	2	Simplicij	†	17	Teodor m. †
Sub.	3	Kunegunda dj. 🌑	†	18	Leo p. †
10. tjedan.		Isusa napastuje đavao. Mt. 4, 1.			
Ned.	4	**Bezim.** Kazimir		19	**2. N. P.** Arhip
Pon.	5	Eusebije	†	20	Lav ep. †
Utr.	6	Felicita i Perpetua m.	†	21	Timotaj †
Srij.	7	Toma Akv.	†	22	Petar i At. †
Četv.	8	Ivan od B.	†	23	Polikarp †
Pet.	9	Franjka Rim. ☾	†	24	Naš. g. Iv. Kr. †
Sub.	10	40 mučenika	†	25	Tarasij b. †
11. tjedan.		Isus se preobrazi na gori. Mt. 17, 1.			
Ned.	11	**Sredoposna.** Eulogij		26	**3. N. P.** Porf.
Pon.	12	Grgur Vel.	†	27	Prokopije †
Utr.	13	Rozina	†	28	Basilij b. †
Srij.	14	Matilda	†	1	Evdokija †
Četv.	15	Longin m.	†	2	Teodot †
Pet.	16	Heriberto	†	3	Evtropije †
Sub.	17	Patrik b. 🌕	†	4	Gerasim †
12. tjedan.		Isus izgoni vraga. Lk. 11, 14.			
Ned.	18	**Gluha.** Eduard		5	**4. N. P.** Konon
Pon.	19	Josip z. B. D. M.	†	6	42 mučenika †
Utr.	20	Niketa	†	7	Vasilije †
Srij.	21	Benedikt	†	8	Teofil †
Četv.	22	Oktavijan	†	9	40 muč. †
Pet.	23	Oton	†	10	Kodrat †
Sub.	24	Gabriel ark.	†	11	Sofronij †
13. tjedan.		Isus nahrani 5.000 ljudi. Iv. 6, 1.			
Ned.	25	**Cvjetna.** Blagov. ☽		12	**5. N. P.** Teof.
Pon.	26	Emanuel	†	13	Nikifor †
Utr.	27	Rupert	†	14	Benedikt †
Srij.	28	Guntram	†	15	Agap. i Tim. †
Četv.	29	Vel. četvrtak	†	16	Savin. Pokl. †
Pet.	30	Vel. petak	†	17	Aleksij †
Sub.	31	Vel. subota	†	18	Kiril b. †

Sunce

ulazi dne 21. u 4 s. 24 m. posl. p. u znak Ovna i tim počinje proljeće. Dan poraste za 1 s. 34 m.

	Izlazi	Zalazi
5.	6 s. 32 m.	5 s. 51 m.
12.	6 „ 20 „	6 „ 0 „
19.	6 „ 7 „	6 „ 10 „
26.	5 „ 54 „	6 „ 19 „

Mjesečeve mijene.

🌑 Uštap 3. u 4 s. 24 m. u j.
☾ Trećak 9. u 7 s. 31 m. u večer.
🌕 Mlad 17. u 1 s. 51 m. posl. p.
☽ Prvak 25. u 5 s. 42 m. posl. p.

Babji budžak.

Baba namrštila čelo,
Šalje nam kiše zacijelo,
Prede već tanko, bijelo,
Skoro će crno, debelo.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Bolje da te zmija upekne, nego da te ožujsko sunce ugrije. Koliko je u ožujku rose, toliko je u svibnju mrazeva. Kišan ožujak je seljaku zao, a suh travanj još gori. Ožujak i zima ako zubom ne ugrizu, repom ošinu. Snježan ožujak ublja njive i vinograde. Ožujska grmljavina, rodna godina. Ožujska prašina nosi obilato žita i vina. Ako u ožujku kukavica kuka i roda klepeće, bit će toplo proljeće. Kako je o Josipovu, tako će biti cijelog proljeća.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
9	Fančika, Kulmer				
18	Šandek				
19	Zvijarović Herger Hadrović Pápsika				
24	Pinkovci				
25	Sabor [illegible]				
1/III	[illegible] Hela · ja [illegible] !				
2/III	Cenajček [illegible]				
3/III	Gfi Carolina [illegible] na Kulmina.				
4/III	Ja Zlatar [illegible]				
5/III	Hela Zglo.				
6/III	Carolina sama.				
10/III	· · Ja na objedu kod Kluma				
11/III	Ulica i Bistri.				
12/III	fodor Liberik autom [illegible].		11/III fabrika [illegible]		
14	[illegible] ja Zlatar granicari				
17	[illegible] Dr Horvat na [illegible] Pokorny i Carlucci na Kulmina				
18	Kod [illegible] na objedu, Dr Horvat [illegible]				
19	Dr Horvat Prof [illegible] objed ja na i [illegible] Braičak [illegible]				
20	Carolina na [illegible]				
22	Carlucci [illegible]. Hela [illegible]				
23	Wrüdi na Kulmina.				
24	[illegible], Dabrovska i Caroline !!!		fabrika [illegible]		
25	Pokorny, gfin [illegible] Kulmer				
27	Vera [illegible]. Ja na objedu [illegible]				
28	[illegible] Boza Ritter [illegible] Bersi, Wrüdi [illegible]				
29	Pokorny, gfi Carolina [illegible]				
30	[illegible] Bersi [illegible] [illegible] Mašo.				
31	[illegible] Hela Janko [illegible]				

Travanj

ima (April) 30 dana

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
14. tjedan.		Isusa hoće da kamenuju. Iv. 8, 46.		
Ned.	1	**Uskrs**	19	**Cvjetna.** Hris.
Pon.	2	Uskrsni ponedjeljak	20	Jov. i Serg.
Utr.	3	Rikardo	21	Jakob †
Srij.	4	Izidor b.	22	Vasilije m. †
Četv.	5	Vincencije Fer.	23	Vel. četvrtak †
Pet.	6	Siksto	24	Vel. petak †
Sub.	7	7 žalosti B. Dj. M.	25	**Blagovijest**
15. tjedan.		Isus svečano ulazi u Jerusalim. Mt. 21, 1.		
Ned.	8	**Bijela.** Albert ☾	26	**Uskrs**
Pon.	9	Akacije b.	27	**Uskrsni p.**
Utr.	10	Mehtilda	28	**Uskrsni ut.**
Srij.	11	Leon p.	29	Marko b.
Četv.	12	Julij p.	30	Ivan Ljestv.
Pet.	13	Hermenegildo m.	31	Ipatij b.
Sub.	14	Tiburcije m.	1	Marija Eg.
16. tjedan.		Isus uskrsnu iz groba. Mr. 16, 1.		
Ned.	15	**2. po Usk.** Anast.	2	**N. Tomina**
Pon.	16	Turibije m.	3	Nikita pr.
Utr.	17	Rudolf m.	4	Josip pj.
Srij.	18	Elevterij	5	Teodot i Ag.
Četv.	19	Krescencij	6	Evtihij
Pet.	20	Teotim	7	Grigorij
Sub.	21	Anselmo	8	Irodij
17. tjedan.		Isus dođe na zatvorena vrata. Iv. 20, 19.		
Ned.	22	**3. po Usk.** Sot. i Kaj.	9	**N. miron.**
Pon.	23	Juraj m.	10	Terencije
Utr.	24	Fidelis m.	11	Antipije
Srij.	25	Marko Ev.	12	Vasilije b.
Četv.	26	Klet i Marcel m.	13	Artemon
Pet.	27	Petar Kan. Zita	14	Martin p.
Sub.	28	Pavao od K.	15	Aristarh
18. tjedan.		Isus dobri pastir. Iv. 10, 11.		
Ned.	29	**4. po Usk.** Petar m.	16	**N. o. raslab.**
Pon.	30	Katarina S. dj.	17	Simeon pr.

Sunce.

ulazi dne 21. u 4 s. 2 m. u jutro u znak Bika. Dan poraste za 1 s. 28 m.

	Izlazi	Zalazi
2.	5 s. 41 m.	6 s. 28 m.
9.	5 „ 28 „	6 „ 37 „
16.	5 „ 15 „	6 „ 45 „
23.	5 „ 2 „	6 „ 54 „
30.	4 „ 52 „	7 „ 3 „

Mjesečeve mijene.

Uštap 1. u 2 s. 10 m. po noći.
☾ Trećak 8. u 6 s. 23 m. u jut.
Mlađ 16. u 7 s. 28m. u jutro.
☽ Prvak 24. u 6 s. 20 m. u jutro.
Uštap 30. u 10 s. 30 m. u veče.

Vrijeme.

Vedri li se travanj noću: Škodi vinu ko i voću.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Ako je travanj lijep, bit će svibanj ružan. Ako je travanj vlažan, onda je valjan. Travanjska je kiša blagoslov, ali svibanjska je još bolja. Travanj u kiši, svibanj u cvijetu. Mokar travanj, suh lipanj; suh travanj, mokar lipanj. Svaka kap đurđevske kiše vrijedi dukat. Vedre noći u travnju opake su i voću i vinu. Iza travanjske grmljavine više mraza nema. Što je travanj tiši, ljepši, to je svibanj ljući, bješnji.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
1	Grčić				
3	Gusek Šimić				
7	Herman				
12	Helfman				
18	Mm Car				
23	Feržović; Coca, Carković, Tomay Car Kallay Gjurinec Berk Šoš				
25.	Marko Klarić				
1.	Helia fauso, lagar Berk Ženi Šoljaga, ante Conka Franca Vora				
2	ah ah Lazar, Juma Šimpi Erika Somorgi, Mena i Somorgi fil.	29/4 9/1 Carina maritale mitij obrt			
3.	Lazar na večer				
4.	u ostarce				
5.	Zlatar!!! sa				
6	familie Novak!!! po pobrani am				
7.	Kovačić, gfi Carolina				
8	Mr Rakovica ji Hela				
9.	Ja Zgb. dacé ff.				
10.	Carolina				
11	Ranec. Aida Pozarbski (P!!!) Zapuškovčevc				
12	gfi Carolina i Čačević				
13	Carlucci prirtjela dik prodan.				
14	Žagrica parnuna Maca Zlata i provračeni.				
15	Ja Braića Hela Mata				
16	zajmica najjim i na ex Otkonji Carlucci Vrić				
18	Ja i Zlatar gfi i Carolina samo i ottac. Ja Braićeva večer.				
19	Zagrib. fri abada. Oni pobrani večer uhiti.				
20	u petrug mala — 22/4 Braićan Novak!				
23	gf. Carol. Račić Fiska vna ff. Greta Gradijević Bakić ... Gjuran Rendelj				
24.	Ja Zagb Kristna				

Svibanj

ima (Maj) 31 dan

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Utr.	1	Filip i Jakov a p.	18	Ivan pr.
Srij.	2	Atanasij	19	Pafnacije
Četv.	3	Zaštita sv. Josipa	20	Teodor
Pet.	4	Monika. Florijan	21	Januarij
Sub.	5	Pijo V. p.	22	Teod. S.
19. tjedan.		Malo i ne ćete me više vidjeti. Iv. 16, 16.		
Ned.	6	**5. po Usk.** Ivan pred vrat.	23	**N. o samar.**
Pon.	7	Stanislav b. ☾ } molitveni dani	24	Sava, Str.
Utr.	8	Miholjice } molitveni dani	25	Marko ev.
Srij.	9	Gregorije N. } molitveni dani	26	Vasilije b. m.
Četv.	10	**Spasovo**	27	Simeon
Pet.	11	Franjo Hijer pr.	28	Jason i Sosip.
Sub.	12	Nerej i Ahilej mm.	29	Mč. Kizički
20. tjedan.		Idem k Onomu, koji me je poslao. Iv. 16, 5.		
Ned.	13	**6. po Uskr.** Servacij m.	30	**N. o slijep.**
Pon.	14	Bonifacije m.	1	Jeremija pr.
Utr.	15	Sofija. Ivan de la Sal. 🌑	2	Atanasij b.
Srij.	16	Ivan Nep. m.	3	Teodosije
Četv.	17	Paskal	4	**Voznesen.**
Pet.	18	Venancij	5	Irena
Sub.	19	Celestin p.	6	Job
21. tjedan.		Ako što zaištete od Oca, dat će vam. Iv. 16, 23.		
Ned.	20	**Duhovi.** Bernardin pr.	7	**N. Ot. nik. s.**
Pon.	21	Duh. poned. Feliks K.	8	Jov. ap. i j.
Utr.	22	Helena i Julija	9	Pr. m. sv. Nik.
Srij.	23	Desiderij ☽	10	Simon Zilot.
Četv.	24	Ivana udov.	11	Kiril i Metod
Pet.	25	Urban papa	12	Nikodim ap.
Sub.	26	Filip Nerij pr.	13	Glikerija
22. tjedan.		Kada dođe Utješitelj. Iv. 15, 26.		
Ned.	27	**Presv. Trojstvo**	14	**Sošest. s. D.**
Pon.	28	Augustin b.	15	**Duh. pon.**
Utr.	29	Maksimin m.	16	Duh. utor.
Srij.	30	Ferdinando pr. 🌕	17	Andron
Četv.	31	**Tijelovo.** Angela	18	Teodot m.

Sunce

ulazi dne 22. u 3 s. 43 m. u jut. u znak Blizanaca. Dan poraste za 1 s. 7 m.

	Izlazi	Zalazi
7.	4 s. 42 m.	7 s. 12 m.
14.	4 „ 33 „	7 „ 20 „
21.	4 „ 26 „	7 „ 28 „
28.	4 „ 20 „	7 „ 35 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 7. u 7 s. 18 m. u več.
🌑 Mlađ 15. u 11 s. 38 m. u v.
☽ Prvak 23. u 3 s. 25 m. po p.
🌕 Uštap 30. u 6 s. 7 m. u jut.

Vrijeme.

Kad u svibnju mnogo s'jeva. Mudar seljak neka pjeva.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Iza mokra svibnja ide suh lipanj, iza suha svibnja ide mokar lipanj. Svibanjska rosa sve nagoni, a svibanjski mraz sve ubija. Majske kiše što više, to žita i vina sve više. Spasovske i duhovske kiše pune koševe i podrume. Suh svibanj, gladna godina. Hladan svibanj sijena i vina daje. U svibnju prepelica pućka, pošto će biti u jesen hrana; što više pućka, to skuplja hrana. Mnoga u svibnju grmljavina, uvijek je rodna godina.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
15	Broz Bešić				
16	Fischer				
22	Babić Vagner Vranyczany Kulmer				
28	Celenjak				
30	Gašić [illegible]				
1.	Hrašćina T. zapisnik [illegible]				
3.	[illegible], Antunović Petek Kokolj [illegible]				
4	[illegible] zapisnik [illegible]				
5	Kulmer: Carolina, [illegible] zapisnik. [illegible]				
6	[illegible] Marko Barta i ona zapisnik Vera.				
9	[illegible]				
11	zapisnik [illegible]				
12	Marko				
13	„ [illegible] Hela [illegible]				
14	Marko [illegible]. S. D. i Schmidt. [illegible]				
19	Marko [illegible]				
20	Kod [illegible] i natrag				
21	K Bakić [illegible] natrag				
22	Kod [illegible] natrag				
23/5	Dr Bliz samo [illegible] Anton				
25.	S. D. i [illegible].				
26.	[illegible] Gf. i [illegible]				
27	[illegible] i Marko [illegible]				
29	Živković, [illegible] Gf. i Carolina (Kostić!)				

Lipanj

ima (Junij) 30 dana

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar	
Pet.	1	Pamfil	19	Patrikije	
Sub.	2	Erasmo b.	20	Talalej m.	
23. tjedan.		Ako tko ljubi mene, držat će riječ moju. Iv. 14, 23.			
Ned.	3	**2. po Duh.** Klotilda	21	**Ned. sv. Sv.**	
Pon.	4	Kvirin b.	22	Vasilisko	
Utr.	5	Bonifacije b.	23	Mihael	
Srij.	6	Norbert b. ☾	24	Simeon pr.	
Četv.	7	Robert	25	N. gl. sv. Iv.	
Pet.	8	Medardo	26	Karpo	
Sub.	9	Primo i Felicijan m.	27	Heladije	
24. tjedan.		Dana mi je sva vlast. Mt. 28, 18.			
Ned.	10	**3. po Duh.** Margar.	28	**2. Ned.** Nikit.	
Pon.	11	Barnaba ap.	29	Teodosija m.	
Utr.	12	Ivan Fak.	30	Izakij pr.	†
Srij.	13	Ante Padovanski pr.	31	Jeremij	†
Četv.	14	Basilij vel. ●	1	Justin m.	†
Pet.	15	Vid i dr. m.	2	Nikefor	†
Sub.	16	Franjo Regis	3	Lukilian	†
25. tjedan.		Čovjek neki zgotovi večeru. Lk. 14, 16.			
Ned.	17	**4. po Duh.** Adolf	4	**3. Ned.** Mitr.	
Pon.	18	Marko i Marc.	5	Petar K.	
Utr.	19	Juliana Fal.	6	Visarij b.	†
Srij.	20	Silverij p.	7	Teodot	†
Četv.	21	Alojzij pr. ☽	8	Teodor Str.	†
Pet.	22	Pavlin	9	Kiril Al.	†
Sub.	23	Alban m.	10	Timotej m.	†
26. tjedan.		Priča o izgubljenoj ovci. Lk. 15, 1.			
Ned.	24	**5. po Duh.** Ivan Krst.	11	**4. Ned.** B. i B.	
Pon.	25	Vilim op.	12	Onufrije	
Utr.	26	Ivan i Pavao m.	13	Akilina	†
Srij.	27	Ladislav kr.	14	Elisej pr.	†
Četv.	28	**Spomen pal. jun.** ●	15	**Vidov dan**	
Pet.	29	**Petar i Pavao**	16	Tihon	†
Sub.	30	Spom. sv. Pavla	17	Manuil	†

Sunce ulazi dne 22. u 12 s. 3 m. u znak Raka i počinje ljeto. Dan poraste za 15 min.

	Izlazi	Zalazi
4.	4 s. 15 m.	7 s. 41 m.
11.	4 „ 13 „	7 „ 46 „
18.	4 „ 12 „	7 „ 49 „
25.	4 „ 13 „	7 „ 51 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 6. u 10 s. 19 m. jutro.
● Mlađ 14. u 1 s. 42 m. po p.
☽ Prvak 21. u 9 s. 46 m. u več.
● Uštap 28. u 2 s. 4 m. po p.

Vrijeme.

Hladan juni
Sve pokunji.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Kišan lipanj sve pokvari. Hladan juni sve pokunji. Suh lipanj nosi dobro vino. Jako ljeto nosi jaku zimu. Kakav lipanj, takav i prosinac. Nikakvo ljeto, nikakva zima. Ako je na Medardovo kiše, bit će je 3 tjedana. Do Petrova valja kiša, po Petrovu baš ništa. Ako kukavica iza Petrova dugo kuka, proriče zlu godinu.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
8	Novi				
13	[illegible] ~~[illegible]~~				
21	Novi Kluži				
23	Josek				
27	Lafer [illegible]				
29	[illegible], Gregorić, Juiller				
1	[illegible]				
2	[illegible] 3. Marko [illegible] Mihue Mira Žula [illegible]				
4. 5	Mira 6 Mira 7 Mira 8 Mira 9 Mira [illegible] g[illegible]				
10	[illegible] župnik				
12	Načelnik [illegible]				
13	[illegible] 14/6 Helfman, [illegible]				
15	[illegible], [illegible]				
16	Župnik [illegible] Karolina, Marta [illegible], Marko				
18	Marta [illegible]				
19	[illegible]				
20	Marta [illegible]				
23	g Carolina				
24	[illegible] župnik [illegible]				
25	[illegible] i župnik				
27	G[illegible] Carolina				
28	[illegible], [illegible], [illegible] župnik				
29	[illegible] g. Carolina [illegible]				
30	[illegible] župnik				

Srpanj

ima (Julij) 31 dan

Dani		Rimski kalendar	Grčki kalendar	
27. tjedan.		O obilatom ribolovu. Lk. 5, 1.		
Ned.	1	**6. po Duh.** Teobaldo op.	18	**5. Ned.** Leon.
Pon.	2	Pohod bl. D. Marije	19	Juda †
Utr.	3	Heliodor	20	Metodij †
Srij.	4	Udalrik	21	Julijan †
Četv.	5	Ćiril i Metod.	22	Eusebij †
Pet.	6	Romul b. Izaija pr. ☾	23	Agripina m. †
Sub.	7	Vilibaldo	24	**Rođ. sv. Iv.**
28. tjedan.		Ako pravednost vaša ne bude veća. Mt. 5, 20.		
Ned.	8	**7. po Duh.** Elizabeta	25	**6. N.** Fevron.
Pon.	9	Brcko b.	26	David kr.
Utr.	10	Amalija dj.	27	Samson
Srij.	11	Pijo p. I.	28	Kir i Ivan
Četv.	12	Mohor	29	**Petar i Pav.**
Pet.	13	Margareta, Anaklet	30	Zb. 12 apost.
Sub.	14	Bonaventura b. ●	1	Kuzma i Dom.
29. tjedan.		Pomnoženje hljeba. Mk. 8, 1.		
Ned.	15	**8. po Duh.** Henrik car	2	**7. N.** Halj. B.
Pon.	16	Gospa od Karm.	3	Jakint
Utr.	17	Aleksij	4	Andrija kr.
Srij.	18	Kamilo	5	Kiril i Met.
Četv.	19	Vinko Paulski	6	Atanasij
Pet.	20	Ilija pr.	7	Toma
Sub.	21	Danijel pr. ☽	8	Prokop. vlm.
30. tjedan.		Čuvajte se lažnih proroka. Mt. 7, 15.		
Ned.	22	**9. po Duh.** Marija M.	9	**8. N.** Pankr.
Pon.	23	Apolinar b. m.	10	45 mučenika
Utr.	24	Kristina dj. m.	11	Euf. i Olga
Srij.	25	Jakob ap.	12	Proklo i Hil.
Četv.	26	Ana m. B. D. M.	13	Zb. arh. Gab.
Pet.	27	Pantaleon	14	Akila
Sub.	28	Nazar., Inocent m.	15	Vladimir v.
31. tjedan.		O nepravednom upravitelju. Lk. 16, 1.		
Ned.	29	**10. po Duh.** Marta	16	**9. N.** Antin.
Pon.	30	Abdon i Senen m.	17	Og. Marija
Utr.	31	Ignacij Lojol. pr.	18	Emilijan m.

Sunce

ulazi dne 23. u 11·2 u v. u znak Lava. Dan se skrati za 49 m.

	Izlazi	Zalazi
2.	4 s. 16 m.	7 s. 51 m.
9.	4 „ 21 „	7 „ 48 „
16.	4 „ 27 „	7 „ 44 „
23.	4 „ 34 „	7 „ 38 „
30.	4 „ 42 „	7 „ 30 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 6. u 2 s. 56 m. u jut.
● Mlađ 14. u 1 s. 45 m. u jut.
☽ Prvak 21. u 2 s. 32 m. u jut.
○ Uštap 27. u 11 s. 33 m. u v.

Vrijeme.

Jul močvaran Svačemu je kvaran.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Hladan srpanj sve ljeto rashladi. Srpanj močvaran, svačemu je kvaran. Ilijina kiša ne nosi beričeta. Ako je na Ilinje kiše, bit će je i više. Kad jako rodi žir, bukvica i lješka, bit će jake zime i mnogo snijega. Ako se na bližnjim brdima (ili dalekim brdima prema zapadu) pokažu maglovili oblaci koji dulje vremena stoje, pa se raširuju i spuštaju, nadaj se kiši. Bijeli oblak pada, bit će kiše, hlada, crni oblak leti, duga kiša prijeti.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
10	Stari Brajdić				
13	Ritter				
20	Vuković				
26	[illegible] Kellay Kovačević				
28	[illegible] Kissl [illegible]				
31	[illegible]				
1	[illegible]				
2	[illegible]				
3	[illegible]				
4	[illegible]				
5	[illegible]				
6	[illegible]				
7	[illegible]				
8	[illegible]				
9	[illegible]				
10	[illegible]	24/ [illegible]			
		30/ [illegible]			
		31/ [illegible]			
15/7	[illegible]				
16/7	[illegible] z Ida [illegible]				
17	Ida, [illegible]				
18	[illegible]				
19	[illegible]				
20	[illegible]				
21	[illegible]				
22	[illegible]				
23	[illegible]				
24/7	[illegible]				
25	[illegible]				
26	[illegible] 27/. [illegible]				

Kolovoz

ima (August) 31 dan

Dani		Rimski kalendar	Grčki kalendar	
Srij.	1	Petar u okovima	19	Makrina
Četv.	2	Alfonso L. Porciun.	20	**Ilijin dan**
Pet.	3	Augustin b. zagreb.	21	Simeon
Sub.	4	Dominik pr. ☾	22	Marija Magd.
32. tjedan.		Isus plače nad Jerusalimom. Lk. 19, 41.		
Ned.	5	**11. po Duh.** Snježna G.	23	**10. Ned.** Tr.
Pon.	6	Preobr. Krist.	24	Boris
Utr.	7	Kajetan	25	Ana
Srij.	8	Cirijak	26	Paraškeva
Četv.	9	Roman m.	27	Pantalejmon
Pet.	10	Lovrinac m.	28	Prohor
Sub.	11	Suzana m.	29	Kalinik
33. tjedan.		O Farizeju i cariniku. Lk. 19, 9.		
Ned.	12	**12. po Duh.** Klara op. ●	30	**11. Ned.** Sila
Pon.	13	Hipolit i Kasijan m.	31	Jevdokim m.
Utr.	14	Eusebij pr. †	1	Pr. sv. Kr.
Srij.	15	**Uzeće B. D. M.**	2	Pr. m. s. St.
Četv.	16	Joakim, Rok	3	Isak
Pet.	17	Jacint pr.	4	7 ml. ef.
Sub.	18	Jelena	5	Evsigenij
34. tjedan.		Isus izliječi gluhonijemoga. Mr. 7, 31.		
Ned.	19	**13. po Duh.** Lud. b. ☽	6	**Preobraž.**
Pon.	20	Stjepan kr.	7	Dormetije i dr.
Utr.	21	Ivana Francis. ud.	8	Emilijan
Srij.	22	Timotej	9	Matija
Četv.	23	Filip Benicij	10	Lavrentij
Pet.	24	Bartol ap.	11	Evplo
Sub.	25	Ljudevit kr.	12	Fot. m.
35. tjedan.		O milosrdnom samaritancu. Lk. 10, 23.		
Ned.	26	**14. po Duh.** Pelagija ◐	13	**13. N.** Maks.
Pon.	27	Josip Kalas pr.	14	Mihelj pr.
Utr.	28	Augustin b.	15	**Uspen. Bog.**
Srij.	29	Glav. Iv. Krst.	16	Diomid m.
Četv.	30	Ruža Lim. dj.	17	Miron m.
Pet.	31	Rajmundo	18	Flor. i Lavro.

Sunce

ulazi dne 24. u 5 s. 55 m. u j. u znak Djevice. Dan se umanji za 1 s. 22 m.

	Izlazi	Zalazi
6.	4 s. 49 m.	7 s. 23 m.
13.	4 „ 58 „	7 „ 11 „
20.	5 „ 05 „	7 „ 0 „
27.	5 „ 15 „	6 „ 48 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 4. u 8 s. 22 m. u večer.

● Mlad 12. u 12 s. 17 m. o podne.

☽ Prvak 19. u 7 s. 7 m. u jutro.

◐ Uštap 26. u 11 s. 29 m. u jutro.

Vrijeme.

Ako August žeže, Žeže i vino.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Ako kolovoz žeže, žeće i vino. Suh kolovoz, suho vino; voden kolovoz, vodeno vino. Kakav kolovoz s početka, onakav je i do kraja. Što veće hrpe mravi u kolovozu nabacaju, to jaču zimu prorokuju. U kolovozu hladan vjetar nosi postojano vrijeme. Bura o Gospojini prorokuje zimu punu snijega. Što je u kolovozu više kiše, to će vina biti više, ali što je deblja u kolovozu kiša, to je tanje u listopadu vino.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
4	[illegible]				
8	[illegible]				
16	Albert 13 Klara				
18	Papadopoli				
20	[illegible]				
23	[illegible]				
25	[illegible], [illegible]				
27	[illegible]				
28	[illegible]				

Rujan

ima (Septembar) 30 dana

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Sub.	1	Egidij op.	19	Andrija m.
36. tjedan.		**Isus ozdravi deset gubavaca. Lk. 17, 11.**		
Ned.	2	**15. po Duh.** Zenon m.	20	**14. N.** Sam.
Pon.	3	Mansvet b. ☾	21	Tadej ap.
Utr.	4	Rozalija dj.	22	Agaton.
Srij.	5	Laurencij Just. b.	23	Lup. m.
Četv.	6	Zaharija	24	Evtihij m.
Pet.	7	Marko Krizin m.	25	Bartolom. ap.
Sub.	8	Rođ. B. D. M.	26	Adrijan m.
37. tjedan.		**Nitko ne može dva gospodara služiti. Mt. 6, 24.**		
Ned.	9	**16. po Duh.** Gorg.	27	**15. N.** Pimen
Pon.	10	Nikola Tol. prizn. ●	28	Mojsija
Utr.	11	Proto i Hij. m.	29	**Usjek. Iv. K.**
Srij.	12	Ime Marijino	30	Aleksandar
Četv.	13	Amat b.	31	Pol. poj. B.
Pet.	14	Uzv. sv. križa	1	Simeon
Sub.	15	Žalosna Gospa	2	Mamant
38. tjedan.		**Isus uskrisuje mladića u Naimu. Lk. 7, 11.**		
Ned.	16	**17. po Duh.** Ljudmila	3	**16. N.** Joan.
Pon.	17	Rane sv. Fr. ☽	4	Vavila
Utr.	18	Josip Kuper. pr.	5	Zaharij
Srij.	19	Januarij b. m. †	6	Evdoksij m.
Četv.	20	Eustahij	7	Soson m.
Pet.	21	Matej ap. †	8	**Rođ. B. D. M.**
Sub.	22	Mauricij m. †	9	Joak. i Ana
39. tjedan.		**Isus izliječi bolesnoga od uloga. Mt. 9, 1.**		
Ned.	23	**18. po Duh.** Lino p.	10	**17. N.** Minod.
Pon.	24	Gerardo b.	11	Teodora
Utr.	25	Kleofa m., ○	12	Avton.
Srij.	26	Ciprijan i Justina m.	13	Kornel
Četv.	27	Kuzma i Damjan mm.	14	**Krstov dan**
Pet.	28	Većeslav kr.	15	Nikita
Sub.	29	Mihael arh.	16	Evfemija m.
40. tjedan.		**Koja je najveća zapovijed u zakonu. Mt. 22,**		
Ned.	30	**19. po Duh.** Jeronim pr.	17	**18. N.** Sofija

Sunce

ulazi dne 24. u 3 s. 8 m. u jutro u znak Težulje i tim počinje jesen. Dan se smanji za 1 s. 30 m.

	Izlazi	Zalazi
3.	5 s. 23 m.	6 s. 36 m.
10.	5 „ 32 „	6 „ 23 „
17.	5 „ 40 „	6 „ 9 „
24.	5 „ 47 „	5 „ 56 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 3. u 1 s. 47 m. po pod.

● Mlađ 10. u 9 s. 33 m. u več.

☽ Prvak 17. u 1 s. 4 m. po p.

○ Uštap 25. u 2 s. 16 m. u jutro.

Vrijeme.

Rujanski hlad — Gotov jad.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Ako ne odu lastavice do Miholja, ne će biti jake zime. Grmljavina o Miholju proriče plodnu godinu. Iza topla i suha rujna ide hladan i mokar listopad. Kakav je u rujnu početak, takav mu je i svršetak. Ako je rujan hladan, bit će mnogo bolesti. Rujanska kiša zlato je njivama, a otrov vinogradima. Ako je zora ili večernji žar jako rumen, osobito ako se širi prema sjeveru, najavljuje kišu i vihor, a ako je ružičast i ako se širi prema jugu, oglašuje lijepo vrijeme.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
8	Žujevi	11/9		Jovka.	
11	Emil rođ. dan	13/9		Fratica	
16	Milka				
19	rođ. Hela				
23	Tekla				
29	Tafolova Hela Lenček Novi Halina!				
	1/9 Endlerova mala tini Rittera Greta Nikola Ramor Lenčević Novi Dragunić Ramorović Frangeš.				
6	Halina,				
7	„ Hinko i Gin				

Listopad

(Oktobar)

ima 31 dan

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Pon.	1	Remigij b.	18	Evmenij
Uto.	2	Anđeli čuvari	19	Trofim
Srij.	3	Kandid ☾	20	Evstatij
Četv.	4	Franjo Asiški pr.	21	Kodrat
Pet.	5	Placid m.	22	Foka
Sub.	6	Brunon pr., Vjera dj. m.	23	Zač. Iv. Krst.
41. tjedan.		Isus izliječi čovjeka od vodene bolesti. Luk. 14, 1.		
Ned.	7	**20. po Duh.** Marko p.	24	**19. N.** Stef. P.
Pon.	8	Brigita ud.	25	Evfrosima m.
Utr.	9	Dionisij b. m.	26	Sp. Iv. ap.
Srij.	10	Franjo Borgia pr. ●	27	Kalistrat
Četv.	11	Nikasij	28	Hariton
Pet.	12	Maksimilijan m.	29	Kirjak
Sub.	13	Eduardo kr., Kolom. m.	30	Grigorij m.
42. tjedan.		Priča o kraljevskoj svadbi. Mt. 22, 1.		
Ned.	14	**21. po Duh.** Kalist p.	1	**20. N.** P. B.
Pon.	15	Terezija dj.	2	Kiprijan
Utr.	16	Hedviga ☽	3	Dionis.
Srij.	17	Sv. Margareta Al.	4	Jerotej
Četv.	18	Luka ev.	5	Haritima m.
Pet.	19	Petar Alk.	6	Toma
Sub.	20	Vendelin pr., Irena dj.	7	Sergij
43. tjedan.		Isus ozdravi ženu od krvotoka. Mt. 9, 18.		
Ned.	21	**22. po Duh.** Uršula dj.	8	**21. N.** Pelag.
Pon.	22	Kordula dj.	9	Stefan d. s.
Utr.	23	Ivan Kapistr. pr.	10	Evlampij
Srij.	24	Rafael Ark. ⊕	11	Filip
Četv.	25	Hrisanto i Darija m.	12	Prov i Tarah
Pet.	26	Demetrij m.	13	Karpo
Sub.	27	Sabina m.	14	Paraskeva
44. tjedan.		O kralju, koji obračunava sa slugama. Mt. 18, 15.		
Ned.	28	**23. po Duh.** Sim. i Jud.	15	**22. N.** Evtim.
Pon.	29	Dan Oslobođenja	16	Longin stot.
Utr.	30	Marcel m.	17	Osija
Srij.	31	Vuk b.	18	Luka ev.

Sunce.

ulazi dne 24. u 3 s. 8 m. u j. u znak Strijelca. Dan se smanjio za 1 s. 29 m.

	Izlazi	Zalazi
1. 5 s. 57 m.		5 s. 43 m.
8. 6 „ 5 „		5 „ 30 „
15. 6 „ 14 „		5 „ 17 „
22. 6 „ 23 „		5 „ 5 „
29. 6 „ 33 „		4 „ 54 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 3. u 6 s. 29 m. u jut.
● Mlađ 10. u 7 s. 6 m. u jut.
☽ Prvak 16. u 9 s. 54 m. večer.
⊕ Uštap 24. u 7 s. 26 m. u večer.

♎

Što vele stari ljudi o vremenu?

Iza lijepe jeseni ide jaka zima i rodna slijedeća godina. Iza bijela listopada ide zelena veljača, iza zelena listopada bijela veljača. Što je ranije hladno i što ranije opadne list, to ranije bude zima. Što se list duže drži, to se zima dalje pruži. Mnoge magle u listopadu nose zimu punu snijega. Ako prvi snijeg padne na blato, bit će i sva zima blatna, a ako padne na mraz, nadajmo se bogatoj godini.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
3.4	[illegible]				
4	[illegible]				
9	[illegible]				
13	[illegible]				
17	[illegible]				
18	[illegible]				
31	[illegible]				

Studeni

ima (Novembar) 30 dana

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Četv.	1	**Svi Sveti** ☾	19	Joel
Pet.	2	Dušni dan. Justin m.	20	Artemije
Sub.	3	Humberto b.	21	Ilarij
45. tjedan		Je li slobodno dati porez cesaru. Mt. 22, 15.		
Ned.	4	**24. po Duh.** Karlo B.	22	**23. N.** Averk.
Pon.	5	Emerik pr.	23	Jakov ap.
Utr.	6	Leonardo pr.	24	Areta
Srij.	7	Engelberto b. m.	25	Markijan
Četv.	8	Godfrid b., Bogdan pr. 🌑	26	Dimitrij
Pet.	9	Teodor m.	27	Nestor
Sub.	10	Andrija Avel.	28	Petka vlm.
46. tjedan.		Isus ozdravi ženu od krvotoka. Mt. 9, 18.		
Ned.	11	**25. po Duh.** Martin b.	29	**24. N.** Anast.
Pon.	12	Martin p.	30	Milutin kr.
Utr.	13	Stanislav Kostka	31	Stahij
Srij.	14	Josafat b. m.	1	Kuzma
Četv.	15	Leopold ☽	2	Akindin
Pet.	16	Edmundo	3	Akeps
Sub.	17	Grgur čudotv. b.	4	Joanikij
47. tjedan.		Kraljevstvo je nebesko kao zrno gorušično. Mt. 13, 31.		
Ned.	18	**26. po D.** Roman m.	5	**25. N.** Galak.
Pon.	19	Elisabeta	6	Pavao isp.
Utr.	20	Feliks Val. pr.	7	Lazar
Srij.	21	~~Prikaz. B. D. M.~~	8	Zbor Mihajla
Četv.	22	Cecilija dj. m.	9	Onisifor
Pet.	23	Klement p. m. 🌕	10	Erast
Sub.	24	Ivan od Kr.	11	Mino
48. tjedan.		Isus navješćuje propast Jerusalima. Mat. 24, 15.		
Ned.	25	**27. po Duh.** Katarina d.	12	**26. N.** Jov. m.
Pon.	26	Konrad	13	Ivan Zl. †
Utr.	27	Virginij	14	Filip †
Srij.	28	Sosten	15	Gurij †
Četv.	29	Saturnin m., Huminata	16	Matej ev. †
Pet.	30	Andrija ap.	17	Grigorij †

Sunce

ulazi dne 23. u 9 s. 0 m. jutrom u znak Strijelca. Dan se smanji za 1 s. 8 m.

	Izlazi	Zalazi
5.	6 s. 42 m.	4 s. 44 m.
12.	6 „ 52 „	4 „ 36 „
19.	7 „ 03 „	4 „ 29 „
26.	7 „ 11 „	4 „ 23 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 1. u 9 s. 49 m. u več.

🌑 Mlad 8. u 4 s. 27 m. po podne.

☽ Prvak 15 u 10 s. 41 m. u jut.

🌕 Uštap 23. u 1 s. 58 m. po pod.

Mjesec i zvijezde.

Kada je mjesec blijed, osobito kad ima ogradu (gumno, kolo), i kad se ta ograda prelijeva u razne boje, onda znaj, da će biti kiše (snijega).

Crvena ograda u zimi naviješta vjetar.

Obratno: čisto jasan mjesec obećaje nam lijepo vrijeme.

Mjesec blijed, tužan: Dan ružan.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Grmljavina u studenom znači rodnu buduću godinu. Mraz na kišu što deblji, to bolji. Ako novembarski snijeg koji dan poleti pa prijeđe, bolje godi njivi nego dubre. Što prije zima počne da bjesni, prije izbjesni. Jasan mjesec u studenom obećaje lijepo vrijeme.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
4.	Cenajzen Ritter, Broz Vojna Carolina				
5	Baron [illegible]				
7	[illegible] Zatok				
9	[illegible]				
11	Marko [illegible]				
20	[illegible]				
27	Kallay				
30	[illegible] Bandi				
20	Godišnjica [illegible]				

Prosinac

ima (Decembar) 31 dan

Dani		Rimski kalendar		Grčki kalendar
Sub.	1	**Dan Ujedinjenja** ☾	18	Platon †
49. tjedan.		Isus proriče sudnji dan. Lk. 21, 25.		
Ned.	2	**1. Adv.** Bibijana dj.	19	**27. N.** Avd. pr.
Pon.	3	Franjo Ksaver.	20	Grigorije
Utr.	4	Barbara dj. m.	21	**Uvod Bog.**
Srij.	5	Sava op.	22	Filim. †
Četv.	6	Nikola b.	23	Amfilohij †
Pet.	7	Ambrosij b.	24	Katarina †
Sub.	8	**Bezg. zač. B. D. M.** 🌑	25	Kliment †
50. tjedan.		Ivan šalje učenike svoje k Isusu. Mt. 11, 2.		
Ned.	9	**2. Adv.** Leokadija dj. m.	26	**28. N.** Alipij
Pon.	10	Prenos kuće Lor.	27	Jakov Pers.
Utr.	11	Damas p.	28	Irinarh †
Srij.	12	Maksencij m.	29	Param. †
Četv.	13	Lucija dj. m.	30	Andrija †
Pet.	14	Spiridion b.	1	Naum †
Sub.	15	Irenej b. m. ☽	2	Avakum †
51. tjedan.		Židovi poslaše svećenike i levite k Ivanu. Iv. 1, 19.		
Ned.	16	**3. Adv.** Adelhajda ud.	3	**29. N.** Sofron.
Pon.	17	**Kraljev rođ. dan**	4	**Kralj. r. d.**
Utr.	18	Oček. por. B. D. M.	5	Sava †
Srij.	19	Vladimir	6	**Nikola**
Četv.	20	Amon m. †	7	Ambrosij †
Pet.	21	Toma ap.	8	Patapij †
Sub.	22	Zenon m. †	9	**B. Z. B. D. M.**
52. tjedan.		Ivan propovijeda u pustinji. Lk. 3, 1.		
Ned.	23	**4. Adv.** Viktorija dj. 🌕	10	**30. N.** Ivan d.
Pon.	24	Badnjak. Adam i Eva	11	Danilo st.
Utr.	25	**Rođ. Kristovo. Božić**	12	Spiridion †
Srij.	26	Stjepan prvi m.	13	Evstratij †
Četv.	27	Ivan ap. i ev.	14	Levkije †
Pet.	28	Mladenci mm.	15	Eleoterij †
Sub.	29	Toma b. m.	16	Agej †
53. tjedan.		Marija i Josip čudjahu se. Lk. 3, 1.		
Ned.	30	David kr. ☾	17	**N. praoteč.**
Pon.	31	Silvestar p.	18	Sebastian m.

Sunce

ulazi dne 22. u 10 s. 2 m. u več. u znak Kozoroga i tad počinje zima. Dan se smanjio za 16 m.

Izlazi	Zalazi
3. 7 s. 19 m.	4 s. 20 m.
10. 7 „ 26 „	4 „ 18 „
17. 7 „ 32 „	4 „ 20 „
24. 7 „ 36 „	4 „ 23 „
31. 7 „ 39 „	4 „ 27 „

Mjesečeve mijene.

☾ Trećak 1. u 11 s. 9 m. pr. pod.
🌑 Mlađ 8. u 2 s. 30 m. u jut.
☽ Prvak 15. u 3 s. 38 m. u jut.
🌕 Uštap 23. u 8 s. 33 m. pr. p.
☾ Trećak 30. u 10 s. 7 m. u več.

Vrijeme.

Bolje decembar ružan
Nego južan.

Što vele stari ljudi o vremenu?

Iza prosinca snijega puna ide godina roda puna. Kada dan počne da raste, raste i zima. Blatan prosinac, blatna i sva slijedeća godina. Mlak prosinac pokvarj svu zimu. Bolje Božić ružan, nego južan. Zelen Božić nosi bijeli Uskrs. Vodenica, koja melje o Božiću kolače, ne će o Uskrsu pogače Što je Božić bliže mijeni i mladini, to će jače zime biti. Ako se dim spušta, kazuje na zimu ili snijeg, a ako se ravno diže, naviješta lijepo vrijeme.

Dan	Dnevnik	Primitak K	Primitak fil.	Izdatak K	Izdatak fil.
3	Fagar				
4	Jana [illegible].				
6	Ritter [illegible] Rikoff Feller				
7	Krangován				
13	Rakovic · Bertić				
17	Jagar				
21	Csikovi				
23	Hrniják				
26	[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Kallay.				
27	Janko, Jorg.				

Pokrovitelj društva svetojeronimskoga:

Preuzvišeni i prečasni gospodin

Dr ANTE BAUER,

nadbiskup zagrebački itd.

Odbor društva svetojeronimskoga:

Predsjednik:

Ljudevit Knežić,

kanonik prvostolne crkve zagrebačke.

Potpredsjednik:

Dr Velimir Deželić st.,

ravnatelj kr. sveučilišne biblioteke.

Dr Josip Andrić, urednik, književnik.

Dr Stjepan Bakšić, urednik „Kat. lista".

Petar Grgec, književnik.

Dr Josip Lončarić, bilježnik. nadarb. prv. crkve.

Dr Stjepan Markulin, odvjetnik.

Ivan Šimatović, blagajnik. prestojnik dijecezan. blagajne.

Stjepan Širola,

nasl. kr. žup. škol. nadzornik, urednik „Vjernog druga".

Upravitelj: **Miroslav Galović,** n. ravn. učitelj u miru.

Glavna godišnja skupština Hrvatskog književnog društva sv. Jeronima

održana 9. veljače 1922.

Rijetko je na kojoj glavnoj skupštini našega društva bilo prisutno toliko (preko stotinu) članova, kako je to bilo na glavnoj skupštini 9. veljače 1922. Zato je skupština održana u novoj velikoj Jeronimskoj dvorani. Medu ostalima bijahu na skupštini presvijetla gospoda biskupi dr Jos. Lang i dr Dom. Premuš, zatim kanonici dr Dočkal, dr Međimorec, dr Franjo bar. Salis-Seewis i Franjo Vojaković. Bilo je više gospode župnika, učitelja, i drugih odličnih prijatelja društva.

Ponajprije je **društveni predsjednik** kanonik Ljudevit Knežić u 11 sati prije podne otvorio skupštinu i pozdravio skupštinare, a onda je izrekao ovaj govor:

»Vrlo štovana gospodo! Čast mi je, da vas, ugledni i vrijedni skupštinari, i ove godine na 54. skupštini Društva sv. Jeronima u ime njegove preuzvišenosti nadbiskupa kao društvenoga pokrovitelja i u ime svoje najsrdačnije pozdravim. Došavši na ovu glavnu skupštinu, mogli ste na teritoriju naše društvene zgrade i u samoj zgradi opaziti nešto novo. U dvorištu našem stoji lijepo sagradena nova zgrada, a u podrumu našem mogli biste vidjeti namještenu jednu novu tiskaru. Ni jedno ni drugo, ni zgradu ni tiskaru nije podiglo naše društvo, nego su ta dva objekta podignula i vlasništvom su bratskih nam katoličkih društava »Narodne Prosvjete« i zadruge »Katolički Dom«. Na zamolbu bratskih odbora tih društava, da im dozvolimo na svom dvorištu sagraditi zgradu i u podrumskim prostorijama namjestiti tiskaru, društveni je naš odbor u načelu na to pristao već u godini 1920., a prošle godine ugovorismo i konkretno, što je bilo potrebno u tom pogledu, da su spomenuta društva skoro pristupila radu i kako vidite, stvar prošle godine priveli i kraju.

Veleštovana gospodo! Tvrdo sam uvjeren, da ćete onako rado i od srca, kako je odbor na to pristao, i vi to isto tako odobriti, jer nesamo da je to učinjeno u skladu sa slovom naših pravila, nego je to učinjeno i u tradicionalnom duhu našega društva. Ta što je bio čitav život našega društva od preko 50 godina, nego samo jedno intenzivno nastojanje za izgra-

divanjem kršćanske, katoličke kulture! Sva bezbrojna njegova izdanja odišu jedino tim duhom. Iako su naravski književna društvena izdanja bila glavnim i temeljnim sredstvom za postizavanje društvene svrhe, naše društvo ipak nije propustilo nijedne zgode, a da ne bi prema svojoj mogućnosti potpomagalo katoličku akciju i izvan odredenih svojih granica. Predaleko bi me zavelo, da tu zalazim u detalje, dosta je da napomenem samo one hiljade naših knjiga, što smo ih raspoklonili katoličkom pokretu oko osnivanja pučkih knjižnica. Postupajući dakle u duhu naše tradicije vrlo smo rado izašli ususret i ovim našim bratskim katoličkim društvima, te ih primili u svoju kuću, to rade, što nam je vrlo dobro poznato, kolika je skupoća i poteškoća sa gradilištima i kolika je tjesnoća kućnih prostorija. Pa kad se i u druge svrhe, n. pr. tvorničke, upotrebljavaju dvorišna gradilišta, i kad se drugdje podrumske prostorije mogu upotrijebiti za najsjajnije barove (zabavišta), zašto da se i slične naše prostorije ne bi mogle upotrijebiti u katoličke kulturne svrhe! Ne sumnjajući dakle, da ćete, gospodo, rado odobriti ovaj zaključak društvenoga odbora, želio sam u jednu ruku i tom prilikom naglasiti katolički karakter našega društva, a u drugu ruku istaknuti još jednu misao. Po tom, što smo u spomenutoj stvari izašli ususret bratskim društvima, došli smo s njima u dodir tek u nekom materijalnom pogledu, i to ne bi bilo baš mnogo, kad ne bi ovaj slučaj mogao biti povodom, da dodemo i u duhovnu vezu. Ja mislim, da to hoćemo, a to bi bilo i potrebno. Ja idem još dalje. Takve duhovne veze trebalo bi izmedu svih katoličkih društava, i još više izmedu svih katoličkih kulturnih radnika. Poznato vam je, da se po inicijativi »društva hrvatskih književnika« išlo za tim, da se sva hrvatska književna i slična društva udruže u jedan savez, sigurno u sličnu svrhu, što sam je i ja spomenuo, t. j. za medusobno pomaganje i olakšavanje sličnog posla. Nama nažalost radi različitih kulturno-prosvjetnih načela često nije moguće da stupimo u takvo udruženje, pogotovu ako se radi o idejnoj kooperaciji, ali je to onda veća naša dužnost raditi oko toga, da se udruže ona društva i oni radnici, koji su istih načela, kao što su to katolička društva i katolički radnici. U kakvoj formi bi to trebalo i moglo da bude, o tome ne mogu da ovdje govorim, dosta je da naglasim, kako će posvemašnja pocijepanost, koja još uvijek vlada u mnogom pogledu, biti na štetu zajedničkoga cilja, dok bi medusobni duhovni kontakt i u radu sigurno donio mnogo koristi. Jednom riječju: u sveukupnom našem radu treba više sistema. Osim sporazuma s »Narodnom Prosvjetom« i s »Katoličkim Domom« povod ovim mislima, gospodo, bilo je i jedno nedavno novo književno izdanje, oko kojega se razvila dosta opširna polemika, a isto je tako povodom tome bilo i naše novo izdanje molitvenika: »K r u h n e b e s k i«. Sigurno pogadate, na koje ono prvo spomenuto novo izdanje mislim. Mislim na Vlašićev »Evandelistar«. To se samo po sebi razumije, da ne kanim ni najmanje ulaziti u onu polemiku, tek hoću da upozorim na jednu s obje strane konstatovanu činjenicu, a ta je, da nije bilo sporazuma. Otuda pak, što nije bilo sporazuma, nastao je jedan dosta neugodan nesporazumak, koji posve sigurno ne će biti od koristi tome izdanju, a ni samoj stvari. Ne bih želio, da se što slično dogodi i našem izdanju molitvenika, koji smo uz velike troškove, kako ćete vidjeti iz izvještaja gosp. bilježnika, izdali u 200.000 primjeraka.

Zato smo već unapred nastojali da izbjegnemo svakom nesporazumku. Povodom su naime ovome novom izdanju bile dvije neophodne potrebe: prva, da se za sve naše biskupije utvrdi jedan obrazac onih molitava, koje svećenik glasno moli s vjernicima svojim, a druga, što su u posljednjim godinama, kako smo ustanovili po potražbama, gotovo posve bili rasprodani svi najrazličitiji molitvenici, a izdavanje je novih većih naklada po ostalim izdavačima postalo otešćano radi skupoće. Tim našim molitvenikom udovoljeno je jednoj i drugoj potrebi. A u jednom i drugom slučaju radili smo prema principu sporazuma. U prvom, u pogledu jednog obrasca javnih molitava, oslonili smo se na jednodušni zaključak konferencije svih naših biskupa, zaključak, kojim se za te molitve prihvatila redakcija izvrsnog stiliste i poznavaoca hrvatskog jezika, sadašnjega nadbiskupa sarajevskog dra Ivana Šarića, a u drugom slučaju smo se oslonili na gotovu popularnost našeg svetojeronimskog molitvenika »Kruh nebeski«, koju je s dosadašnjim izdanjima već otprije stekao kod katoličkog puka sviju naših hrvatskih pokrajina. To je svima poznata stvar. Prvi put je »Kruh nebeski« došao u ruke našeg hrvatskog svijeta kao redovno društveno izdanje zajedno s ostalim redovnim izdanjima, pa je kao vrstan molitvenik hrvatskom puku odmah ušao u volju, te ga je on simpatično prihvatio i pozdravio. Za to nesamo da primismo usmenih i pismenih dokaza odmah nakon razaslanja njegova, nego se to uskoro utvrdilo i novim posebnim izdanjem njegovim od 50.000 primjeraka, koji su svi u razmjerno kratko vrijeme raspačani, te su se i poslije toga mnogo potraživali. Mislim, da mi je u toj činjenici slobodno konstatovati onaj sporazum, koji je jedan od najboljih sporazuma, a to je sporazum samoga puka. Kako dakle vidite, mi smo doista nastojali raditi po naglašenom principu sporazuma, pa se stoga imamo i razloga nadati, da će naš molitvenik i ovaj puta biti nesamo od puka rado primljen, nego i od njegovih vodiča, njegovih svećenika, rado preporučivan. Taj apel nisam bez razloga spomenuo. Uprkos toga naime, što smo mi ovako radili, kako sam sada opisao, čuju se glasovi s nekih strana i iz nekih naših pokrajina (n. pr. iz Slavonije), da oni imadu boljih molitvenika, nego što je ovaj naš. Gospodo! U težnji za što većim napretkom svega našeg hrvatskog naroda čuvajmo se nepotrebnih i neumjesnih provincijalističkih tendencija! Takvi provincijalizmi mogli su biti još razumljiviji u ono predilirsko vrijeme, kad je jedna pokrajina od druge bila odijeljena zidom različitih ortografija i različitih dijalekata. No veliko ilirsko doba učinilo je tomu kraj, jer je uvelo za sav hrvatski narod, makar i uz veliku borbu, jednu ortografiju, kojom se i danas služimo, i jedan književni dijalekat, dijalekat štokavski. Zidovi su provincijalizma pali, a upravo ih je do temelja razorilo baš naše Društvo sv. Jeronima, koje je svojim izdanjima prvo i slavodobitno prešlo sve provincijalske granice i već odavna kulturno ujedinilo sav hrvatski narod. Isto bih vam tako, kao »Kruh nebeski«, gospodo, kad bi bilo potrebno, preporučio i ovogodišnju »D a n i c u«, ali, hvala Bogu, te potrebe danas nema radi toga, što ju je i naš novi urednik lijepo uredio u duhu i pravcu predašnjih »Danica«, te je ona danas gotovo već sva raspačana. To je dakako i zasluga naših dobrih povjerenika, te i njima za to bila najljepša hvala. A ujedno, gospodo povjerenici, i jedna daljnja molba, da nam naime sličnu pomoć pružite i kod raspača-

vanja jednog posebnog našeg izdanja. Već je pred više godina bila isticana želja, da se kraj redovitih izdanja prema potrebi izdavaju i posebna izdanja, koja će se u manjoj nakladi rasprodavati sama za sebe. Ono, što smo prije zamišljali kao neki plus ili višak, danas je postalo krutom nuždom. Kada prema poznatim prilikama, koje su već više puta na glavnim skupštinama razložene, ne možemo izdavati redovita izdanja, kako smo to prije činili, i ograničivši se samo na »Danicu«, za koju također moramo tražiti naplatu, odlučismo se, da počnemo s onakim posebnim izdanjima u malenoj nakladi. Prvi pokušaj načinismo sa lijepe »Tri pučke pripovijetke«, izvadene, jer već zaboravljene, iz starijih nekih izdanja. Od uspjeha tog prvog pokušaja zavisi i daljnji rad u tom pravcu. A kako su gospoda povjerenici i u drugim društvenim uspjesima imali uvijek ponajveći udio, tvrdo se nadam, da će to jednako biti i u tom novom radu našega društva.

Po svemu ovom, što sam rekao, možete, vrlo štovana gospodo, vidjeti, da naše Društvo sv. Jeronima srčano kroči naprijed i dalje usprkos teških prilika, u kojima se neprestano nalazi književno tržište. Bilo je u posljednje vrijeme teških časova, kad smo mislili, da ćemo morati posve stati, i da će čitav rad doći u pogibelj, da zapne. A ja se duže vremena ne osjećam baš najzdravijim, a uz to sada još više zaposlen svojim zvaničnim dužnostima kao prokustos (čuvar) prvostolne crkve, pa sam već više puta pomislio, da zamolim prijatelje, da me riješe teške odgovornosti, koju kao predsjednik imam da nosim. No ljubav prema društvu nije mi dala da ga ostavim prije, nego vidim, da mu je i budući rad posve osiguran. Jedanaest je već godina, što vašim povjerenjem nosim ovu čast predsjednika Društva sv. Jeronima. U tih jedanaest godina mnogo se toga promijenilo, kako u čitavom svijetu, tako i u samom društvu. Bio sam svjedokom i sudionikom najrazličitijih časova u njemu, i radosnih i žalosnih. S radosnima sam se veselio, sa žalosnima žalostio, no u jednima i drugima bilo je čitavo srce moje s društvom. S kolikim sam samo veseljem i ponosom gledao onaj silan zamah društva u godinama pred ratom i za samih godina rata! Proslava naše pedesete godišnjice bila je svemu tomu vrhunac. One časove brojim medu najsretnije časove svoga života. No kako sam doživio možda od svih predsjednika najljepše časove u životu našega društva, tako sam doživio i časove najteže. Iza one sunčane vedrine skoro se naše nebo počelo prekrivati oblacima. Poslije rata i poslije općenog sloma zaprijetio je slom i našem društvu. Moje je srce počelo zepsti od brige i straha. Nastala je borba za opstanak, jer je trebalo naći način, da se preture one posljednje tri četiri najljuće godine, nesamo s obzirom na materijalno stanje društva, nego i s obzirom na raspoloženje članova u svezi s promijenjenim prilikama. Uvjeravam vas, da sam mnogo trpio, pa sada to srdačnije hvalim Višnjemu, što je svake pogibelji za život našega društva nestalo. Društvena imovina sačuvana je netaknuta, a i raspoloženje članova, sudeći po rasprodaji ovogodišnje »Danice«, postalo je normalno. Evo sigurna temelja za daljnji razvitak! I sada mogu spokojno da prepustim svoje mjesto drugome, svijestan sebi, da sam sve, što sam mogao, dao milome društvu, svu brigu i skrb svoju, a u prvom redu iskrenu ljubav. Progovarajući možda posljednji put s ovoga časnoga mjesta od

srca hvalim svima, koji su me na tome časnom ali i odgovornom mjestu potpomagali, no najviše hvalim dragoj braći odbornicima, s kojima sam uvijek dijelio sve dobro i zlo, pa vrloj gospodi povjerenicima, kao stupovima našega društva, a i vama, ugledna gospodo skupštinari, koji ste me tako dugo počašćivali svojim povjerenjem. Neka Svevišnji vijekom bdije nad cijelim našim društvom, i neka danas ravna našim upravljanjem!«

Burnim odobravanjem popraćen je predsjednikov govor kao izraz želje svih prisutnih, da nam naš predsjednik ostane i dalje na čelu društva, kao što će zacijelo i biti.

2. Poslije predsjednikova govora izvijestio je **društveni bilježnik** svetojeronimskoga društva dr Jos. Lončarić glavnu skupštinu o najvažnijim poslovima od prošle godine ovim izvještajem:

»Slavna glavna skupštino! Upravni odbor Hrvatskoga književnoga društva sv. Jeronima danas vedra čela dolazi pred ovu glavnu skupštinu: iskupio je vjerno obećanje, što ga je pred godinu dana članovima društva zadao. Izdao je molitvenik, izdao je društveni koledar »Danicu«, a i probio je led tjeskobe i bojazni posebnim izdanjem knjižice »Tri pučke pripovijetke«. Oko izdanja tih triju knjiga bio je, da tako kažem, koncentriran ovogodišnji specijalni rad odborov.

Kako sam već prošlu godinu na glavnoj skupštini našega društva izvijestio, hrvatski je katolički episkopat odlučio izdati jedan jedinstveni molitvenik za sve zemlje, gdje imade Hrvata katolika, da Hrvati katolici budu sve molitve, što ih sa svojim svećenicima javno mole u crkvi, da ih svuda budu molili jednako, a ne — kako je to bilo dosele — u svakom kraju drukčije. Posao oko takva molitvenika povjerio se je biskupu, sadašnjem nadbiskupu vrhbosanskom, dru Ivanu Šariću. Biskup Šarić je doista takav molitvenik izradio, a cjelokupni ga je naš episkopat odobrio. To je »Crkveni molitvenik«. No da udovolji prijekoj potrebi katoličkoga hrvatskoga naroda, koji je u ratno vrijeme gotovo ostao bez molitvenika, a osobito bez dobrih molitvenika, Hrvatsko je književno društvo sv. Jeronima po želji tolikih članova izdalo treće izdanje molitvenika »Kruh nebeski«, ali zajedno s »Crkvenim Molitvenikom«. Tako je eto društvo udovoljilo i želji prečasnoga episkopata, a i potrebi i želji i samoga naroda. Sav hrvatski narod imat će u rukama molitvenik, iz kojega će moći moliti zajedno sa svojim svećenicima, molitvenik od hrvatskoga katoličkoga episkopata propisan kao jedinstveni molitvenik za sve Hrvate katolike, a imat će podjedno i molitvenik, u kome su ponajljepše molitve i za sve njegove privatne potrebe i želje. Ali s izdanjem ovoga molitvenika navalilo je društvo na sebe ogroman dug. »Kruh nebeski« izdan je naime u 200.000 primjeraka, a jer se i tisak i uvez imade platiti odmah, čim je posao dogotovljen, pače i unapred, morali smo dosele pozajmiti dva milijuna kruna. Kako pak za tu ogromnu svotu moramo plaćati i 6% kamata, razumljivo je, da nas taj dug grdno tišti. Sada je do prijatelja našega društva, da nas što prije riješe toga tereta. Živom agitacijom neka uznastoje, da se molitvenik što brže i što više prodaje. Agitirajući pak za ovaj molitvenik radit

će za veoma dobru svrhu. U »Kruhu nebeskom« je, kako rekoh, i »Crkveni molitvenik«. Kako će biti lijepo, kad se uvede medu svim Hrvatima katolicima neka univerzalnost, kad se u svim našim krajevima: u Dalmaciji, Hercegovini, Bosni, u Hrvatskoj i Slavoniji, u Medumurju našem i kod Bunjevaca naših bude javno u crkvi molilo jednako, svuda isto! Drugi pak dio »Kruha nebeskoga« prava je riznica katoličkih molitava. Tu je sve solidno, sve jezgrovito, sve dostojno katolika, koji razgovara s Bogom svojim. Misne molitve u najvećem su dijelu prijevod molitava, što ih u sv. misi moli svećenik kod oltara. Jutarnje, večernje, ispovjedne i pričesne molitve jesu pobožna ispovijest vjere: moleći se iz ovoga molitvenika Hrvat katolik ispovijeda svoju vjeru, moli se, a podjedno ucijepljuje u pamet i srce jednu istinu katoličke Crkve do druge. A ostale molitve za razne prigode i potrebe molitve su svetaca, pune sadržaja i prave pobožnosti. Isusovac otac Celinščak, koji je napisao molitvenik »Kruh nebeski«, doista je pobrao najljepše cvijeće u vrtu najkrasnijih molitava, kojima se moli Bogu Crkva, i kojima su se molili sveci, i od toga cvijeća spleo vijenac, koji je dao hrvatskim katolicima u ovome molitveniku, pak će za svakoga, koji se bude služio »Kruhom nebeskim«, biti ove molitve zaista prava hrana nebeska, kruh nebeski. Vrijedno je dakle raditi, da se taj molitvenik što više proširi u hrvatskom katoličkom narodu. Radi oko toga i sam odbor, ali će raditi s većim uspjehom, ako ga svojski podupru i svi prijatelji našega društva.

S radošću konstatujemo, da se za našu »Danicu« hrvatski narod stao opet živo zanimati. Za lanjsku godinu 1921. izdalo je društvo sv. Jeronima »Danicu« u 50.000 primjeraka, ali nam je ostalo nešto preko 7000 primjeraka, što ih nijesmo mogli raspačati. Ljetošnje »Danice«, koju smo također tiskali u 50.000 primjeraka, uopće skoro više nema na skladištu. Time je upravnomu odboru obilno nagraden trud, kad se trsio, da »Danica« izade što bolja, a i što ranije — prvih 2000 primjeraka »Danice« za 1922. stalo se raspačavati 20. kolovoza 1921. —; a naplaćena je i svota, što ju je odbor morao da isplati za tisak i uvez njezin.

Već su dvije ili tri zadnje godine glavne društvene skupštine pozivale odbor, a pojedini su ga skupštinari i bodrili, neka jednom već počne s tako zvanim izvanrednim izdanjima, na što je već prije bio ovlašten. Imajući toliko briga, da redovito izdaje »Danicu«, te u neprestanom strahu, hoće li moći i »Danicu« rasturiti u narod, da barem pokrije troškove za nju, odbor se žacao, bojao se zagristi i u tu jabuku. No ljetos se odvažio, i eto baš prije neko mjesec dana izašla je prva knjižica kao izvanredno izdanje: »Tri pučke pripovijetke«. Kako je to u neku ruku prvi pokus, a čini se, da će knjižica biti dobro primljena, makar zapravo nije još nigdje ni oglašena, nadajmo se, da će naše književno svetojeronimsko društvo i ovdje pridonijeti znatni koji kamečak za narodnu prosvjetu u istini i vjeri.

Slijedeća knjižica ove vrste bila bi »Napredno i prosvijetljeno selo«. Poslije bi onda izlazile redom: »Narodni običaji«, »Najnoviji gospodarski strojevi«, »Osnovi socijologije za puk«, »O zadružnom gospodarstvu«, »Pučka higijena«, »Pedeset godina hrvatske povijesti«, »Zemljopis naše države«, »Pučka apologetika i pučka dogmatika« itd. To su barem zasada odborove želje.

Kad već govorim o društvenim našim edicijama, ne smijem da prešutim i naših društvenih povjerenika, jer do njih najviše stoji uspjeh našega društva. Hrvatsko književno društvo sv. Jeronima imade 1084 povjerenika. Od toga je 589 njih naručilo knjiga, naročito »Danicu« za 1922. Ako uzmemo, da 179 povjerenika otpada na okupirane krajeve, a njima su dakako zasada ruke vezane, ostaje 316 povjerenika, koji bi mogli, ali nijesu učinili baš ništa za društvo i njegove edicije. Ali i oni povjerenici, koji su nešto radili, nijesu u većini radili, koliko bi mogli, jer su samo 62 povjerenika »Danicu« naručili za sve svoje članove. Koliko su se puta pojedini članovi, koji su po drugom poslu došli u Zagreb, a onda se navrnuli u društvenu upravu, tužili na svoje povjerenike, kako slabo mare, da članovi dobiju knjiga, pače ih šalju same u Zagreb po njih. A zar nije danas više no ikada rodoljubni i katolički posao raditi za naše društvo? Eto danas, gdje se osobito seljački naš svijet toliko truje pogubnim protuvjerskim, a često i nemoralnim štivom, zar nije naša »Danica« lijep ustuk protiv ovakova štiva? Pa da naši prijatelji šire »Danicu« medu hrvatskim seljačkim narodom uopće, ne bi li učinili i te kako dobro djelo, kad bi mu za ciglih 20 K dali u ruke knjigu, kakva je »Danica«? Pogotovu pak čine dobro djelo, kad je preporučuju članovima društva, jer je doista za njih velika pogodnost, da dobivaju »Danicu« za pola knjižarske cijene. Kad bi svi naši povjerenici shvaćali, što danas znači preporučivati i dati seljaku u ruke dobru knjigu, ono pedeset tisuća primjeraka »Danice« ne bi dosta bilo samo za članove društva. Nikada nije koristilo, a najmanje koristi danas samo se tužiti, kako narod u vjeri i moralu propada, kako se seljak otuđuje Bogu i Crkvi. Raditi treba, žilavo treba raditi. Da više radimo, a manje jadikujemo, i protivnici bi nas se više bojali, i bolje bi nam bilo. Uvijek će nam biti tako, kakvi budemo mi. Dakle na posao, prijatelji, dok je još vremena!

Valja mi da ovdje spomenem i dvije znatne promjene u našoj društvenoj kući.

»Narodna Prosvjeta« zamolila je društvenu upravu, da joj ustupi dio podrumskih prostorija za tiskaru. Kako je »Narodna Prosvjeta« odlučila, da radi oko solidne katoličke prosvjete, pa joj je prema tomu svrha gotovo ista, što i Društvu sv. Jeronima, a pogotovu gdje se obvezala, da će jeftinijim po mogućnosti radom pomagati i naše društvo u njegovu nastojanju, upravni je odbor rado išao »Narodnoj Prosvjeti« na ruku i ustupio joj od prostorija, što je samo mogao, pa »Narodna Prosvjeta« već i radi — doduše čednije, nego je sebi zamišljala, jer su joj prostorije doista pretijesne.

Poslije toga je i zadruga »Katolički Dom« zamolila upravni odbor, da joj ustupi na dvorištu društvene kuće stanoviti prostor u površini oko 105 □ m. U svojoj sjednici od 8. lipnja 1921. upravni je odbor načelno prihvatio ugovor glede prodaje toga prostora. Kupovnina iznosi 50.000 K, a platit će se u zadružnim dijelovima zadruge »Katolički Dom« s dozvolom služnosti prolaza i provoza kroz vežu kuće br. 18 Trg I uz ove stege: a) Kupac ne može ovo zemljište niti otuditi niti opteretiti bez dopuštenja Društva sv. Jeronima. b) Kupac ne može sagradeni objekt dati trajno u najam (izuzevši »Nar. Prosvjeti«) bez privole Društva sv. Jeronima. c)

Ako zadruga prestane ili se razide, te nakon izmaka roka od 40 godina, pripada Društvu sv. Jeronima pravo nazadkupa. U tom slučaju je Društvo sv. Jeronima ovlašteno do visine kupovnine platiti iznos od 50.000 K u dionicama zadruge »Katolički Dom« uz nominalnu vrijednost, pa i u slučaju, da dionice nemaju prometne vrijednosti. Dalje kupac jamči prodavaocu godišnju rentu od 2500 K iz izručenih poslovnih dijelova, te se obvezuje, ukoliko dividenda njihova ne bi dosizala svotu od 2500 K, platiti razliku u gotovu novcu. Tu ponudu »Katoličkoga Doma« kao što i posao s »Narodnom Prosvjetom« odobrila je izvanredna glavna skupština našega društva 16. lipnja 1921., a ja sam sve to spomenuo i danas, da mi izvještaj o radu i životu društva u godini 1921. bude cjelovit.

Već je za pomenutu izvanrednu glavnu skupštinu upravni odbor našega društva pripremio i njoj na prihvat htio predložiti neke promjene u našim pravilima, no poradi premalenoga broja nazočnih članova nije se onda moglo o tom raspravljati. Zato odbor iznosi taj predlog pred ovu redovnu glavnu skupštinu. Glavna promjena u pravilima bila bi u tome, što bi članovi društva bili: a) počasni članovi, b) utemeljitelji, c) članovi radnici, d) doživotni članovi. Kako vidite, nova bi institucija bila članovi radnici. Članom pak radnikom bi upravni odbor imenovao onoga, kojemu je djelo ili radnja izdana u izdanjima društva, ili koji je stekao osobitih zasluga za hrvatsku katoličku pučku prosvjetu. Zatim treba da se naplata za društvene knjige od strane članova stavi u pravila: Ako društveni dohodak ne dostaje za izdavanje godišnjih edicija, dužni su članovi, ako hoće imati knjiga, nadoplaćivati razliku viška, što ga društvo izda za knjige. Glavna skupština imat će od godine do godine ustanovljivati visinu glavnice za osnutak zaklada, članarinu za doživotne članove, te izabirati svake treće godine upravni odbor, koji je predložilo barem 10 članova radnika. Glasovati na glavnoj skupštini imali bi prema ovome prijedlogu pravo samo počasni članovi, utemeljitelji i radnici i to osobno. Juridičke osobe imale bi pravo poslati svoga punomoćnika. Prema tim promjenama trebat će onda provesti i druge, koje su samo nužne posljedice ovih. Evo o tim promjenama treba da raspravlja današnja glavna skupština prije, nego li će ih prihvatiti.

Još samo nešto, pa ću završiti. Milo mi je, da gotovo svake godine moram izvršiti ugodnu dužnost, a i kao uzorni primjer požrtvovnosti i ljubavi prema našemu društvu spominjati jednostavnoga, ali čestitoga čovjeka — službenika Stjepana Sećaka. On je eto i prošle godine iz svoga rodnoga mjesta Batine u Zagorju upisao 62 doživotna člana i darovao društvu još 200 K. Kako je prije upisao 88 članova, to je sada na njegov trošak u selu Batini upisano 150 članova. Tako se shvaća rad za pučku prosvjetu! Čast takvim katolicima Hrvatima!

Ne spada strogo u ovaj moj izvještaj, koji radi o poslovnoj godini 1921., ali kako nema gotovo ni osam dana, što je izdahnuo plemenitu dušu i od Boga za dobra djela svoja već primio nagradu veliki jedan prijatelj svetojeronimskoga našega društva, ne bi lijepo bilo, da se toga uzornoga hrvatskoga rodoljuba ne sjetimo i na današnjoj glavnoj skupštini svetojeronimskoga društva. Mislim na pokojnoga O. Didaka Buntića, koji je 3. veljače o. g. umro u Mostaru kao provincijal hercegovačke franjevačke provincije. Nije ovdje mjesto, da nabrajam sva njegova rodoljubna i prosvjetna djela. Tek jedno ću spomenuti. Kad je O. Didak Buntić kao ravnatelj franjevačke gimnazije na Širokom Brigu poučavao kršne svoje Hercegovce posebnom svojom metodom u čitanju i pisanju, upisao je daleko preko stotinu ovih svojih učenika u naše svetojeronimsko društvo, jer je bio uvjeren, da će to biti njima najljepša nagrada za njihovu marljivost, a njemu najsigurnije jamstvo, da mu narod, komu je on otvorio oči za prosvjetu i kulturu, što će je naći u knjizi, ne će iz nje usisavati otrova, već samo zdravu, krepku, solidnu hranu. Takvu učitelju, takvu prijatelju hrvatskoga seljačkoga naroda, prezaslužnom prijatelju svetojeronimskoga društva neka bude trajna i neokaljana uspomena kod nas, a kod Boga vječna slava!

Kako ste čuli u pozdravnom govoru zaslužnoga našega predsjednika, on je odlučio, da ostavi predsjedničko mjesto u Društvu sv. Jeronima, ono mjesto, na kome je tako lijepo djelovao eto jedanaest već godina. Upravni odbor našega društva nije ova izjava predsjednikova iznenadila. On je to odboru saopćio u zadnjoj njegovoj sjednici, a sile ga na to prilike, kojima se oteti ne može, koje su daleko jače od dobre njegove volje i od ljubavi njegove i zauzetosti za naše društvo. Makar teška srca, odbor je morao dati svome predsjedniku pravo, no zamolio ga, neka ipak još koje vrijeme vodi društvo. Gospodo! Ne ću ovdje sada nabrajati zasluge predsjednika svetojeronimskoga društva prečasnoga gosp. Knežića, kad je on faktično još uvijek predsjednik našega društva. Samo ću danas to reći, da je naš sadašnji predsjednik za naše društvo živio i radio, da je u najtežim možda časovima, što su ikada naše društvo stigli, predsjednik Knežić držao kormilo čvrsto u ruci, da je ladica našega društva, ma da su je na mahove valovi bure gotovo prekrivali, te smo se s pravom bojali, da će ili utonuti ili se razbiti o grebene, o koje ih je bura bacala, da je ta ladica još i sada na moru društvenoga života još uvijek čitava i zdrava. Za ovo ratno, a pogotovu poratno vrijeme Društvo je sv. Jeronima proživljavalo teških, veoma teških časova, ali ono je i danas tu, ono i danas živi, ono i danas radi, a temelji njegovi, materijalna snaga njegova i danas je netaknuta. Zasluga je to, velika zasluga sadašnjega predsjednika Društva sv. Jeronima, koji je i u najtežim časovima bio kao predsjednik vazda na svom mjestu.

Mislim, da se nijesam ogriješio o dužnu čednost, ako sam to spomenuo u času, gdje se dosadašnji naš predsjednik od nas možda dijeli, jer je priznanje naše jedino, što mu za ljubav njegovu prema našemu društvu možemo dati za uzdarje, a to je priznanje predsjednik Knežić u punoj mjeri zaslužio, a s priznanjem mi mu hvalimo za trud njegov i rad za naše društvo. Bog dobri neka mu bude nagrada i plaća! Time svršujem.«

3. Nakon bilježnikova izvještaja pročitao je mjesto bolesnoga **društvenoga blagajnika** Monsgra Ivana Šimatovića društveni bilježnik dr Lončarić ovaj blagajnički izvještaj:

I. Gotovina. Primitak je bio K 1,084.245.—, od čega otpada: na članarinu K 10.684·90; prodaja molitvenika »Kruh nebeski« i knjiga sta-

rijih izdanja K 92.004·10; najamnina od društvenih kuća K 52.336·36; legati i darovi K 1740·20; kamati vrijednosnih papira K 9084·08; promet s glav. nicom K 100.250·93; prodaja koledara »Danice« K 736.356·70; zaklade K 11.349·80, te razni prihodi K 70.437·93.

Izdatak je obuhvaćao ove stavke: slog i tisak K 336.058·46; otprema knjiga K 57.812·20; nagrade piscima K 750·—; društvena uprava K 19.570·—; uzdržavanje kuća (porez, svjetlo, vodovod te razni popravci) K 25.863·83; papir K 133.000·—; promet s glavnicom K 101.341·13; razni izdaci kruna 68.282·60; zaklade K 11.349·80, te isplata blagajničkog manka koncem 1920. od K 61.253·87, što ukupno iznosi K 815.881·89. Tako je koncem 1921. ostala blagajnička gotovina od K 268.363·11.

II. Vrijednosni papiri: prenos iz god. 1920. K 452.820·48, u god. 1921. primljeno K 108.091·30, ukupno . . . . K 560.911·78
Izdano u god. 1921. . . . . K 50.250·93
preostalo koncem god. 1921. . . . . K 510.660·85
od čega pripada društvu . . . . . K 202.500·20
zakladama većim . . . . . K 295.515·15
zakladama manjim . . . . . K 12.645·50

III. Prelazeći na pojedine stavke primitka napose se ističe prihod od prodaje »Danice« sa K 736.356.70, što je došlo odatle, jer koncem 1920. nije glede prodanih »Danica« za 1921. od Jugoslavenske tiskare u Ljubljani niti stigao obračun o prodaji, niti novac, već je i jedno i drugo stiglo tek u proljeću 1921.

Na račun raznog prihoda primljeno je K 70.437·93. Tu mi je pripomenuti, da se u našoj poslovnici knjige otpremaju samo pouzećem. Budući da su troškovi: papir za omot, špaga i poštarina veliki, te iznose K 57.812·20, to se ti troškovi uračunaju strankama u pouzeće i kad novac u poslovnicu stigne, te se svote primaju pod stavkom raznog prihoda.

Pod stavkom: razni izdaci sa K 68.282·60 uneseni su kamati na zajam od K 2,000.000·— u iznosu od K 60.000·—, pak je stoga stavka neobično visoka. Najamninu smo opet povisili na K 52.336·36, a god. 1922. bit će opet ovaj stavak povišen, dok se doznači povišena stanarina za državni ured, koji je u našoj kući.

Legatima se sjetiše našega društva: Ivan Tomašić, župnik u Trnavi, sa K 500·—, te umirovljeni vel. župan Đuro Horvat sa K 500·—, Stevo Robić iz Grubišnog polja darovao K 100·— te Stiepan Sečak, služnik u Zagrebu, K 100·—.

Veća zaklada nije utemeljena nijedna, tek je zaklada župe sv. Marka u Zagrebu povišena darom preč. g. dra Rittiga, župnika te župe, od K 6000·—. Manje su zaklade nove: Ane Rus iz Stenjevca, na račun koje je u gotovu primljeno K 447·50. Manja zaklada dra Mirka Marchetti, sveuč. profesora u Zagrebu, povišena je K 250·—.

IV. Zajam za izdanje molitvenika »Krûh nebeski«. Ovlaštenjem posljednje glavne društvene skupštine podigao je društveni upravni odbor prema dosadanjoj potrebi kod crkvenih zaklada zajam od K 2,000.000·— uz 6% kamate do povratka zajma, koja je svota prema ugovoru, sklopljenom s nadbiskupskom tiskarom, njoi na račun molitvenika isplaćena. Molitvenik u 200.000 primjeraka sa 20 araka pogođen je za K 2,700.000·—. Međutim je trebalo platiti carinu na papir sa K 106.251·74 i k tomu iznos od K 675.000·— za 5 dalnjih araka, te čitav račun za štampu molitvenika iznosi K 3,481.251·74, tako te je cijena primjerku od pogođene poskočila, i to od K 13·50 na K 17·41, pak ćemo prema količini prodaje — ako bude naime prodaja molitvenika slabija — morati i prodajnu cijenu molitveniku povisiti, budući da ćemo na kamatima više platiti. Za isplatu čitavog molitvenika trebat ćemo još pozajmiti najviše K 1,000.000·—.

V. Konačno je faktično stanje društvene imovine 31. XII. bilo ovakvo

A) Društvena imovina:

1. Nekretnine	K	320.000·—
2. Temeljne glavnice u efektima	K	202.500·20
3. Našastar	K	1.500·—
4. Zaliha knjiga	K	4.476·04
5. Blagajnička gotovina	K	268.363·11
Ukupno	K	796.839·35
B) Imovina zaklada pod upravom društva	K	308.160·65
Sveukupno	K	1,105.000·—

4. Iza toga je pročitan ovaj izvještaj cenzuralnog odbora:

Slavna glavna skupštino! Potpisani cenzuralni odbor za ispitivanje računa Hrvatskoga književnoga društva sv. Jeronima u Zagrebu za poslovnu godinu 1921. pregledao je danas sve poslovne knjige i račune toga društva, sravnio primitke i izdatke s odnosnim dokazalima, uvjerio se o faktičnom stanju svih vrijednosnih papira te ispitao ispravnost zaključnoga računa. Tom prilikom našao je sve u redu, pa stoga predlaže slavnoj glavnoj skupštini, da upravnomu odboru i društvenomu blagajniku Ivanu Šimatoviću podijeli apsolutorij za račune za godinu 1921.

U Zagrebu, 23. siječnja 1922.

Josip Hadrović v. r. *Mirko Kapić* v. r. O. *Bernardo Brixi* v. r.

U cenzuralni odbor za god. 1922. izabrani su kanonik dr Mijo Medimorec, župnik Gustav Lepušić, umir. učitelj Andrija Kelčec, a zamjenikom Vjekoslav Gortan.

5. Sada je **društveni urednik** dr Jos. Andrić iznio pred glavnu skupštinu načela, kojih se držao kod uređivanja književnoga rada u društvu za 1921. godinu, i kojih će se držati u godini 1922. Njegovo razlaganje je evo ovo:

»Slavna skupštino! Kad sam pred godinu dana od skupštine izabran u društveni odbor, a od odbora postavljen za urednika društvenih edicija, bio sam sebi svijestan teške zadaće i odgovornosti, koja me tim izborom

zapala. U najkritičnije — rekao bih — vrijeme društvenog života morao nas ostaviti predašnji naš urednik, pod čijim je dugogodišnjim uredničkovanjem napredak društvenih izdanja i kvalitativno i kvantitativno dosegao takvu visinu, da sam se i nehotice morao pitati: hoće li i od moga uredničkovanja biti društvu barem približno toliko koristi? I ne čudite se, da sam se te pomisli vrlo plašio. Ali razmišljajući pobliže o zadatku, koji me u društvu kod današnjih narodnih i specijalno naših društvenih prilika čeka, nastojao sam naći, što je danas najpotrebnije za društvenu svrhu i društveno dobro učiniti, a onda prema tome izraditi svoj urednički program.

Moralna i kulturna dekadenca u današnjem narodnom životu odaje na svakom koraku kroz javni i privatni život, koliko je što intenzivniji rad baš našega Društva sv. Jeronima više nego ikad potreban. Svjetski je rat poharao tolike duševne vrednote u narodnom životu, da je nastojanje oko obnove tih vrednota postalo osnovnim zahtjevom u radu za narodnu budućnost. Pred nama je na valovima ratnih i poratnih burnih godina izronila u najstrašnijim slikama sva golotinja neprosvijećenosti naroda i sva strahota, što je razne tamne sile nanose neprosvijetljenom narodu izrabljujući njegov težak i neizvjestan položaj. Puk je i sam osjetio težak svoj položaj, pa je nesvijesno stao sve više da traži duševnu orijentaciju primajući duševnu hranu, do koje je najprije mogao da dođe. Puk je postao i gladan i žedan prosvjete, jer je u ovo teško doba više nego ikad vidio, da mu bez nje nema bolje budućnosti. Tu je našem društvu došlo pravo vrijeme, da ispuni najveći dio svog zadatka: da dade našem dobrom puku što više valjane duševne hrane i da sije više nego ikad sjeme hrvatske katoličke pučke prosvjete. Ali baš u to je vrijeme valutna kriza stisla naše društvo i gurnula ga u kraj, a dotle su protukršćanski elementi, kojima se kapitalizam stavio proračunano sav u službu, razvili najopsežniju i najsvestraniju akciju za širenje prosvjete, koja nije u skladu s kršćanskim načelima, dajući puku svakakvo nebirano i otrovno štivo. Znam, kako su se ti protukršćanski elementi radovali, što Društvo sv Jeronima ne može napred, te su dapače u svom krugu konstatovali, da je ono zauvijek onemogućeno, pa da o njemu ne moraju više ni voditi računa.

Dužnost nas članova odbora Društva sv. Jeronima je bila, da im pokvarimo to preuranjeno veselje, a na meni je kao društvenom uredniku bilo, da nađem što bliži duševni kontakt s pukom, pa da ono, što društvo puku daje, bude zahtjevima današnjeg vremena što većma prilagođeno i puku što privlačivije, što draže i što korisnije. Kršćanskoj prosvjeti tražiti i naći nove puteve u najšire slojeve naroda — to sam smatrao, da je moj urednički prvi zadatak. Možda je za to naše društvo baš i pozvalo nekoliko nas mladih svojih članova, da mu u tom dademo novog impulza i svježih sila. U novom društvenom odboru došle su ove godine do izražaja dvije snage: prva (starija), koja je zastupala i čuvala divnu tradiciju društva, a druga (mlađa), koja je davala nove pokretne momente za društveni razvoj i napredak, a obje su se upotpunjavale u zajedničkoj ljubavi za društvo i za njegovu uzvišenu svrhu.

Tako se orijentiravši okušao sam svoje uredničkovanje ponajprije u ovogodišnjoj »Danici«. Ona je imala da bude izražaj novog stanja, u koji je ušao naš društveni život, i da počne krčiti one tražene nove puteve. Koliki je u tom bio uspjeh, ne mogu dakako ja da konstatiram. Utješno je svakako, da je ova »Danica« u većem broju dospjela u narod, nego li lanjska, a dolaze glasovi, da ju je narod još i više tražio, samo se svi povjerenici i preprodavači nisu toliko brinuli, da takvoj potražnji za vremena ili uopće udovolje. A javili su se i glasovi, da je ovogodišnja »Danica« i sadržajem simpatično primana. Kod uređivanja nastojao sam, da se u novoj »Danici« uz obljubljene starije saradnike nađu i mlade sile, koje sam naumio okupiti za rad u društvenim izdanjima. To mi je i uspjelo, pa je u »Danici« i dobar dio novih saradnika. Jednako sam nastojao, da »Danica« bude što većma na visini, pa da odolijeva konkurenciji najboljih kalendara: zato sam želio, da u njoj budu zastupana priznata imena pisaca i umjetnika. Naročito sam kod donošenja slika htio, da »Danica« posluži popularizaciji hrvatske umjetnosti, pa sam zato donio slike od gg. Ise Kršnjavoga, Marka Rašice i Maksimilijana Vanke, kojima posebno izričem hvalu za pripravnost, kojom su mome nastojanju išli ususret. Najveću hvalu naravski dugujem svim saradnicima, koji su me najpripravnije pomogli saradnjom, kako sam ih bio zamolio, i to posebno gg. dru Velimiru Deželiću, Stjepanu Široli, dru Rudolf Horvatu, dru Isi Kršnjaviju, Josipu Šafranu, Miji Lamotu, Franji Đurdini, dru Ljubomiru Marakoviću, Stjepanu Petranoviću i svim ostalima. Napokon sam kod »Danice« još posvetio sve svoje nastojanje, da u njoj budu doneseni članci što pučkijim stilom (načinom), pa sam u tom kod većine članaka uzeo slobodu, da primijenim svoje posebno gledište baš u tom obziru. Molim gosopdu saradnike, da mi to ne uzmu u zlo. To je, što sam htio spomenuti o »Danici«, a u tom smjeru kanim i dalje nastaviti, pa ću sve upotrijebiti, da se ona od godine do godine usavršuje i dotjera do tako krasnog tipa kalendara, koji će biti svuda tražen. U tome se nadam, da ćemo već buduće godine moći i morati i s brojem naklade učiniti korak napred.

Osim »Danice« izdano je ove godine, kako već znate, i novo izdanje molitvenika »Kruh nebeski«, kojega je uređivanje odbor predao preč. g. dru Lončariću kao svećeniku.

Kad je »Danica« bila gotova (iza više godine opet do 20. kolovoza), pa kad su se pokazali dobri izgledi u njen uspjeh, pokrenuta je u odboru misao, da uz »Danicu« počnemo i s izvanrednim izdanjima naše »Pučke knjižnice«. Izradio sam o tome nacrt, koji je od odbora bio primljen, a sastoji se u ovom: izdavat ćemo knjižice manjeg opsega uz što jeftiniju cijenu, i to naizmjence poučnog i zabavnog sadržaja. O Novoj smo godini odmah izdali prvi svezak zabavnog sadržaja: »Tri pučke pripovijesti«, među kojima je prva »Bakica« od Vjenceslava Novaka (preštampana iz »Danice« od g. 1894.), a druge su »Naš čovjek« i »Kočijaš Zulfo« od Narcisa Jenka (fra Eugena Matića, preštampane iz »Hrvatske Prosvjete« od god. 1917.). Sve tri pripovijesti su realističkog sadržaja, pa u tom čine neku cjelinu. Uspjeh ovog pothvata ne da se još ocijeniti, a od tog će uspjeha uz ostale odlučne momente zavisiti, da li ćemo te knjižice izdavati u vremenskom razmaku jednu za drugom, kao što smo isprva naumili, ili ćemo

izdati više knjižica najedamput zajedno s »Danicom«, kako je to prije naše društvo činilo, a kako slovensko društvo sv. Mohorja i danas radi.

Na koncu počinjemo sada izdavati i svoje — u neku ruku — glasilo »Vjesnik katoličkih društava«, koji će biti zajednički s drugim katoličkim kulturnim društvima, a dobivat će ga svi naši povjerenici besplatno. Na taj »Vjesnik« polažemo posebnu važnost isto onako, kako je društvo polagalo važnost i pred osam godina na svoj »Vjesnik«, koji je onda nastojanjem predašnjeg urednika bio pokrenut. Ovaj će sadašnji »Vjesnik« doduše biti drukčijega tipa, ali će davati svim našim radenicima potrebne upute i obavijesti o društvenom životu i radu, pa će podržavati neprestanu vezu izmedu društva i svih onih, koji za društvo rade ili bi trebali da rade. Uspjeha tu mora biti.

To je, što se ove godine u društvenom izdavačkom radu učinilo. A kakav je moj urednički nacrt za drugu godinu? Evo ga: izdat ćemo »Danicu« po lanjskom uzoru, zatim će izlaziti redovito »Vjesnik«, a u pripremi su za izdanje »Pučke knjižnice« knjige »Napredno hrvatsko selo«, »Najnoviji gospodarski strojevi«, »Narodni običaji po crkvenoj godini« i jedan svezak pripovijesti. Uspije li nam to sve u godinu dana izdati i dati našem narodu, zacijelo će to opet biti za naše društvo korak napred. A bude li uz to' dovoljne pomoći društvenih prijatelja u propagandi i širenju naših izdanja, približit će se društvo prilično predašnjem svom razgranjenom izdavačkom djelovanju, što nam je svima najvruća želja. Dao Bog, da tako i bude!«.

6. Kad je urednik svršio, stavio je predsjednik na dnevni red **predlog o promjeni društvenih pravila.** Bilježnik je sve promjene, kako ih je odbor predložio, od paragrafa do paragrafa pročitao. Kod paragrafa, koji govori, kakvih sve vrsta imade članova u Društvu sv. Jeronima, iznio je veleč. gosp. Pavao Jesih ovaj predlog: »Da Društvo sv. Jeronima steče nanovo svoj predratni ugled, da ga povjerenici mogu što više širiti, da društvo opet priveže uza se narod, predlažem, da se promjena pravila glede doživotnih članova udesi ovako: 1. Doživotni članovi I. reda plaćaju jednom zauvijek ili u roku od godine dana 400 K. Oni dobivaju sva redovita izdanja društva badava, a izvanredna uz pogodovnu cijenu. 2. Doživotni članovi II. reda plaćaju jednom zauvijek ili u roku od godine dana 100 K. Oni dobivaju svake godine po jedno redovito izdanje badava, a izvanredna uz pogodovnu cijenu. 3. Dosadašnji doživotni članovi III. reda primaju sva izdanja uz pogodovnu cijenu, no mogu postati članovi II. ili I. reda, ako doplate do svote II. ili I. reda od svote 50 K, koja im se uračunava mjesto negdašnjih 10 K odnosno 20 K.« Nakon odulje rasprave bio je ovaj predlog otklonjen, jer se društvo poradi nestalnosti valute, a i poradi sve veće skupoće i materijala i radnih sila u tiskarama i knjigovežnicama možda ne bi moglo držati takvih obveza prema članovima. Odluka o tom ostaje za kasnije vrijeme, kad se valutne prilike ustale. Na to je ustao skupštinar g. Vjek. Gortan i predložio, neka glavna skupština prihvati bez posebne debate o pojedinim paragrafima sve promjene pravila, kako ih odbor predlaže, jer smo — reče — sigurni, da je odbor sve promjene dobro proučio prije, nego ih je donio pred skupštinu, pa će te promjene biti sigurno za dobro društva. Taj je predlog bio prihvaćen, te su tako zaključene promjene pravila, od kojih su najvažnije u tom, što će pored počasnih članova i članova utemeljitelja te doživotnih odsele Društvo sv. Jeronima imati i članova radnika. Članom pak radnikom imenuje upravni društveni odbor onoga, kojemu je djelo ili radnja izdana u izdanjima društva, ili koji je stekao osobitih zasluga za hrvatsku katoličku pučku prosvjetu. Zatim će prema novim pravilima imati na glavnoj skupštini pravo glasovati samo počasni članovi, onda utemeljitelji i članovi radnici, i to osobno. Samo juridičke osobe moći će poslati svoga punomoćnika. U upravni odbor birat će odsele glavna skupština samo izmedu onih kandidata, koje je predložilo i predsjedniku društva pismeno prijavilo barem deset članova radnika.

Budući da nije bio prijavljen nijedan predlog, završio je predsjednik skupštinu u pol 2 sata po podne i zahvalio članovima, što su se tako brojno odazvali pozivu na skupštinu.

Štogod učiniš za Društvo sv. Jeronima,
činiš za bolju budućnost hrvatskog naroda.

Zaključni račun na koncu godine 1921.

Stavka	Primitak	U gotovom kruna	fil.	U papirima kruna	fil.
1	Blagajnički ostatak god. 1920.	—	—	452.820	48
2	Prinosi članova	10.684	90	—	
3	Prodaja „Kruh nebeski“ i knjiga	92.004	10	—	
4	Razni prihod	70.437	93	—	
5	Najamnina	52.336	36	—	
6	Legati i darovi	1.740	20	—	
7	Kamati	9.084	08	—	
8	Promet	100.250	93	101.341	13
9	Koledar „Danica“	736.356	70	—	
10	Zaklada: dra Ante Bauera	1.000	—	—	
11	„ Antuna Fetzera	118	—	—	
12	„ Tome Gajdeka	332	—	—	
13	„ Nikole Horvata	2	80	—	
14	„ Hrvata i Hrvatica iz Međum.	165	67	—	
15	„ Franje Huszara	50	—	—	
16	„ Imotske Krajine	57	76	—	
17	„ Dra Stjepana Ilijaševića	1	58	—	
18	„ Antuna Jakića	50	—	—	
19	„ Dra Lad. Jambrekovića	5	—	—	
20	„ Ljudevita Knežića	50	—	—	
21	„ Matije Kolara	100	—	—	
22	„ Dušana Kotura	1.000	—	—	
23	„ Franje i Ter. Machaček	41	21	—	
24	„ Braće Pavić	45	—	—	
25	„ Ivana Trnski	1	20	—	
26	„ Vjeresijske banke	4	04	—	
27	„ Općine grada Zagreba	502	63	—	63
28	„ Župe sv. Marka u Zagrebu	6.178	98	6.000	98
29	„ Magd. udove Novak	80	83	—	83
30	„ Đure Sokolića	80	80	—	
31	„ Ivanka Vlašićka	80	82	—	
32	„ Amruš-Novak	412	23	—	23
33	Manje zaklade	989	25	747	50
		1,084.245	—	560.911	78

Stavka	Izdatak	U gotovom kruna	fil.	U papirima kruna	fil.
1	Blagajnički manjak 1920.	61.253	87	—	
2	Slog i tisak	336.658	46	—	
3	Otprema knjiga	57.812	20	—	
4	Nagrade piscima	750	—	—	
5	Uprava	19.570	—	—	
6	Uzdržavanje kuća	25.863	83	—	
7	Razni izdaci	68.282	60	—	
8	Papir	133.000	—	—	
9	Promet	101.341	13	50.250	93
10	Zaklada: Dra Ante Bauera	1.000	—	—	
11	„ Antuna Fetzera	118	—	—	
12	„ Tome Gajdeka	332	—	—	
13	„ Nikole Horvata	2	80	—	
14	„ Hrvata i Hrvatica iz Međim.	165	67	—	
15	„ Franje Huszara	50	—	—	
16	„ Imotske Krajine	57	76	—	
17	„ Dra Stjepana Ilijaševića	1	58	—	
18	„ Antuna Jakića	50	—	—	
19	„ Dra Lad. Jambrekovića	5	—	—	
20	„ Ljudevita Knežića	50	—	—	
21	„ Matije Kolara	100	—	—	
22	„ Dušana Kotura	1.000	—	—	
23	„ Franje i Ter. Machaček	41	21	—	
24	„ Braće Pavić	45	—	—	
25	„ Ivana Trnski	1	20	—	
26	„ Vjeresijske banke	4	04	—	
27	„ Općine grada Zagreba	502	63	—	
28	„ Župe sv. Marka	6.178	98	—	
29	„ Magd. udove Novak	80	83	—	
30	„ Đure Sokolića	80	80	—	
31	„ Ivanka Vlašićka	80	82	—	
32	„ Amruš-Novak	412	23	—	
33	Manje zaklade	989	25	—	
	Ukupno	815.881	89	50.250	93
	Blagajničko stanje 1921.	268.363	11	510.660	85
		1,084.245	—	560.911	78

U Zagrebu, dne 31. prosinca 1921.

Ivan Šimatović v. r., blagajnik.

Stanje imovine zaklada kod Društva sv. Jeronima.

Tek. broj	Naziv zaklade	God. 1921. Kruna	fil.
	Zaklade:		
1	Amruš-Novak	1.200	—
2	Dra Ivana Banjavčića	12.600	—
3	Dra Antuna Bauera	42.000	—
4	Barbare Bauer	1.000	—
5	Nikole i Ružice Bićanić	2.500	—
6	Mirka i Julije Bogović	10.200	—
7	Olivije Celestin	3.000	—
8	Jakoba Cerovski	1.000	—
9	Đure Čanića	20.000	—
10	Dra Val. Čebušnika	1.000	—
11	Jure Čveka	1.000	—
12	Antuna Fetzera	2.200	—
13	Franje Forka	1.400	—
14	Tome Gajdeka	10.000	—
15	Marijana Galovića	5.000	—
16	Hrv. gosp. društva	20.000	—
17	Nikole Horvata	1.070	—
18	Hrvata i Hrvatica iz Međimurja	4.100	—
19	Franje Huszara	3.000	—
20	Imotske krajine	1.430	—
21	Dra Stjepana Ilijaševića	740	—
22	Antuna Jakića	2.500	—
23	Dra Ladislava Jambrekovića	1.250	—
24	Petra i Ter. Karić	1.100	—
25	Ljudevita Knežića	5.000	—
26	Matije Kolara	1.000	—
27	Stjepana Korenića	12.600	—
28	Dušana Kotura	20.000	—
29	Pavla Lebera	6.000	—
30	Franje i Terezije Machaček	1.020	—
31	Ivana Marčinka	1.200	—
32	Huge Matkovića	5.000	—
33	Blaža Mikulina	2.000	—
34	Jerka Milkovića	3.300	—
35	Ivana Milovića	1.000	—
36	Braće Pavić	1.000	—
37	Dra Jurja Posilovića	2.000	—
38	I. hrvatske štedionice	5.000	—
39	Matije Penića	3.200	—
	Iznos . . .	218.610	—

Tek. broj	Naziv zaklade	God. 1921. Kruna	fil.
	Prenos . . .	218.610	—
	Zaklade:		
40	Cvjetka Rubetića	1.500	—
41	Milana Strahinšćaka	10.000	—
42	Janka Šenka	1.600	—
43	Stjepana Terihaja	1.200	—
44	Ivana Trnskoga	1.530	—
45	Petra baruna Turkovića	12.000	—
46	Plem. općine Turopolje	1.000	—
47	Vjeresijske banke	1.600	—
48	Franje Vojakovića	2.500	—
49	Općine grada Zagreba	12.441	31
50	Župe sv. Marka u Zagrebu	7.030	98
51	Dra Jurja Žerjavića	3.800	—
52	Dra Jurja Žerjavića	2.500	—
53	Opskrbnog odbora Šipanjska Luka	2.000	—
54	Amruš-Novak II.	10.201	31
55	Magdalene ud. Novak	2.001	55
56	Đure Sokolića	2.000	—
57	Ivanka Vlašićka	2.000	—
	Manje zaklade glasom dnevnika	12.645	50
	Ukupno . . .	308.160	65
	Društvo sv. Jeronima:		
1	Dionice Hrv. poljodjelske banke	20.000	—
2	„ „ „ „	350	—
3	Dionice Hrv. štamparskog zavoda	100	—
4	Ratni zajam	7.050	—
5	Papirna renta	2.000	—
6	Blagajnička priznanica rat. zajma	2.000	—
7	Srećke „Basilica“	20	—
8	„ „Crvenog križa“	30	—
9	Uložnica Hrv. poljodj. banke br. 9950	120.950	20
10	Dijelovi „Katol. Dom“	50.000	—
	Ukupno . . .	202.500	20
	Imovina zaklada . . .	308.160	65
	Sveukupno . . .	510.660	85

U Zagrebu, dne 31. prosinca 1921.

Ivan Šimatović, blagajnik.

Na hrvatskoj zastavi zlatan se natpis vije:
Neznajšu seljaka odasvud rđa bije,
bez kršćanske prosvjete slobode mu nije!

Hrvatskome rodu.

Ljudski rod u bezdan sve to dublje pada,
Čovječanstvo sjedi pod šatorjem smrti;
Pored njega stoje negdanji oltari
Ideala ljudskih smrvljeni i strti.
Bog im priča samo, što je mašta živa
U djetinje doba čovječanstva stvori,
Pred kulturom što se raspada ko magla,
Kada sunce žarko zasije u zori.

A k r i ž sveti, što je kroz vijeke duge
Kao svjetionik rodu ljudskom sjao,
Ono drvo sveto, s kojega je čovjek
Kroz stoljeća mnoga zlatno voće brao,
Kojeg plod ga dizo u zvjezdane kraje,
Te bje o r l u sličan svojemu u lijetu,
Srušio je čovjek, pogazio nogom,
Križ je sveti ruglo trulom našem svijetu.

Prezirući svjetlo, s Golgote što blista,
Drskom usnom pukom tek ga zovuć laži
Zaslijepljenim umom istinu odbaciv
Novom stazom čovjek drugo sunce traži.

Al zaludu napor, poso sav i muka,
I zaludu čežnja i sva njegva nada:
Sve što više misli, da će svjetlo naći,
Na svom putu krivom sve to dublje pada.

Uvrh podrtina prijašnjih oltara
Podignuše hrame i bogove nove;
Al zaludu njima ljudstvo tamjan pali
I zaludu jadno u pomoć ih zove.
Pred njih bijednik stane i u muci svojoj
Raskriva im rane, milosrđa moli,
Al su bozi novi kamenoga srca,
Nit im dušu dira jad i ljudske boli.

Ah, tu H r i s t a nema, dobroga pastira,
Ljubavi božanske bezdan-oceana,
Tješitelja slatkog u bolima našim,
Ljećitelja dobrog teških ljudskih rana,
Koji, kad zahuji bura i oluja,
Rastvara nam brzo svoje grudi svete,
Privije nas ljupko k toplom srcu svome,
Kao mati braneć svoje slabo dijete.

Što od križa dalje svijet se ovaj kreće,
Nevolja je više među narodima:
Grijeh i zloća crna sve se više širi,
Više suza ima, manje sreće ima.
Čovjek jadni ludo odreko se Boga
I na zemlji sebi htjede raj da stvori,
Al to skupo plaća: bezbožno mu djelo
Otrovnim je plodom počelo da zori.

A ti, mili rode, stazom pođi starom
I ne skvrni praha, krvlju poštrapana
Mučenika svetih, divnih pređa tvojih!
U bolima gorkim teških naših dana
Oči k nebu upri pune pouzdanja
I ne gubi vjere u dobroga Boga!
Vjera će te ova silnim stvarat divom,
Pod Božjim ćeš vodstvom doć do cilja svoga!

Spjevao *Isidor Poljak.*

Hrvatski katolički prosvjetitelj.

(Uspomeni † fra Didaka Buntića.)

Lanjske smo godine u »Danici« čitali o velikom katoličkom preporoditelju biskupu dru Antunu Mahniću, a eto prošlo je tek malo više nego godinu dana od smrti tog velikog katoličkog vođe, pa nam se preselio u vječnost i drugi jedan katolički vođa, prosvjetitelj

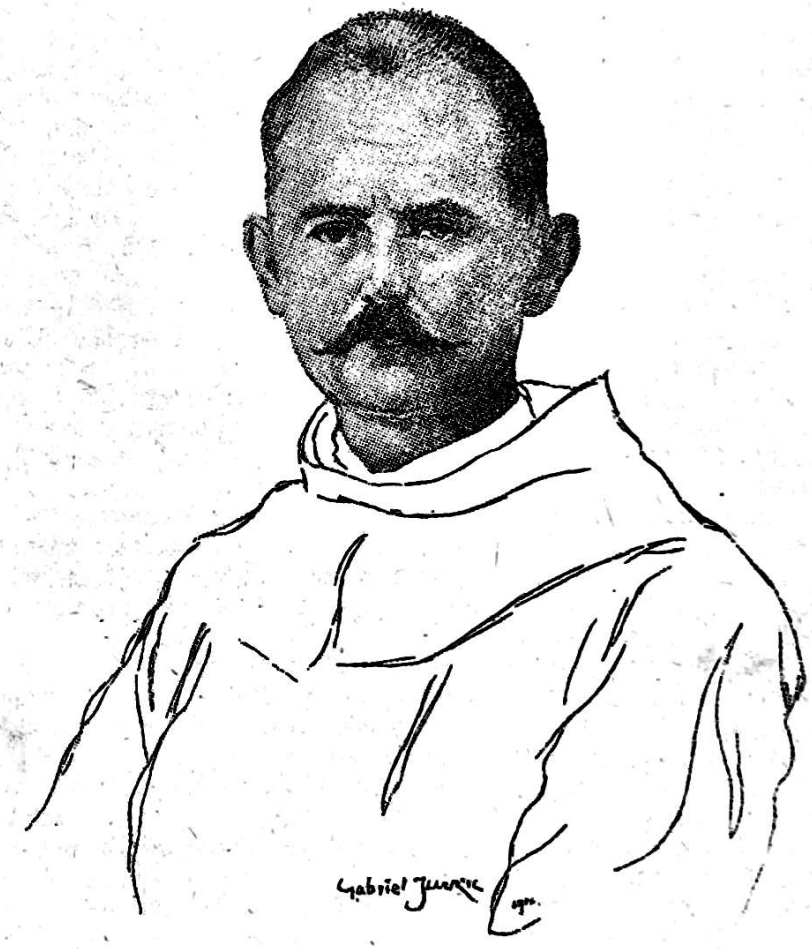

† fra Didak Buntić.

katoličke Hercegovine i otac hercegovačke sirotinje — fra D i d a k B u n t i ć. Kršan kao hercegovačke pećine, snažan kao od kremena i zdrav kao dren otišao je Bogu na istinu tako iznenada, da to nitko nije htio vjerovati. Još malo dana prije svoje smrti bio je u Zagrebu

i u Beogradu brižan, neumoran, veseo i nasmijan, kako ga svi pamte, koji su ga poznavali, a onda najedamput na dan sv. Blaža 3. veljače 1922. puče po svim hrvatskim krajevima kao grom iz vedra neba glas, da fra Didaka više nema medu živima. Rano je jutrom toga dana pošao iz Mostara na Čitluk s jednim mjernikom, da se s narodom dogovori o regulaciji (isušenju) čitlučko-čerinskog polja. Otišao je zdrav zdravcat, bio je na Čitluku još i kod sv. mise, koju je služio mostarski biskup Alojzije Mišić, ali poslije podne mu je oko 4 sata u polju najedamput pozlilo: osjetio je, kao da ga je nešto presjeklo u prsima, a u 5 sati je, pošto su ga prenijeli iz polja u franjevački samostan, otišao pred lice Boga Pravednika. Tako je eto u brizi i u radu za narodno dobro zatekla smrt velikog tog čovjeka, kojemu je sav život bio posvećen samo Bogu i narodu.

Tužno je zaplakala nad smrću fra Didaka Buntića katolička Hercegovina, teško je zakukala za njim sva hercegovačka sirotinja, a i ostali svijesni katolici širom hrvatskih krajeva osjetili su silnu žalost za ovim dičnim franjevcem, koji je bio medu prvim katoličkim vodama i prosvjetitelj cijele jedne hrvatske pokrajine — zemlje Hercegove. Tko zna, što bi i kakva bi danas bila Hercegovina, da nije bilo našeg fra Didaka. Ovako možemo reći, da je Hercegovinu prosvjetno i gospodarski podigao baš fra Didak na onu visinu, na kojoj je ona danas. Sadašnja Hercegovina je fra Didakova Hercegovina i još dugo će morati spominjati, što joj je on sve dobra učinio kao nitko drugi dosad, a tko zna, hoće li tko i odsad.

Pa što je to fra Didak Buntić učinio? Evo ukratko da to opišem, pa da vidite, koliko je zaslužio, da za njega i za njegov rad svi Hrvati katolici znadu, i da mu svuda bude medu svim Hrvatima i do najzadnjeg sela sačuvan haran spomen i svijetao primjer, za kojim treba svi da idemo.

Fra Didak Buntić je **katolički prosvjetitelj Hercegovine**. Kao sin seljačkih roditelja najviše se brinuo, da svom seljačkom narodu pomogne, da mu dođe bolja budućnost. A znao je, da narod bez prosvjete ne može napredovati ni doći do sretnije budućnosti, pa se zato u prvom redu prihvatio posla, da narodu prosvjetom otvori oči i rasvijetli pamet. I eno ga, gdje je dvadeset i više godina neumorno radio, da nepismene hercegovačke seljake nauči čitati i pisati. Osnivao je tako zvane hrvatske seljačke škole, u kojima su sami seljaci jedan drugog učili čitanju i pisanju onako, kako ih je fra Didak upućivao. Računa se, da je tako njegovom zaslugom preko 16 hiljada seljakâ naučilo čitati i pisati. A kad ih je naučio to, onda im je davao dobre knjige i listove, da ih čitaju, pa je osobito volio knjige Društva sv. Jeronima, koje je mnogo preporučivao i širio u svoj narod. No fra Didaku ni to nije bilo sve. Kudgod je dolazio, svagdje je sijao zlatno sjeme kršćanske prosvjete, od kojega je već za njegova života dozrelo mnogo krasnih plodova, a odsad će, ako Bog da, dozreti i više. Kraj svega toga

je fra Didak znao, da narodu, koji život svoj provodi kod pluga i motike, treba mnogo dobrih prosvjetitelja i školovanih katoličkih vođa, jer ako takvih nema, onda narod ne zna, kuda bi ni kamo bi, pa padne brzo u šake bezvjeraca i gulikoža. A od toga je on htio svoje Hercegovce da sačuva. Zato je skupljao po selima najbistrije sinove hrvatskih seljaka, slao ih u više škole, brinuo se za njih kao drugi otac njihov, samo da se iškoluju, pa da budu na korist svojoj domovini i svome narodu. I kakogod je ljubio seljačku sirotinju, za koju bi sav život svoj dao, tako mu je srcu bila prirasla i hrvatska đačka omladina, njegova i narodna uzdanica. U Mostaru, na Širokom Brijegu, u Zagrebu, u Beču, u Njemačkoj, u Francuskoj, u Italiji, u Švicarskoj, u Engleskoj — svagdje je on imao po kojeg svog đaka, kojega je poslao onamo, da nauči što više znanja, pa da se vrati u kamenitu Hercegovinu, gdje će nastaviti ono, što je fra Didak bio započeo, te da tako danas-sutra Hercegovina bude uzor prosvijetljene i napredne zemlje. Kruna je fra Didakova prosvjetnog rada veličajna crkva Božja na Širokom Brijegu, koju je on počeo da gradi, ali ga je smrt pretekla, te će se sada morati naći novi fra Didak, da taj divni hram Božji i dovrši.

Tako se eto fra Didak brinuo za kršćansku prosvjetu u Hercegovini. Ali uz to se on brinuo i **za gospodarski napredak hercegovačkog puka**. Hercegovački seljak živi najviše od toga, što sadi i prodaje državi duhan, a fra Didak se uvijek brinuo, da država seljaku što više plaća za taj duhan, pa da seljak ima što više koristi od svoje muke. Osim toga je fra Didak radio na podizanju zadruga i organizovao rad na presušenju močvarnog drinovačkog polja, koje ne bi nikada bilo presušeno, da ne bi njega. Inžinjeri su naime napravili proračun, da za to isušenje treba 150 milijuna kruna, a vlada je odobrila samo 900 hiljada. Fra Didak je i s tim novcem započeo, kad je vidio, da vlada ne da više, a s Božjom pomoću ga je i dovršio. Mnogo je zasluga stekao fra Didak poučavanjem naroda u kalamljenju plemenitijih voćaka. Mnogobrojne ceste, škole i nekoliko pošta, otkupni ured na Širokom Brijegu — sve je to djelo fra Didaka.

Na muci se poznaju junaci, veli naš svijet. A fra Didak se pokazao junakom u času, kad je narod najveće muke mučio. Došao veliki svjetski rat. Sve, što je za pušku, otišlo u vojsku, a kod kuće ostali starci, djeca i žene. U Hercegovini je zavladao glad. Ljudi se za nevolju hranili travom i kozlacem, pa počeli umirati kao muhe. Fra Didaku samo srce što ne puče gledajući, kako momci i muževi ginu na ratištu, a njihove majke, njihove žene, sestre i braća kako skapavaju od gladi. I onda fra Didak podiže glas, koji je odjeknuo cijelom onom negdašnjom carevinom: »Pomozite Hercegovini, jer ćete u njoj imati revoluciju!« To je on u brk skresao bosanskom zemaljskom poglavici, a i bečkom caru. I pomoglo je. Narod je dobio hrane nešto iz vojničkih magazina, a nešto iz bratske Hrvatske.

Najviše su bila fra Didaku na srcu siromašna djeca. Stariji nam ginu na ratištu, govorio je on, pa možemo li dopustiti, da nam pomre i podmladak? I dao se fra Didak na veliki posao. Vozio je djecu iz gladne i siromašne Hercegovine i razmještao je po Slavoniji i po Bačkoj, te tako spasio od očite smrti preko 13 hiljada hercegovačkih sirotana. Pri tome mu je mnogo pomagao dr Pero Rogulja, koji je nažalost još ranije završio svoj mladi požrtvovni život, nego li fra Didak.

Još nešto ima da se istakne kod pokojnog fra Didaka Buntića. To je njegova ljubav prema slobodi. Koliko li je on čeznuo za slobodom svojega naroda! Za nju je bio spreman i svoj život položiti. Pa kad je dva mjeseca prije prevrata madžarski ministar grof Tisa zaredao Bosnom i Hercegovinom, da mami ponosne sinove Herceg-Bosne za madžarsko ropstvo, bio je fra Didak prvi, koji je stao pred madžarskog siledžiju i doviknuo mu: »Nikad!« A nije se fra Didak dao uplašiti ni onda, kad je taj madžarski silnik na to u bijesu zaprijetio, da će smrviti Hrvate i sve, koji mu se budu protivili, jer to sve da mora biti madžarsko. Ali fra Didak je znao, da to nikad ne može biti, i on je bio među prvima, koji su stupili u Narodno Vijeće, koje je za prevrata zavladalo nad svim našim pokrajinama.

I evo, taj zaslužni muž, taj otac sirotinje, taj uzorni Hrvat morao je da nas ostavi, tek što je navršio pedeset godina života.[1] Mrtav je on, koji je pomagao svakome, tko se na njega obratio. Mrtav je onaj neumorni radnik, koji je mnogima učinio toliko dobra i koji je radio tako, da nije znala ljevica, što daje desnica. Nad njegovim mrtvim tijelom procvilila je kršna Hercegovina, zaplakao je sav hrvatski rod. Za njim žali sav naš narod, za koji je čitavi svoj život radio. Zna se, da je najveći hrvatski književnik Šenoa umro s perom u ruci. Veliki seljački sin fra Didak Buntić umro je među svojim seljacima radeći za njih. Zato će mu biti trajna uspomena među njima, a njegov grob će biti kao neka svetinja, koja će kazivati: »Putniče, stani! Ovdje leži prosvjetitelj i otac hrvatske Hercegovine. Klekni i pomoli se za veliku njegovu dušu!«

Napisao *Ilija Jakovljević.*

---

[1] Fra Didak Buntić rodio se 28. listopada 1870. od seljačkih roditelja. Posvetio se redovničkom staležu te je 18. veljače 1888. stupio u franjevački red. Bogosloviju je svršio u Insbruku u Tirolu. Pune je 24 godine (od 1895. do 1919.) bio profesor pa i ravnatelj franjevačke gimnazije na Širokom Brijegu. Za vrijeme rata je odlazio više puta u Švicarsku, da se tamo sastajao s Hrvatima, koji su radili za naše oslobođenje od Austro-Ugarske. Austrijska vlada je to dočula, pa je slala za njim svuda uhode, ali mu ništa nije mogla. Fra Didak je mnogo radio za naše narodno oslobođenje, pa je izabran bio u Narodno vijeće, a kasnije i za narodnog poslanika. Mnogo je putovao po svijetu i uvijek želio, da i katolici kod nas rade onako, kao što rade u drugim naprednim državama. Od 1919. godine bio je i provincijal franjevačkog reda u Hercegovini, pa je nosio tu zasluženu čast do smrti.

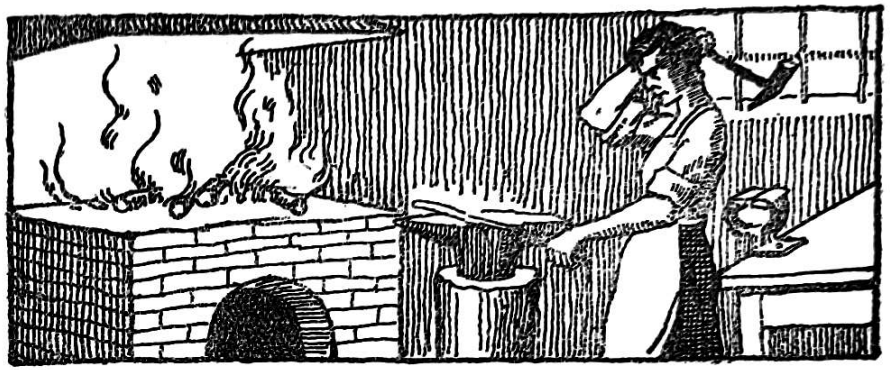

Kovač.

Sinula je zora ruina — U žuljave ruke pljuje
a on zore pogledao nije: — i sve jače i sve jače kuca:
ustao je i već lica nujna — kuje mašklin i motiku kuje,
gle čekićem po nakovnju bije. — s kojih tvrda zemlja će da puca.

I handžare kuje ljute,
što će bojnom da na polju sjeknu,
i handžare i verige krute,
što će sinjem da na roblju zveknu...

Spjevao *Marin Sabić.*

Kako tko sije, onako i žanje.

(Pripovijest iz obrtničkog života.)

Na senjskoj cesti, što vodi kroz Švarču i dalje na Senj, stoji još danas prizemna lijepa kuća, a uz nju kamenom gradena kovačnica. Uz kuću se pružio prostran vrt, velika livada i plodno polje. Sav je taj lijepi posjed bio vlasništvo kovačkog majstora Ivana Surinića, koji je živio u ono vrijeme, kad su i obrt i trgovina u Karlovcu najljepše cvali. Kada je čestiti Ivan Surinić, poznat na daleko kao vješt kovač, uredio svoju kovačnicu, bilo je u Karlovcu svega napretek. On je radio sa šest djetića (kalfi), a nije mogao ni da svrši svega posla, što mu ga ljudi povjeriše. Bilo je tu sijaset okivanja novih i opravljanja starih kola, a sam majstor potkivao je konje, kojih je onda na stotine bilo, jer je u ono doba, dok nije bilo željeznice, sve vrvjelo kirijašima, koji su prevozili robu na Senj i na Rijeku.

Kraj marljiva je rada bilo i ljepše zaslužbe, pa je Ivan Surinić sticao lijep imetak. Jedino ga je još žalostilo, što nije imao sreće u svojoj porodici. Kad je bio u Gracu, oženio se tamo s

revnom i vrijednom ženom, te ju doveo sobom u Karlovac, ali mu umre u porodu, ostavivši mu sitna sinčića Martina. Koliko je Ivan Surinić žalio za dobrom ženom, toliko ga je veselio sin Martin, kojega je dao na selo dojilji, da ga othrani.

Da mu kuća ne zapne u svagdanjem kućanstvu, uzeo je k sebi svoju stariju sestru, koja je ostala udovica iza svoga muža, također obrtnika. Ivanova je sestra Marija bila već vremešna žena, ali uzor svake marljivosti i kućanica ,kojoj si morao tražiti premice na daleko i široko. U njezinim je rukama sve Ivanovo gospodarstvo lijepo i dobro napredovalo, a njemu je kovačija uspijevala i nosila, da ne može bolje. Božji je blagoslov počivao nad kućom tih poštenih ljudi, pa je stoga i kuća obilovala svim, čim dobri Bog dariva ljude.

Jedno je tek žalostilo Ivana, što nije mogao odgajati sinčića Martina kod kuće, gdje bi mu bio pod okom. Znao je, da će mu se dijete otuđiti i da će možda u ranoj mladosti svojoj usrkati klicu nerada i besposlice, koja bi ga mogla danas-sutra i unesrećiti. I kao da je dobro očevo srce slutilo nesretni svršetak svoga djeteta. No što je mogao da učini? U kući je bilo sve zaposleno. On je bio zaokupljen svojom kovačijom, a sestra mu je Marija imala i previše posla u kući i u gospodarstvu, a da pjestuje i maloga Martina. Tako je pustio Martina gotovo tri pune godine u rukama dojilje. Dakako da ga je Ivan često posjećivao, kad bi mu samo posao i vrijeme dopustilo, ali se svaki put vratio žalostan. Opazio je naime, da mu dijete nije onako sklono, kako je on želio, pa da je i dosta neuredno, premda je Ivan mnogo plaćao Martinovoj dojilji.

— Sad su malomu tri godine, morat ćemo ga uzeti k sebi, — govorio je jedne večeri Ivan svojoj sestri Mariji.

— Bit će teško s njim u kući, — odvrati Marija, — ali nema druge, uzmi ga, da se dijete priuči i na te!

Tako je i bilo. Mali je Martin došao u svoj novi, pravi dom. Cijela je kuća oživjela. Dijete je bilo živahno, veselo i slobodno, te se svakome svidjelo. Bili su ga puni svi kutovi: u kovačnici, na dvorištu, u staji kod konja, prtio se po kolima, — jednom riječju bilo ga svuda, kako naši ljudi vele, kao zao grošić. Dakako da je to zadavalo ocu i tetki briga i skrbi, ali nije bilo druge.

Tako je rasao do sedme godine. Dali ga u školu No nije bilo dana, a da se nije bilo što dogodilo, gdje je Martin bio. U školi ga išibali, doma ga otac remenom omotao, ali da, Martin se isplakao, pa — Jovo na novo! Danas razbio okno, sutra poderao knjigu ili izlupao kojega druga, i tako je s njime bilo uvijek posla.

U naucima je slabo napredovao. Bilo mu je dvanaest godina, kad je nekako slabo svršio pučku školu, a u gimnaziji je u tri godine jedva svršio dva razreda. Otac je živo želio, da ga dade izučiti škole, ali kad je vidio, da nikako ne ide, pa ide, turio mu borme bat u ruke, pa hajde s njime k nakovalu.

Šegrtovanje Martinovo nije bilo lako. Sad je bio pod okom svoga staroga oca, a latinsku slovnicu zamijenio je teški bat, kojim je morao nabijati od rana jutra do mrke noći. K tome je otac dopustio svojim djetićima, da svaku njegovu neposlušnost slobodno kazne. I tako je naš Martin znao odnijeti dosta kovačkih pljusaka. To ga je donekle opametilo, i on se pomalo okanio svojih vragolija i nestašluka.

Zanat je naučio dobro i išao mu lako od ruke, a kako i ne će, kad je od najranije mladosti boravio u kovačnici, gledajući marljivo djetiće i svoga oca, kako zasukanih rurkava rade, a da ne dospiju otrti ni znoja s čela. Oca je to veselilo. Sad je barem znao, da će Martin moći preuzeti njegov razgranjeni posao, a on će mirne duše leći u grob.

Martina oslobodilo. To je bilo veselje u kući, kao u svatovima. Mladi kalfa napravio svoju majstorsku radnju, a predsjednik »Ognjodjelne zadruge« proglasio mladoga Surinića »po šegah i pravicah zadruge« osposobljenim kalfom.

Martin bio dobar radnik, a u svojoj dvadesetoj godini jak i čvrst kao primorska klisura. Ocu pošlo za rukom, da ga je oslobodio od vojničke službe — ta bio mu jedinac, a uz to je i njemu, starom Suriniću, došla starost i bolest, pa je vidio, da ne će dugo.

— Sinko, — govorio bi Ivan Martinu, — ostario sam, pa ću ti izručiti svoj posao. Radi i budi marljiv! Ja ću još neko vrijeme gospodariti, a kad me dragi Bog k sebi pozove, sve će biti tvoje.

— Hvala ti, oče! — stisnuo Martin suhu ruku svoga oca. — Ja ću čuvati, što od tebe primim, a sam ću nastojati, da nam posao lijepo pođe i dalje za rukom.

— Ta ti valja, Martine! Puno si mi zadavao briga u mladim danima, ali sad si pametniji, pa treba da dobro upamtiš onu staru riječ: »Svatko je sam svoje sreće kovač«.

I Martinu se nije moglo ni s koje strane prigovoriti. U poslu je bio radin, zastupao je u svemu svoga oca, koji je sve više slabio, a ljubio ga je pravom i čistom sinovskom ljubavi i odanošću. Međutim umrla tetka Marija, a i staromu Suriniću bivalo sve slabije. Uzeli u kuću neku susjedu, da im kuću redi, ali tuđi ljudi nikada ne skrbe za kuću kao onaj, koji znade, da radi za sebe.

To je silno boljelo staroga Surinića, pa je često nagovarao svoga sina Martina, da se oženi. Ali Martin nije ispočetka htio ni čuti o tom, a kad ga je otac sve više nagovarao, obećavao mu je samo i obećavao, a da nije ni mislio na ženidbu. On je našao kolo »prijatelja«, s kojima bi se redovito svake nedjelje zabavljao, te se tako uz njih malo pomalo priučio piću. Ti prijatelji bili besposlice i dangube, koji su živjeli od toga, da od svojih drugova samo izmamljuju novaca. U to zlo društvo upao Martin, a kasnije ga naučili i kartama. Nitko nije znao Martina za vremena odvrnuti od te zle staze, pa je on tako iz dana u dan sve u gore padao.

Uto umre stari Surinić. Sad je bio Martin svoj gospodar, i nitko mu nije više mogao zapovijedati. Martinu bilo tek trideset godina. Imao osam kalfa, a radio je i sam ispočetka. Posao mu bio razgranjen, pa je zasluživao lijep novac. Mnogi se otac poveselio, da će Martin pokucati na njegova vrata, da zaprosi ruku njegove kćeri, ali Martinu su oni »dobri prijatelji« vazda trubili:

— Oženit ćes se? Zakopat ćeš svoju slobodu, pa ne ćeš moći u društvo, nego ćeš samo raditi i nabijati usijano gvožđe, a tvoju muku trošit će ti žena.

— Istina je, — znao bi on reći, — što da se ženim!

I kod toga je ostalo. Kuću mu je redila nekakva stara, kako ju je on zvao »gazdarica«, a ručao je sa svojim radnicima u krčmi. Svoja društva je marljivo polazio, i tako su tekli dani u potpunom

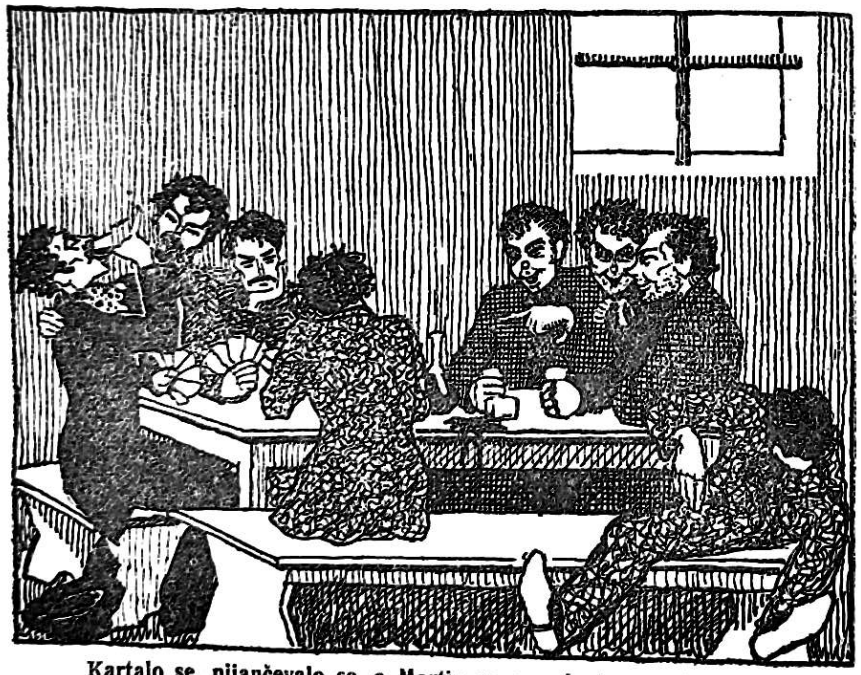

Kartalo se, pijančevalo se, a Martin se pomalo tome priučio...

zadovoljstvu. Zaslužio je mnogo i trošio je mnogo, ali uza sve to imao je svega. Kad se stala graditi željeznica, dobio je i on posla, pa je zasluživao na stotine. Upravo mu sve cvalo. Dakako da je bilo oko njega sad i više »prijatelja«, koji su ga znali pozabaviti cijele dane i noći. Kartalo se, pijančevalo se, a Martin se pomalo tomu kroz tolike godine tako priučio, da nije bilo dana, a da on ne bi pošao u gostionicu, gdje je sa svojim prijateljima upravo lakoumno trošio. Kad je bio osobito dobre volje, uzeo je on banku »desetaču«, pa njome sebi zapalio cigaru. Kažu, da je to znao vrlo često učiniti.

Pa ipak mu je išlo dobro sve dotle, dok je danomice prigledavao svome poslu i sâm zasukavao rukave. Njegovi su radnici radije i veselije radili, kad je bio med njima, a i mušterije su voljele pogoditi posao s njime nego s njegovim poslovodom. Da je naš Martin štedljivo živio, da se lijepo oženio i da nije na kartama svaku drugu-treću noć protepao sa svojim nazovi-prijateljima po nekoliko stotina, bio bi postao jedan od najimućnijih obrtnika. Mogao je sebi sagraditi novu veću kuću, radionicu proširiti i tako usrećiti sebe i svoju okolinu. Ali on je bio slabo uzgojen. Već od rane mladosti bio je skloniji zlu nego dobru, pa onda ti nesretni njegovi prijatelji, baš su ga vukli u propast. Prijatelji njegova pokojnoga oca samo su žalili mladoga Surinića, jer su vidjeli, da tako ne će dugo ići, nego mu je propast sigurna. Žalili su ga, ali mu se nije nitko osudio protivno savjetovati.

Bravar neki, — još je danas živ, bio onda također ugledan majstor i načelnik »Ognjodjelne zadruge«, — usudio se jedared onako prigodice da ga prijateljski opomene, da je zabrazdio.

— Dragi moj, — odvratio mu Martin, a rakija mu zaudarala iz ustiju, — svatko neka mete ispred svojih vrata!

— Ne uzmite za zlo ovu moju opomenu! Vas je opkolilo zlo društvo, koje vas naprosto vara, te će vas unesrećiti. Okanite se toga!

— Ja nemam i ne trebam tutora, pa živim, kako mi se hoće. Novaca imam kao blata, a dok sam živ, hoću da se i naužijem života.

— Pa zar vi to zovete životom, kad dane i noći sjedite kraj punoga škafa vina i bacate kod karata teško zasluženi novac u džep onim dangubama, što su vas obmanuli kao sami đavoli?!

— Što ja radim, moja je stvar! U mojoj se radionici ne spava, znate?

— Čast, ne velim ja, da se u vas ne radi, ali ljudi govore po gradu, da vas vaš poslovoda, onaj Nijemac Rotter vara. Pobunio vam i radnike, koji vele, da ne će toliko raditi za tako slabu plaću!

— Proklete jezičine! Rotter je najbolji čovjek na svijetu. U njega se pouzdajem kao sam u sebe, a moji su radnici dobro plaćeni. Komu se ne rači raditi, toga ću otpraviti, neka ide s trbuhom za kruhom.

Bravar je vidio, da ne može ništa. Držao je svojom prijateljskom dužnošću, da Martina za vremena opomene i da ga spasi od propasti, ali da, stablo se za mlada ispravlja. Već je Martin bio u punoj muževnosti, a suviše je duboko zagreznuo u kal svakojakih mana, koje su tako obuzele njegovo srce i zastrle njegove oči, da nije ni ćutio ni vidio, kako očito srće u gotovu propast.

Bilo jednog vrućeg ljetnog dana. Martin je u svojoj sobi spavao, a u radionici njegovoj buknula gotova buna, koju je potpirio onaj nesretni Rotter.

— Molim vas, — govorio Rotter radnicima, — mi se tu žežemo i mrcvarimo za onu ciglu forintu, što je dobivamo na dan, a naš gospodar gore lijepo spava. Je li to pravo? Poslije večere treba da legnemo na počin, a on tamo sa svojim prijateljima pijančuje i troši novac, koji mu mi služimo. Je li to pravo? Ja znam, da vam je teško, i meni je teško! Ali budemo li složni, već ćemo sebi pomoći!

— Da, valja da budemo složni! — povikaše radnici. — Nek nas bolje plaća, kad mu toliko služimo, a on ionako ne radi ništa!

— Dašto, prije je i on s nama radio, ali sad je već dobro napunio džepove s našim žuljevima, pak mu toga ne treba. Znate, braćo, — lomatao Rotter, — ja ću zahtijevati, da vas plaća sa dva forinta svakoga.

— Odviše je, toga on ne će htjeti! — primijeti jedan.

— Pa ostavit ćemo mu posao, — doda drugi.

— Tako, tako, — dometne treći, — a baš je sada u rukama ovo veliko djelo, koje mora do subote da bude dovršeno...

— Prisilit ću ja njega, — nastavi Rotter, — da nas bolje plati, pa ako mu je stalo, da što zasluži, ne će nas otpustiti.

— Da, tako je! — potvrdiše radnici. — Hajdete, Rotteru, probudite ga i recite mu naše želje!...

Radnici posjedali, odložili batove, zapalili lule i čekali, dok se Rotter ne vrati.

Rotter bio prevejana lija, pa je uvijek znao udesiti vodu na svoj mlin. Kroz par godina, što je bio kod Martina, uštedio je nešto novaca, a nešto je i Surinića prevario, jer je sam vodio i račune i posao, isplaćivao radnike i čisti dobitak davao Martinu, koji je samo novac turio u džep i ne pitajući, od koga, koliko i za što prima.

Otkako nije Martin po više dana zalazio u radionicu, jer je vazdan sjedio u birtiji, ili se šetao iz krčme u krčmu, dok nije sve obredao, nijesu mušterije ni pitali više za nj. Svatko je naručivao i plaćao Rotteru, koji je po svojoj volji radnje zaračunavao i obavljao, a da Surinić nije ni znao, šta se u njegovoj radionici sve radi. Zato je prevejani Rotter bio već i spreman preuzeti posao na svoju ruku, pa je čekao samo zgodu, da mu sjekira padne u med.

Martin je udobno spavao na kožnatom divanu u svom stanu, kad je Rotter unišao.

— Gospodaru! — prodrma ga Rotter.

Martin se pruži, istegne, protare crvene oči i upita Rottera, što želi.

— Gospodaru, radnici se bune. Oni hoće, da im povisite plaće.

— Šta? — skoči bijesno Martin. — Dakle je istina, što svijet govori?

— Da, da, ali vi toga nemojte učiniti. Oni zahtijevaju po dva forinta na dan, a samo osam sati na dan odsada da rade.

— O, kukavice! — ciknu Martin. — Ja ću im već povećati plaću! Hajdemo, Rotteru, hajdmo u radionicu, da ih otjeram!

— O, ne trudite se, gospodaru, oni će i sami otići od vas, rekoše, ako im ne date, koliko traže!

— Neka ih đavo nosi redom! — pohiti Surinić u kovačnicu, a Rotter za njim. Vikao je kao mahnit.

— Šta? Jeste li vi, ljudi, pobenavili! Veću plaću hoćete? A što mi napravite na tjedan za šest forinti, ha?

— Stotinu forinti! — vikne jedan radnik.

— Baš ti zaslužiš toliko, je li! — izdere se Martin. — Poginuli bi od gladi, pseta, da vam ne dajem posla. Pa hajde, tko ne će da radi, neka ide, odmah!

— Mi vaša pseta nijesmo, gospodine Suriniću! Mi smo pošteni radnici i tražimo pravicu, a vi nas tjerate. Pa dobro, ja odlazim!

— I ja — i ja — i ja! — odazovu se ostali i odložiše alat, da idu.

Rotter je šutio, a Martin isplati svakomu radniku nekoliko forinti, pa ih otpusti.

— Tako, a vi, Rotteru, gledajte, da dobijemo druge radnike. Pišite odmah po druge!

— Hoću, gospodaru, ali ovi vam ne će htjeti s jednom forintom na dan raditi.

— Pa dobro, platit ću im dva!

— Ja bih vas molio 300 forinti. Sutra dospijeva mjenica Eduarda Šlumana za nado, što nam ga je poslao.

— Šta velite, kakva mjenica!? Kad sam ja mjenicu potpisao?

— Nije vas bilo kod kuće, pa sam ja potpisao mjenicu.

— Onda je vi platite, ja ne ću!

— Pa dobro, ja ću je platiti! A šta ćemo sa Darovićevom narudžbom? U subotu mora biti gotova, a ja sâm ne mogu raditi.

— Radite, što hoćete! Odnio đavo vas, posao i sve! — lupne Martin i otiđe ravno u krčmu, gdje je i dalje bjesnio, a njegovi se »prijatelji« naskoro oko njega sabrali, tješili ga i veselim šalama mirili.

Udariše u pijaču, da rastjeraju brige. Međutim je Rotter kovačnicu zatvorio, otišao k sudu i predao tamo račune. Kod suda se ispostavilo, da je Surinić imao na dugu oko deset hiljada forinti, a Rotter je sam vjerovnike pozvao, da utuže Martina.

Za mjesec dana bila je Martinu Suriniću kuća i zemljište, radionica i sav alat prodan u bescijenu. Dug se namirio, a Martin još dobio jedno dvije tisuće forinti gotova novca. Radionicu je s alatom prekupio Rotter i za par dana počeo raditi sa deset radnika. Cio je grad bio osvjedočen, da je Surinića ružno prevario taj prevejani tudinac, ali mu se nije moglo pomoći. Bio je sam sebi kriv. Ono 2000 forinti brzo je prošlo. Nešto na karte, nešto na vino i zabave i prije zime bio je naš Martin Surinić propalica bez kuće i kućišta.

Nestalo novca. Tražio prijatelje, ali ga oni sada ostaviše na cjedilu. Martin pođe k Rotteru, a bio se napio rakije, i stane od njega zahtijevati novaca. Rotter ga iz rodene kuće baci napolje. Martin ode sada do suda, da tuži zlikovca, što mu je oteo prevarom imetak, ali mu sudac lijepo reče:

— Vi nemate, dragi prijatelju, dokaza za ovo, što govorite, a sud ne može bez dokaza nikoga suditi. Rotter je pravi vlasnik svoga posjeda, pa mu ga ne možete oteti. Vi ste nesretan čovjek.

Sav pokunjen izađe — nekoć bogati kovački majstor — Martin Surinić na ulicu, a vani brijao britki sjever, da su sve kosti pucale. Kuda li će Martin sada? Pođe u krčmu »k Veseljaku«.

Iz krčme ga potjeraju, jer nema novaca. A koliko je svoga novca tu potratio!

Odanle ga potjeraju napolje, jer nema novaca. A koliko je svoga novca tu potratio!

Kuda li će? Noć je mrka pala na zemlju, a naš Martin kucao na vrata bivše svoje gazdarice, moleći je, da mu dade samo za noćas prenoćiti. Starici se smilovao Martin, i ona sirota ukonači bogatoga nekoć Surinića.

Tako došla bijeda i nevolja na Martina. Nije preostalo, nego da ide od kuće do kuće moliti milostinju. Što bi dobio, to je zapio rakijom, koja mu je uništila još ono malo razuma, što mu je preostalo. Vjekovito noćno bdijenje, prekomjerni užitak žestokih pića, neuredan život — sve je to Martina sagnulo i zgrbilo tako, da je propao tjelesno i duševno. Lice mu se crvenilo kao paprika, a nosurina otekla. Odijelo otrcano, da ga je svatko sa sažaljenjem i gnušenjem gledao govoreći: »Evo propalice!«

Bilo mu je jedva pedeset godina. Nađoše ga jednoga jutra napola smrznuta na hrpi snijega, gdje se pijan strovalio i zaspao. Odveli ga redari u svoju stražarnicu, a liječnik je pronašao, da ga je udarila kap. Prenijeli ga u gradsku ubožnicu i tu je živio još osam mjeseci, dok nije pošao Bogu na sud, a tijelo mu nekoliko starih obrtnika i žena otpratiše na vječni počinak.

Tako je svršio čovjek, kojemu je sreća onako divno bila razastrla svoja krila, a on ju je odrinuo od sebe, pa je pao u nerad, besposlicu i u zlo društvo, koje ga je do kraja uništilo.

Napisao *Stjepan Širola.*

Marijine suze.

Plakala je Gospoja
sveta Mati Marija,
kada su joj Židovi
milo zlato ubili.
Suzice su kapale,
suhu zemlju kvasile,
iz tih suza presvetih
nicali su cvjetići.
Lijepo su se plavili
kao oči prelijepe
Majke Božje Marije.
Pokorno su spuštali
nujne svoje glavice
kao krotko srdašce
Majke Božje Marije.
Milo su mirisali
kao dašak s usana,
kao njedra majčina,
kao duša djetinja
drage Majke Marije.
Plakala je Marija,
sveta Mati Božija,
leteć gore na goru
na Golgotu kamenu,
gdjeno su joj Židovi
milo zlato ubili.
Suzice su kapale
i pod grmak kuštravi
i pod trnak zločesti
i med stijene studene.
Kroz te suze presvete
tekla ljubav velika,
tekla ljubav žestoka,
tekla ljubav Majčina...
I zbog ove ljubavi
umiljati cvjetići,
što iz suza nikoše,
nazivlju se — ljubice.

Spjevao *Milan Pavelić.*

Papa neustrašive vjere.

Najveće društvo ili organizacija na svijetu jest Crkva katolička. Tu organizaciju sačinjavaju svi oni, koji drže nauku Isusovu. A ta nauka uči, da je Isus Krist osnovao samo jedno takvo društvo, koje se zove Crkva, i da će to jedno društvo postojati, dok bude svijeta i vijeka. Na čelu je toj organizaciji postavio Isus Krist apostola svetoga Petra kao vrhovnoga poglavara i kasnije njegove nasljednike. Nasljednici sv. Petra jesu zakonito izabrani biskupi rimski, jer je i sv. Petar bio prvi rimski biskup. Ti rimski biskupi nose od 4. vijeka — dakle već 1600 godina — naslov »papa«.[1] Sve nam to dokazuje i Evandelje i povijest i zdrav razum, pa su se toga držali prvi kršćani odmah poslije smrti Isusove.

Dne 6. veljače 1922. izabran je za novoga biskupa rimskoga i za vrhovnoga poglavara Crkve Isusove Pijo XI. (jedanaesti), rodom Talijan. Novog su papu izabrali kardinali (ili stožernici), to jest najviši crkveni dostojanstvenici, koji su se odmah iza smrti predašnjega pape sastali u Rimu. Zašto opet Talijan? Tâ već 400 godina nije bio nitko drugi papa, nego baš sami Talijani. Mnogi su, pa i dobri katolici, pomišljati, da bi dobro bilo, da bude ovaj puta izabran za papu netko od koje druge narodnosti, pa i spominjao se jedan Španjolac i jedan Belgijanac, a i neki drugi. No Crkvu vodi Duh Sveti, pa dopušta, da je u razna vremena vode poglavari, koji su najpodesnije oružje u rukama Božjima. Mnogo ima medu kardinalima (stožernicima) ljudi, koji su na glasu i zbog učenosti i svoje odvažnosti i zbog državničke sposobnosti, i gotovo više od polovice sakupljenih kardinala bili su druge narodnosti, ali je ipak izabran Ahil Ratti, kardinal i nadbiskup iz talijanskoga grada Milana. Dakle opet Talijan, a to je radi toga dobro, što se baš sada ima urediti prepirka izmedu pape i talijanske države radi nekadašnje papinske države, koju je talijanska vlada godine 1870. otela papi. Bolje je, da tu prepirku uredi papa, koji je Talijan, jer kad bi bio druge narodnosti, onda bi talijanska vlada rekla, da je papa protiv talijanskog naroda, a to bi Crkvi katoličkoj moglo mnogo naškoditi. Uostalom pravim katolicima je svejedno, bio papa koje mu drago narodnosti, jer on je otac i vrhovni poglavar svima katolicima, a samo oni, koji nisu pravi katolici, huškaju katolike zbog toga, što je papa Talijan. Nije takvima zapravo stalo, tko je papa, nego im je do toga, da siju mržnju protiv pape i protiv Crkve. A novi je papa Pijo XI. odmah, čim je izabran, pokazao, da hoće da bude pravi otac svim narodima. Zato su se Talijani ljutili i prvi počeli govoriti, da novi papa nije prijatelj Talijanima nego Francuzima, a Francuzi su opet govorili, da je još više prijatelj Nijemcima, a

[1] Ime „papa" uzeto je od početnih slova latinske rečenice Petri apostoli potestatem accipiens ili hrvatski Petra apostola povlasticu imajući.

Nijemci su širili vijesti, da novi papa ipak najviše voli Poljake. I tako su se počeli otimati za novog oca kršćanstva svi narodi.

Mi Slaveni znamo sigurno, da je novi papa naš prijatelj. To je on jasno pokazao već prije, dok još nije bio papa, a i sada. Go-

Papa Pijo XI.

dine 1918. došao je on u Poljsku, da ondje bude zamjenik velikog pokojnog pape Benedikta XV. Tamo je naučio poljski jezik, tamo je u glavnom poljskom gradu Varšavi zareden za biskupa, tamo su

ga tako zavoljeli, da mu je, kad je bio izabran za papu, prvi ushićen od veselja čestitao poljski ministar vanjskih poslova Skirmunt. Čestitao mu je kao velikom prijatelju Poljaka. Tamo je sadašnji papa mnoge zarobljenike izbavio iz ropstva. U prva četiri mjeseca svoga papinstva izdao je pismo, u kom moli katolike, da sakupljaju za gladne u Rusiji. Čim je postao papa, odmah se pobrinuo za gladne Slavene, koji se sada nalaze u Francuskoj, pa je imenovao svog posebnog zamjenika u francuskom glavnom gradu Parizu, da se za te gladne Slavene brine, postavio je i odbor za taj posao, a predsjednika tog odbora imenovao je biskupom, samo da pokaže svoju ljubav prema Slavenima. Ruska boljševička vlada zamolila je papu, da pomogne i sam gladnoj sirotinji u Rusiji, a papa je toj vladi odgovorio, da će pomoć od srca rado dati, ali neka mu se dozvoli, da on pošalje u Rusiju svoje ljude (redovnike), koji će dijeliti, što papa daje, i da se katoličkoj i pravoslavnoj vjeri dade sloboda u Rusiji. O tom je sklopljen sporazum 10. svibnja 1922. I u našoj državi ima papa svoga zamjenika u Beogradu. Svoju ljubav je pokazao prema katolicima u našoj državi time, što je imenovao u mjesecu svibnju svojim zamjenikom kod nas svećenika, koji je bio njegov tajnik, dok je još boravio u Poljskoj. Taj se papin zamjenik u našoj državi zove monsignor Pelegrinetti. Takvu je veliku brigu za nas novi papa pokazao odmah u početku. Još je sadašnji papa pokazao ljubav prema Hrvatima i u ovom: U Rimu su našim hrvatskim novcem sagrađene kuće i crkva sv. Jeronima, pa se tamo školuju hrvatski đaci, tamo stanuju hrvatski svećenici, biskupi i drugi Hrvati, kada dodu u Rim. Za vrijeme rata zaplijenila je talijanska vlada te kuće i oduzela ih od nas Hrvata. Sad se papa veoma zauzima, da nam talijanska vlada vrati, što je otela, pa će to zacijelo i izraditi.

Ima jedna stara knjiga, za koju vele, da ju je napisao sveti nadbiskup iz Irske po imenu Malahija. U toj je knjizi unaprijed naznačeno, koliko će papa biti od godine 1143. pa do konca svijeta. Kad bi to bilo tako, onda bi s novim papom bilo još samo 8 papa. Svaki papa imade jedan pridjevak, iz koga se vidi, tko je on i u kakvo će vrijeme vladati Crkvom. Benedikt XV. bio je označen riječima: papa ponestale vjere. I zaista je u prošlom svjetskom ratu vjera gotovo uništena. To mi dobro vidimo i po našim selima i gradovima. Novi papa se zove u toj knjizi: papa neustrašive vjere. To nam kazuje, da će ovaj sadašnji papa biti po naravi odvažan, po srcu pobožan, a po znanju jako učen. I zbilja to troje nalazimo kod novoga pape. Kao svećenik je bio ustrajan i marljiv kao pčela, a kadgod je mogao, tražio je odmor u gorama, gdje se je uspinjao na najstrmije vrhunce. Znao je i noći prospavati na sniježnim visinama, kamo je prva stupila njegova noga uz pogibelj vlastitog života. Bio je u svom životu vazda prijatelj strmih i napornih puteva, teških i mučnih poslova.

On je pobožan. Kao mlad svećenik skupljao je naučnike dimnjačarske, da ih uči kršćanski nauk i pripravlja za prvu sv. Pričest. Osnovao je i vodio kongregacije mladih djevojaka, osnovao i vodio društvo katoličkih učiteljica. Radio je to, jer je ljubio Krista, komu je htio da pomogne spasavati duše u katoličkim organizacijama kao jedinom podesnom sredstvu u današnje nehajno i mlako doba. Zato je i predašnji papa Benedikt XV. pisao Poljacima, kad im je slao sadašnjega papu kao svoga zamjenika: »Gotovo nije ni potrebno, da vam preporučim muža, kojega preporuča njegova pobožnost, briga za vjeru, iskustvo i svima poznata učenost; hoćemo, da vidite, da se pouzdajemo u tako vanrednoga muža i da smo potpuno osvjedočeni, da će njegov rad biti na najveću korist vašim biskupijama.« On je učen. Prvi je bio među saučenicima, položio je doktorat prava, filozofije i bogoslovlja. Govori šest sadašnjih jezika: talijanski, engleski, francuski, španjolski, njemački i poljski. Napisao je više učenih djela iz povijesti. U Francuskoj ima jedno učeno društvo, koje se zove »Francuska akademija besmrtnih«, a članom postaju samo najveći učenjaci svijeta. To je društvo odlučilo, da iskaže i papi čast, te da ga primi za člana. Pa i protestantsko je englesko sveučilište u Oksfordu čestitalo novome papi-učenjaku, kad je bio izabran, a ta je čestitka izrađena i poslana papi na koži-pergameni sa srebrnim koricama.

Tako je eto sin jednoga ravnatelja tvornice-predionice postao papom, pa je zaista izabranik Božji, ponos katoličke Crkve. On zaista može da bude papa neustrašive vjere.

Napisao *dr Pavao Lončar.*

Gospin barjak.

Molim Te, molim, Gospo.
Molim Te u sav glas:
Pogledaj na moj narod.
Budi mu svagda spas!

Ja ću u narod s Tobom.
Razvit ću barjak Tvoj.
Svakoj ću duši viknut:
»Uz barjak Gospin stoj!«

Za mnom će cijela vojska.
Dignut će barjak Tvoj.
Ja ću Ti slavu pjevat.
Sa mnom i narod moj.

Narod će dičit Tebe.
Slavit će Sina Tvog:
»Gospa je naša Majka!
Isukrst naš je Bog!

Isukrst Vođ naš jaki.
Barjak nam Gospin svet!
S Isusom u boj svaki.
S Marijom živjet, mrijet!«

I tad će mraka nestat.
Svanut će sunčan dan.
Sav će moj narod biti
Sretan i radostan.

Spjevao *dr Ivan Ev. Šarlč.*

Papa svjetskoga mira.

Tužno su zazvonila zvona sa sviju crkvenih zvonika cijelog katoličkog svijeta dne 22. siječnja 1922. javljajući selima i gradovima, da je umro veliki papa mironosac Benedikt XV. (petnaesti). On je zaista bio papa mironosac, papa svjetskoga mira, koga je Bog postavio, da vodi katoličku Crkvu u najsudbonosnije dane svjetskog rata. Odmah početkom rata postao je papom, pa je ostao na stolici sv. Petra sedam i pô godina dočekavši, što je otpočetka svoga vladanja nad katoličkom Crkvom najvruće želio: svjetski mir iza strašnog pokolja među narodima svijeta.

Teško je bilo upravljati Crkvom u ono burno ratno doba, a još teže je bilo pravedno suditi svima zbog mržnje, koja je zavladala u ratu. Ali sv. otac Benedikt XV. odlikovao se baš tu trima najdivnijim odlikama: svojom nepristranošću, miroljubivim djelovanjem i jednakom ljubavlju prema svima sinovima Crkve. Javno je korio sve povrede, s kojegod strane bile učinjene, i uvijek je kazivao, da je rat nastao odatle, što je nestalo vjere među ljudima. Ovo su njegove riječi: »Tko ne vidi, da je danas poredak u društvu i u pojedincu poremećen više nego igda zato, što ga je, više nego u prošlosti, prevrnula žestina strasti, koje su se podigle, da zaniječu Božja prava na ljudsko društvo, vlast duše nad tijelom i djelotvornu ljubav prema bližnjemu? Danas se čovječanstvo, lakomo za užitkom, žedno bogatstva, bez volje za rad ne srami prepuštati se posvema užicima.«

Najtoplija mu je želja bila, da se opet vrati mir, pa je zato odmah na početku svoga vladanja u jesen 1914. godine izdao proglas na narode s ovim riječima: »U presveto ime svemogućega našega Božanskoga Oca i za volju dragocjene krvi Isusa Krista, prolivene za spasenje roda ljudskoga, zaklinjemo vas, o vladaoci zaraćenih naroda, učinite jednoć kraj strahovitom ovom klanju. Vi imadete pred Bogom i pred ljudima strašnu odgovornost za rat i za mir, mi vas prosimo, čujte očinski glas zamjenika vječnoga i najvišega suca, kome morate i vi davati račun za javne i za zasebne vaše čine.« I kao što dobri otac ne prestaje opominjati djece svoje, doklegod ne skrenu na prvi put, tako i sv. otac Benedikt XV. nije prestajao pozivati narode k djelu mira. Za čitavoga rata upravio je osam poslanica što narodima, što pojedinim vladama, u kojima zaklinje i poziva na mir. Najljepše označuju papu Benedikta XV. kao mironosca ove riječi, koje je rekao na Božić g. 1915. svojim kardinalima: »Mi smo se bacili među zaraćene narode kao otac među svoje sinove, što su se pobili, te ih zaklinjali u ime Boga, neka se kane namisli međusobnog uništenja, neka jedamput neposredno ili posredno jasno iznesu želje svake stranke, neka prema pravici uvaže težnje naroda i, ako ustreba, prinesu doličnu i potrebitu žrtvu sebeljublja i sveopćega dobra velike zajednice naroda.« Dvije godine kasnije u poslanici na državnike zaraćenih vlasti, poziva narode, neka se provede sveopće razoružanje i uredi međunarodno sudište, koje će rješavati sporove. Ujedno ih je pozvao, neka jedni drugima oproste ratne odštete, a kad se budu uredivale nove granice među državama, neka bude onako, kako to žele narodi. koji traže svoju slobodu.

† Papa Benedikt XV. u svojoj radnoj sobi.

Ali nije papa Bendikt XV. ostao samo kod riječi, nego je i te kako radio, da pomogne onima, koji stradavaju od ratnih strahota. Odmah na početku rata izradio je kod zaraćenih država, da se smiju vratiti iz zarobljeništva kući oni vojnici, koji su ostali nespo-

sobni za ratovanje. Njegovim je nastojanjem u Švicarskoj uređeno zaklonište za njegu i oporavak teških ranjenika. On se pobrinuo, da se vojnici mogu dopisivati s onima, koji su potpali pod neprijateljsku vlast, on je izradio, da zarobljenici dobiju nedjeljni počinak i da države zamjenjuju zarobljenike. Opustošenim je krajevima slao svoju novčanu pomoć, udovama je i sirotama dijelio novčane darove, a velike je potpore slao i zarobljenicima. Pomagao je nevoljnima i novcem i odijelom i obućom i lijekovima i svačim drugim.

Sv. otac imao je posebne ljubavi za nas Slavene. Tako je n. pr. Poljska primila u svemu od sv. oca preko 120.000 lira, a kraj toga se njegovom preporukom sakupilo za Poljsku god. 1915. do 3,877.249 franaka. Rusinima je dao 10.000 lira, Crnogorcima 10.000 lira, Srbima je također pomagao. U travnju god. 1918. poklonio im je 10.000 lira. Srbi imadu još napose da zahvale sv. ocu. Tko bi od Srba smio zaboraviti ono, što im je sv. otac učinio odmah u početku rata, kad je 19 srpskih prvaka u Bosni bilo osuđeno na smrt? Dr Dimović, javni bilježnik, i sam Srbin, poznavajući plemenštinu sv. oca, obratio se na papinskog poslanika u Beču, neka zamoli papu za posredovanje kod bečkoga dvora. Poslanik se doista obrati na sv. oca, koji ishodi pomilovanje. Zato je s pravom spomenuti javni bilježnik mogao napisati prigodom smrti Benedikta XV.: »Povodom njegove smrti odali su mu i Srbi pravoslavni izraze dubokog poštovanja ne samo iz obzira prema braći svojoj katoličkoj, nego i iz iskrene i istinske zahvalnosti za dobra djela, koja je učinio za bosanske veleizdajnike u teškim vremenima svjetskoga rata.« Što je pak učinio sv. otac za Srbiju za čitavog ratovanja, ukrtako je istaknuo prigodom papine smrti u beogradskom parlamentu ministar vanjskih posala dr Ninčić, a ujedno je spomenuo, kako je i Jugoslavija od svoga početka gojila iskrene prijateljske veze sa Svetom Stolicom, u koju upire oči sav kršćanski svijet, pa je završio svoj govor ovim riječima: »Stoga molim Narodnu Skupštinu, da pokojnomu poglavaru katoličke Crkve, kojoj pripada jedan veliki dio našega naroda, a kojega smo mi bez razlike poštovali, iskaže počast, sa poklikom: Slava mu!«

I mi smo Hrvati osjetili mnogo darežljivu ruku ovog našeg pape. Kad je 1921. godine poslao pola milijuna lira za ratnu siročad u Jugoslaviji, od toga je velik dio otpao i na djecu hrvatske sirotinje. No mi ćemo se Hrvati napose spominjati sv. oca i zato, jer nam je dopustio upotrebu hrvatskog obrednika te pjevanje poslanica i evanđelja u hrvatskom jeziku. Dužni smo sv. ocu zahvalnost i za zaštitu našega naroda u onim krajevima, koje su osvojili Talijani. Talijani su bezobzirce proganjali naše ljude, hrvatske svećenike i redovnike. Papa nema oružja, da se opre nepravdama, ali je svojom riječi oštro prekorio sve ono, što su Talijani počinili nad Hrvatima i Slovencima po Istri i Primorju. Lijep nam je za to dokaz muževno pismo, što ga je 2. kolovoza 1921. poslao na tršćanskog biskupa Bartolomesija, u kojem veli, da oni Talijani, koji progone hrvatske svećenike i puk u Istri, gadno kaljaju pravdu i čovječnost, a toj sramoti mora biti kraj.

Tako je pokojni papa, gdjegod je trebalo pomoći, svuda radosno priticao u pomoć. Njegova se ljubav protezala i preko granica Evrope. On se zauzimao za pučanstvo u Siriji, na Libanonu, i u Armeniji, on je činio dobro kršćanima i nekršćanima. Za tu ljubav upravo prema istočnim narodima postaviše mu istočnjaci bez razlike vjere i narodnosti usred Carigrada još za života spomenik s ovim natpisom: »Papi Benediktu XV. cijeli zahvalni istok.« A kad bi još htjeli nabrojiti, što je učinio za gladne u Rusiji te osobito što je za njih spremao da učini, pa kad bi i sve drugo htjeli izbrojiti, u čem se Benedikt XV. pokazao kao pravi brižni otac svega čovječanstva, mnogo bi još mjesta trebalo.

Još je zanimivo za pokojnog papu Benedikta XV. to, da se rodio u talijanskom gradu Đenovi[1], dakle u onom gradu, u kojem se o Uskrsu 1922. godine sastao veliki svjetski sastanak, poznat pod imenom đenovska konferencija. Ta đenovska konferencija imala je svijetu da osigura mir, o tom je tamo 34 države 6 tjedana raspravljalo. I baš je za to eto odabran bio rodni grad velikog pape svjetskoga mira. Mudri državnici nijesu iz Đenove donijeli ono, što je svijet od njih očekivao. Ali još prije toga digao se iz Đenove papa, koji je pokazao svijetu, kojim će putem svijet doći do pravoga mira: obnovom katoličke vjere i kršćanske ljubavi među svima narodima. Tim putem postao je Benedikt XV. papom svjetskoga mira, tim putem, dao Bog, da svi narodi podu, pa će svjetski mir biti trajan i siguran.

Napisao *dr Stjepan Bakšić.*

Zar je i to dobar rodoljub?

»San je laža«, rekli su u jednoj poslovici već odavna pametni ljudi iz našega naroda. »San je laža«, ponavljam i ja za njima. Ali neki su sni tako blizu istini, da čovjeku ostanu dugo u glavi i veoma ih je teško razlikovati od zbiljskoga života. Tako se i meni desilo s jednim snom, koji me se veoma neugodno dojmio, i ja ga se često sjećam, kad mislim i maštam o svojoj domovini.

Kako je ono samo bilo? Kuda sam ja ono u snu lutao i što sam doživio?

Da, išao sam sa svojim prijateljem Marijanom jednim krajem Hrvatske. Bilo je ljeto, sunce je divno grijalo, a mi smo prolazili između pšeničnih i kukuruznih polja . Ja sam bio zadovoljan, gotovo bih bio zapjevao od veselja, koje me je svega obuzimalo.

[1] Papa Benedikt XV. rodio se 1854. godine, biskupom je postao 1907., a za papu je izabran bio početkom rujna 1914.

Govorio sam svojemu prijatelju Marijanu, kako je doista lijepa ova naša domovina. Govorio sam kao kakav raznježen đak, kako je divno ovo nebo nad nama, kako su lijepe naše gore i ravnice, natopljene mučeničkom krvlju i seljačkim znojem naših djedova. No mojemu prijatelju Marijanu kao da nije bio po ćudi moj zanos. Slušao je dugo moje ćeretanje, a onda je i ne pogledavši u me rekao:

— Ti si sanjar! Ti kao da i ne znaš, da svaki list ima i svoje naličje!

Bio sam ponešto uvrijeđen radi tih riječi. I odgovorio sam svojemu prijatelju Marijanu:

— Marijane, ti si crnogledac. Za tebe kao da ne postoji ovaj lijepi svijet. Ti bi i za šećer dokazivao, da je gorak!

Prijatelj je Marijan ostao miran, i samo mi je dobacio:

— No vidjet ćemo, ne će li te tvoj zanos minuti, kada dođemo u obližnje selo.

I nije trajalo dugo, mi smo koracali seoskom ulicom. Meni su bile tako drage sve te kuće, ti šljivici i voćnjaci, te živice, vrtovi i dvorišne zgrade. Zaboravio sam bio na riječi prijatelja Marijana. Opojen unutrašnjom radošću stupao sam seoskim drumom. Sve sam pozdravljao: i muževe i žene i djecu. Pa i psi, koji su režali i lajali na nas, nijesu mi se činili ni najmanje neprijateljski.

Prošli smo pokraj župne crkve, prošli smo pokraj škole. Našli smo se pred jednom velikom krčmom. Premda je bio radni dan, čulo se iz krčme pjevanje i hrapavo prepiranje. Mojemu prijatelju Marijanu kao da je odjednom pala na pamet jedna misao. Zaustavio se pred vratima krčme i rekavši: »Hajdemo unutra!« povukao me za sobom.

Uniđosmo u krčmu. Iznutra nam je udario u lice duhanski dim i vonj kiseljasta vina. Za jednim velikim hrastovim stolom sjedila je množina ljudi, koji se u prvi mah nijesu ni najmanje brinuli za naš dolazak, jer su bili posve zadubljeni u nekakve bučne zdravice i nekakvo bezrazložno nadvikivanje.

Sjedosmo za jedan drugi stol, ali tako, da smo mogli promatrati skupinu napola pijanih ljudi, koja je istom nakon nekoliko časaka opazila, da smo i mi tu.

— Gledaj! — rekao mi je odsječeno moj prijatelj Marijan.

Ja sam gledao i kao da sam se počeo trijezniti od svoje duševne opojenosti. Počeo sam se ljutiti na svojega prijatelja Marijana, što me je doveo ovamo. Vani je bilo sve tako lijepo i radini ljudi i priroda, a ovdje moram gledati čeljad, koja ne vlada svojim jezikom, a doskora ne će vladati ni posljednjim ostatkom svojega razuma . Moram slušati surove psovke i ludo nadgovaranje, a mogao sam i dalje da u tihoj radosti uživam Božje sunce i lijepu ljetnu prirodu.

Sjedim ja tako s prijateljem Marijanom i ljutim se na krčmarovo razvodnjeno vino i na pijane ljude, koji malo podalje od nas lupaju jezikom kao klopoci.

Slabo smo govorili i ja i prijatelj Marijan, i to kao da je privuklo na nas osobitu pažnju nekih naših susjeda. Jedan se između njih digao od svojega stola i dovukao se teškim korakom do nas. Ponio je sa sobom i bocu vina. I ne pitajući, je li nam pravo ili

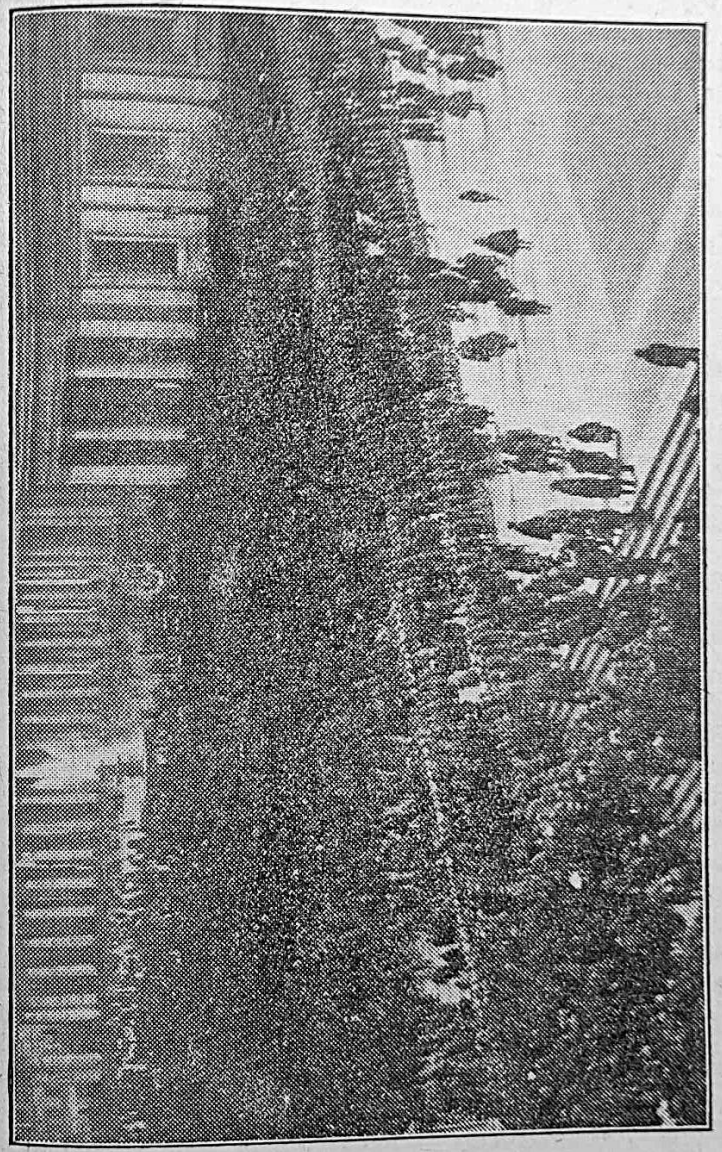

Kako je silan narod pred papinim dvorom u Rimu čekao izbor novoga pape.

krivo, spustio se na jedan stolac uz nas. Upirući mutne oči u mojega prijatelja Marijana počeo je da govori:

— Hej, vidim ja, da ste vi stranci i da ne znate, kako se imate vladati kod krčmara Kona. Mora vas zabavljati Tunja Tucaković,

koji je ovdje kao kod svoje kuće. Jest, ja sam ovdje kao kod svoje kuće! A možda i jest ova kuća moja. Vele mi neki prijatelji, eno upravo oni, što sjede za drugim stolom, da sam ja dosada barem polovicu te kuće isplatio, a drugu polovicu oni. Samo lukavi Kon ne će toga da prizna. Ne će on da zna, što je Tunja Tucaković dosada radi njega i za njega prodao. Prodao je Tunja Tucaković pet jutara zemlje, jedno jutro vinograda i trideset krava i volova. Sve sam to dao Ignacu Konu. I još će više prodati Tunja Tucaković. I kuću i šljivik i hambar i pojatu. I sve će to doći u šake Ignacu Konu. Da, da! Njemu će svijet govoriti: »Sluga ponizan, gospodine Kone!« a meni će reći... No šta će mi reći, šta ja tu vama govorim? »Ludi Tunja! pijani Tunja! raspikuća Tucaković!« viče za mnom ovaj budalasti svijet. Viče tako za mnom i moja žena, a počela su da viču i moja djeca. Ali šta zato! Jedamput se samo živi, i Tunja Tucaković hoće da živi bolje od onih glupana, koji se neprestano muče, a ne znadu ni za dobar zalogaj ni za dobru kapljicu ni za veselje srca. Pijmo, braćo, pijmo!

Od obližnjega stola razlijegnula se krčmom pjesma: »Još Hrvatska nij' propala — dok mi živimo!« Izderana i hrapava grla pjevala su tu pjesmu na jednu sasvim nepoznatu ariju, koja kao da je oponašala i graktanje gavrana i štropot teretnoga vlaka i cviljenje nenamazanih kotača na kolima. Ugrijani i neobuzdani pjevači pratili su svoju tatarsku melodiju lupanjem po podu, lupanjem po stolu, kucanjem čaša i raznim neskladnim gunđanjem.

Tunji se Tucakoviću razvedrilo lice. I on je počeo da pjeva: »Još Hrvatska nij' propala — dok mi živimo«. I neprestano je ponavljao samo te riječi, jer, čini se, nije ni znao, kako pjesma dalje glasi.

Pjevači su za obližnjim stolom već prešli u pravu kurjačju halabuku, a Tunja se Tucaković već i izmorio vičući: »Još Hrvatska nij' propala — dok mi živimo!« Izmorio se i naklonivši glavu k mojemu prijatelju Marijanu nastavio je da razneženo penta:

— Jeste li čuli? Čujete li još i sada? Tako vam to može ići bez konca i kraja. I nikada umora. Jedan se možda i umori, ali drugi prihvati. To je pjesma, zar ne? Ja tu pjesmu najvolim. Ja sam iznašao i ariju njezinu. Jest, to sam učinio ja, Tunja Tucaković. Svakomu ja dovikujem: »Još Hrvatska nij' propala — dok mi živimo!« Svakomu to dovikujem i dovikivat ću do konca života. Zvao se on Petar ili Pavao, Ignac ili Mujo, Pajo ili Jovo, ja mu velim: »Još Hrvatska nij' propala — dok mi živimo!« To je naša dika, to je naša slava!

Tunja Tucaković kao da se najednom malo otrijeznio. Odmaknuo je glavu od uha mojega prijatelja Marijana. Počeo je da nas obadvojicu promatra nekako sumnjičavo. Valjda je istom sada primjetio, da mu ni u čem ne odobravamo. Uvrijedilo ga to, i očito se vidjelo, da se počinje na nas srditi. Onda se zagledao u nas, kao da želi otkriti u nama nekakve tajne misli. Za drugim je stolom trajala neprestano halabuka, a Tunja Tucaković je šutio i kao da nam je obadvojici htio pljunuti u lice. Nije ipak toga učinio. Možda nas se bojao, a možda je prevladao u njem i koji plemenitiji osjećaj. Prigušio je svoju srdžbu. Ponovno je kroz vinski zadah buncao:

— Ha-ha! Na koga sam se ja to namjerio? Vidim ja, da vi nijeste nikakvi rodoljubi. Vi ste... No ne ću da vas vrijeđam. Vi nijeste od onih, koji su za narod. Vi nijeste rodoljubi. Jeste li vi rodoljubi? Nijeste. Pa svejedno. Ni Ignac Kon nije rodoljub, pa mu je bolje nego meni. Kupio sam mu već jednu kuću, a kupit ću mu i drugu. Još su u mene čvrste ruke. Zaslužit ću ja ovim rukama i sebi i Ignacu Konu. Ali vi nijeste rodoljubi. Zar ne, da nijeste?

I opet je Tunja Tucaković počeo da nas mjeri svojim upitnim pogledom. Mojemu je prijatelju bilo to već smiješno. Nasmijao se, pa je rekao Tunji Tucakoviću:

— A što vi mislite o nama? Ta mi smo za narod, mi smo rodoljubi. Ali meni se čini, da vi, gazda Tunjo, nijeste rodoljub.

Tunja se Tucaković silno ražestio. Iskapio je do dna jednu čašu i sav zažaren u licu zaviknuo:

— Šta? Ja da nijesam rodoljub? Vi ćete to meni reći? Vi? Jeste li čuli bezobraznika? Nitko mi toga dosada nije rekao, a sad mi jedan dotepenac pljuje u lice i veli mi: Gazda Tunjo Tucakoviću, ti nijesi rodoljub! Ja da nijesam rodoljub? Pitajte sve poštene ljude u cijelom ovom kotaru, i svaki će vam reći: Tunja je Tucaković luda i pijanac, Tunja je Tucaković raspikuća; ali nitko vam ne će i ne može reći, da on nije rodoljub. Jest, neznani prijane, ja sam rodoljub i srcem i dušom. Tunja je Tucaković spreman da za domovinu i za narod svoj prolije i posljednju kap krvi. Da su vješala preda mnom, da me vode na strijeljanje, ni onda se ja ne bih bojao kazati: »Još Hrvatska nij' propala!« A vi niti pjevate niti ste spremni da se za narod žrtvujete. To vam velim ja, to vam veli Tunja Tucaković, koji je spreman da za narod i umre.

Moj je prijatelj Marijan bio posve miran. Stao je da dokazuje gazdi Tunji:

— Čujete, gazda Tunjo, ne diram ja u vaše osjećaje. Svako mora da ima te osjećaje u srcu i onda, kada ne zaviri tako duboko u čašicu kao vi sada. Ali šta je sve to, ako nema i djela, koja dokazuju, da smo rodoljubi? Gazda Tunjo, nemojte me prekidati. Slušao sam ja vas dugo vremena, pa slušajte i vi mene. Ja vam i opet kažem, da vi nijeste rodoljub. Vidite, vi upropaščujete sebe, upropašćujete svoju ženu i svoju djecu. Vi govorite, da ste spremni za domovinu i umrijeti. Ali sve ima svoje vrijeme. Bude li trebala domovina od nas našu smrt, dobro, umirat ćemo za nju. Ali od vas i od mene traži domovina sada, da za nju živimo. A vi ne živite za domovinu. Vi ne živite za svoj narod, jer puštate, da vaše zemljište prelazi u ruke tuđincu. Vi nijeste rodoljub, jer ne

živite za svoju djecu. Vi nijeste rodoljub, jer puštate, da vam djeca budu beskućnici i da tako samo povećavaju bijedu i nesreću u našem narodu. Vi radite protiv svojega naroda i vi nijeste rodoljub.

Na čelu gazde Tunje Tucakovića nabrekle su malo pomalo sve žile. Oči mu se još jače zakrvaviše, a ruke su bijesno hvatale sad za čašu, sad za bocu. Tunja se Tucaković borio s mišlju, ne bi li mojemu prijatelju razbio glavu ili usta bilo čime. I kad je moj prijatelj ponovno rekao gazdi Tunji, da on nije rodoljub, ustao je on sa stolice i izderao se hrapavim glasom:

— Hoćeš li već jedamput prestati da vrijeđaš poštena čovjeka, ti neoprana jezičino? Ja ti kažem, da si ništarija! Ništarija, koja vrijeđa poštena čovjeka! Opozovi uvredu, opozovi riječ, kojom si se drznuo dirnuti u moje poštenje. Opozovi ili...!

Nad glavom mojega prijatelja Marijana pojavila se teška ruka gazde Tunje Tucakovića. A u toj ruci, koja je sva drhtala od srdžbe, bljesnula je boca, iz koje se vino prosulo po stolu.

— Opozovi! — vikao je gazda Tunja držeći bocu nad glavom mojega prijatelja Marijana.

Htjedoh skočiti na noge. Htjedoh da zadržim tu bijesnu ruku, ali me snaga izdala.

Od obližnjega stola skočilo je nekoliko prijatelja Tunje Tucakovića prema našem stolu. Krčmu su ispunili okrutni povici: »Ubij tu žabu, koja ovdje krekeće proti narodu! Čuli smo, gdje on veli, da mi nijesmo rodoljubi. Što? Zar je rodoljub možda on? Špijun jedan, došao je ovamo da sluša, što mi govorimo i da nas prijavljuje žandarima! Ubij ga!«

I već su neki podigli stolice, da navale na mojega prijatelja Marijana, koji je sav zabezeknut gledao oko sebe tu nenadanu provalu bijesa.

Htjedoh ponovno da ustanem i da priskočim prijatelju u pomoć. I opet me snaga izdala. Ostao sam kao prikovan uz svoje mjesto. Kao da me tko začarao.

— Opozovi! — vikao je gazda Tunja. I već se boca i neke stolice spuštale nad Marijanovu glavu, da je okrutno razmrskaju. Gadna mržnja iznakazivala je još jače krvave oči napadača.

Napeo sam posljednji put svu svoju snagu i...

Probudio sam se teško dišući i sav znojan. Vidio sam, da je sve to bio samo san. I dugo sam u mirnoj i gluhoj noći mislio o tom snu i nijesam ga ni kasnije zaboravio.

»San je laža«, veli narodna poslovica. Ali meni se čini, da u gdjekojem snu imade ipak mnogo istine. Koliko li je u našoj domovini Tunja Tucakovića, koji žive kao najveći narodni neprijatelji, a ipak su spremni, da čak i ubiju onoga, tko bi im rekao istinu u lice!

Napisao *Podravac.*

Grad Trogir.

Prošle je godine u »Danici« bio lijep članak o dalmatinskom gradu Zadru, a ove godine evo da vam nešto napišem o gradu Trogiru, koji je kao i Zadar jedan od najstarijih gradova u našoj domovini. Nalazi se na dalmatinskoj obali između Splita i Šibenika. Trogir je zapravo na kopnu i na moru. Mali dio Trogira stoji na kopnu, drugi dio na otoku Čiovo, a treći i veći dio — i to baš stari i glavni dio Trogira — nalazi se na otočiću, koji je na sjevernoj strani spojen s kopnom malim kamenim mostom, a na južnoj strani željeznim mostom s otokom Čiovo. Taj se željezni most može otvarati i zatvarati, pa kroza nj prolaze veće jedrenjače i parobrodi.

Ime Trogir potječe od grčkoga imena T r a g u r i o n, koje su Latini (Rimljani) promijenili u T r a g u r i u m. Jedni vele, da je Trogir postao ovako: Stari Grci imali su svoju naseobinu na otoku Visu, koji su oni zvali Lissa, a za te Grke s otoka Visa kažu, da su osnovali Trogir 380 godina prije Krista. Drugi opet drže, da je Trogir osnovan za vladanja ilirske kraljice Teute 233 godine prije Krista. Kakogod bilo, povijest Trogira je vrlo opširna i znamenita, kao što ćete evo i iz ovoga članka vidjeti.

Poslije raspada grčke države pripali su krajevi i gradovi uz Jadransko more Rimljanima, pa tako i Trogir. Iza diobe velikoga rimskoga carstva na istočno i zapadno pripadao je Trogir čas istočnom rimskom carstvu (Bizantu), a čas zapadnomu (Rimu). Osim toga su ovamo navaljivali i Huni i Heruli i istočni Goti i Avari i Slaveni i drugi narodi, pa su ovi krajevi padali sad pod jednu, sad opet pod drugu vlast. Prije 1300 godina prevladali su konačno Slaveni, to jest Hrvati.

Hrvati su ispočetka priznavali vlast bizantskih careva. Sjedište hrvatskih knezova Dalmatinske Hrvatske bilo je u Bihaću nedaleko Trogira, gdje se i danas vide ruševine. Koncem osmog i početkom devetog vijeka (to jest prije nekih 1100 godina) bio je Trogir punih 40 godina u vlasti franačkoj, a kad je franački kralj Karlo Veliki sklopio mir s Bizantom, pripao je Trogir opet Bizantu. Gradovi Zadar, Trogir, Split, Dubrovnik i Kotor, te otoci Krk, Osor, Rab i Vrgada zvali su se onda Dalmacija. Ti gradovi i otoci plaćali su hrvatskim vladarima danak. Tako je i Trogir plaćao hrvatskim knezovima danak od 100 zlatnih dukata u ime mira i u ime odštete za zemlje, što su ih Trogirani imali izvan zidina gradskih na hrvatskom zemljištu. Osim toga plaćali su danak u naravi od vina i žitarica, pa od drugih poljodjelskih prihoda.

Hrvatski kralj Tomislav i njegovi nasljednici vladali su nesamo Dalmatinskom Hrvatskom, nego i nad gradovima i otocima, koji su nosili ime Dalmacija. Za hrvatskog kralja Svetoslava dođe do građanskog rata, jer su se i njegova braća Krešimir III. Suronja i Gojislav otimali za prijesto. Dalmatinski gradovi pristanu uz Krešи-

mira i Gojislava, te pošalju odaslanstvo u Veneciju, da ih ona uzme pod okrilje. Mlečani uskrate uobičajeni danak, što su ga plaćali hrvatskim vladarima za slobodnu plovidbu po hrvatskim vodama, i pošalju brodovlje pod duždom Petrom II. Orseolom. Taj dode godine 1000. i u Trogir, gdje ga je dočekao Svetoslav Suronja, uglavio s njim mir i prijateljstvo i dao mu sina Stjepana za taoca. Tako su krivnjom hrvatskih vladara Hrvati izgubili prevlast na Jadranskom moru, odonda su počele duge borbe između Hrvata i Mlečana za Dalmaciju. Hrvatski kralj Stjepan I. (1030.—1058.) opet je vladao svim dalmatinskim gradovima osim Zadra. Primorski gradovi zadržali su unutrašnju upravu prema starim svojim običajima. Gradskog priora potvrđivao je kralj.

Propašću hrvatskoga kraljevstva i dolaskom Kolomanovim bizantski car Aleksije podijeli Mlečanima pravo na Dalmaciju. Ali Koloman je zauzeo Dalmaciju, pa i Trogir godine 1107. i povratio ga hrvatskom kraljevstvu. Ipak Mlečani godine 1115. iznova zauzmu Trogir, no poslije 9 godina opet je pripao Hrvatskoj. Druge godine osvoje ga ponovno Mlečani, godine 1133. pripadne natrag Hrvatskoj, godine 1167. pao je pod bizantskog cara, dok nije 1180. godine povraćen bio natrag pod hrvatsku vlast. I tako to ide redom.

Za provale Mongola ili Tatara pobjegao je kralj Bela IV. iz Madžarske u Zagreb, a odatle u Dalmaciju, najprije na Klis, zatim u Split, a iz Splita u Trogir. Trogirom je tada vladao knez Stjepko Šubić Bribirski. Pred Trogir je došao tatarski glasnik i pozvao hrvatskim jezikom Trogirane, da mu izruče kralja Belu, jer da je po narodnosti tuđinac. No Trogirani ga nijesu izručili. Iz Trogira se sklonio Bela na jedan otočić, koji se po njemu prozvao »Kraljevac«. Za nagradu je Bela Trogiranima darovao mnogo zemalja, a među njima i posjed Drid na otoku Čiovu. Radi tih poklonjenih zemalja bile su poslije velike borbe između Trogirana, Splićana i Šibenićana, dok ih konačno Trogirani nisu izgubili.

U to su vrijeme Trogirom vladali bribirski knezovi Šubići, od kojih su neki nasilno postupali s Trogiranima, osobito knezovi Juraj, Pavao i Mladen. Juraj je zabranjivao trogirskim ženama, da izlaze izvan gradskih zidina, a Mladen udari namet na Trogirane od 10 hiljada lira. Zato su Trogirani sklapali tajne saveze s Mlečanima i s hrvatskim knezovima Nelipićima, Kurjakovićima i Babonićima, koji su bili Mladenovi neprijatelji. Lukava je mletačka vlast nagovarala Trogir, da se dade pod okrilje mletačko. Ugarsko-hrvatski kralj Karlo Roberto Anžuvinac pošalje na Mladena vojvodu Ivana Nelipića i slavonskog bana Ivana Babonića, koji poraze Mladena u bici kod Bliske nedaleko Trogira. Mladen pobježe u Klis. Tu ga zarobe i otpreme u Ugarsku, gdje je slobodno živio.

Godine 1322. podlože se Trogirani mletačkoj vlasti, ali godine 1376. zauzeo je Trogir Tvrtko I., ban Bosne i Raše, koji se kasnije proglasio kraljem bosanskim. Godine 1387. preuzme vlast nad Trogirom kralj Sigmund, muž nesretne kraljice Marije, koju su

Hrvati bili zarobili i zatvorili u Novigradu na moru. Godine 1402. Trogir priznaje za kralja Ladislava Napuljskoga, kojeg su doveli Hrvati, jer nijesu htjeli priznati krivokletnika Sigmunda za kralja, koji je na vjeru pogubio hrvatskog velikaša Lackovića i njegove drugove. Kad je Sigmund pomoću stranih vladara htio da uništi borbu hrvatskih velikaša i bosanskih kraljeva za slobodom, digao je krstašku vojnu, pod izlikom, da se bori protiv patarena i heretika

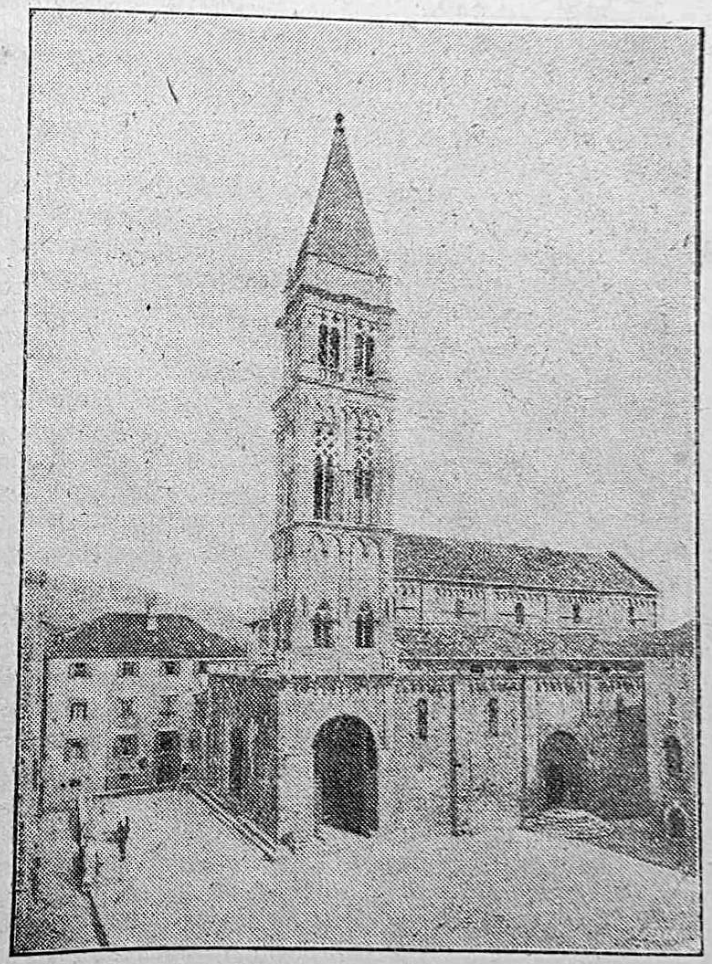

Stolna crkva sv. Ivana Orsinija u Trogiru.

u Bosni, Dalmaciji i Hrvatskoj. Iza dvadeset i pet godina je ugušio hrvatski ustanak. Tada je Ladislav Napuljski učinio najpodlije djelo: prodao je Mlečanima pravo na Dalmciju za 100 tisuća dukata. Mlečani zbilja dođu i zauzmu neke gradove. Radi toga Sigmund povede tri vojne na Mlečane. U drugoj vojni oko 1420. godine izgubi

i Trogir, koji se junački branio protiv Mlečana. Oko godine 1440. sasvim zavladaju Mlečani Dalmacijom, koju su odsada držali u svojoj vlasti sve do godine 1797. U to vrijeme su se za vlast nad Trogirom borili između sebe Mlečani i Đenovežani. I danas se na zapadnom dijelu Trogira vide dvije utvrde: jednu su sagradili Mlečani, a drugu Đenovežani.

Kroz čitavo vrijeme svoje vlade nastojali su Mlečani da poromane (potalijanče) Trogirane, ali im to nije uspjelo. Muškarci su doduše i u Trogiru znali talijanski, ali u svojim su kućama govorili samo hrvatski, jer im žene nisu znale ili nisu htjele da govore drugi jezik, nego svoj materinski hrvatski.

Grad se u ono doba dijelio na plemiće i pučane, ali u upravi grada su bili samo plemići. Grad je imao i pisani ustav i zakone. Kad je Trogir došao pod vlast mletačku, latinski (talijanski) je jezik bio napušten, a i plemići su se na zborovima služili hrvatskim jezikom. Pod pritiskom Mlečana zaključeno je, da se plemići na zborovima imaju služiti talijanskim ili latinskim jezikom. Godine 1492. bilo je odlučeno, da načelnici paze, da se ne bi koji vijećnik služio materinskim jezikom. Onaj, koji bi govorio hrvatskim jezikom, plaćao bi globu. Za dolaska Mlečana biskup je zapravo bio gospodar grada. Odluke, koje su se ticale grada, stvarale su se samo uz privolu biskupa. U gradu je bilo više plemićkih porodica, koje su se međusobno gazile, pa su voljele da im gospodarom bude stranac biskup, nego li koji njihov čovjek. Prior (načelnik grada) je bio savjetnik biskupov u svjetovnim stvarima. Često su ti priori bili i sveci. Ispočetka su načelnici grada bili Hrvati, a kasnije su uzimali učene načelnike iz Italije.

Ustav Trogira je bio ovakav: Najveću je vlast imalo tajno vijeće, a uza nj je bilo veliko vijeće. U tim vijećima su bili samo plemići. Pučani su se okupljali u razna bratstva, ali su im plemići zabranjivali sastajanje. Mlečani su stegnuli vlast plemićkim vijećima, pa su se svi zakoni morali slati mletačkoj vladi na potvrdu.

Evo da spomenemo i neke zakone, koji su vrijedili u Trogiru: Na otoku Čiovu mogli su stanovati samo pustinjaci i gubavci, a prognanici i dužnici su mogli boraviti u gradu osam dana prije i osam dana poslije svečanosti sv. Lovrinca i sv. Ivana Orsinija. Zemljište se davalo kmetovima na trećinu. Kažnjen bi bio onaj, koji bi izvana dovozio vino u Trogir. Trogiranin nije smio obrađivati zemljište kojega stranca. Zabranjeno je bilo poskupljivanje žita. Masline se nijesu smjele uvažati ni izvažati, jer je dobiveno ulje moralo ostati u gradu za potrebe pučanstva. Osobito su bili strogi zakoni za krivovjerce, ubojice i izdajice grada. Ubojica je bio prognan, a njegova dobra razdijeljena među rodbinu ubijenoga. Izdajice bi potjerali iz grada i njihova dobra oteli.

Poslije propasti mletačke republike godine 1797. nastao je u Trogiru krvavi prevrat, jer su se seljaci i građani oslobodili plemićke vlasti, koja ih je tištila više stotina godina. U buni je sudjelovalo oko dvije tisuće ljudi. Bili su to seljaci iz grada i okolice. Navalili su na plemićke kuće, te ih opljačkali. U stolnoj crkvi bilo je skladište oružja, koje su otpušteni vojnici bili donijeli iz Mletaka. Seljaci uzeše to oružje. Prevrat je započeo na Tijelovo 1797. godine, jer su taj dan seljaci iz okolice dolazili u Trogir na procesiju.

Austrijska vojska stigla je u Trogir tek poslije mjesec dana, 16. srpnja 1797. Na čelu vojske bio je general barun Rukavina, Hrvat iz Like. Na brodovima stigle su s njime i dvije satnije vojnika Hrvata. U stolnoj crkvi progovorio je sakupljenom narodu general Rukavina hrvatskim jezikom, te pozvao narod na prisegu novoj vlasti. Vojnici se utabore na obali. Narod ih je sa strahom i začuđenjem gledao. Kad su se približili vojnicima, čuli su, gdje i oni govore hrvatskim jezikom. Mnogi su imali ista prezimena kao i Dalmatinci. Narod se odmah srdačno sprijateljio s vojnicima. Svaki se požurio, da u svoju kuću uvede po jednog vojnika, da ga pogosti, kako je tko najbolje mogao. Bijedni dalmatinski Hrvati nijesu onda ni znali za svoju braću po krvi, vjeri i jeziku izvan granica mletačke republike. Zato je narod hrvatske vojnike primio s neopisivim veseljem, a tako i novu vlast, pogotovu što se Dalmacija riješila omraženih Mlečana i što su svi držali, da će Dalmacija biti pripojena Hrvatskoj.

Kad je Francuzima malo kasnije pripala Dalmacija, bio je i Trogir pod vlašću Francuza od godine 1806. do 1813., a od te je godine pa sve do 1918. bio pod austro-ugarskom vlašću.

Za vrijeme Mlečana Trogir je imao jednu nižu školu a tek godinu dana prije propasti mletačke republike dozvolila je mletačka vlada Trogiranima, da osnuju višu školu. Ta je škola djelovala za vrijeme prve austrijske i francuske vlade, a različito su je zvali: licej, gimnazija, a dapače zvali su je i univerzom, jer se u njoj učilo pravo i liječništvo. Nosila je ime »Zavod sv. Lazara«, jer je bila smještena u samostanu sv. Lazara. I danas postoji ubožnica pod istim imenom i na istom mjestu.

Grad Trogir ima preko 30 crkava. Neke su sačuvane, a neke razorene i zapuštene. Jedna od najljepših, najstarijih i najglasovitijih crkava jest stolna c r k v a s v. I v a n a O r s i n i j a (prije sv. Lovrinca), kojom su nekoć upravljali biskupi, a danas opati trogirski. Sagrađena je početkom 13. stoljeća. (Vidi njenu sliku!) Ima krasan zvonik sa dva reda prozora. Prekrasno pročelje crkve sagrađeno je g. 1240. od hrvatskoga umjetnika Radovana. S tim pročeljem sjedinjena su i dva krasna stupa, koji su — kako pripovijedaju — doneseni iz crkve bihaćke, koju je kralj Krešimir dao sagraditi pokraj hrvatskog kraljevskog dvora. U Bihać su oni stupovi doneseni iz starog Solina, te potječu iz prvih vijekova kršćanstva. Na pročelju uklesani su prizori iz života Isusova. U toj se crkvi nalazi i stari spomenik Mladena III. Šubića Bribirskoga, kojega natpis od g. 1348. zove »štit Hrvata«. U crkvi su i moći sv. Ivana Orsinija, biskupa trogirskog. Kraj glavnog oltara pokopan je Vilim, rodak Bele IV. sin Margarete sestre Bele III., udate za Emanuela grčkoga cara. Vi-

lim je umro 21. IV. 1242. Ostavio je u crkvi kraljevski plašt, a danas je sačuvana samo kukuljica, bogato izvezena i urešena zlatom i draguljima. Znamenite su još crkva sv. Barbare od g. 1184., crkva sv. Nikole od g. 1064., crkva sv. Dominika iz 14. stoljeća. U raznim crkvama ima mnoštvo starih slika od najglasovitijih slikara srednjega vijeka.

Oko g. 700. bila je u Trogiru utemeljena biskupija, a posljednji biskup trogirski bio je Antun Pinelli, koji se odrekao biskupske časti g. 1822. Godine 1828. bila je trogirska biskupija sjedinjena sa splitskom.

Od starinskih javnih i privatnih zgrada ističu se vijećnica, »l o ž a« (vidi drugu sliku!), koju su podigli još Hrvati, a popravili je Mlečani i u nju postavili mletačkoga lava. Tu su se Trogirani sastajali na svečane dane, a trogirske građanke igrale su tu u narodnoj nošnji narodni ples »skočigori«. Od starih utvrda i kula najglavsovitiji je kaštel Kamerlengo na zapadnoj strani grada, sagrađen za Mlečana početkom 15. stoljeća. I danas je još dobro sačuvan. Manji kašteo sv. Marka sagradili su Đenovežani u borbama s Mlečanima.

Iz Trogira je bilo mnogo glasovitih ljudi, koji su proslavili svoj rodni grad. A u g u s t i n K a ž o t i ć bio je učitelj pape Benedikta XI. God. 1303. iemnovan je biskupom u Zagrebu. Sudjelovao je mnogo kao dostojanstvenik i poslanik u ugarsko-hrvatskoj državi. U Zagrebu je utemeljio samostan za dominikance. U samostanu sv. Dominika u Trogiru nalazi se njegovo poprsje od drva, koje je napravio umjetnik Karara. Glasoviti hrvatski ban biskup P e t a r B e r i s l a v i ć, koji je uspješno ratovao protiv Turaka, bio je rodom Trogiranin. I v a n L u c i ć T r o g i r a n i n, glasoviti povjesničar, »otac hrvatske povijesti«, rođen je g. 1503. u Trogiru. Napisao je djelo »O kraljevstvu Dalmatinskom i Hrvatskom« u 6 knjiga na latinskom jeziku. Osim drugih djela napisao je i »Uspomene grada Trogira« na talijanskom jeziku. M a r k o K a ž o t i ć, pisac lijepe pučke pripovijesti »Miljenko i Dobrila«, koje se sadržaj odigrava u Kaštelima, također je Trogiranin.

Današnji Trogir broji oko 3400 stanovnika, koji su većinom težaci. Ulice su uske, pune zavoja i svodova, a kuće su, osim nekoliko novih, stare i nepravilne. Podneblje je blago, pa može uspijevati paoma i južno voće. U vrtu ratarskog tečaja uspijeva i japanska voćka »o-kira-kaki«. Okolica je plodna i dobro obrađena, a stanovnici se bave poljodjelstvom, povrćarstvom i ribarstvom. U gradu ima dosta vrsnih obrtnika. Trogir je od davnine poznat radi brodogradnje, pa se i danas nalaze u Trogiru dva škvera za gradnju i popravak brodova. U okolici su se Trogira nekad nalazile bogate naslage mramora. Čini se, da je od tog mramora sagrađena i Dioklecijanova palača u Splitu. I kasnije se kopao, pa se izvozio u Carigrad, Trst i Veneciju. Taj mramor izvozio se i u Beč za gradnju carskog dvora.

Kad bi se pročistile močvare u okolici Trogira, koje su uzrokom, da ljeti u gradu ima dosta malarije (groznice), kad bi se uveo vodovod i električno svjetlo, i kad bi Trogir preko Kaštela bio spojen električnim tramvajem sa Splitom, ovaj bi kraj po svom prirodnom položaju bio jedan od najljepših krajeva u Dalmaciji, gdje bi se mogla

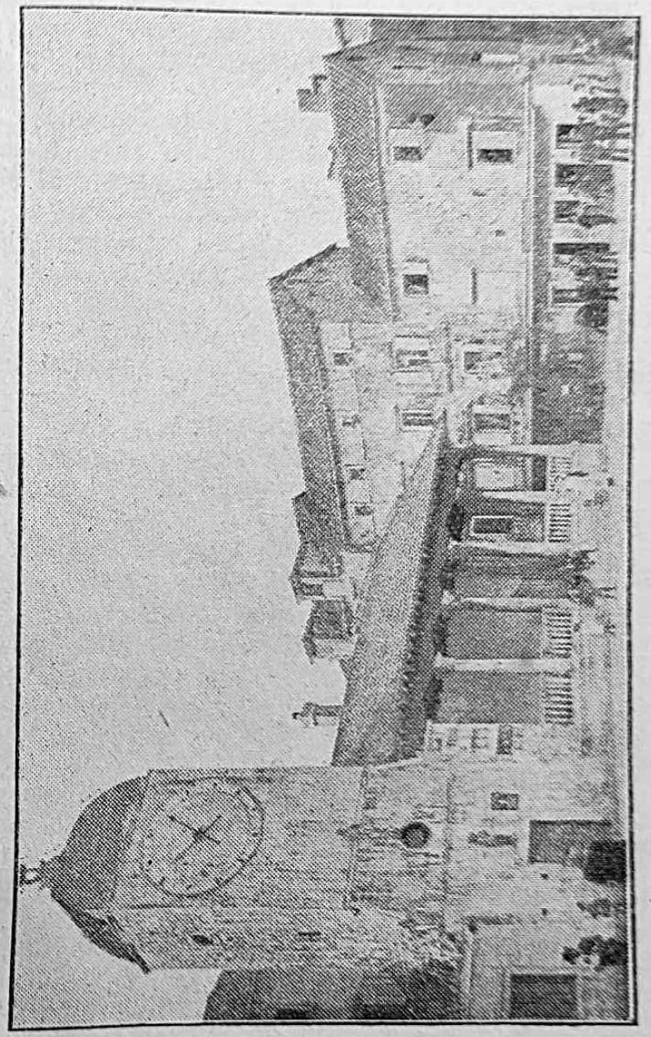

Loža sa zvonikom, gdje su se Trogirani sastajali na svečane dane.

razviti ljetovališta i lječilišta. O svemu tome već se ozbiljno radi, a kad se svi ti nacrti oživotvore, Trogir će s okolicom postati pravim biserom Jadranskoga mora.

Napisao *Marko Vunić.*

Čudakova žena.

(Iz narodnog života.)

I.

Kad je Mara uzela Matu, sve je selo klimalo glavom: »Sirota, sirota!« Ali netko je morao i Matu uzeti, nije ni on najgori. A znate i to, da nema pod suncem tako lošeg čovjeka, koji ne bi bio bar nekomu u volji. Pa tako se i Mari svidio Mato, ma da se zbog toga sav svijet snebivao od čuda.

A bio vam je Mato čudak, kakvih malo ima na svijetu. Ljudi vele, da se pod takvom nesretnom zvijezdom rodio, i onda sve utaman. I Mara je to očutila. I ona je opazila štošta na Mati, pa se morala priučavati na čudne Matine običaje. A da ga ne uze od ljubavi, eh, ne bi ni časka s njime izdržala. Mnogi put putila je natiho stara svekrva: »Kćerko, samo ti lijepo oko Mate! Mato je, šta ćeš, onakav! Ali pazi, pa prebaci preko ramena, i bit će sve dobro!« I Mara slušala staricu, pa je išlo kojekako.

Mati je nada sve prijalo vince. Znade on potezati junački i dugo, a kad se napio, eto koješta, eto Mate čudaka.

Jednoga je dana po običaju sjedio Mato u krčmi nedaleko crkve. Pa jer nije bio jedini u tom Božjem mjestu, stao da sluša, što drugi divane. Koješta se razgovarali ljudi, pa i o crkvenom starješini, koga treba izabrati.

— A šta to, ljudi, velite? —probudi se najednom Mato. Drijemao je dosad, te je tek kroz san čuo nešto o crkvenom starješini. — Šta će to biti?

— Ta eto, Miša hoće da se zahvali, ne će više da bude! — veli mu netko.

— Da l' starješina? Pak?

— Bit će drugi!

— A? Je l'?

— Aha! Bil' ti htio, Mato? — upita ga jedan od drugog stola.

— Mante se mene! Imam ja dosta grunta i svoga posla! — odvraća Mato.

— E, takvi se baš i izabiru, koji su gospodari i poštenjaci, i eto te gospodina!

Mato se ujedared naglo digne i reče birtašu: »De upiši!« — pa ispade iz krčme.

Malo iza toga eto Mate u župnom dvoru. Stao Mato naokolo šarati, šta je i nije, kako je pravi čovjek i poštenjak, pa šapnu, kako bi rado i on da bude nekaki gospodin.

— Ma sve ću dati i učiniti. da budem i ja starješina, samo da sam i ja nešta! — govorio Mato. — Dajte, gledajte, da budem! Ali čim prije, bar za osam dana!

I bilo je dosta posla s Matom. Ne da se nikako kući svojoj, dok mu se ne obeća, da će biti starješina. Sto put je rekao

s Bogom» i opet se povrati. »Ma gledajte, i ne će vam biti žao!«

Kad se konačno ipak Mato kući vratio, odmah je na vratima viknuo:

— Oj Maro, gdje si? Brže, brže ovamo!

— Evo me! — doleti Mara sva usopljena.

— Nosi se u sobu! — izdere se Mato.

Mara, šta će, ode u sobu, a Mato za njom. Ona je već vidjela, a će nešto biti, pa je odlučila da šuti.

— Čuj, ja sam bio na župnom dvoru. — počne Mato.

Mara je šutjela.

— I divanio sam tamo, kako bih bio starješina crkveni.

Mara je šutjela.

— Jesi li čula? — vikne Mato. — Bit ću crkveni starješina.

Mara je samo kimnula glavom.

— Koji ti je danas vrag? — izdere se još jače Mato. — Jesi čula, a? Baš si mutava. Govori, ili ću te...!

— Pa budi, šta te volja! — izlane Mara.

— Je li, tako ti govoriš? — drekne Mato i udari je po licu.

— A joj meni, gade ti! — vikne Mara, pa se uhvati za obraz..

— Štooo? — zakrešti Mato.

Uto je doletila stara Dora.

— Isuse, Marijo, što radiš, sine? — stane ona među njega i među Maru.

— Je l' vas briga? Dat ću joj ja. Danas je jadita ko pura! a ću joj već zasoliti! — bjesnio Mato.

Mara je plakala, a Dora ju tješila.

— Ma odgovaraj mu, kćerko, da će sve biti, štogod hoće.

— Šutila sam i eto...! — plakala Mara.

— Ajde, ajde i slušaj! — govorila Dora.

— Eto slušam, Mato, govori! — okrene se Mara Mati.

— Tako je! Šta se puriš? Eto ja k župniku, i on mi obeća, a ću biti starješinom.

— Starješina! Pa to će lijepo biti! — veli Mara.

— Ti ćeš lijepo uza me biti gospoja i eto.

— A kako bi se držala Mato? Ja nisam nikakva gospoja. Ko hoće da bude gospoja, valja to znati.

— Alaj brbljaš, alaj ti teku riječi! Sad si kao šipak. Dobro a sam ti jezičinu očepio. Šuti!

I Mara ušutila.

— Kaka si ti to opet? Tebi se miješa ili si se napila. Čas brbljaš, a čas šutiš. Što je to s tobom? — tresao Mato ženom. — šta ti je?

— Pusti me! Ništa!

— Čuj, bit ćeš gospa starješinka!

— Aha, pa dobro!

— A sad da te poučim. šta ćeš i kako ćeš.

— Hoću.

— Tako je. Kad budeš u crkvi, a ti moli vazda krunu
Razumiješ?

— Razumijem.

— Klekni, ovako! — gurne je Mato.

Ona klekne.

— Diži se!

I ona se digne.

— A sad stoj ko zalivena, dok se ne vratim, i jao tebi, a
se makneš s tog mjesta!

Mato izleti iz sobe, a Mara je u sebi uzdisala: »A joj Bože, k
si me poslo u taj pakao!«

— Jesi li na mjestu? — uleti Mato noseći krunicu debe
zrnaca i nekaku staru knjigu. — Eto to da nosiš o vratu! — obj
joj krunicu. — A to ovako pod pazuhom! — turi joj knjigu isp
ruke. — A to, da izgledaš pametnija! — natuče joj naočare na n

I Mara stala ko jopac, a Mato joj zapovijedao: »Koračil«
koračala po sobi. Uletila Dora, pa se križa lijevom i desnom,
šuti i odilazi natrag u kuhinju: »Što je, jao, umom šenuo?«

II.

Osmi dan morala Mara do crkve. Na nosu joj naočare, p
pazuhom debela knjižurina, a o vratu krunica s debelim zrnima.

— Kuda ću? — uzdahnula je.

— Ravno preda mnom u crkvu. I pazi se, jer će zlo biti
tebe, ako se budeš protivila! — prijetio se Mato.

— Šta će ljudi, Mato, reći?

— Što? Nije te briga!

I Mara išla izgledajući kao strašilo do crkve, a Mato uz n
Ljudi gledali i čudili se Mari i Mati, jer takvog čuda još nije b
u selu.

Tamo blizu crkve je birtija. Mati izgori grlce, zaboravi
sve i korakne u birtiju. A Mara skine brže naočare i krunicu,
bjež kući. Dotle je Mato sjedio u birtiji. U birtiji bio taj čas seo
stražar. Pio i on vince. I Mato udri s njime u razgovor, a u r
govoru začuo, da bi općina htjela, da ima još jednog stražara.

— Zar zbilja? — izbulji oči Mato.

— Bome jest! — veli mu stražar.

— Čuj! Zauzmi se ti za mene! Ne će ti biti krivo!

— Pa dobro, hoću!

I Mato zvao vino i pojio stražara. »Ma bit ću gospodin straž
i treba ovako oko toga bedaka«, mislio Mato. »Može on mnogo
Kad se stražar izgubio Mati ispred očiju, eto Mate na opći
Poiska gospodina načelnika, pa će ga pozvati na čašicu vina.

— Ne mogu, Mato! — odvraća mu načelnik.

— Ali za moju volju, gospodine načelniče! Imam ja konje k
vile. Vi to znate.

— O, da, znam.

— A vi znate, tko je Mato! Pa kad bi bio još ovdje u općini
o, eh, lijepo li bi vam bilo! Kud bi željeli, tud bi vas peljo.
dete malo na koju čašicu!

I Mato se nije dao otrgnuti. Morao načelnik u birtiju. Mato
o litru, pa drugu.

— Dosta je, Mato!

Načelnik je Mati obećao, da će postati stražar, samo neka
strpi.

— Onda ja sam vaš! — pruži mu ruku Mato.

Mara išla izgledajući kao strašilo, a Mato sve uz nju.

— Veliš, da ćeš me povesti u ponedjeljak u grad?

— Na kraj svijeta, ako hoćete!

— Evala! — stisnu mu načelnik ruku.

I načelnik se jedva iskopa iz birtije. Prevario Matu, pa se
gubio, a Mato je ljutit htio, da pije dalje. Birtaš se dosjeti pa
u veli:

— Žena ti sama kod kuće.

— Pa da...

— Ne znam. šta je, Mato, ali čujem svašta!

— Što čuješ? A? Je l'?
— Ma eto, šta ja znam!
I Mato ko tigar izleti napolje. A birtaš se smijo: »P
sam mu! Baš valja!«

III.

— Šta si? Tko si? A? Ti jadnice! — i Mato uz
lupa Maru, kad je stupio u kuću. — Zar nisi moja i
Gnjusoba!
— Joj, joj! — vriskala Mara.
— Jesi li poludio sine! — branila Dora snahu.
— Ova je poludila, a ne ja!
I Mato je dugo lupao Maru. Jedva je uspjelo Dori, da ga
— Lažu, sinko, lažu, a ti povjerovao. Ona ti je do
vjerna, da, ko prava svetica.
I Mato se umirio. Ali Mara je plakala od silnih udaraca.
— Šuti i smij se, ili ću te! — povuče Maru uza se na st
Nisi kriva, pa dobro! A ja eto postajem stražar, a ti straž
Šuti i smij se! Jesi li čula?
I Mara iz plača udari u grohot.
— Tako, ti si moja! A sad zapjevajmo onu našu lijepu!
I pjevala je Mara izbijena i plava od udaraca, a uz n
kreveljio pijani Mato.
— A sad čuj! — stane najedamput Mato.
— Hoću!
— Da te pljusnem, reci: da, da!
— Da, da!
— Ja ću biti stražar, gospodin, a ti ćeš biti gospoja straž
Čuješ li?
— Da, da!
— Nosit ćeš šešir na glavi i suncobran nad glavom.
diži se i oblači one najljepše cipele i najnoviju suknju!
Mara brže izvadila najljepše svetačko odijelo i najljepše c
To obukla, a Mato odnekale donio stari slamnati šešir i stari
kišobran sa crvenim obrubima. Evo za probu metni to na g
I Mara se morala šetati u šeširu i pod kišobranom.

IV.

U ponedjeljak ustali su Mato i Mara vrlo rano, nahranili
bilu i upregli je pod kola. Načinili sjedala napred za sebe a st
za gospodina načelnika. Kad su to zgotovili, sjeo je Mato dob
natrušen od rakije i uza nj Mara. Na glavi joj onaj slamnati š
a nad sobom razapela stari šareni kišobran, jer Mato to zapovi
ma da nije bilo ni spomena od kiše. A da mu ne ugodi, eh
Kad su se provezli kroz selo, stalo muško i žensko pa gleda
i Maru.

Kod općine stao Mato i odmah dode načelnik, da ude u kola.
a u čudu Maru, pa se nasmije, a Mato dodao:
— Eh, gospodine, tako je! Neka se uči gospoštiji!
— Pa da! — smijuckao se načelnik. — Ako hoće biti go-
a, mora!
Put ih je vodio kroz šumu, pa je Mara medu drvećem i ši-
em svaki čas morala da uklanja kišobran. A Mato ni da čuje,
ona kišobran zatvorila.
— Neka se uči gospoštiji!
Negdje oko podneva dovezlo se na čudo gradana sve troje u
Mato stao s kobilom do neke krčme i zakrenuo u dvorište.
odin načelnik platio litru vina Mati, još jednom obećao, da će
gledati pribaviti stražarstvo i pošao put kolodvora. Mato i
sjeli u krčmu, a Mato je odmah naručio jela i pića. Kad je ispio
naruči i drugu. Mati nije bilo dosta, da sam pije, već je sve
o, koga je našao u krčmi, da piju. Mara je sve to samo gledala.
joj je bilo dosta vina.
— Mato, ne mogu. Dosta mi je vina, ne troši!
— Jel' te briga? A?
— Da, da, nije! Imaš pravo!
— Šuti i pij!
I morala Mara piti, da joj se okretao svijet ko vrtuljak oko
I pozlilo joj, a Mato je opet nutkao:
— Pij! Bit će ti bolje!
I morala je neprestano piti. Pila i povraćala.
Dan prvi prode, a Mato još u krčmi. I drugi stao svitati i
avati se, a Mato založio kola krčmaru.
— A joj! — pijana će Mara.
— Jel' ti zlo? Hoćeš li kuhanog vina, ili čaja, ruma, rakije?
site, krčmaru, kuhanog!
I Mara pila. A Mato zapovijedao:
— Pjevaj!
I pjevala, ta znate, bez repa i glave.
Treće jutro htio Mato nastaviti.
— Donesite vina, krčmaru!
Krčmar zbrajao i reko:
— Zapili ste i konja, a dalje ne dam na vjeru!
Zgledao se Mato, a bome i Mara. Sad će morati klipsati
e, a noge teške, a glava se ljulja. Kad su vidjeli, da krčmar
e pri svojem i da ne da vina, ustao Mato, da podu.
— Diži se ženo! Idemo!
Mara se teško digla. Pokupila kišobran i šešir, pa hajde
je.
— Metni to na glavu i razapni kišobran! — naložio Mato.
— Nemamo kobile i konja! — bilo je Mari da zaplače.
— Svejedno, ti si gospoja! Šta nam je do kobile? U nas
ima i više! I neka se ta birtaška uš najede kobile!

— A joj! — nije mogla Mara da se uzdrži.

— Zar me tako slušaš? A?

— Da, da, imamo mi svega! — izlane ona brže, da ne od zla gore.

— Reci: i kobilu! Inače ću te u to blato da porinem!

— Imamo i kobilu! — ponovila Mara.

— Juh, teško ti je s takom bukvom po svijetu! Nijesi gospu, ko ni prasica za sedlo. Hajde, drži se lijepo i pjevaj!

I Mara primila ispod ruke Matu, pak pjevaj što te grlo Nosila kojekako kišobran a šešir stao nahero. Tako su ko veselo korak na korak, od grabe do grabe kroz grad, kroz šume do kuće svoje. Došli za dobe. Mjesto četiri ure hoda dan. Negdje uveče našli se bez kišobrana i bez šešira pred k

Mato se malko razbistrio i kao palo mu na um, da pre kobilu. A Mara teško koraknula u kuću i pade na postelj klada. Nije ni čudo. Stara Dora čudom se čudila: dodoše t vani nigdje kola, nigdje kobile.

Uto se vratio Mato iz štale.

— Gdje ste, sinko tako dugo? — stane pred njega Do Otišli ste, pa nikad da se vratite, a posao sav stoji.

— Pa onda? A gdje je kobila?

— Gdje bi bila! — čudi se stara. — Ta odvezao si njoj, a nisi je doveo. Ti moraš znati, gdje je.

— Tko? Ja? Tko to kaže?

— Pa da, ti i Mara!

Mato ko ris dipio i uletio u sobu, pa ravno onamo, gdje žala Mara.

— Diži se, nesretnice!

Mara jaučući diže glavu.

— Gdje je kobila? — grakne Mato.

Mara ga gledala u čudu.

— Gdje je kobila? Govori, ili ću te!

— Pa ostala je u gradu.

— A tko ju je tamo ostavio, a?

— Ne znam.

— Ubit ću te! Ja je nisam ostavio.

— Nisi! — tresla se Mara.

— A da ko ju je ostavio?

— Ti nisi, — opet će Mara.

— Ti si je zapila, pijanice!

— Ja — ja — pijanica!?

— Hajde odmah, kud te oči vode!

I Mato pijan izgurao pijanu Maru napolje. Otišla ona za tarabe. Uhvatio je drijem i zaspala.

Drugi je dan unijeli u kuću, jer nije mogla da sama ude za danom i Mara opasno oboljela. Mato to vidio, pa ju vodi

ječnicima, ali zaludu. Mari se upalila pluća i nema joj pomoći. A Mato skoči u crkvu i moli, moli za njeno zdravlje, jer ako umre, eto ga siromaha. Kad se namolio i sve svece izljubio, banuo u birtiju i stao da pije. Negdje o ponoći našao se kod kuće. Odmah je navalio na Maru:

— Diži se, babo! Ništa tebi nije. Ne da ti se raditi! — i izvukao ženu iz kreveta, pa hoćeš-nećeš mora s njim da igra i pjeva. A Mara zijeva, smrt joj sjeda na šiju. Nakon par dana izdahnula patnica Mara.

A Mato? Zaridao i bježi ravno do župnika. Uz put svakomu plačući govorio:

Tako su koračali veselo korak na korak . . .

— Joj! Umre moja mila Mara! Što ću? Što ću? Nema take pod nebom žene! Nikad take ne ću naći! Ženiti se više nikad ne ću! Poginut ću za milom svojom Marom! A joj, joj!

Na putu stigao Martu Šikićevu, pa joj veli:

— Čujte, umrla moja Marta. Što ću? Što ću s djecom? Ja se ženiti ne ću više nikada. Imam djecu i živjet ću s njima tako do smrti. Oh! Da me Bog uze rade nego nju!

— Ah, ah, jadniče! — žalila ga Marta.

— Jeste li vi udovica? — stao Mato. — Eto i ja sam udovac.

— Nisam, nisam.

— A ja sam mislim, da jeste, — reče Mato i pode dalje.

Marta stala, gleda za njim, pa izlane: »Čudna li čudaka!«

Mato došao i na župni dvor. Digao viku i buku rad svoje Mare. Molio župnika, da mu je za Boga oživi. Zabadava tu utjeha. Mato hoće, da se oživi. Nikada se ženiti ne će, pa amen. Nikada. Sa svojom će djecom živjeti, da im očuva imetak. Kad se Mato izgrlakao na župnom dvoru, uljegao u crkvu. Obašao sve svete i svim ljubio noge i ruke, da mu povrate Maru. Tek pred sumrak je pošao kući. Kad su zakapali Maru, bacio se Mato na grob njezin i goridajući kleo se: »Nikad se ženiti ne ću, mila moja Maro, radi tebe i naše dječice! Ne ću, tako mi tvoje uspomene!«

Ali poslije Marina sprovoda slavio Mato karmine, što ih cijelo selo još nikad prije ne pamti. Župnik i ostali sjedili za stolom, a Mato najedamput dode župniku.

— Znate, vele časni, — reče, — tu su eto tamburaši, pa ja velim, treba malo i da se proveselimo. Šta ćemo neprestano žaliti?

Zatim ode k vratima i vikne napolje:

— Hajdete, ljudi, unutra, veselite se, nek se zna, čija je kuća!

I nastalo veliko veselje.

*

Ne prode od toga ni tri tjedna, kad eto čuda. Mato se iznova oženio.

Zapisao ženi sedam rali i tako prikratio djecu. Ali Mato i opet nakrenuo u krčmu, a njegova Maca to vidila, pa mu ne da.

— Ne ćeš! — stane pred njega.

— Šta? Tko si ti? Jesi li bolja od pokojne Mare?

Maca proplakala, a Mato dipi k njoj:

— Pjevaj i smij se, ili ću te!

— Ti lopove! — krikne Maca. — Nisam ti ja Mara! — i odleti.

Drugi dan nestalo Mace iz kuće, a Mato ostao na cjedilu. Maca uze sedam rali, a ostalo sud dosudi djeci njegovoj. Mato htio u krčmu, ali krčmar ne da. I gle najedamput prestala Matina čudesa. Povratila mu se pamet. Ili teško kruh služiti ili se pokoriti ženi. I bilo tako. Mato se opametio, lijepo se složio sa ženom Macom, ali na čudo sviju ostavio se vina. Sad je čovjek na mjestu, a prije čudak, da ga išteš. Eto i vino ima svoju moć, ali ludu benavu, kad joj se podaš na milost i nemilost.

Napisao *Drago Gubarov.*

Naselenje ili kolonizacija.

Danas se mnogo govori i piše o agrarnoj reformi i o kolonizaciji. To su riječi uzete iz latinskog jezika, pa agrarna reforma znači u našem hrvatskom jeziku: poboljšanje u posjedu zemlje, a kolonizacija znači: naselenje.

Kod nas je od davnine bio tako zvani feudalni posjed zemlje. U staro se vrijeme naime držalo, da je sva zemlja kraljeva ili kneževa, pa budući da sam kralj ili knez nije mogao cijelu svoju zemlju obrađivati, to je on velike komade svoje zemlje darovao svojim rođacima, svojim prijateljima ili vjernim vojvodama. To su bila tako zvana zemaljska gospoda. Ali ni ta zemaljska gospoda nisu mogla sama obrađivti velike posjede od hiljadâ i hiljadâ rali pa su svoj posjed razdijelili na manje komade te na svakom komadu naselili po jednoga kmeta ili više njih. Zemlja je uvijek bila vlasništvo zemaljskoga gospodina, ali ju je obrađivao kmet, koji je na njoj živio, a zemaljskomu je gospodinu davao u naravi žito, vino, sijeno, pretprege, težake, drva, kopuna, lana, a i novaca. Takav način posjeda zemlje zvao se feudalni, i to opet po nekoj latinskoj riječi. Dakako da takav feudalni posjed zemlje nije bio ni dobar ni pravedan, jer su najviše koristi od zemlje imali oni, koji je nisu obrađivali, a kmet je živio kao rob radeći za svoju gospodu.

Hrvatski ban Jelačić dokinuo je u Hrvatskoj kmetstvo god. 1848., pa su se kmetovi nešto kasnije novcem otkupili, a onaj su komad zemlje, što su ga kao kmetovi obrađivali, primili u svoje vlasništvo. Zemaljskomu gospodinu ostala je sva ona zemlja, koju je on obrađivao i na kojoj je on živio. Tu zemlju imadu oni još danas. Te je zemlje mnogo: ima oranica, livada i šuma, a ima i neplodne zemlje, pašnjaka i močvara.

Došli sada narodni ljudi na misao, da se sva ta zemlja velikih vlastelinâ od njih otkupi i razdijeli među poljodjelce, koji ili nemaju ništa zemlje ili imadu premalo zemlje. Vele, da bi po tom na svijetu bilo bolje, da bi cijeli narod lagljе živio. I to vam je eto ta agrarna reforma. Velike posjede valja na male posjede razdrobiti i dijeliti onima, koji zemlju obrađuju, a nemaju je toliko, da bi od nje mogli sigurno i pristojno živjeti.

Što je naselenje?

Čitamo u sv. Pismu, da su se potomci Noemovi, kad više nisu mogli na posjedu svoga oca i patriarke Noema zajedno živjeti, po svijetu razišli, da sebi nađu kruha. Slično znademo, da je učinio patriarka Abraham sa svojim rođakom Lotom, da ne bude među njihovim pastirima svade poradi paše. Rekao dobri Abraham Lotu: »Izaberi, koju hoćeš stranu, ako ideš ti na lijevo, ja ostajem na desnoj strani, ako li ti izabereš desnu, ja ostajem na lijevoj.« Oni

se razišli, svaki se naselio na svojoj zemlji, i svade je nestalo radi zemlje, na kojoj je rasla paša.

Bilo je sličnih naselenja i u našem hrvatskom narodu. Po našoj domovini nalazimo mjesta, koja nose imena kao: Novo selo, Novaves, Novoselac, Novoseljani. Što nam govore ta imena? Govore to, da je negda u starini bilo već sela u onoj okolici, no kasnije došli onamo ljudi s drugih strana, ondje se nastanili, nastalo selo i dobilo svoje ime Novo selo, Novaves ili slično.

Danas još zemaljska gospoda imadu tako velike posjede, da je ne mogu zgodno obradivati, osim da se na tim posjedima podignu nova sela s doseljenicima. Ona sela, koja jesu u tim krajevima, ili nisu dovoljna, ili su tako daleko od posjeda, da njihovi stanovnici ne bi mogli zgodno posjed svoj obrađivati, jer nitko razuman ne će htjeti a niti moći voziti gnoj nekoliko sati daleko, da gnoji zemlju. Jednako je teško i s odvažanjem priroda s polja kući. Zato vidimo, da su veliki posjednici na svojim pojedinim posjedima sagradili majure, te su tu držali samo toliko družine i tegleće marve, koliko je bilo upravo nužno, da se posjed što lagljе i što prije obradi.

I tako imamo u nekim krajevima mnogo velikih posjeda, a malo naseljenog naroda, u drugim opet krajevima seljaci imadu premalo zemlje, a da na njoj pristojno mogu živjeti. K njima se oni veliki i široki posjedi ne mogu prenesti ni na kolima, ali ni na željeznici. Ne preostaje dakle drugo, nego da poljodjelci krenu onamo pa se tamo nastane, gdje mogu dobiti zemlje, da je obrađuju. Tako bi nastalo naselenje na dobro siromašnih posjednika, a i na opće dobro cijeloga naroda. Nije naime dobro, ako je poljodjelac bez kruha, a tamo negdje dalje u njegovoj državi leži dosta i dobre zemlje, a nema tko bi je orao i kopao, da kruhom rodi.

Hoće li doći do naselenja?

Hrvatski narod tako ljubi svoju djedovinu, da je nerado ostavlja. To mu je kao prirođeno, ali nije sramota ići na bolje, na sigurnije mjesto u domovini i državi, gdje možeš bolje raditi i živjeti.

Navest ću ovdje primjere, kako se teško u našem narodu provodi naselenje. Slavni naš biskup Josip Juraj Štrosmajer htio je na svom biskupskom vlastelinstvu podići naselenje. Dao je odmjeriti zemlju, pozvao seljake iz najsiromašnijeg kraja domovine, a oni došli, naselili se, ali su već za koju godinu ostavili svoje novo selišće i vratili se u staru domovinu, u staro selo. Ili evo drugi primjer. Danas je oko 35 godina, što mi je jedan posjednik iz Bosne pisao, da želi na svojem posjedu naseliti oko 30 do 40 obitelji iz Međumurja. Premda sam ja to u crkvi proglasio i preporučivao, premda sam o tom s pojedinim ljudima govorio, premda je već onda bilo u Međumurju mnogo seljaka s malo i premalo zemlje, ipak nisam mogao nagovoriti baš ni jedne obitelji, da se preseli na onaj posjed u Bosnu. Dapače kad sam jednom zgodom među kopačima o tom razgovarao, rekla mi jedna siromašna udovica:

»Nek ide tko hoće, ja ne idem! Ja bih od same žalosti umrla, kad ne bih svaki dan čula ova naša kotoribska zvona!« A bila je ta udovica tako siromašna, da cijele zime nije mogla naložiti peći, nego je susjedu davala u ljetu četiri težaka, da smije preko zime kod njegove peći svoju kudelju presti!

Hvale je vrijedno, ako čovjek ljubi svoj dom, svoju djedovinu, ali nije razumno htjeti u starom selu gladovati, a u novom bi mogao imati i bijeloga kruha. Tamo na sjevero-istočnoj strani bjelovarske županije naselilo se više obitelji iz Like. Dobrom zgodom zapitam gazdaricu: »No, Mando, kako živiš ovdje kod nas?« A ona mi reče: »Dobro, vele časni, ovdje jedem svaki dan bolje, nego sam u Lici jela na Božić!« Tako bi išlo svima, koji bi iz Međumurja, Primorja, Zagorja, Like, Dalmacije, Hercegovine, gdje je premalo zemlje, htjeli da se nasele tamo po rodnoj Slavoniji, po bogatoj Bačkoj, pa makar i po plodnoj Srbiji. Sve je to danas jedna i to naša država.

Zato velim: poljodjelci, koji kuburite na maloj zemlji, ili nemate nikakve zemlje, selite onamo, gdje se dijeli dobra zemlja, a imade je previše. Ovakve zgode više ne će biti tako brzo. Ne će li naš hrvatski narod seliti sa siromaštva na bolje i plodnije njive, naći će država i u susjedstvu siromaka, pa će ih naseliti, a naši će stezati prazan želudac, samo da ne kruli, jer je glad teško trpjeti, a to je i sramota, kad se evo nuda sa zemlje kruh i smok!

Ugledajmo se u dobar primjer!

Tko poznaje danas našu Hrvatsku, dobro znade, da po našim selima u županiji bjelovarskoj, požeškoj i srijemskoj sve vrvi od naseljenika. Ima tu Madžara i Nijemaca, došli su Česi iz Češke i Moravske, spustili se na jug s Karpata Slovaci i Rusini, a negdje se nađe bome i siromašnih Talijana. Svi su ti došli izdaleka. Nitko ih nije zvao. Jedan saznao, da kod nas imade na prodaju dobar i jeftin mali posjed, pa uzeo torbak na rame, budelar s novcima u prsluk ili pod košulju, i hajde pitaj, traži, kupuj! Već oko Josipova ili najkasnije o Đurđevu dolazi cijela obitelj. Neki Madžar nije donesao sobom ništa, nego samo dobar plug i par mršave kljusadi te svoje žilave dobre ruke, a danas je gazda u svakom obilju. Pa kolike su ti doseljenici imali neprilike u drugoj državi, pod drugim zakonom, među novim, neprijaznim susjedima: nekoji nisu razumjeli ni riječi našega jezika, ali zemlja, plodna zemlja sve je svladala!

Od Bosanske Gradiške do Banjaluke s lijeve i s desne strane ceste jest krasno i ravno polje u duljini skoro 30 kilometara. To ogromno i plodno polje naselili su Nijemci. Svaki je gospodar dobio 40 rali zemlje. Po srijedi posjeda stoji kuća, za njom gospodarske zgrade, pred njom zdenac, oko nje voćke, a naokolo kuće onih 40 rali lijepe i plodne zemlje. Ti Nijemci mnogo rade strojevima. Imadu kosilice, kojima kose, imadu grablje, koje vuče konj po livadi, imadu parna mlatila za vršidbu. Tako oni siju i sada sve,

što u Bosni raste i rodi. To su zaista mali spahije. Nama Hrvatima je Bosna pred vratima, dijeli nas samo Sava, i mi se nismo znali prošetati preko Save, nego se na onom zlatnom polju naselio Nijemac čak tamo iz Pruske. Bio jedan njihov rođak u Bosni mjernik (inžinir), pa pisao svomu rodu, da prodadu svoje male posjede u Pruskoj i neka se presele u Bosnu. To su oni rado učinili na svoju veliku sreću. Od bega kupiše njegovu veliku šikaru uz cestu prema Banjaluci, šikaru iskrčiše, zemlju pravedno podijeliše, posred sela podigoše crkvu, sagradiše školu, i tako je eto nastalo jedno veliko i uzorno naselenje. Ja sam ga vidio i s naseljenicima razgovarao, ali i uzdahnuo: »Mi Hrvati puštamo, da nam tudinac sa stola hljeb uzima! I onda kukamo: Zlo i naopako! Ne da se živjeti!«

Neka nas takvi primjeri ganu i rinu na posao. Došlo je vrijeme, kad država nuđa svojim državljanima dosta i dobre zemlje. No ovdje-ondje ne može se do te zemlje doći, nego da se državljani presele i stvore novo naselenje. Kod kuće će svoje posjede dobro susjedima prodati, s tim novcem će se seliti u drugi kraj te tamo kuće podizati, a novi i veći posjed polagano na obroke otplaćivati i na svojem dobro živjeti. Bilo bi dobro, da se sele ne samo oni goli siromaci, nego neka krenu i bolji gospodari. K nama je došla iz drugih zemalja ne samo spahijska družina, nego i bivši gospodari, osobito Nijemci, i nijedan nije toga požalio, samo ako je dobio zemlju, gdje će raditi i napredovati.

Ovo sam pisao početkom siječnja g. 1922. i baš te dane čitao sam u novinama ovo: »Došla su 4 gospodara iz Medine, u županiji Tolna, iz Madžarske pred naše ministarstvo za agrarnu reformu i mole u ime cijeloga sela, koje broji 300 duša, da se mogu naseliti kod Vršca, gdje je prilika da kupe 1200 rali zemlje u jednom posjedu.« Tako valja! Cijelo selo od 300 duša preselit će se u Vršac i naseliti se na posjedu od 1200 rali. Ako uzmemo svaku obitelj sa 5 duša, to će svaka popreko dobiti oko 20 rali zemlje. Na tolikom posjedu može jedna radina obitelj gospodski živjeti. A eto ti će naseljenici doći u našu državu iz Madžarske. Tako će to i kasnije ići: ako se ne budu javljali za nova naselenja naši poljodjelci, to jest iz naše države, doći će tuđinci i dobiti zemlju, a domaći će ostati praznih ruku.

Što treba znati glede naselenja?

Treba znati mnogo toga, ali neka ovdje bude spomenuto samo najpotrebnije. Najprije, koji se kane u drugi kraj preseliti, neka se o tom otvoreno i odlučno dogovore. Kad se već zna, koliko će obitelji krenuti na novo naselenje, neka tri ili četiri gospodara podu onamo, da vide kraj, okolicu i samu zemlju, kolika je i kakva je, i da li tamo ima svega, što treba seljak za svoj život, to jest da li ima dobre i zdrave vode, dovoljno drva u blizini, je li u blizini crkva njihove vjere i škola, gdje je općinsko poglavarstvo, koje je vjere okolišno stanovništvo, koje je trgovište ili varoš najbliža,

ima li u blizini željeznička postaja, pošta, upravna oblast i tako dalje. Što su našli i vidjeli, to neka jasno i istinski kažu, kad se vrate svojim suseljanima, pa da nitko kasnije ne rekne: »Kupili smo mačka u vreći!«

Zatim se treba upitati kod najbližega ureda za agrarnu reformu, kako će se zemlja dobivati: da li sve badava ili za novac. Ako za novac, koliki će biti obrok godišnjeg otplaćivanja, i kako dugo će to otplaćivanje trajati. Sigurno je, da će neki naseljenici dobiti zemlju i badava, a drugi će morati plaćati. Takvi su agrarni uredi u svakoj županiji. Dobro je osim toga znati, kako će i u čemu sama država pomagati naseljenike. Meni je dosad poznato ovo: svaki će naseljenik moći svu drvenu građu od svojih zdanja i pokućtvo prevesti željeznicom ili vodenim putem besplatno; na mjestu naseljenja dobit će potrebnu građu za nove zgrade, koje su naseljeniku nužne, u najbližoj šumi, bila ta šuma čijagod, ili državna ili općinska ili imovnska ili vlastelinska; posjed će se otplaćivati na obroke kroz više godina, a kamati će na preostalu dugovinu biti što manji. To sam eto doznao, da će imati od države naseljenici, a svaki može vidjeti, da će takva pomoć siromašnim naseljenicima i te kako dobro doći.

Tko hoće o tom poslu i više znati, neka ili pismeno ili usmeno upita kod Narodne Zaštite (u Zagrebu na Josipovcu br. 30), koja je pripravna svakoga uputiti, gdje će zemlju moći dobiti i pod kojim uvjetima.

Svaki je kovač svoje sreće. Danas se nuda seljaku siromaku zemlja, a kad se jedamput razdijeli, onda je sve gotovo možda za stotine i stotine godina, pa će uzalud kasnije htjeti da naseljenjem dođu do zemlje oni, koji sada propuste priliku.

Napisao *J. Šafran*, župnik u miru.

Gospino čobanče.

Na brdu je crkvica
Bijela ko golubica.
U dolini ovčice
Pase mlado čobanče.

Svako jutro čobanče
Dolazi u crkvicu.
Pred oltarom Gospinim
Rekne jednu krunicu.

A Blažena Djevica
Vraća milo za drago.
Šalje Gospa Prebijela
Rafaela Anđela.

Šalje ga u dolinu.
Da pripazi ovčice.
Dok se mlado čobanče
Ne vrati iz crkvice.

Kad čobanče odlazi.
Sjajni Mladić dolazi.
Kad čobanče dolazi.
Sjajni Mladić odlazi.

Čobanče ga pozdravi
I Gospinu zapjeva.
Rafael mu odzdravi
I Gospinu otpjeva.

Spjevao *dr Ivan Šarić.*

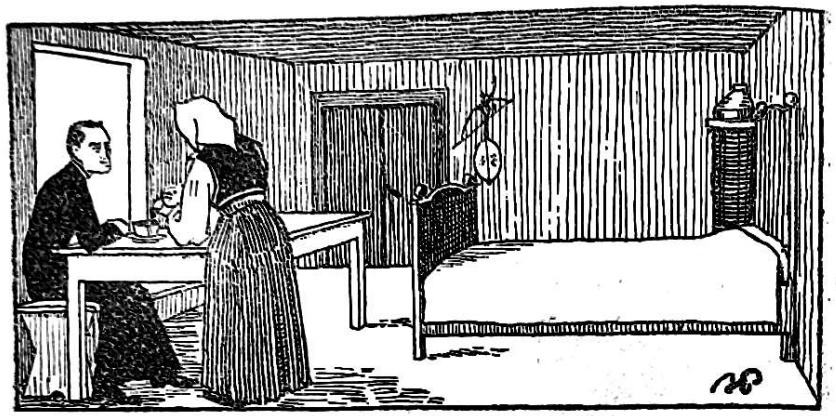

Široko srce.

(Iz ličkog života.)

Mnogo je tomu godina. Put me je zanesao u ličko selo B. Ne htjedoh mimoići svog druga i brata župnika, koji će se jamačno razveseliti, kad me ugleda. Proćeretat ćemo koju tu novost, pa će odlanuti jednomu i drugomu. Lički je život pun i puncat svakovrsnih tegoba i dosjetaka. Pa kad sve to obasja iskreno prijateljsko srce, osjećaš, kako se dižeš visoko nad svagdašnjost i pustoš.

Pokucah na vrata župnog stana. Svaki kucaj odmjeva ko glas vapioca u pustinji. Valjda nema nikoga. Odmaglio prijatelj Bog znaj kamo. Tako se izjalovila sreća. »Tražiti ga ne ću, a ni pitati za nj« — pomislih i spustih se preko dvorišta na cestu. Već sam odozgo opazio, kako se na podugoj potleušici otvaraju prozori i na njih se naslanja vremešna žena. Sad prilazi k jednom sad k drugom prozoru i kao da me uhodi, kuda ću krenuti. Zlovoljan, što ne nađoh kod kuće druga, zakrenuh stazom ravno k cesti. Ali ta žena, bojeći se, da joj ne izmaknem, pohrli na dvorište i zaustavi me.

— Izvolite ovuda! — reče veselo.

— Evo staze, pa čemu da idem kroz vaše dvorište?

— Vaši drugovi ne znadu drugog puta nego ovuda, pa kroz našu vežu na cestu.

— Ali to je vaša kuća i ne treba da služi bilo komu za prolaz. Drugi bi tužio za smetanje posjeda, — dobacim šaljivo i pogledam otvorenije u dobroćudno lice njezino.

— Ne smetaju takvi ljudi. Po tom ja i znadem, kuda ode naš gospodin. Bog očuvaj, da se on ne javi. To bi bilo čudo.

— Pa zar baš vama mora da javi svoje korake?

— Ne mora. Ali tako se već privikao, a dobri smo susjedi. Ne ću ni ja da odem u G., a da ne upitam našega gospodina, ako mu što treba iz grada donijeti.

— Kad je nastalo toliko vaše prijateljstvo?

— To vam je od iskona — kako se ono veli pred oltarom — i ninje i vsegda i va veki vekov, amen, — završi slavodobno žena.

— No pa kamo je odlandrao gospodin?

— Otišao je u ono tamo selo i samo što nije ovdje. Pričekajte ga! Ja ću poslati dječaka po nj. Dotle se strpite u našoj kući! —i otvori širom vrata.

Ne htjedoh joj odbiti poziva. Soba je prostrana s crnim gredama na stropu. Po klinčanicama se razvukla pređa vune i lana a kraj zemljane okrugle peći razvaganili kožusi, stari i novi; kraj prozora se poredali opanci, obući i natikače, a na vratima, što vode u pokrajnu sobicu, vise gusle s potrganim strunama. Do prozora, što gleda na cestu, lijep je orahov sto s klupama oko njega, a nasuprot široki krevet pokriven debelim gunjem i šarenim pokrivalom. Pod je nabit ilovačom i mortom, ravan je i samo gdjegdje je izderan i hrapav. Pô svemu sudeći kuća je radna a ipak uredna i čista.

— Joso, o Joso! — čuo se glas ženin.

— Što je, babo Kaćko? — ozva se dječak.

— Skoči po gospodina! U Perića je.

— A što će?

— Neka odmah dođe, čeka ga gospodin iz grada!

— Dobro. Ako nije ondje?

— Išti ga! Da se ne vratiš bez njega!

Baba je Kaćka ostala još koji čas u kuhinji kraj veže. Čulo se samo prevrtanje lončića i zveket žlica. Zacijelo nešto sprema, a ja sam ko na iglama. Otišao bih i zahvalio, ali sad me je baš privezala. Doduše još je dug kolovoški dan. Ali čemu da zadajem toliko strke? Napokon se otvore vrata i baba unide s nasmijanim i zadovoljnim licem u sobu noseći u lončiću kavu i stavi je ravno pred mene.

— Oprostite, to kod nas predugo traje. Zovi ovoga, zovi onoga i vrijeme odmiče. Poslužite se s ovo malo kave. Prava je, jutros spržena. U nas baba, ako svega uzmanjka, kave ne smije. Zašto onda idem svaki petak u grad?

— A je li svakog tako dvorite kao sad mene?

— Kako ne bi. Dođe putnik izdaleka ili izbliza, ja mu prigrij kavu i on upamti. Zato i mene svi poznadu, i kad odem kamo na proštenje, a to viču sa svih strana: »Babo Kaćko, ajde k meni, ajde k meni!« — a ja se navratim ovomu pa onomu časak, samo da ne bude zamjere. A moj Marko se ljuti i govori: »Gle, moju staru svaki pozna; otkuda joj tolika poznanstva?«

— Ali se ne isplati uvijek biti predobar.

— Ja i ne pazim na svaku malu. U mene je od djetinjstva široko srce, koje jednako obuhvaća i siromaha i bogataša i prosta čovjeka i gospodina. Koga god susretnem, prva ga pozdravim i upitam, kako živi, čim se bavi, što ga veseli i što ga tišti.

S veselim se smijem a s tužnim proplačem. Tako mi prolaze dani i vidim, da mi ništa nije pofalilo, makar je moj Marko stisnutiji.

— Dakle Marko ne voli tolikog prijateljstva?

— Voli i on, ali se koji put i razljuti. Tako sam jednom išla sama iz grada. Kod kuće nije bilo kruha, pa sam ga kupila u pekarni. Fini bijeli kruh. Marko se veselio tomu kruhu ko i ciganin. Na cesti me ulovi jedan dječak i viče:

— Babo Kaćko, gladan sam!

— Na ti sinko, — rekoh i odlomih.

Za koji čas izleti iz druge kuće drugi:

— Babo Kaćko, lijepog li kruha imate!

— Na i tebi sinko, naužij se! — i opet odlomih.

Tako vam je išlo sve do kuće i odoše obje štruce. A Marko kod kuće psuje, kad vidi moje prazne ruke. Ja šutim, i njemu ne preostaje, nego da drobi palentu u varenicu. A ja se veselim, da sam učinila dobro. Tako vam obdarim svu djecu bilo čim. Što će ta djeca, kad ja umrem? Poškropit će me i moliti za me.

— Lijepo je to!

— Pa kako bi svijet inače živio? Dobrota Božja i ljudska još drži taj tužni svijet. Eno u gradu ima gospode, a slabije živu od nas na selu. Kupi ovo, kupi ono, i mora presahnuti i veća plaća. Vidim ih na sajmištu, kako se cjenkaju za novčić-dva. Ja ne gledam na to. Ispunim svakomu volju, neka se veseli. Ovog petka uhvatim kokoš, drugog saberem jaja, trećeg ponesem sira i masla, pa živim i ja i drugi. I još bih više dala, ali ne dâ Marko.

— Što on kaže?

— Prigovara. Stara, kaže, pazi, o čem ćeš ti sama živjeti. Uvijek nabrajaš: onaj puran je županov, ona guska vijećnikova, ona šunka liječnikova i tako redom; ne znam ni sâm, komu si sve obećala. I ja ljubim gospodu, ali što ćeš onda, kad se posvema istrošiš te budeš kraj peći sjedila? Tko će tebi što dati?

— Ima i Marko pravo.

— Ima pravo, ali ja mu uvijek govorim: Ne živimo za uvijek. Umrijet ćemo, a dobra će djela ostati. I on se kao prestraši smrti i opet pušta sve na moju.

Uto uđe i prijatelj, a s njim i Marko.

— Ej stara, — reče Marko, — ti častiš gospodina tek s kavom. Zašto nisi poslala po vino, da i nas dvojica okusimo?

— Vidite ga, samo na vino misli.

— Ne bi škodilo ni vama, baba Kaćko! — dometne prijatelj.

— Tko bi po njega išo? Ne mogu ostaviti gospodina sama. Dosta, da se vas dvojica skićete selom.

— Mi idemo selom za hasan, — izvadi Marko ispod kožuha dvolitru.

— Vidjet ćemo babu Kaćku, hoće li reći, da ne će, — nasmije prijatelj.

— Valjda nisam ni ja kućni izvržak. Ja podam drugomu, pa ni mene drugi ne zapusti.

— Dat ćemo vam, baba Kaćko, ali nam morate pripovijedati, kako je bilo s onim županom, koga su svi zvali »slatki«.

— E, ne ću!

— Pripovijedaj, nije ništa zla! — nagovori je Marko.

— A hoćete li se vi uvrijediti? — upita me.

— Ne ću. To se mene ne tiče, — primijetim.

— Bilo vam je — kad već druge nije — jednog proljetnog sajmenog petka. Nabrala sam košić jaja, a moj Marko samo šuti.

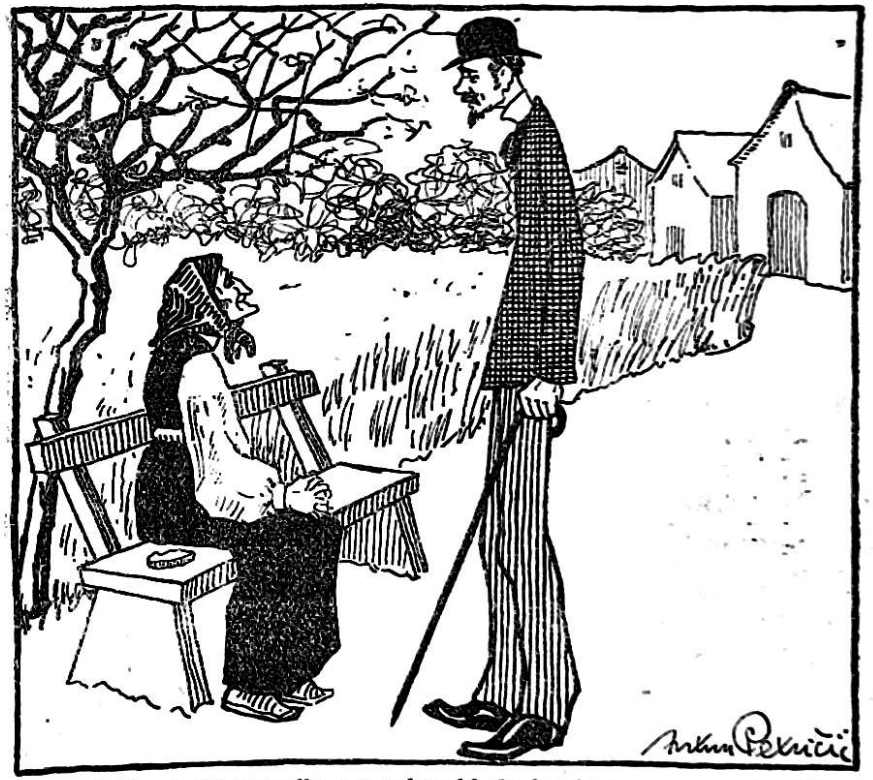

Eto ti ide visoki gospodin, ma rekao bi, da će glavom grane polomiti.

Misli on: vidjet ću, što će za to u kuću donijeti. Veselo pođem k županici ravno u kuhinju. Istresem jaja, koja sam joj obećala, i čekam, čekam. Nema nikoga pô sata, nema sat, nema poldrugi sat i meni je dodijalo to čekanje. Treba ići i na sajmište i štogod kupiti, samo da zamažem Marku oči. Nisam jadna ništa zagrizla, a za krčmu nemam novaca. Baš je podne zvonilo i ja sjednem na prvu klupu šetališta. Izvadim iz rupčića malo kruha, što sam ga od kuće ponijela, i pomalo prigrizavam. Eto ti od crkve ide visoki gospodin, ma rekao bi, da će glavom grane drveća polomiti. Kako je gledao na sve strane, opazi i mene.

— Babo Kaćko, što si se tu zgurila? — reče on.
— Ja sam se zgurila, a vi ste se protegnuli.
— Ti si, kako vidim, gladna i zlovoljna.
— E, što ćete, slabi pazar!

Već sam mislila, da će se odnjihati dalje, ali on sjede kraj mene na klupu. Bio vam je taj gospodin doista sladak. Da je bio tako iskren kao sladak, vrijedio bi centu zlata.

— Babo Kaćko, — nastavi on, — što je nova u tvom selu?
— Živi se kukavno.
— Što radi djed Marko?
— Tke platno, podšiva kožuhe i krpa opanke.
— Ima li u selu što živadi?
— Pilića nema, jer se ne vale jaja.
— Ima li kokoši, gusaka i raca?
— Došla odnekuda lisica i sve podavila.
— Imade li mladih janjčića?
— Ostale ovce jalovice.

— E, onda je doista kukavno, — reče, ustane i ode. A ja sve mislim: čekaj, nasamarit ću te. Bilo vam je svega dosta, ali meni nikako iz pameti ona jaja, za koja nisam dobila ni šalice kave. Tako vam je, kad su gospoda preuzetna te imadu grablje, ne imadu vila.

— Sjećam se, da si tog dana došla sva kao pofurena. Nisi se pohvalila: ja sam bila danas kod ove gospođe ili one. Šutjela si, a ja sam se u sebi smijao i govorio: još koji put tako, i opametit će se, — govorio Marko.

— Je li koristilo? — upita prijatelj.
— Do drugog petka.
— A tko bi tako dugo držao to na srcu? — branila se baba Kaćka.
— E, što ćete, ona je dobra srca! — pohvalih je, a ona me dobroćudno pogleda i svede razgovor na sasvim drugo.

Napisao *Stjepan Petranović.*

Otkuda današnja skupoća?

Svjetski je rat skrivio mnogo zala na svijetu, no nijedno od tih zala nije tako općenito, kao što je skupoća. Ona pritište i zabrinjuje najveći dio svijeta, pa nema danas ništa, o čem bi se u novinama, na sastancima, u saborima, u društvima, a i u svakoj kući toliko raspravljalo, koliko upravo o skupoći. Čitavi staleži, a osobito seljački, radnički, obrtnički i činovnički jadikuju, da ne zaraduju dosta ni za najnužniju hranu i odijelo, a kamo li za što drugo. Nezadovoljstvo je radi skupoće tako veliko, da su štrajkovi, prosvjedi i nemiri vrlo česti, a u nekim državama prijeti zbog

toga i revolucija. Zato se države jedne s drugima sastaju pa raspravljaju, kako da se popravi gospodarsko stanje u svijetu i kako da se stane na kraj nesnosnoj skupoći. Kad je dakle skupoća tako općenito i tako veliko zlo, dobro je, da malo ispitamo, odakle je zapravo skupoća, koji su to uzroci današnje skupoće.

Skupoća je r a t n a b a š t i n a, to svi znamo. Rat je u svijetu mnogo toga poremetio, a najviše gospodarstvo. Zbog rata nastale su velike promjene ne samo u gospodarstvu pojedinaca, nego i čitavih naroda i država. Velike tvornice, koje su do rata izradivale seljaku i obrtniku potrebne stvari, pretvorene su u radionice ubojitog oružja. Druge tvornice morale su manje raditi nego prije radi toga, što je sila radništva pozvano u vojsku i na ratište. A ono, što su tvornice izradivale, bilo je u prvom redu za potrebe vojske. Tako se dogodilo, da je brzo nestalo i odijela i svakakvih drugih stvari, koje su nam bile za život nužne, a ono, što si i mogao dobiti, to je počelo bivati sve skuplje. Na trgovima je bilo sve manje robe, potrebe su bile sve veće, i odatle je eto stala rasti skupoća. Ali kakogod je bilo s tvornicama, tako je bilo i u poljodjelstvu. Radne sile su morale u rat, a kod kuće je ostala neobrađena zemlja. Dovoz iz stranih zemalja postao je nemoguć, a k svemu je tomu došlo još i to, da je vojska potrošila najveći dio hrane. Radi toga počela je skupoća odmah u početku rata rasti, i što je rat dulje trajao, to je skupoća više rasla.

Bilo je mnogo ljudi, koji su mislili, da će skupoća odmah popustiti, čim rat prestane. No dogodilo se obratno: ona je još više porasla. I sad su tek ljudi u čudu stali da se pitaju: pa kako je to, da se iza rata nisu vratila stara jeftina vremena, nego je skupoća još narasla i još uvijek raste? I to evo ukratko da razložim.

Nekada je rekao jedan general, da za rat treba državi novaca, novaca i opet novaca. Prošli rat je pokazao, da je to doista potpuna istina. Zaraćene države imale su u vrijeme rata strašne troškove, a prihodi su se državni jako umanjili. Ta zamrla je trgovina, smanjile se carine, porezi su se manje plaćali, jer je svijet bio u ratu, i tako je svega bilo manje, pa su države morale da troše sve stare zalihe novca, državne su blagajne ostale prazne, a kako je trebalo novaca, države su ga posuđivale, i što je rat dulje trajao, to su državni dugovi bili veći.

Kad se rat svršio i kad su državnici počeli pregledavati državne račune, ustanovili su upravo žalosno gospodarsko stanje: na jednoj strani gomila dugova, a na drugoj žalosna slika opustošenih krajeva, uništenih tvornica, praznih skladišta, a k tomu hiljade unesrećenih obitelji, kojima su hranitelji, najbolja radna snaga, ostali na bojnom polju. K svemu tomu došlo je još i to, da su željeznice i parobrodi bili u potpuno ruševnom stanju, jer u vrijeme rata nije nitko mogao da ih popravlja. A i kod tvornica se iza rata pokazalo veliko zlo. Rekao sam, da su u ratu tvornice pretvarali u radionice za vojničke potrepštine, a kad je rat prošao, trebalo im je opet

dati, da izrađuju one stvari, koje su i prije rata izradivale. Ali od čega da izrađuju stvari, kad nema sirovina za tvornice? A ako i ima ugljena, željeza, repe (za šećer) i drugih sirovina, teško ih je dovesti, jer željeznice ne valjaju, jer nema dosta vagona ni lada, koje su u ratu uništene, a i teško ih je nakupovati, kad nema novaca, a na dug svatko teško daje. Ukratko dakle eto gotova gospodarska propast. Vojnici su dolazili kući, da se povrate mirnom privrednom radu, a kod kuće su bile potrošene sve prištednje, zanemareno je bilo gospodarstvo, obitelji izgladnjele, a mnogi su se još i zadužili . Trebalo je nabaviti hrane, odijela, novo oruđe, sjemenja, a odakle? Država je dakako bila prisiljena davati potpore, no njen je papirnati novac gubio sve više vrijednost, jer su države pravu vrijednost — zlato i srebro — većinom davno u ratu potrošile. Novac nije više odgovarao vrijednosti, koju je označivao. Svuda se stala mnogo tražiti i kupovati hrana a i ostale potrepštine, ali svega je toga bilo malo, pa su cijene rasle. Nije dakle čudo, ako je radi padanja vrijednosti novca i radi toga, što su svi tražili da kupe hrane i drugih potrepština, a svega je toga bilo malo, skupoća počela tako silno rasti.

Ali nije još ni to sve, otkud je narasla današnja skupoća. Još i to treba znati, da su u gospodarskom pogledu narodi i države međusobno usko vezane. Ako se poremeti gospodarstvo u jednoj državi, osjete to i mnoge druge države. Znamo, da je i u mirno vrijeme nerodica u Americi ili Rusiji prouzročivala skupoću po čitavom svijetu. Tako je i sada. Poslije rata ostala je Rusija sve do danas neuređena i gospodarski gotovo uništena. A baš Rusija je bila uvijek žitnica Evrope, i zato bez gospodarske obnove Rusije nema govora ni o gospodarskoj obnovi Evrope, nema govora o jačem padanju skupoće. To sad uviđa sav svijet, pa se svuda govori i radi na tom, da se opet počnu obrađivati nepregledna ruska polja, da se poprave njihove željeznice i da se nanovo počnu iskorišćivati ostala prirodna bogatstva u Rusiji.

Rat je i u tom pogledu zlo djelovao na gospodarske prilike, što su između naroda i država bile potrgane gospodarske veze. Gospodarstva pojedinih naroda i država međusobno se popunjaju, pa zato te države i narodi sklapaju trgovinske ugovore, kako će se roba iz jedne države prodavati i voziti u drugu. Ratom je prestala vrijednost velikog dijela tih ugovora. A poslije rata je nestalo nekih starih država, pa su nastale neke nove. Razumljivo je, da su se te nove države našle pred stotinu poteškoća, da urede svoja gospodarstva i da stupe u vezu s ostalim narodima i državama. A dakako i ta gospodarska nesređenost uvelike sprječava padanje skupoće. Kod tih novih država zlo je i to, što još nisu tako uređene, da napreduju onako, kako bi mogle i trebale. Još vlada neki gospodarski strah i nesigurnost, pa se mnogi boji razviti veće gospodarstvo, uložiti novac u razna poduzeća, a to djeluje vrlo nepovoljno

na gospodarski razvitak tih država. I eto onda i to ne da skupoći da padne.

Još ima jedan veoma važan uzrok skupoće, koji moramo spomenuti. Taj je uzrok materijalistički duh, koji je zavladao većim dijelom čovječanstva. A šta je to materijalistički duh? To vam nije ništa drugo, nego ovo, što svi vidite, da je ljude obuzela neka neobuzdana želja za obogaćivanjem i neko ružno gramženje za uživanjem. Novac je danas velikom dijelu ljudi jedino i najveće božanstvo. Zlatno tele ima nažalost danas najviše poklonika. Na tom putu do bogatstva ne paze ljudi, što je dopušteno, a što nije, što je pošteno, a što nije. Stoga je lihvarenje svuda preotelo maha. Ima trgovina i tvornica, koje nose 1000 na stotinu dobitka, a vlasnici se tih poduzeća time još hvale. Otkuda im se toliki dobitak zgrće? Od skupoće. Vidimo, da se trgovac, tvorničar, a i mnogi drugi privrednik ne zadovoljava više malim i pravednim dobitkom. U ratu je bilo bezdušnika, koji su izrabili sveopću oskudicu, pa su lihvarenjem u kratko vrijeme stekli velike imutke. Primjer takvih bezdušnika lihvara zaveo je mnoge druge, koji jednako hoće da preko noći postanu bogataši. Čini se, da je taj sebični, pohlepni materijalistički duh jedan od najvećih uzroka skupoće poslije rata. Zlo je to, što novac ima takvu moć nad ljudima, i što ih ima samo malen broj, koji se ne daju pod jaram tog novca. Najviše ljudi danas mrzi rad, pa samo misle na to, kako da se obogate, pa da više ne moraju raditi. I tako jedni ne će da rade, a drugi su u ratu postali nesposobni za rad, pa eto ti onda, da se danas u svijetu manje radi. A kad manje radiš, onda i manje imaš. Tako je i s narodima: danas u cijelom svijetu manje ljudi radi nego prije, pa zato je veća oskudica i veća skupoća.

Naravski, da ima još nekih uzroka današnjeg slabog gospodarskog stanja i ove skupoće, no ovo je najglavnije. Iz svega dakle, što sam rekao, vidimo, da je ratovanje jedno veliko i vrlo skupo zlo, pa da je najbolji lijek protiv skupoće mir među narodima. Kad bi svijet bio manje sebičan i više prožet kršćanskom ljubavlju i kršćanskim osjećajem pravednosti, tad ne bi dolazilo više do onakvih ratova, kao što je bio prošli rat, pa onda ne bi bilo ni ovog teškog zla skupoće, pod kojim sad toliko trpimo. Sav svijet se mora vratiti k radu, svuda treba osigurati mir i red, države ne smiju toliko trošiti na vojsku, a pohlepe za bogatstvom i uživanjem mora nestati. To je put, kojim će se stati na kraj skupoći. A dok ne bude tako, dotle ćemo se teško načekati, dok ne počne skupoća bivati manja, a život lakši, nego što je sada.

Napisao *dr August Juretić.*

Za preporod seljačke obitelji.

U današnje doba čitavo čovječanstvo, a pogotovo naš seljački narod trpi od jedne velike rane: od zlog obiteljskog života. Već način, kako dolazi danas većinom do brakova, pokazuje, da taj mladi par ne će dobro svršiti. Danas se pita samo za miraz, a da li djevojka što vrijedi i da li mladoženja osjeća zbilja ljubavi prema njoj, to je nuzgredna stvar. Još se manje misli, kakvo će potomstvo dobiti taj bračni par i da li će ga uopće dobiti. Među takvim supruzima vlada najveća sebičnost, pa obično misle samo na uživanje i raskoš. Tu nema govora o pravoj radinosti, o kakvoj požrtvovnosti i ljubavi prama bližnjemu. Njima je tegotno i ono jedno dijete, što im se rodi, pa se stoga smiju susjedi, koja ima troje ili četvero djece, te živi za nju radeći kao crv od jutra do mraka.

Kad se potroši miraz, nema više ničega, što bi vezalo muža i ženu. Ne da se više raskošno živjeti, a zarada je u selu bez štednje premalena za takav način života. Nema druge, nego ostaviti ženu i možda jedno slabunjavo dijete, pa hajde u Ameriku trbuhom za kruhom. Mladi muž troši svoju svježu mladenačku snagu u američkim tvornicama ili rudokopima, te tako svoje najbolje godine uništi radeći za američke gavane-miljardere, a svoju je mladu obitelj raspršio. On je ostao bez žene, žena bez muža, a dijete bez oca. Kao stariji čovjek, ako nije gdje u poslu poginuo ili od kakve teške bolesti umro, vraća se onda kući, istina, možda i s ovećom svotom dolara, ali bez sreće. Kod kuće nađe često ženu s drugim ili bar čuje za dobrodošlicu svakojake glasove o njoj. A dijete? Ono je obično zlo odgojeno, te ne osjeća nikakve ljubavi za svog oca. Sve je to razumljivo. Ta kako je on živio u Americi? Je li sebi možda uskratio koji užitak, što ga zakon Božji brani? Nije li se on naužio bar katkada svega, što su mu dolari mogli pružiti, iako je možda dosta mislio na štednju? Isto je tako mislila i radila njegova žena kod kuće s jedinom tom razlikom, da ona nije štedila, već je štednju prepustila svome mužu, koji će donijeti dolare. »Amerikanac« ne nađe dakle kod kuće ništa, što bi ga veselilo. Baš sada mu često dođe živa želja za čestitom ženom, za djecom, za obiteljskom srećom, a njegovi dolari ga dovode onda do preljuba, do tučnjave i svađe: jedna obitelj propada, a druga se ne stvara. Dolari se potroše, a bijeda i bolest, stečena mladenačkim grijesima, uništava sve redom.

Kako da se tome zlu, koje se često javlja po našim selima, pomogne? Prije svega valja drukčije sklapati brakove. Mladić, koji je odlučio da se ženi, neka ne gleda toliko na miraz i bogatstvo, već neka traži sebi djevojku, s kojom će moći voditi život mira i ljubavi, pa da uzmogne uzgojiti djecu roditeljima na korist i čast, a Bogu na slavu. Djevojka neka ne traži kicoša i smjelog psovača, već ozbiljnog momka, koji će imati uvijek na pameti svoju ženu i

djecu. Takav par će znati u ljubavi provoditi život, koji će im biti onda još prekratak. Oni će živjeti prema zakonu Božjem, a raskoš će i razvratni život biti daleko od njih. Takve će obitelji uzgojiti puno dobre djece, koja ne će bježati od svojih roditelja, te ih ostavljati na cjedilu, kao što se dandanas događa. Ne će onda propadati

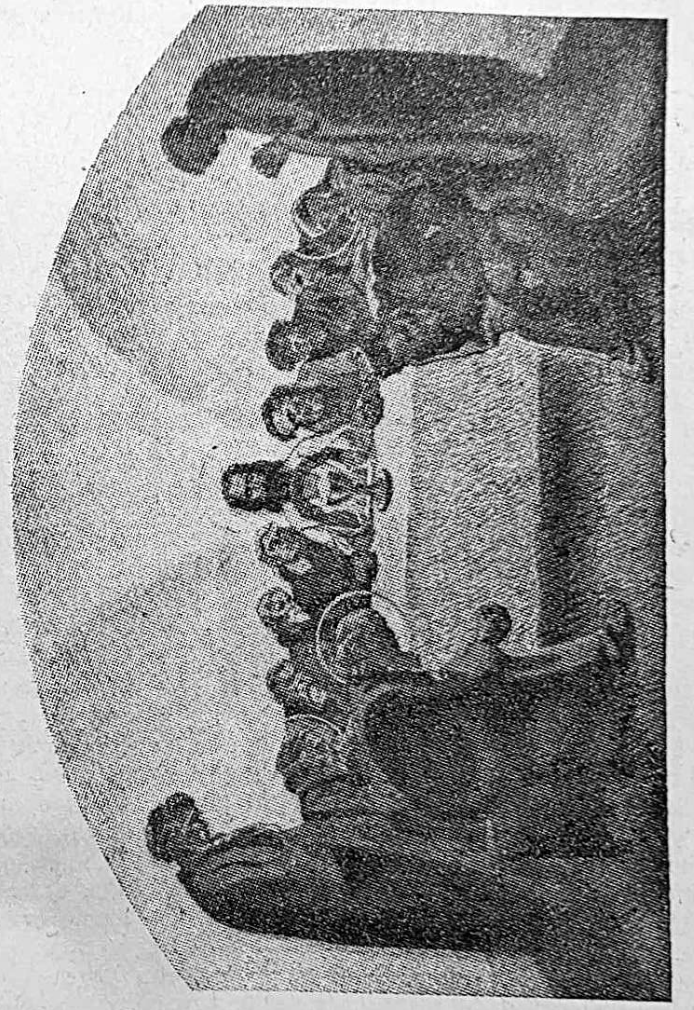

Zadnja večera. — Naslikao Marko Rašica.

selo, kao što danas propada, ne će onda biti pomanjkanje radnih sila u poljodjelstvu kao danas.

Dobar obiteljski život s kršćanskim uzgojem djece omogućit će osnutak mnogih omladinskih i prosvjetnih društava, koja će onda preporoditi naše selo pravom prosvjetom i lijepom zabavom. I tako

će eto pravi preporod seoske obitelji biti i preporod našeg hrvatskog naroda. Kakve budu naše seljačke obitelji, takav će biti hrvatski narod. Propadaju li naše seljačke obitelji, propast će nam hrvatska sela, u koja će se onda uvlačiti tudin. Bude li više prave sreće u seljačkoj obitelji, bit će i sretnija budućnost hrvatskog naroda. A prave sreće ne može biti bez kršćanske ljubavi.

Napisao *Josip Mravunac*, seljak.

Orah.

Moja je baka imala ormarić od orahovine. U njemu je spremala i čuvala svoju knjigu molitvenicu, svoje prstenje i drugi nakit. Ona mi je pričala, kako je orah korisno drvo.

Onaj mali, okrugli i poput kamena tvrdi sandučić, u kojem je jezgra bijela kao mlijeko, a volika poput ulja, metni u zemlju, i dogodit će se čudo. Za četiri nedjelje dana dići će se iz zemlje klica, od koje pomalo postane drvo. Lišće, kora, cvijet, plod, a i drvo miriši ugodnim mirisom. To je orah, od kojeg nam je velika korist.

Brižna majka ukuhava orahov plod, dok je još zelen, sa sladorom, pa je to sladokusno jelo za zimu. Otac meće u rakiju zelene orahe, pa dobiva ugodan i mirisav napitak. Ljekarnik rado uzimlje vanjsku zelenu i mesnatu ljusku i lišće, te od njih pravi lijekove. Slikar upotrebljava orahovo ulje, te ga miješa sa svojim bojama. Sapunar pravi od toga ulja mirisavi orahov sapun. Bojadisar treba lišće i koru, da njim oboji vunu na crno ili smeđe. Ali ipak se najviše orahu veseli stolar i tokar. Oni trebaju za svoje radnje orahovinu, jer je to drvo fino, gustih vlakanaca, čvrsto, teško i ustrajno. Dok je orahovo drvo mlado, crveno-žute je boje, a kad ostari, onda je smeđe. Orahovina je vrlo skupo drvo. Stoga se i ne pravi posoblje (kreveti, ormari, stolovi) od same orahovine, već se od nje pile sasvim tanke daščice (furnire), koje se lijepe na plohe posoblja, a onda ulašte. Samo rijetki i veoma imućni ljudi mogu da sebi nabave posoblje, načinjeno od same orahovine.

U našim šumama, gajevima i po selima ima lijepih orahovih stabala, koja će po vremenu narasti u orijaško drvo s premnogo plodova, kojima djeca kite božićnje drvce, a majka priređuje tečnu i slatku orahnjaču. I dobro je, da što više uzgajamo takvo plemenito drvo, koje nam nosi toliko koristi i ugodnosti.

Napisao *Franjo Bartuš*.

Potpisao se.

(Pripovijest iz rusinskog seljačkog života.)

Počelo je time, da je Aleksa Grgi preorao među. Ne, još nije tako. Nego se Aleksa posvadio sa ženom, pa onako ljut otišao u polje i nije imao, nad kim bi svoj bijes iskalio.

— Dado, nemojte tako duboko orati, jer konji ne mogu vući! — reče njegov sinčić Ilija, koji je tjerao konja.

A Aleksi je toga baš trebalo.

— Pa ti ćeš mene, budalo, pameti učiti? — zaviče i potegne sina bičem preko leđa.

Sin zajaukne, savije se, ali nije ni on bez žuči. Što je igda bolje mogao, zamahne on bičem i udari konja, kobilu baš po onome mjestu, gdje joj se bila dlaka ogulila. Kobila trgne, a plug ode na stranu preko međe i zaustavi se na drugoj strani, na Grginoj njivi. Tako je lijepo preorao među, ko da je kruh rezao.

Stane Aleksa i gleda: od dviju njiva postala jedna, pa kako je široka, kako široka, mili Bože! Zašto te zemlje nikad ne postane više, zašto nikad ne naraste?

Pustio je plug, sin ga okreće i namješta, a on sve misli pa misli.

— Ljudi se množe, a zemlje uvijek koliko je, toliko je. I kako da onda bude dobro? Kako da ljudi ne idu preko mora? Čovjek nije ptica, da bi odletio u zrak, nego on išće zemlje, a zemlje nema. Eto na primjer ova njiva. Nekada je bila jedno, a danas je razdijeljena među njim i njegovim bratom Grgom, a po njihovoj će se smrti još i dalje dijeliti, jer tu su djeca.

Tako je razmišljao Aleksa, a međutim se preko preorane međe talasala poorana njiva kao talas crne vode i slijevala se u drugu veću rijeku.

Aleksa se nasmije.

— Čini se, da i sam Gospodin Bog hoće, da se te njive ne dijele, nego da budu zajedno.

Ali čini se, da je Gospodin Bog htio sasvim nešto drugo. Jer iznenada nešto zagrmi, zatutnji, zazviždi, a Aleksa osjeti na usnama

krv. To se njegov brat Grga vraćao s posla u selo, pa vidjevši, da je meda preorana, i ne misleći puno primi brata po starom običaju. Nastane tučnjava. Povalila se braća, susjedi, baš na onom preoranom mjestu i probaju svoju snagu. Grga je jači, ali zato Aleksi pomaže sin mu Ilija, ko sin mu je. Zaboravio je, kako je malo prije dobio od oca bičem, pa sad brani oca. Već je Aleksi košulja na prsima sva krvava, da će je žena teško oprati, već se Grgi na glavi vide bijele krpice, gdje su nekad bile vlasi, a oni se još bore na zemlji, još se prevraćaju, da sve zemlja tutnji.

Skupilo se ljudi. Postojali malo, nasmijali se, a na koncu kažu, da ipak nije lijepo, da bi brat bratu rođenu krv točio, rođene zube izbijao; treba braniti.

Na silu su ih rastavili i otpratili u selo.

Htjela žena Aleksina, da mu skine tu crvenu košulju, ali on ni čuti o tom.

— Ostavi, — veli joj, — idem sudu. Neka znadu, neka vide, kako me vražji brat uredio, kaku mi je krivicu načinio!

Htjela i Grgina žena, da svom čovjeku opere očupanu glavu i podrapano lice, ali ne da on.

— Čekaj, — veli, — dok samo svane, eto mene u gradu, neka vide, neka se uvjere, kako me iznakazi taj Kain, taj vražji sin.

I otišli su. Otišli jedamput, otišli drugi, otišli bome i treći put. I počelo je to hodanje bez kraja i konca. Napokon su ishodili.

— Doći će gospoda, da stvar na licu mjesta urede, — veli Aleksa.

— Doći će komisija, pa će nas ovdje rasuditi, — kaže Grga.

A medutim leži Aleksina njiva nedoorana, leži Grgina nedosijana, a među njivama preorana meda, ko duboka nezacijeljena rana.

*

Došla su gospoda. Malo se prošetali, požviždali, nešto ko napisali, pa otišli. A otprilike za mjesec dana dosudili Aleksi da plati globu i troškove. No pa osudili — osudili: plati, čovječe Božji, pa mir! Ali Aleksa nije taj čovjek! Navikao on, da hoda u grad, pa kod kuće ne može da se smiri. Naučio po svakom sudu vrata otvarati, pa ga ni strah više nije. On će sebi već pomoći!

— Čekaj ti, — kaže on svom bratu Grgi, — vratit ću ja tebi tvoje troškove, ali ćeš ti bome i moje! Pokazat ću i ja tebi svoje pravo! Idem gemetru (geometru) platit ću, što bude tražio, neka samo pogleda u plan, pa ćemo onda vidjeti, ko je kome preorao. Znaš ti, kad je ono mene groznica dva dana držala, da si mi ti onda dvije brazde ukrao? Čekaj ti!

I otišao.

*

Ode Aleksina jalovica, ode Grgin utovljeni bravac, a stvar još nije gotova. Već su se i gospoda kod suda izmijenila, a stvar stoji.

Prije bio kod suda neki stari gospodin, što je uvijek kihao i kihao i nije znao govoriti ko drugi ljudi. Sigurno je bio Švabo, a sada došao drugi, koji je brz i spretan ko vreteno.

Još oni nisu pred njim ni svršili svoje pripovijedanje, a on već viče:

— Nagodite se!

Grga pogleda Aleksu, Aleksa Grgu, a onda obojica gospodina. A taj će opet:

— Pomirite se, pa hajte na posao! Šteta je vrijeme gubiti!

Aleksi zadršću noge, a Grgi se nadignu oni vlasi, što su novi narasli. Umekšala se obadvojica ko vosak, pa sve misle: što je istina, istina je, nije grijeh, i vrijeme je šteta gubiti, a ni novaca nema više gdje posuditi, valja se pomiriti.

— Koliko imaš troškova? — pita gospodin Grgu.

Grga nabroji 500 forinti.

Aleksa ne će da pristane. Kaže, da će k caru poći, ali toliko platiti ne će. Tă to je novac, ljudi Božji, tă to je novac — pet stotina forinti!

Malo da nije pobjesnio te je počeo tako vikati i spominjati soldačiju i svoju medalju, da ga je sudac htio zatvoriti, pa je Grga jedva namolio gospodina, da ga pusti. Gospodin se dao lijepo namoliti, udobrio se i još stao govoriti Grgi, da se obazre na brata, da mu ne učini krivice, jer on ima ženu i djecu, pa da mu oprosti nešto troškova.

Cjenkali se oni tamo prilično dugo, na koncu osta pri tom, da će Aleksa platiti Grgi 300 forinti i pustiti ga u miru na vijeke vječne.

— Ja ću ga pustiti u miru, — odgovori Aleksa, — ali trista forinti! Otkud ću ja stvoriti trista forinti? Hoću l' ukrasti, il' iz rukava istresti? Tă to je novac!

— Platit ćeš mu na obroke. Razumiješ?

— Razumijem.

— Po sto forinti.

Aleksa se počeše po glavi.

— Kada je kod nas sajam?

— Na Blagovijest, na Đurđevo i na svetog Nikolu.

Sudac se malo zamisli, prošeta se, pa će opet:

— Onda ćeš mu na Blagovijest dati 100 forinti, na Đurđevo sto i na Nikolu sto. Pristaješ?

— Pristajem.

— A ti Grga, pristaješ?

— Pristajem. A da šta ću? Neka bude!

— Pružite si ruke! Pružite si ruke!

Onda gospodin sjedne i počne pisati. Pisao je, da se sve stol drmao i pero pucalo. Napiše, pročita, pospe pijeskom i zovne Grgu.

Grga polagano pristupi k stolu i primi pero. Šah, šah, pa je potpis gotov.

— A sada je red, da vi potpišete, — rekne gospodin Aleksi.

Aleksa stoji, ne miče se.

— No, šta stojiš? — zavikne gospodin. — Potpiši se!

Aleksa šuti. Stoji ko stup, ali pera ne će da primi.

— Na Blagovijest dat ćeš mu sto, na Đurdevo sto i o Nikolju sto. Razumiješ?

— Razumijem, — odgovori Aleksa, ali ne ide k stolu.

Gospodin da pobjesni. Na sreću nešto zadrapa na vratima i on pođe da ih otvori. U sobu skoči velik, crn pas, okrene se amo-tamo i sjedne kraj stola. Bio je velik, imao pametne oči i gledao je upravo na Aleksu.

Aleksi se činilo, da je taj pas također učen, da znade zakone, i hoće, da se on, Aleksa, potpiše, ali nije on s kruške pao.

— Čovječe Božji, — počne sudac nanovo, — pa ti pristaješ da platiš, zar ne?

— Da, pristajem.

— Pa to sam ja tu napisao, zašto ne ćeš onda da se potpišeš?

Aleksa se lukavo nasmije.

— Ja ću platiti, tako mi Boga, platit ću, al' potpisat se ne ću. Koljite me, sijecite me, ja se ipak potpisati ne ću. Moj se otac — daj mu Bože carstvo nebesko! — potpisao, kad je ono bila ta andamnizacija, to... — i mane rukom. — A kad je umirao, onda mi je rekao: »Tebi velim, i tvojoj djeci i tvojoj unučadi velim, nemojte se nikad potpisivati, jer će biti zlo!«

— Ali tu se ne radi o indemnizaciji, — prekine ga sudac, — nego o vašoj vlastitoj nagodbi! Niko vam zla ne želi, niko vas ne vara.

— Ja toga ni ne kažem, — opravdavao se Aleksa. — Ja vama, gospodine, vjerujem, i sve ću platiti, pa makar zadnje goveče prodao, ali ipak se ne ću potpisati.

Činovnik nije znao, što bi: bi li se srdio ili smijao ili plakao nad neprosvijetljenim Aleksom. Već je toliko vremena izgubio i već je mislio, da će se stvar lijepo svršiti, a sad eto! Što da radi?

Uto mu padne pogled na psa. On je tako pametno gledao sad svoga gospodara, sad seljake. Činilo se, da on sve razumije, pa da se i on srdi, što ti zli seljaci ne puštaju njegova gospodara kući na ručak. Tä već je jedan sat!

Glavom zamišljenog suca proleti nova misao.

— Garov! — vikne psu i pokaže na stolac.

Pas skoči, pa kako je stolac bio malen, sjedne samo na stražnje noge, a prednje digne pred sebe.

Sudac uzme nato pero, i na preveliko čudo obojice seljaka turi ga psu u desnu šapu.

»No«, — pomisli Aleksa, — »nikad više dobra na svijetu, kad već i psi znadu pisati.«

A pas je međutim ponosno sjedio držeći pero u desnoj šapi, ko kakav gospodin.

— Vidiš, — rekne sudac, — potpiši se, jer ako ne ćeš, onda će te pas potpisati.

Aleksa uzdahne.

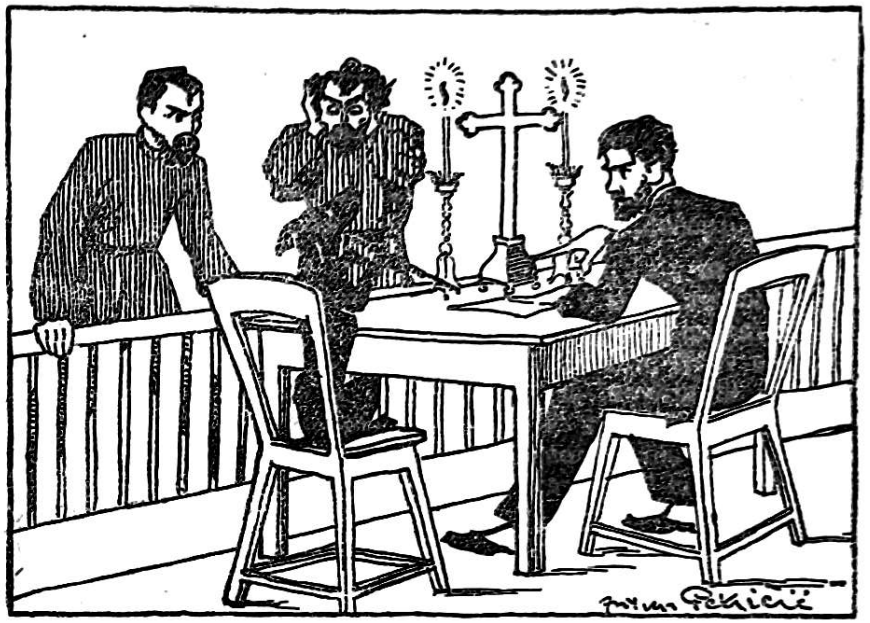

A pas je međutim ponosno sjedio držeći pero u desnoj šapi...

— Ha, kad bi me pas imao potpisivati, onda je ipak pametnije, da se sam potpišem! — i zgrabi za pero.

Ukrajinski napisao *Bogdan Lepkyj*. Preveo *M. Firak*.

Ne parbi se ludo!

Kada dođeš u kojigod kotarski sud u našoj domovini, pa pogledaš, zašto se toliko našeg seljačkog svijeta povlači po tim sudovima, naći ćeš, da je mnogima i mnogima u pozivnicama napisano: smetanje posjeda. Jest, baš radi smetanja posjeda ima seljak mnogo posla sa sudovima. A otkuda to dolazi? Zar je to možda od lakomosti za tudim imetkom? Ili od strasti za parničenjem? Ili od čega drugoga? Ne, nego najviše od neznanja i neukosti. Pogledaj malo bolje, kakvi se seljaci najviše parbe zbog smetanja posjeda, pa ćeš vidjeti, da prosvijetljeni seljak vrlo rijetko dolazi na sud zbog smetanja posjeda. E, pa kad je tako, onda hajde da koju kažemo, šta je s tim smetanjem posjeda, pa da o tom svaki naš se-

ljak, koji ovo čita, nešto znade i da u tom ne nasijeda ludom parničenju. Parnice o smetanju posjeda se doduše brzo svršavaju, ali svejedno stoje mnogo novaca, često i više nego druge parnice, koje se kroz godine vuku. Zato su parnice o smetanju posjeda proždrle već milijune i milijune seljačkoga novca, koji se dao korisnije upotrijebiti, a ne bacati onako uludo u vjetar i u advokatski džep. I baš zbog toga, da svijet bude sačuvan od suvišnih troškova radi parničenja o smetanju posjeda, uvele su neke države ovo: tkogod kome dira u posjed, bit će smjesta oštro kažnjen, a da se ne pita ni ovo ni ono. Kod nas je to zakonom o smetanju posjeda drukčije uredeno, kao što ću to evo i razložiti.

Naš se zakon o smetanju posjeda drži ovoga: ako ti imaš kakvu stvar u svome držanju (posjedu) ili ako se služiš kakvim pravom (na primjer pravom da prolaziš preko tuđe livade ili da se voziš preko tudeg zemljišta ili da tjeraš marvu kroz tuđe dvorište ili pravom da natapaš svoje zemljište vodom, koja teče s tuđega zemljišta; ta se prava zovu služnost), onda tebe zakon zaštićuje, da te nitko u tome posjedu ne smije smetati. Mogao je prije tebe taj posjed ili to pravo netko drugi imati, možda ti imaš i manje prava na tu stvar nego tko drugi, ali to ovaj zakon ne pita, nego on pita samo to, tko je zadnji posjednik, pa njega onda zaštićuje od svakog drugoga. A posjednik je onaj, koij hoće da drži i zaista (faktično) drži stvar za sebe, a ne pita se, kako je do te stvari ili do tog prava došao.

Ja hoću držati neku oranicu za sebe, ako je preorem, obradim i zasijem žitom ili je naprosto omeđašim. Ja hoću držati za sebe pašnjak, kada ga ogradim zato, da u nj ne dolazi tuđa marva nego samo moja. Tim oranjem, obrađivanjem i ograđivanjem ja zaista (faktično) i držim stvar za sebe. Ja sam time posjednik one oranice ili pašnjaka. Ja hoću da vozim sa svoje livade sijeno i otavu svojoj kući baš preko tuđe livade, jer drugog izlaza niti prilaza k svojoj livadi nemam, pa tako zbilja i vozim. Time sam posjednik prava služnosti kolnika preko susjedove livade. Za posjed se više ništa i ne traži. Volja da držim svar za sebe i da stvar zaista držim, volja da se služim nekim pravom i da se zaista njime služim, to je eto jedino, što se traži za posjed.

Sasvim je drugo pitanje, da li sam ja ovlašten na to držanje stvari, to jest da li imam pravo na tu stvar zato, što mi ju je možda netko prodao ili poklonio ili što sam je možda baštinio. Možda sam ja stvar, koju posjedujem, stekao na nepošten način, pa ako me tko tuži redovitom parnicom, možda ću izgubiti sud i stvar će pripasti onome, čija je po pravu. To sve zakon o smetanju posjeda ne pita, nego to spada na druge parnice. Zakon o smetanju posjeda zaštićuje tebe u tvome posjedu, da ti ga nitko ne dira, i to dotle, dok se drugom kojom redovitom parnicom ne dokaže, da stvar zapravo nije tvoja, i dok sud ne odredi, da je moraš predati drugom,

tko ima veće pravo na tu stvar, nego što ga ti imaš. Kod smetanja posjeda se ne pita, da li stvar tebi pripada ili ne pripada.

Kada ja dakle imam u posjedu jednu oranicu, koju sam orao i obrađivao, pa najedamput dođe moj susjed te mi s proljeća odore dvije brazde i na odorano zasije usjev, on me je smeo u posjedu moje oranice već time, što je odorao dvije brazde od moje oranice. Tim je naime činom, koji se zove čin smetanja, on htio sebi prisvojiti površinu od dvije brazde moje oranice. Ili ovaj primjer: ja sam uvijek provozio preko susjedove livade stalnim putem sa svoje livade sijeno i otavu, a najedamput moj susjed zakrči granjem put kod svoje livade pa mi zapriječi time provoz. Tim me je činom smetao susjed u vršenju prava služnosti provoza preko susjedove livade. Tu eto dolazi do riječi zakon o smetanju posjeda. Taj me zakon uzima u zaštitu kao posjednika, i ne će se pitati, da li sam ja gruntovni vlasnik one površine od dvije brazde, što sam je prije posjedovao, niti će pitati, da li ja imam pravo voziti kolima preko susjedove livade. Zakon o smetanju posjeda pita samo, da li sam ja u zadnje vrijeme orao one dvije brazde i posjedovao je, da li sam ja vozio kolima preko susjedove oranice ili nijesam.

Čim ja dakle budem smetan u svome posjedu pa tužim onoga, koji me smeta, imat će sudac da ispita samo dvoje: 1. da li sam ja bio u zadnjem posjedu te stvari, te ću zato morati pružiti dokaz svjedocima, koji mogu biti i moja rodbina, i 2. da li sam zaista smetan u posjedu, to jest sudac će ispitati čin smetanja, koji također moram svjedocima dokazati, ako prvo i drugo smetalac ne bi htio priznati. (Ne može se kod toga dokazivati prisegom smetaoca niti smetanoga.) I čim je to dvoje utvrđeno, bit ću štićen u svome posjedu konačnom odlukom, koja ide za tim, da se zabrani smetaocu svako dalnje smetanje pod prijetnjom globe ili zatvora, te da se uspostavi stanje prije smetanja i možda naknadi šteta, koju sam smetanjem posjeda pretrpio.

Ovdje treba istaknuti, da se tužba mora dići u roku od 30 dana, izakako se zbio čin smetanja, ili u roku od 30 dana, izakako se saznalo za čin smetanja, ali u ovome slučaju svakako prije nego što prođe godina dana, samo što onda moram dokazati, da sam zaista digao tužbu u roku od 30 dana, izakako sam saznao za čin smetanja, a moram dokazati i to, da nijesam za taj čin prije saznao. Podignem li tužbu kasnije iza roka od 30 dana, morat ću s tužbom pasti.

Ako smetalac misli, da ja nijesam u pravu, da on ima jače pravo na prepornu stvar nego li ja, jer je na primjer gruntovni vlasnik nekretnine, može on redovitom parnicom doći do svoga jačeg prava, te će onda sud oduzeti meni posjed na temelju osude.

Zakonu o smetanju posjeda je ovo temelj: nitko sam sebi neka ne kroji pravde, nitko sam neka ne dira u stvari, koje su u tudem posjedu, jer je za to sud, koji će odlučiti, da li netko ima pravo na posjed stvari ili na vršenje nekog prava ili nema.

Živo mi je u pameti ovaj primjer: Čestiti i valjani seljak Andrija je primjetio, da mu već duže vremena susjed posjeduje dio njegove oranice nešto oko 200 četvornih hvati. Otišao Andrija u grad, izveo mjernika, koji je doista ustanovio, da Andrijin susjed posjeduje tu površinu oranice. Seljak Andrija plati mjernika, odveze ga natrag u grad, a sutradan izore oranicu svoju, kako mu je mjernik pokazao »prema gruntovnici«. Kad je to susjed vidio, kako Andrija ore, pozove ga, da se mane ćorava posla. Ali Andrija nije htio. Zametnula se teška parnica smetanja posjeda, izišla sudska komisija, preslušavali se svjedoci i parnica se svršila zlo po seljaka Andriju: platio je mnogo novca, izvrgao se parnici na naknadu štete, istrošio dragocjeno vrijeme i na koncu zametnuo tešku kavgu, koja je uskoro urodila i mrtvom glavom. Jadnik je mislio, da je gruntovnica toliko jaka, da će moći opravdati njegovo diranje u tudi posjed. Da je bio poznavao bar temelj zakona o smetanju posjeda, ne bi do svega toga došlo, bio bi pokušao najprije sporazumom sa svojim susjedom uspostaviti gruntovno stanje, kako bi došao do svojega dijela oranice, što ga je posjedovao njegov susjed, a ako to ne bi išlo, onda bi u krajnjem slučaju tužio susjeda na priznanje prava vlasništva onoga dijela oranice i da mu vrati, što je Andrijino, pa bi mu sud dosudio ono, čega silom ne može postići. Kada je počinio smetanje, misli on, da je u pravu, i tjera mak na konac na štetu svoga džepa, porodice i svoga gospodarstva.

A koliko ima takvih i sličnih primjera! Koliko mrtvih glava ili barem ozljeda!

Istina je, da zakon o smetanju posjeda propisuje, da se stranke prije započete rasprave o smetanju posjeda imadu poučiti o propisima i temeljima toga zakona. Istina je i to, da se to i provodi, ali iskustvo nas uči, da je to poučavanje već prekasno, jer se odmah iza samoga čina smetanja razigraju strasti, parničenje istom onda zadobiva maha, prkos vlada i ne pazi se više onda, što će biti.

Kad bi samo svaki naš seljak imao na umu, što je posjed, i da zakon štiti zadnji posjed, a ne smije svatko sam sebi krojiti pravdu, nego da su za to sudovi, ne bi onda bilo toliko parnica radi smetanja posjeda, a niti toliko kaznenih progona. Mnoga bi krajcara ostala u džepu našega seljaka, mnoga bi glava ostala živa i cijela, bilo bi više ljubavi i sloge. A za to sam i napisao ovo par riječi u našoj »Danici«.

Napisao *dr Julije Radočaj.*

Načinite za vremena oporuku!

Po našim selima često vidimo, gdje mnogi seljaci kao valjani i vrijedni gospodari rade i napreduju, pa im gospodarstvo biva sve ljepše i sve veće, a kad umru, onda im se imetak razdijeli i raspe, kao da ga nije ni bilo. I što je najgore, takav imetak dolazi često i u ruke onih, koji ga ni najmanje nisu zaslužili, a oni, koji su

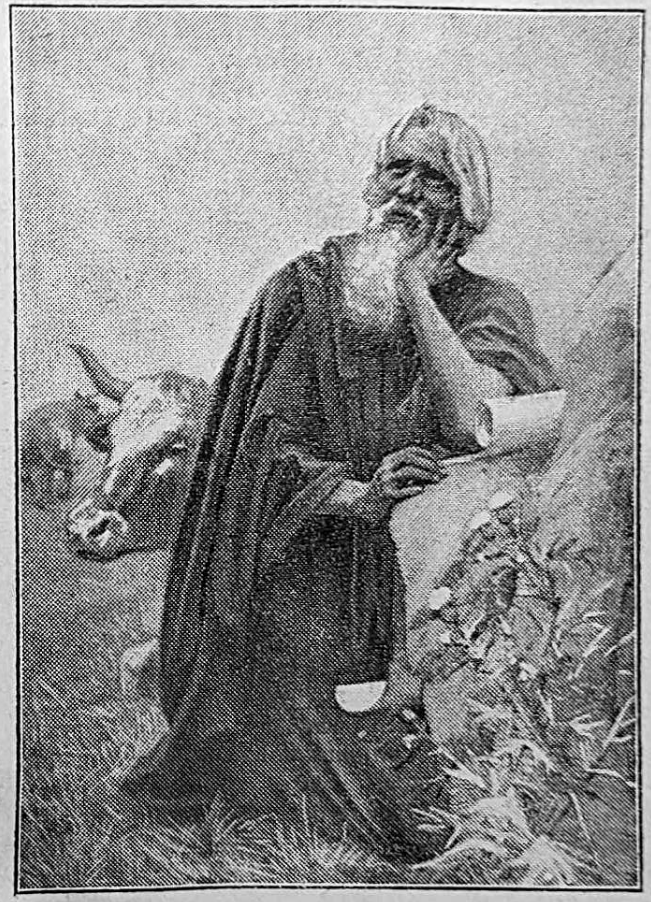

Evanđelist sv. Matija. — Naslikao Vlaho Bukovac.

ga zaslužili, ostanu kratkih rukava. Otkuda to može biti? Kako to, da se dešavaju takve nepravde, koje su i velika nesreća za naša sela? To je zato, što naši seljaci ne naprave za vremena oporuku, a naši zakoni o nasljednom pravu nisu udešeni tako, da paze na seljačku korist i da čuvaju seljačko gospodarstvo od propasti. I država treba što prije da uredi dobro seljačko nasljedno pravo, ali

još više treba seljaci sami da se brinu, kako će s njihovom imovinom biti iza njihove smrti. A to mogu učiniti, ako za vremena naprave oporuku.

Da vidite, koliko je to važno, evo da vam to pokažem na jednom primjeru. Zavirimo malko u jednu seljačku kuću! Često tu nailazimo na čestita sina, koga je otac oženio u svojoj kući; druga su mu dva sina u Americi, gdje se okućiše i lijepo pomogoše, a tri kćeri već poudate. Stari je otac svojeglav, ali sin Evropljanin, čekstita duša i bogobojazan, nastoji, da u svemu ugodi ocu. Prikupljuju komad za komadom zemlje, tako te im posjed od prijašnjih 3 rali naraste na 15 rali. Miru za volju ne prigovara čestiti sin, kad otac prigodom kupovanja zemlje umeće uvijek samo sebe kao kupca u kupoprodajni ugovor, na temelju kojega postaje on i samovlasnikom u gruntovnici.

Starac sve više stari, ali onaj njegov ponos, koji je više samovolja i sebičnost, ne popušta. Kadgod sin spomene, kako bi trebalo urediti, da taj lijepi posjed ostane nakon njegove smrti uglavnom u rukama sina, koji ga je s njime privredio, ne će on o tome ni da čuje. Obara se pače na svoga sina riječima: »Želiš mi smrt, pa ti je zato uvijek na pameti!« Miroljubivi sin se povlači i muči se dalje kao i dosada.

Jednoga dana umre stari, a da nije za života raspoložio svojom imovinom, a niti načinio oporuku. Sud povede ostavinsku raspravu, i ostavina se dijeli po zakonu, to jest na jednake dijelove među svu djecu. I one tri sestre, kojima je sreća poslužila, da su se uz bogatu opremu već lijepo okućile, i ona dva brata »Amerikanca«, koji se već 10 godina nisu javili svom ocu, svi traže svoj dio. Ostavina se dijeli na šest jednakih dijelova.

Šta preostaje onom vjernom sinu, koji je ostao uz oca na gruntu ? Ili se mora zadovoljiti sa 2 rali i pô i neznatnim dijelom kuće, gospodarskih zgrada, blaga, oruda i drugih pokretnina ili se mora silno zadužiti, da isplati braću i sestre, pa da njemu ostane zemlja, koju je on već jedamput svojom mukom zajedno s ocem isplatio. Dakako, ako braća i sestre uopće pristanu na to, da se zemlja baš ne dijeli. A uviđavna će braća imati shvaćanja i srca te ostaviti zemlju onome, koji ju je svojim znojem privredio, dok su oni svaki za sebe daleko od rodene grude radili i zaradivali. No danas dosta rijetko ima pravog poštenja i bratske ljubavi, tako te možemo smatrati skoro sigurnim, da će ovaj siromak biti sada u silnoj neprilici, koja će ga veoma trgnuti natrag u njegovu gospodarstvu.

Tko je tome kriv? Tko drugi, već očeva besavjesnost! Zar nije otac mogao bar načiniti oporuku, kojom bi dolično nagradio onog svog sina, koji je s njim zajedno radio i stjecao imetak, pa da može iza očeve smrti nastaviti privređivanje i napredovanje u svom gospodarstvu, ako već otac nije htio, da mu već za života preda u vlasništvo bar neki dio zemlje? Takva je nebriga u seljaka vrlo česta, a njezin plod jest to, da najčestitija dejca stradaju. A tako se često dešava, da i žena bez djece strada, ako joj muž umre bez oporuke, jer će i njoj i najdalji mužev rodak po našem gradanskom zakonu moći oteti tri četvrtine muževe imovine, premda ju je možda dobrim dijelom sama privrijedila.

Misao na smrt treba da svakom čestitom kršćaninu uvijek lebdi pred očima ne samo radi spasa duše, već i radi onih, koje ostavljamo na ovome svijetu. Mi imamo razne dužnosti prema svojima i preko groba. Zato neka svaki seljak načini čim prije oporuku, ako ne može već za života rasporediti svojom imovinom, osobito zemljom, jer redovito mogu samo starci za života sasvim predati imetak djeci.

A kad već pravimo oporuku, onda treba znati, da ona mora biti sastavljena, kako zakon određuje, jer ako nije tako sastavljena, onda je zakon ne priznaje, pa i ne vrijedi. Zato će biti najbolje, da se taj posao povjeri ljudima, koji su vješti pravu i koji znadu zakone, kao što su suci i odvjetnici. Ako se na taj posao dadneš, dok si zdrav, ne trebaš nego da dadeš oporuku sastaviti, te je sam prepišeš, potpišeš i pohraniš na sigurnom mjestu. Ako nisi pismen, moraš na sastavak, koji će ti se pročitati pred tri svjedoka, dati svoj rukoznák, pa će se svjedoci potpisati, a jedan će od njih potpisati i tebe.

Kad bi naši seljaci na ovo, što sam tu ukratko napisao, ozbiljno mislili te odlučili, da najsavjesnije i uz dužnu ljubav prema svojim nasljednicima urede svoje imovinske prilike za slučaj svoje smrti, ne bi se mnogo lijepo i napredno seljačko gospodarstvo rasulo nakon smrti kućegospodara. Zato načinite, koji ovo čitate, za vremena oporuku, a kazujte i drugima, da to što prije učine!

Napisáo *dr Ćiril Brajša.*

Samouprava.

Svi općinari, a osobito koji su općinski odbornici, mogu vidjeti, da se u općini obavljaju dvojaki poslovi. Jedni su takvi, koje zaključuje samostalno općinski odbor, a izvršuje općinsko poglavarstvo, pa nikoga ne pita i ni od koga ne traži odobrenja. Općinski odbor zaključi, a općinsko poglavarstvo izvršuje. Ali možete vidjeti i to, kako vaš općinski činovnik vrši i takve poslove, koje ne određuje općinski odbor: to su na primjer propisivanje poreza, vojske i drugi takvi poslovi, koje naređuje država ili u ime države kotar, županija ili druga koja oblast. Neke dakle poslove vrši općina sama za sebe (ili kako se učeno veli: u vlastitom djelokrugu); ona to obavlja u poslu svoje vlastite uprave, ona tu sama sobom upravlja. Druge poslove vrši općina po nalogu, pod nadzorom drugih oblasti, pa opet u tom onda nema općinski odbr ništa odlučivati, hoće li biti

ovako ili onako, nego tu općinski čanovnici moraju onako raditi, kako zapovijeda kotar, županija, porezni ured, vojna komanda ili vlada; to su poslovi, koji ne spadaju u vlastitu upravu općine, nego spadaju zapravo na upravu drugih oblasti, a na općinu se prenosi samo izvršivanje tih poslova, pa se zato i zovu ti poslovi učeno: preneseni djelokrug općine. Ono, što općina sama za sebe može uređivati, zove se samouprava. Kada dakle općina sama uređuje (neke) svoje poslove, onda općina ima samoupravu.

Ali samoupravu mogu imati i druge zajednice ljudi, koji imadu pravo da sami upravljaju svojom zajednicom. Tako može i kotar imati svoju samoupravu, ako narod iz toga kotara u (barem nekim) svojim poslovima sudjeluje kod uprave kotarskih poslova. I županija može tako imati svoju samoupravu, a i imala ju je, dok su se birale i dok su (barem nešto) radile županijske skupštine. I cijele pokrajine mogu imati svoju samoupravu, ako svaka ima svoj sabor. Tako i imovne općine i zemljišne zajednice imadu svoju samoupravu. I Crkva ima svoju samoupravu. Tako može svaka zajednica ljudi imati svoju samoupravu, ako ta zajednica sama obavlja svoje poslove. Samouprava je takva uprava, koju vrše po zakonu sami oni, kojih se ti poslovi tiču.

Svemoćna vlast savremene države može se najjače zauzdati upravo samoupravama. Čim se što više poslova javnog interesa izuzme iz vlasti državne, pa se ti poslovi povjere državljanima samima, kojih se ti poslovi najvećma tiču, tim su državljani i nezavisniji i zauzetiji, da izvršuju sve poslove u državi. A baš samoupravama se poslovi nekog područja javne uprave izuzimaju ispod državne vlasti, koja se na taj način prenosi i dijeli među same podanike.

Da još točnije označimo, što je samouprava, treba da znamo i ovo: Samouprava može biti samo ona javna uprava, koju vrše samoupravna tijela. Činit će vam se možda smiješno ovo, što rekoh. Tä što su to samoupravna tijela? Evo što su. Samopravno tijelo jest recimo općinski odbor. Samo općinski odbor može da vrši samoupravu. Nijesu dakle ni bilježnik ni načelnik ni blagajnik ni pisar ni ovrhovoditelj samoupravno tijelo. Samoupravno tijelo jesu predstavnici općine, koji su voljom općinara izabrani, da sačinjavaju općinski odbor u općini. A to su općinski odbornici. Oni su predstavnici volje cijele općine. Na njihova usta govori sva općina. A odakle im vlast, da to vrše? Tu im vlast ima da dade zakon. Država zakonom prenosi dio svoje vlasti na njih. Ona im daje dvostruku vlast: da rade za mjesne interese općine i drugu vlast, da je vrše u ime države i za državu.

Eto dakle što je samouprava, o kojoj ste zacijelo toliko puta čuli govoriti.

Po svem svijetu bore se narodi za što veće samouprave u svojim državama. U Engleskoj su samouprave već davno provedene. Engleska je prva dala narodima misao samouprave, koja je

jednako velebna i vrijedna kao i sama sloboda naroda. U samoupravama se tek pravo iskorišćuje narodna sloboda, jer tu stalno postoji plemenito takmenje za napretkom i blagostanjem. Kao što dobar gospodar, koji sam upravlja svojom kućom i svojim imanjem, nastoji, da mu gospodarstvo ne zaostane za gospdarstvom drugih gospodara, tako i općina, koja ima i cijeni svoju samoupravu, ne će dati, da je druge općine u napretku preteknu. A što vrijedi za op-

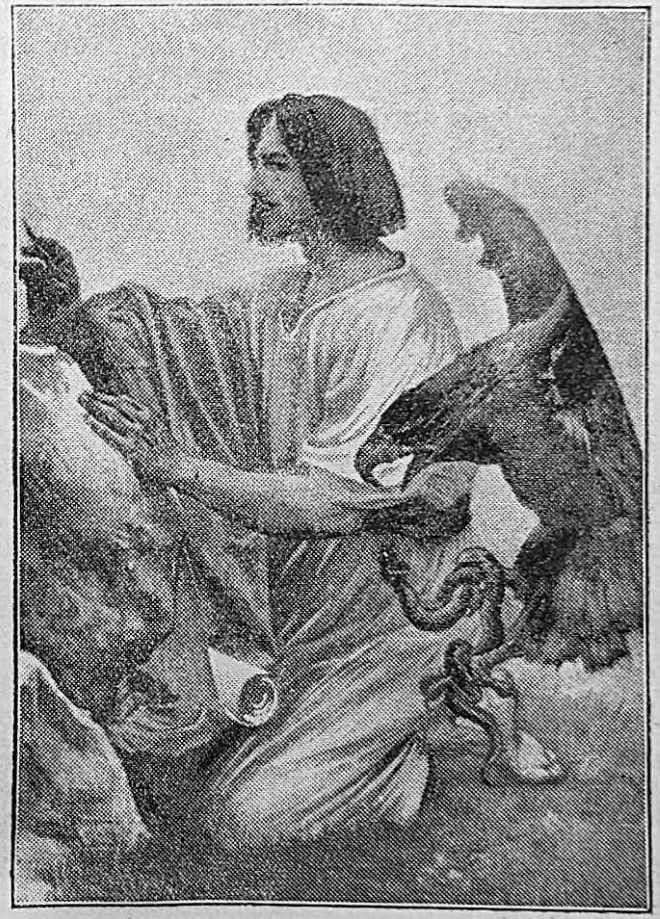

Evanđelist sv. Ivan. — Naslikao Vlaho Bukovac.

ćinu, to vrijedi za samoupravu kotara, županije i pokrajine. U samoupravi se pokazuje, da li je narod dobar svoj gospodar. Zato pazite svi, da u svojoj općini dobro upotrijebite svoju općinsku samoupravu, a kad bude samouprava provedena i u kotaru i u pokrajinama i drugdje, moći ćete pravo iskoristiti i tu samoupravu samo

onda, ako znate cijeniti svoju općinsku samoupravu. Općina je temelj države. Po tome vidite, koliko je važno, kakvim ljudima predajete općinsku samoupravu, to jest kakve ljude birate u općinski odbor. A odbornici neka dobro shvate svoju veliku dužnost i neka je izvršuju po duši i savjesno, a ne da je zanemaruju. Ali i država treba da dade općinama što veću samoupravu, kao što je to i u svim naprednijim državama. Onda će se tek pravo i kod nas moći razviti samouprava, koja će biti na korist i narodu i državi.

Napisao *dr Đuro Kunartić.*

Gospodarsko knjigovodstvo.

Znadem više seljaka gospodara, koji marljivo bilježe svoje izdatke i primitke u »Danici«, a to je eto već neko knjigovodstvo. Tačno bilježiti svaki dan, što si u gospodarstvu izdao, a što si primio, pa to u određene knjige zapisivati — eto to je knjgovodstvo.

Ali tako jednostavno zapisivanje u »Danici« nije dosta, da dobijemo potpun i jasan pregled čitavog gospodarenja, nego ćemo znati barem uglavnom novčane primitke i izdatke. A i to je već mnogo. Tko se na to odluči i počne, teško da će to više napustiti, jer će brzo vidjeti, koliko mu to zapisivanje vrijedi.

U naprednijim je državama razvijeno i seljačko gospodarsko knjigovodstvo, i to točno po sustavu, a opet jednostavno, da ga može svaki seljak lako voditi. Seljaci u Švicarskoj zato tako dobro i stoje, jer svaki nosi uza se bilježnicu i vazda bilježi, pa zato i točno znade, koliko mu što nosi, što mu se isplaćuje raditi, a što ne. To seljaci u Švicarskoj tako već mnogo godina rade, a dobro će biti, ako tako stanu i kod nas seljaci raditi. A ovdje evo o tome nekoliko najvažnijih uputa.

Prije nego što se otputiš na vašar (sajam), da što kupiš, moraš znati, koliko imaš novaca. Tako je i kod svakog računa i kod početka knjigovodstva. Da znamo, »koliko imamo novaca«, treba da procijenimo sav svoj imetak, da sav imetak popišemo. Tako ćemo početi najprije s najglavnijim: sa zemljištem (oranicama, livadama, vrtovima i vinogradima). Zapisat ćemo, koliko jutara imamo tog zemljišta, pa uz svako jutro (ral) navesti i njegovu cijenu, što prema prilikama u našem mjestu to vrijedi. Te sve vrijednosti pojedinih komada zemljišta zbrojit ćemo, pa će nam ta svota pokazati, što nam vrijedi cijeli naš posjed zemlje. Zatim ćemo tako redom popisati sve zgrade, pa živo blago (stoku, živad), a onda i strojeve, plugove, okapala, kola, orme, lopate i sav ostali gospodarski alat, pa i zalihe to jest hranu i krmu u zrnu i slami, koju imamo onog dana, te napokon i sav gotov novac. Sve te vrijednosti zbrojiti ćemo sada, i to je eto naš imetak. Dakako da ćemo morati zabilježiti i dug, ako ga imamo. Pošto dug nije naš imetak, nego

tuđa tražbina od našeg imetka, tu ćemo svotu duga odbiti od cjelokupne vrijednosti našeg imetka, pa ćemo znati, kolika je čista naša imovina bez duga. Takav popis mora svaki napraviti, prije nego što počne s knjigovodstvom. To je ono pitanje: »koliko imam novaca«. Taj se posao zove popis našastara ili inventura.

Znam odmah, da će se mnogi ispričavati time, da za točno popisivanje nema seljak vremena, a pogotovu da ne može dospjeti, da bi to sve točno možda još dnevno morao bilježiti — knjižiti. Ali nije tako. Ima za sve vremena, samo treba htjeti. Za popis (ili kako smo naprvo naveli: za inventuru) najpodesnije je doba početak godine. Nova godina je zimsko doba, kada poljski poslovi miruju, pa će se naći za to vremena. Cijenu ćemo za sve dakako uzeti onu, koja odgovara prilikama, što bi stajao koji predmet, da ga nabavimo. Ako je star, trošan, dakako da ga ne ćemo zapisati sa vrijednošću, kao da je nova.

Kad smo tako osnovali račun za svoje gospodarstvo, tad ćemo nabaviti uz »Danicu«, ako nam je u njoj premalen prostor za bilježenje, posebnu knjižicu, u kojoj ćemo bilježiti sve promjene: sve primitke i izdatke. U toj knjizi odredit ćemo nekoliko stranica (za svaki mjesec po jednu), na koje ćemo bilježiti sve ono, što se tiče novca. Tu ćemo bilježiti, ako je moguće svaki dan, ali svakako točno naznačiti, za što smo koju svotu izdali, kuda smo je potrošili ili za što smo i od koga smo je primili. Na tim listovima napisat ćemo na početku naslov :»Blagajna«. Kad za svaki mjesec odredimo po jedan list za tu blagajnu, onda ćemo ostale listove upotrijebiti za druge popise. Tako ćemo recimo na petnaestom listu napisati naslov: »Zgrade«, pa ćemo tu bilježiti, ako koju zgradu novu podignemo ili znatno pregradimo, ili ako koju staru srušimo. Zatim ćemo recimo na dvadesetom listu napisati naslov: »Živi nared«, pa ćemo tu bilježiti sve promjene stoke, kad koje goveče, svinjče ili drugo marvinče kupimo, kad koje prodamo, kada se koje umnoži ili ugine. Dalje recimo na tridesetoj strani tako zvani: »Mrtvi nared«. Tu se uzimlju strojevi, plugovi, kola i sav gospodarski alat. Sve promjene upisat ćemo tu, čim novi predmet nabavimo ili stari nestane ili ne bude više za upotrebu. Iza toga ćemo recimo na četrdesetoj strani napisati naslov: »Zalihe«, jer moramo točno znati, kuda i za što smo žito, brašno, krmu i druge zalihe upotrebili, koliko smo ih u svom kućanstvu potrošili, a koliko prodali ili drukčije izdali, a isto tako odakle i koliko smo novih zaliha primili. Otplate duga možemo bilježiti pod naslov »blagajna«, ali je bolje i za to imati (recimo na pedestoj strani) posebni naslov: »Dugovi«, pa ćemo tu bilježiti komu i kada i koliko smo otplatili glavnice, a koliko kamata. Ako budemo tako po tim naslovima sve točno vodili, lako će nam biti na koncu godine ustanoviti, koliko imamo više novca, nego što smo imali na početku godine, koliko više ili manje stoke, mrtvog nareda, zalihe, i duga, pa ćemo iz toga onda vidjeti, da li nam gospodarstvo na-

preduje ili nazaduje. Vidjet ćemo i za što smo najviše trošili novaca, a koliko nam je naše gospodarstvo donijelo koristi. A to je baš velika važnost knjigovodstva.

Imade naime grana u gospodarstvu, koje proizvode i koje daju izravno korist, a i opet takvih, koje pomažu, da proizvodnja bude što veća uz što manji trošak. Gospodarenje i jest proizvodnja što više dobara uz što manji trošak. Nažalost vidimo u nas, da se često troši na ono, što manje ili vrlo slabo nosi, a zanemaruje pri tom ono, što bi više koristi donijelo. Jedan je naš gospodarski stručnjak brojkama upozorio, u što naš čovjek najviše troši. On je prema zajmovima u bankama našao, da se seljak zadužuje najviše (34 od stotine) za kupovanje zemlje; gotovo isto toliko ih od stotine (30 od stotine) uzajmljuje novac, da isplati stari dug; oko 10 od sto diže novac u banci za gradnju i popravak zgrada, a jedva neko 4 do 6 od sto uzima novac, da nabavi blago, stoku za teglenje i za rasplod. Troši se dakle u ono, što je manje potrebno. Te je podatke taj stručnjak sakupio po bankama, ali možda bi ipak bili drugojačiji, da se to može ustanoviti po samim bilješkama seljaka, po njihovu knjigovodstvu. Ima istina tu i tamo u našoj državi dosta zemlje za obradbu, ali imade i krajeva, koji su gusto naseljeni. Osobito u tim gusto naseljenim krajevima, a i u onim praznim, treba posvetiti pažnju jačoj i naprednijoj obradbi. Treba ulagati više u one grane gospodarstva, koje više nose. To će se moći točnim bilježenjem, knjiženjem najlakše ustanoviti. Najprije razumna i temeljita obradba i ulaganje troškova u one grane gospodarstva, koje p o m a ž u p r o i z v o d n j u, a zatim nabava sredstava, koja izravno proizvode; onda nabava zemljišta. To je razumno gospodarstvo, a tomu nam može pomoći i gospdarsko njigovodstvo, jer će nas na to najprije i najsigurnije upozoriti.

Napisao *ing. Luka Bauer.*

Zrak i svjetlo.

Danas već svaki, tko je nešto čuo i vidio, znade, kako je čovječjem tijelu i zdravlju potrebit zrak i svjetlo. Jeste li vidjeli ona blijeda lica gradskog svijeta, onu djecu blijedih obraza, žuta i prozirna lica, visokih i tankih nogu kao špulje? Pa što mislite, zašto su te osobe tako slabunjave, blijede i prozirne? Manjka im zrak i svjetlo, eto to je jedino i sve! Ali da ne pomislite, da je samo po gradovima tako, to ću odmah reći, da je po našim selima u tom nažalost još gore, nego u gradovima. Čujte, zašto je tako!

Eto zadite po našim selima od mora preko gora i prodite Liku i Krbavu, Bosnu i Hercegovinu, dijelove Slavonije i Hrvatske, pa ćete vidjeti, kako su gradena naša sela i naše seoske kuće. Malo koja kuća ima velike prozore, a ako i jest gdjekoji prozor, to je

prije škulja, nego li prozor. Čim malo zahladi, naše žene te prozore tako začepe, da ne ude, Bože slobodi, u kuću koji trak žarkog sunca ili koji dah vjetra, jer se boje, kažu, prehlade i upale. Brane se od sunca, koje nam donosi život i ubija sve one sićušne otrovne uzročnike bolesti, jetike ili sušice, tifusa i grlenih bolesti i drugih bolesti, uništava i smrad po kućama, suši vlažne zidove i podove, na kojima se razvijaju milijuni otrovnih klicâ bolesti. A pogledajte onu kuću, u kojoj sunce dopire u svaki kut: tamo nema ni bolesti ni vlage, tamo se ljudi ne tuže na probadanja u zglobovima i u ledima, u toj kući ne hara sušica ni ostale bolesti. Drugi pametni i prosvijetljeni narodi znaju, što vrijedi zrak i svjetlo za narodno zdravlje, pa se u svakom i najmanjem selu ne smije ni mala kućica podignuti, ako liječnik ne pridvidi i ne odobri, da je grada za ljudsko zdravlje dobra. Kod drugih naroda opstoje i po selima zdravstvene komisije, koje nadziru, da svagdje vlada red i čistoća, da zrak i svjetlo okusi u punoj mjeri i bogat i siromah. Ali u nas je sve to drukčije. Naš se svijet boji zraka i svjetla. Ima u nas krajeva, pa i cijelih pokrajina, gdje u jeseni zabrave i začepe prozore, a o Ivanj-danu ih otvore, jer vele, šteta je, da vrući zrak izleti napolje. Kad udeš u takve kuće, misliš, past ćeš u nesvijest od smrada i isparivanja tjelesa, što cijelu zimu u kući čuče uz ognjište. Neki opet utjeraju i blago u kuću, pa se dobro zatvore, da im je toplije. Da ude u takva sela koji prosvijetljeniji seljak iz napredne seljačke države Danske, okrstio bi nas divljacima.

Prva je stvar za čovjeka radnika, ako hoće da bude zdrav, da mu je kuća zračna i svijetla. Stoga ne gradi kuće bez prozora ili da su prozori maleni! Pazi, da kuću i prozore okreneš prema suncu, i ne gradi kuće u uskoj ulici ili uz drugu kuću, gdje joj ta druga kuća smeta suncu. Ako sagradiš mračnu kuću, nadaj se brzo i sušici u posjete, jer sušica bira samo mrak i vlagu. Ne gradi bunište pod kućnim prozorom, kao što se to vidi, kud okom kreneš po našim selima! Zahod namjesti tamo, gdje ne može iz njega dopirati smrad! A što je najgore, ne drži živinu sa sobom u kući! Po našim selima ima i zraka i sunca, a gledaj našu seosku djecu, kako su slaba i blijeda, otiču im zglobovi, gnoje im se noge i rastu čvorovi oko vrata. A što je tome uzrok? Nemaju u kući ni zraka ni svjetla. U zimi djecu zatvore u kuću uz vatru, pa ih otud nikud ne puštaju, a na proljeće, kad izlizu na sunce, žute se i prozirna su im lica. Danas kosi nova bolest, koja je gora od kuge, a to je sušica. Trećina svijeta pomre od nje. A znate, kako bismo se mogli uščuvati od te bolesti? Ne treba za to trošiti ni milijune ni miljarde novca, već samo pustimo Božje sunce i čisti zrak u naše kuće i eto nama zdravlja, a smrti sušici i ostalim bolestima. Slabokrvnost, sušica, bolesti kostiju, otekline i upale zglobova dolaze od toga, što fali zraka i svjetla po našim seoskim kućama. I upravo se naš seoski narod, koji živi usred zraka i sunca, ograđuje proti njima. A baš od seljaka zavisi zdravlje cijeloga naroda. Prva bi briga mo-

rala biti: pustiti zrak i svjetlo u naše kuće i bolesti će nestati ili će se skoro izgubiti. Ne treba, da seoska kuća bude palača, ona može biti i potleušica, a i ševaruša, može biti siromaški gradena, ali zraka i svjetla mora da ima, da je zrak očisti i provjetri, a zrake sunca da dopru i u zadnji kut. Kad ovo bude, onda će nam i djeca i ostala čeljad drukčije izgledati. Ne će onda ginuti narod od sušice posred bosanskih planina i ličkih gora, već će naše gore i naša brda opet odnjihati zdravi radni narod. Drugi narodi već sebi tako urediše, da im sunce i zrak uništava bolesti i krijepi njihovo zdravlje, a i kod nas je prva stvar i dužnost uvesti u naše seoske kuće zrak i svjetlo, jer nam eto počeše gnjiti kosti, djeca slabiti, žene kržljaviti, a ljudi umiru u naponu snage.

Bježi stoga od mjesta zagušljivog i mračnog! Ne ulazi u tamne krčme! Svagdje, gdje si, pazi, da imaš dosta zraka i dosta svjetla, jer samo to te čuva od bolesti i smrti! Neka ti kuću sunčane zrake svu iznutra obadu, osvijetle i ogriju, jer ne dođu li one tamo, doći će bolest i uništit će ti se koljeno.

Napisao *dr Šime Cvitanović.*

Što sam vidio kod braće Slovenaca?

U siječnju 1922. godine uputilo se nas nekoliko seljaka iz raznih krajeva mile nam domovine Hrvatske u bratsku, prosvijetljenu i naprednu Sloveniju, da razgledamo prosvjetni, gospodarski i zadružni rad braće Slovenaca. Cijelim putem od Zagreba do Ljubljane vidjeli smo iz željeznice po selima velikih, lijepo uredenih kuća sa natpisom »Ljudski Dom«, »Zadruga« i slično, pa nam je već to pokazivalo, koliko su Slovneci napredovali u svojoj prosvjeti i u zadrugarstvu, kad već skoro svuda imadu te svoje pučke domove. Kad gledaš one nepregledne brdine, obrasle šumom, a mjestimice samo golo kamenje, mogao bi pomisliti, da stanovnici u tim bregovitim krajevima vrlo bijedno žive, ali kada razgledaš rad tih ljudi, onda tek vidiš, kako su oni znali sebi i tu da udese napredan život, jer su marljivi, pobožni, pošteni i složni. Iz željeznice vidiš, kako upravo niču crkvice iza onih bregova, sve tako lijepe, da ih je prava milota pogledati. Razgledajući tu prirodnu ljepotu, promatrajući slikovita sela i prošavši kraj najvećeg rudokopa u Jugoslaviji — Trbovlja — stigli smo u glavni slovenski grad Ljubljanu.

S kolodvora smo otišli ravno do Ljudskog Doma (Pučkog Doma), u kojem imaju svoje prostorije Orlovski Savez, pjevačko društvo, prosvjetno društvo, pučko pozorište, pa je tu i velika krasna dvorana s pozornicom i druga dvorana za Orlove vježbače, a u tom Domu je i pučka kuhinja, u kojoj se kuha svaki dan jeftina a dobra hrana za više nego 200 ljudi.

Istoga smo dana krenuli iz Ljubljane u mjesto Domžale, pa smo na prvoj stanici — Ježice — vidjeli opet veliku zgradu, na kojoj piše: »Katol. društveni dom«. U Domžalama je isto tako krasan Pučki Dom, da ga je prava milota vidjeti. U njemu je velika dvorana s pozornicom, a tu su i sprave za orlovske vježbe. U Domu je štedionica tako zvana »Pčelica« sa svojim prostorijama, pletarska zadruga i konzumna zadruga. U tom smo mjestu razgledali i jednu tvornicu šešira. Tu smo vidjeli deset šivaćih strojeva, a na svakom stroju je po jedna djevojka, koja šije od onoga pletiva, koje pletu pletarske zadruge, šešire svakojake vrsti, muških, ženskih, malih i velikih, od prostih do najfinijih. Sve su radnice lijepo, čisto i uredno odjevene. Osobito moram napomenuti, što nam je domaći župnik pripovijedao, da su kod njih sve djevojke organizirane u Marijinim kongregacijama, što se i vidi na njihovom držanju i ponašanju, jer su čedne, marljive, pobožne i valjane. Domžale broji 2500 stanovnika.

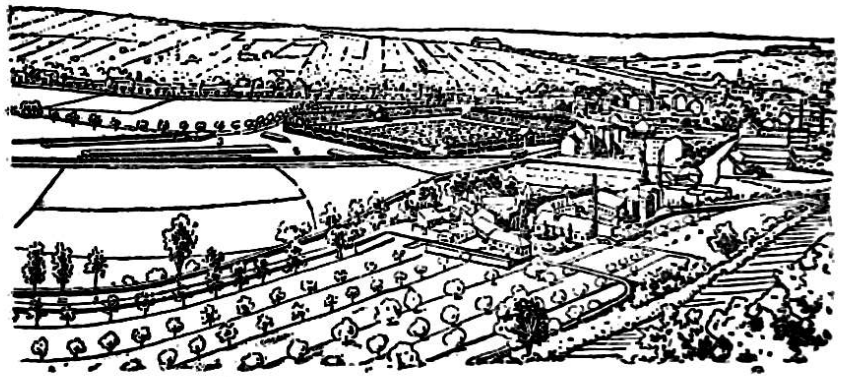

Orlovsko sletište u češkom gradu Brnu.

Istoga dana vratili smo se u Ljubljanu, gdje smo prenoćili. Tom smo prilikom, koliko je bilo moguće, jer je već bilo kasno uveče, razgledali Ljubljanu. Pogledali smo »Akademski Dom«, koji je vrlo lijepo ureden za katolička đačka društva i za katoličku inteligenciju. Zatim smo pogledali franjevačku crkvu, koja je i tako kasno uveče bila puna pobožnog naroda. Onda smo išli pogledati katoličku tiskaru, kojoj nema premca sigurno u cijeloj državi. U istoj je zgradi velika čitaonica, da upravo čovjeka zadivi svojom ljepotom, tu su uredništva sviju katoličkih listova i novina. Tiskara ima sedam strojeva, koji lijevaju slova od olova, a tim se slovima onda na još više strojeva tiskaju knjige, listovi, novine i kalendari. Kad som razgledali tiskaru, otišli smo u Pučki Dom, gdje smo prenoćili, a sutradan ujutro rano krenuli smo na put u selo Homec.

U Homcu smo prvo pogledali Društveni Dom, koji je sagraden za vrijeme rata od 1914. do 1918. godine sa velikim žrtvama

i poteškoćama. Vidjeli smo slike, kako su se pod kola upregli ljudi, žene, djevojke i djeca, dvadeset do trideset njih i vuku ciglu, pijesak, kreč i sve, što je trebalo, gore na brijeg, gdje se taj Dom gradio, samo da se što prije i sa što manje troška sagradi. Dom je visoko na brijegu. U njemu je soba pokojnog najvećeg slovenskog vođe Kreka, a tu je i soba svećenika Kalana, koji se najviše bori protiv alkohola. Homec ima 800 stanovnika, a dobiva preko 130 brojeva katoličkih seljačkih novina »Domoljuba«.

Kraj Homca je malo mjesto Šmarca, pa smo išli, da i to mjesto pogledamo i da vidimo tamo seljačke kuće i njihovo gospodarstvo. Vidio sam u svakoj kući uzornu čistoću, pobožnost i marljivost. Seljačke žene i djevojke bave se nekoje ručnim radom i vezenjem, a neke pletu pletivo od slame za šešire. Gospodarske zgrade, štala, štagalj, šupa, tavan, podrum, svinjac i sve zgrade imaju električno svjetlo, svaki bolji gospodar ima električni stroj, koji im tjera elektrika, a sa njime gone sječku, stroj za rezanje drva, trijer za čišćenje hrane, runilicu za kukuruz i tako dalje. Imadu neke suše (šupe) poput čardaka, u kojima suše hranu za blago, kao sijeno, djetelinu itd. Tu smo dalje pogledali električnu centralu, koju tjera voda, tvornicu kefa, tvornicu marmelade (pekmeza), makarona i ječmene kave. Ta je tvornica dioničko društvo, ali većinu dionica imadu okolišne zadruge, jer kod Slovenaca se bome pojedinac nigdje lako ne ugnježđuje, jer ako je negdje nešta dobroga, oni se odmah slože, pa neka svi imadu jednaku korist. Vidjeli smo i pašnjak, koji je ogradama razdijeljen na četiri jednaka dijela tako, da na svakom dijelu posebno blago može pasti. U ovom kraju osobito paze na pasmine blaga, a imadu i marvogojske zadruge, pa mljekarske zadruge. Slovenac osobito pazi na blago i o njemu vodi vrlo dobro račun, pa prije nego u proljeće istjera blago na pašu, svako blašče izvaže, a nakon jednog ili dva mjeseca opet, i tu on odmah vidi, da li marvinče napreduje. Ako se nije pomoglo, koliko bi moralo, više ga ni ne pušta na pašu, nego ga proda zadružnoj mesnici, a ono blago drži i uzgaja, od kojega ima najviše koristi. E, pa tako i može, kad vodi računa! U svim zadružnim poduzećima rade u većini ženske, jer su to najviše lakši poslovi. U Homcu i Šmarci ima i prosvjetno društvo, knjižnica, čitaonica, orlovsko društvo, pozorišno (diletantsko) društvo, Marijina kongregacija, svega 18 takvih društava. Tu se vidi: gdje je kršćanska prosvjeta, tamo je i pravi napredak.

Istoga dana u podne vraćali smo se iz Homca vlakom u Ljubljanu, da još u Ljubljani pogledamo, što se može, a što još nismo prije vidjeli. Tu smo se prvo svratili u »Gospodarsku Svezu«, gdje ima svakojakih velikih skladišta, a to je sve zadružno. To je središte svih gospodarskih zadruga po Sloveniji, tu imade skladišta svakojake robe: špeceraja, manufaktura, žitarica, mlijeka, cementa, gospodarskih strojeva i oruda svakojakog, željeza, pa klaonica, u kojoj se kolje dnevno oko 100 komada domaćih životinja. Još smo malo

obišli gradom i razgledali ga, ali začudo nijesam tamo vidio židovskih trgovina kao u Zagrebu. Na koncu smo još razgledali jednu veliku tvornicu kože i cipelâ, kojoj su vlasnici dobri katolici, a među njima i jedan Hrvat iz Srijemskih Karlovaca. Iza toga smo otišli na željeznicu, da se vratimo u svoju dragu hrvatsku domovinu s vrućom željom, da i kod nas bude što prije takav napredak u prosvjeti i gospodarstvu, kao što smo vidjeli kod braće Slovenaca.

Napisao *Antun Knežević*, seljak.

Čiji je kada bio Srijem?

Već od najstarijih vremena, kad su se ljudi prvi put počeli baviti ratarstvom (prije nego su postali ratari, bili su stočari i lovci, koji nijesu imali stalnih sjedišta, sela ni selišta), bilo je u Srijemu stanovnika. Našlo se naime u Jakovu-Kormandinu (kod Zemuna), u Bapskoj (kod Šida) i u Vučedolu (kod Vukovara) mnogo različitog oruda i oružja iz kamena, koje su ti prvi ratari upotrebljavali, jer u ono vrijeme još nijesu upotrebljavali ni bakra ni bronce ni željeza. To je bilo mnogo vijekova prije, nego se rodio Isus Krist, više nego što ih je poslije Njega. Od naroda, koje po imenu znamo, bili su tu poznati ponajprije Iliri, koje su kasnije pobijedili Kelti. Ti su narodi u daljem srodstvu sa Slavenima i Germanima (Nijemcima, Englezima). Kelte su pobijedili 35. godine prije Krista Rimljani, koji su već u to doba bili vrlo obrazovani, pa kamogod su došli, širili su svoju prosvjetu (kulturu), a tako i u Srijemu, gdje su gospodarili više od 400 godina. Srijem je spadao za rimskoga gospodstva u pokrajinu Donju Panoniju, koja se dijelila na 2 dijela: južni dio zvao se Panonija druga ili srijemska. Radi rodnosti Srijema razvio se ovdje bujan život, koji je bio u mnogom sličan onome u Italiji i Rimu. U ono vrijeme nije bilo željeznica, pa su se ljudi vozili samo po rijekama i cestama, koje su izgradili rimski vojnici za vrijeme mira. Vodenim putem bio je Srijem vezan s najudaljenijim krajevima Evrope. Glavna cesta, koja je išla iz Rima u Carigrad, prolazila je Srijemom preko Vinkovaca—Petrovaca—Mitrovice i Zemuna. Od te ceste vodile su druge na sjever prema Pešti i Beču, a na jug preko Broda u Bosnu i dalje na more. Pod Rimljanima je Srijem isprva bio pograničan kraj, u kojem su taborovale rimske vojske, rimski graničari, koji su došli iz Italije, ali granica se kasnije pomakla prema sjeveru i istoku. Od gradova bio je najveći i najglasovitiji Sirmium, koji se prostirao daleko prema Fruškoj Gori, a svojim uredajima malo je zaostajao za Rimom. Bio je na mjestu današnje Mitrovice. Iz Srijema je poteklo i nekoliko rimskih careva. Za cara Proba (vladao od godine 276. do 283.), rodom iz Srijema, kaže se, da je dao iz Italije donijeti vinovu lozu i posaditi

po Fruškoj Gori, koja se u ono doba zvala Mons almus (znači: rodna gora). Prvi se kršćani u Srijemu spominju godine 304. Tu je bilo mnogo kršćanskih mučenika, koje su Rimljani pogubili radi vjere. Godine 351. bio je prvi crkveni sabor u Sirmiumu (u Mitrovici), a godine 381. prvi put se spominje srijemski biskup. Godine 395. razdijeli rimski car Teodozije Veliki svoju državu na dvoje: jedan dio potpane pod Rim, a drugi pod Carigrad, koji se prije zvao i Bizant, kamo je pripao i Srijem.

No već 300 godina poslije Krista počeli su u Srijem provaljivati germanska plemena i slavenska, s njima pomiješana tako, da je već u ono vrijeme Srijem imao šaroliko stanovništvo. Četiri stotine godina poslije Krista dodu Huni pod svojim kraljem Atilom u Srijem i osvoje ga, no ne zadugo, jer se smrću Atilinom 453. godine raspala hunska država. Iza njih imalo je Srijem u svojoj vlasti još nekoliko germanskih plemena, dok nijesu došli Avari, koji su tri godine (od 579. do 581. g.) opsjedali Sirmium (Mitrovicu) pod svojim vladarem kanom Bajanom i tek nakon tri godine su taj grad zauzeli. S Hunima, Germanima i Avarima sigurno je došlo i mnoštvo Slavena, koji su kao ratari izdržavali te vojničke i ratničke narode. Pet stotina godina poslije Krista bile su velike provale Slavena u Srijem, pa su sigurno u većem broju tu i ostali. Srijem je ostao u vlasti Avara preko 200 godina. Odavle su Avari sa Slavenima često provaljivali u istočno-rimsko carstvo (to jest u krajeve današnje Srbije i Bugarske, a i dalje), pa su tu plijenili, pustošili i s robljem se vraćali natrag. Godine 791. navale ovamo Franci (ili Fruzi), kojima je država bila u današnjoj Francuskoj i Njemačkoj, na Avare, pa ih u ratu od 795. do 796. godine potpuno potuku i zauzmu njihove zemlje. Tako i Srijem dođe u vlast Franaka, koje su u tom ratu pomagali i Slaveni iz Srijema. Srijem je odsad imao svoju samoupravu sa svojim srijemskim knezovima, koji su priznavali vrhovnu vlast Franaka. Tako je Srijem prvi put postao upravna cjelina, kao što je danas. U crkvenom pogledu bio je Srijem pod biskupom u Salcburgu (grad u Austriji). Sigurno su amo naseljavali Franci i svoje ljude, pa su nekim mjestima dali svoja imena; tako su na primjer današnji Mandelos zvali Frankavila, Zemun Malevila, Mons almus je po njima prozvan Fruška Gora, jer su se Franci zvali još i Fruzi. I cijeli se Srijem po njima zvao neko vrijeme Frankohorion, a to znači franačka zemlja. U to je doba sva današnja Hrvatska i Slavonija bila pod Francima, pa je tako i Srijem postao dio Panonske Hrvatske, kako se zvala zemlja između Drave i Save. To je bilo godine 796., pa je trajalo sve do godine 829., kad je bugarski vladar Mortag iz Srijema protjerao Franke. U bugarskoj vlasti ostao je sve do godine 930. Sad su nastala većinom slavenska imena rijeka, planina i mjesta, i to najviše prema latinskim i grčkim nazivima: tako je prema stanici ad Basante (kod Bazanta) postalo ime rijeke Bosut, od naziva

ad Fossas (kod jaraka) ime sela Jarak (na Savi), od Sirmiuma (kako su Rimljani zvali Mitrovicu) nastalo je ime cijeloga Srijema. Čista slavenska imena jesu Zemun (prema kućama zemunicama) i Slankamen. U gradu Sirmiumu (Mitrovici) je početkom 5. vijeka sagraden hram sv. Dimitriju, po kojem se kasnije Sirmium prozvao Dmitrovica i još poslije Mitrovica. Od 930. do 976. godine Srijem je pod Madžarima, a od 976. opet pod Bugarima, dok nije poslije propasti stare bugarske države od godine 1019. došao pod Carigrad, koji je onda bio glavni grad grčkog carstva, pa je pod njim ostao do 1070. godine. Onda je Srijem opet došao pod ugarske kraljeve, a iza 1102. godine pod hrvatsko-ugarske kraljeve, pod kojima je ostao, sve dok ga nijesu konačno osvojili Turci 1526. godine.

Zapadna granica Srijemu nije bila uvijek stalna: polovicom 12. vijeka bila je povučenom od Iloka do ušća Bosuta u Savu. Poslije 1180. godine postao je Srijem županija. Kroz Srijem su prošle 3 velike vojske križarâ i više manjih, koje su preko Carigrada pošle u Palestinu, da osvoje Isusov grob. Godine 1229. obnovljena je srijemska biskupija sa sjedištem u Banoštoru (nazvan po manastiru Bani monasterium, koji je sagradio neki ban u 12. vijeku), ali ta je biskupija u Banoštoru bila samo 12 godina, jer su Banoštor već 1241. godine Tatari razorili. Godine 1282. dobio je ugovorom Srijem srpski raskralj Dragutin, koji je bio rodak s hrvatsko-ugarskim kraljem i kojemu su se pokoravali i obližnji krajevi u Bosni i Srbiji. U to je doba zapadna granica Srijema išla od Vukovara do Brčkoga. Za njegove vlade raširi se po Srijemu dubrovačka i mletačka trgovina. Za manastir Bešenovo veli predaja, da ga je utemeljio taj kralj Dragutin, koji je umro 1316. godine. Hrvatsko-ugarski kralj Karlo Robert (1301. do 1342. godine) sjedinio je Srijem s Mačvom (ravnica u sjevernoj Srbiji između Save i Drine) u jednu mačvansku baniju, kojom je upravljao koji kraljev pouzdanik. Dubrovačka se trgovina tu veoma lijepo razvila između 1356. do 1396. godine. U Mitrovici su imali Dubrovčani velika skladišta za svoju robu. Godine 1391. su prviput u Srijem provalili Turci, ali budu kad Mandelosa potučeni. Nakon 5 godina opet dođu, popale Mitrovicu i provale sve do Štajerske. Međutim je hrvatsko-ugarski kralj Žigmund godine 1403. poklonio Mačvu i gradove Kupinovo, Zemun, Mitrovicu i Slankamen srpskom vojvodi Stevanu Lazareviću, da se s njim zajedno bori protiv Turaka. Ostalim Srijemom vladaju u to doba knezovi iločki iz porodice Celjskih. Stevana Lazarevića naslijedi godine 1427. Đorđe Branković kao srijemski despot. Nakon smrti iločkoga kneza Ulriha Celjskog pripadne njegov dio Srijema Sibinjaninu Janku. Otkad su se Turci prikučili Savi osvojivši g. 1456. svu Srbiju, učestaše opet sad veće sad manje njihove provale u Srijem. Srijemski su despoti Brankovići imali u Srijemu još i ova mjesta:

Berkasovo, Karlovce, Krušedol, Maradik, Čortanovce i Neradin, pa su tu vladali sve do 1502. godine, kad je umro zadnji njihov muški potomak Jovan, a njegovu udovicu uze za ženu Hrvat Ivan Berislavić, a s njom i baštinu Brankovića. Sad su Berislavići vladali do 1526. godine. Kažu, da je većina manastira po Fruškoj Gori postala za Brankovića.

Godine 1526. potpao je Srijem pod Tursku, pa je pod njom ostao skoro 200 godina. Jedan je dio Srijema bio onda sandžak s pašom u Iloku, a drugi je dio pao pod beogradskog pašu. Za turskoga gospodstva snašle su podanike svakakve nevolje, ali najteže bijaše to, što su Turci zdrave mladiće ispod 16 godina redom kupili, poturčili ih i od njih učinili sebi vojnike janjičare. No nakon poraza Kara Mustafe, turskog vojskovođe, pod Bečom godine 1683. nijesu više Turci mogli odolijevati kršćanskim vojskama, pa su i u Srijem opet došle kršćanske vojske godine 1688., pred kojima Turci zapale Ilok i Petrovaradin, te pobjegnu. Kralj Leopold I., koji je u to doba vladao, podijeli 1698. godine Ilok i »vojvodstvo Srijema« Talijanu knezu Liviju Odeskalkiju s nasljednim pravom za vječita vremena. Ta porodica još i danas posjeduje u Srijemu silna imanja i šume, osobito u Iloku, gdje imaju sjajnu palaču, krasne vrtove i uzorno imanje. Godine 1689. nanovo je uređena srijemska županija. Austrijska vojska provali za Turcima daleko u Srbiju, ali se odanle opet morala g. 1690. povući. Tom zgodom povede srpski pećki patrijar Arsenije III. Crnojević iz Srbije oko 30 tisuća srpskih porodica, koje su se naselile po Srijemu, Banatu, Bačkoj i Baranji. Turci su za neko vrijeme opet provalili u Srijem i Bačku, ali budu ametice potučeni kod Sente u Bačkoj godine 1697., pa je onda sklopljen mir između Turske i Austrije u Karlovcima godine 1699. Tim mirom postala je granica od Slankamena na Maradik—Rumu—Laćarak—Raču do Broda. Ali Turci brzo prekrše karlovački mir, nastane rat, kojim budu prisiljeni na mir u Požarevcu (grad u Srbiji) godine 1718. Sad se i donji Srijem oslobodi Turaka. Otprilike od onog Srijema, koji je južno od željezničke pruge Vinkovci—Indija—Petrovaradin, nastane vojna krajina, kojom su upravljali austrijski generali. Srijemska krajina spadala je pukovniji u Petrovaradinu i pukovniji u Brodu. Ostali dio Srijema bi za Marije Terezije godine 1745. ujedinjen sa Slavonijom i podređen hrvatskoj vladi u Zagrebu. Od godine 1790. do 1848. Madžari su višeput žestoko nastojali slavonske županije pripojiti Madžarskoj, što bi im i uspjelo, da nije bilo 1848. i bana Jelačića. Hrvatski sabor je svakom prilikom naglašavao svoje pravo i na Srijem. Od Srijema, osim vukovarskoga kotara i srijemske krajine, te od Bačke i Banata načinjena je godine 1849. Srpska vojvodina, ali je godine 1861. ukinuta, te izabrani zastupnici iz Srijema dođu u Zagreb u sabor. Godine 1881. je ukinuta vojnička krajina i podvrgnuta hrvatskoj vladi. Odsad postoji srijemska županija,

kao što je dosad, samo je prvim ustavom Jugoslavije i oblasnim zakonom 1922. godine pretvorena u srijemsku oblast.

Nakon sviju nevolja i različitih naroda, koji su pohodili Srijem i imali ga u svojoj vlasti, ostao je konačno u vlasti Hrvata, a sada u vlasti Jugoslavije. U Srijemu su Hrvati i Srbi od vijekova na-

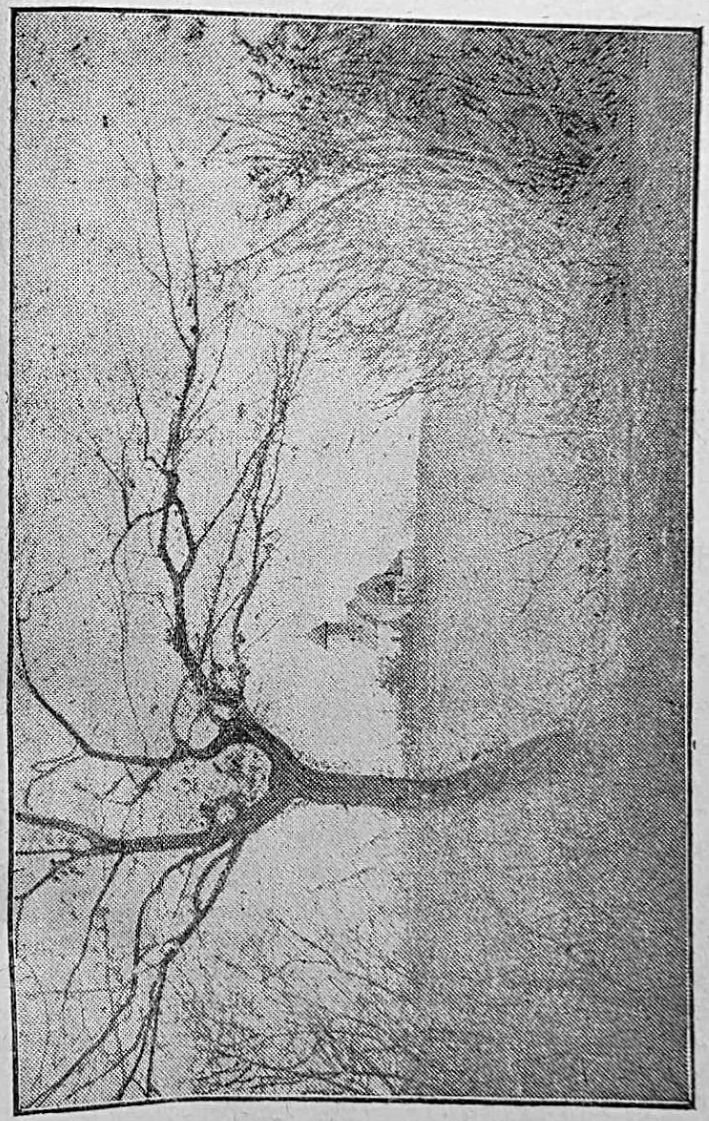

Crkva Velike Gospe u Moroviću, jedna od najstarijih u Srijemu.

stanjeni, a ostali su žitelji (Rusini, Slovaci, Madžari i Nijemci) došli kasnije. Dok je Srijem bio madžarski, bilo je u njemu više Madžara nego danas, kako pokazuju ova mjesta madžarskog imena: Nuštar (Monostor), Lovas (Lovász), Banoštor (Ban-monostora),

Ilok (Ujlák), Erdevik (Erdövég), Mandelos (Nagyolaszi), Maradik (Maradék), Divoš (Diós), Irig (Irég) itd. Madžarâ je odavle nestalo za turskoga gospodstva, a koliko ih ima danas, to su se doselili nedavno uslijed madžarske politike. Nijemci se spominju prvi put u okolici Vukovara godine 1231. Ne zna se, odakle su došli. Druga seoba nastala je iza oslobodenja od Turaka. Jače naseljavanje Nijemaca bilo je u 18. vijeku za carice Marije Terezije i Josipa II., osobito u Petrovaradinu, Zemunu, Karlovcima i Mitrovici. Godine 1784. je postala Ruma. Od 1880. godine su Ruma i Indija najvažnije njemačke naseobine. Srijem ima 6900 km² (četvornih kilometara) ili otprilike 1 milijun 76 hiljada i 400 jutara zemlje. Prema popisu od godine 1910. imao je Srijem 414.000 stanovnika, od kojih otpada na Hrvate 103.998 ili 26.2%, na Srbe 183.156 ili 44.7%, na Nijemce 61.527 ili 15.5%, na Madžare 27.523 ili 6.9%, a ostatak od 38.000 otpada na Rusine, Slovake (koliko nijesu uračunani kao Madžari), pa na Židove i Cigane. U Fruškoj Gori ima 14 pravoslavnih manastira, od kojih je najznatniji Ravanica (Vrdnik), gdje počiva tijelo srpskog cara Lazara, i Krušedol, koji je bio od početka 18. vijeka pa do godine 1713. sijelo srpskog metropolite, dok nije preneseno u Karlovce. U Srijemu ima i 4 franjevačka samostana u Vukovaru, Šarengradu, Iloku i Petrovaradinu.

Napisao *Janko Erdelji.*

Tri gospodarska izuma.

Imam dosta gospodarskih izuma, pa neke evo iznosim i ovdje u »Danici«, da ih možda naši dobri gospodari pokušaju izvesti. Neće im biti na odmet. A kada tko prokuša, bit ću mu zahvalan, ako mi javi, kakav je bio uspjeh.

I. Topli vrtovi.

Iz iskustva znamo, da u toplijoj zemlji biljke brže i bujnije rastu. A zemlja će biti toplija, ako u nju može doći što više toploga zraka (uzduha). Naknaditi se to može i tako, da se u zemlju kroz cijevi dovodi topli uzduh. Za pokus se može to udesiti ovako: Ogradiš mali prostor kamenom (cimentom), pa u nj poredaš više cijevi od cinka, koje su svinute, te otvori na oba kraja cijevi strše uvis, ali mogu biti i cijevi, koje nisu svinute, pa su utisnute u zemlju do dna, a da samo jedan kraj strši uvis. Sad se u taj prostor naspe zemlja između cijevî tako, da ne budu zatrpani otvori od cijevi, u koje slobodno može ulaziti zrak i prolaziti tako kroz zemlju. Cijevi neka budu razmještene tako, da na svakih 60 centimetara dode po jedna. U dubinu cijevi treba da idu razno prema tome, kakva će biljka biti posijana. Zemlju u tome prostoru treba dobro ugnojiti,

na primjer kokošjim gnojem. Da gnoj ne hlapi, naspeš po njem tanki sloj obične zemlje. I sada posadiš ili posiješ u tu zemlju kakve biljke. Kroz cijevi će u proljeću i ljetu kolati topao zrak i grijati zemlju, pa će tako pojačati kemično djelovanje, da biljke jako rastu i bujaju.

Možeš neku grudinu poravnati, po njoj naspi sloj krupnijega pijeska, pa ovom opet tanki sloj sitnijega (pržine), da zemlja dolje ne propada, a naokolo je ograđeno kamenom. Možeš u sloju, posutu do 15 centimetara zemljom, na redove iskopati nekoliko ovećih rupa, naspi ih gnojnom zemljom, pa tu usadi loze dobre vrsti. Ta će loza rasti nevjerojatnom brzinom, jer oko te zemlje odasvud kola topli zrak. Morat ćeš im šiblje češće kidati. Već u prvoj ćeš godini imati teške zlatne grozdove, kao što sam ih i ja imao. Kad bi tu posadio zrnje dobre vrsti kukuruza, donijelo bi ti silne klipove. Druge godine posadi opet zrnje od tih klipova, pa ćeš dobiti još veće, a treće godine posadi opet od ovih, i tako će se razviti vrlo velik i bujan kukuruz u toj zemlji. Isto to može vrijediti i za krumpir, pšenicu, kupus, dinje, tikve, repu, grah, jabuke, kruške, smokve, šljive, pa za ruže, ljiljane i tako dalje.

Takvi zračni, topli vrtovi moraju biti dobro i u pravo vrijeme vodom natopljeni. Valjda bi dobro bilo upotrebljavati vodu od stalnih stupanja topline, a ne danas topliju, a sutra hladniju.

Tim se načinom može, ako ništa drugo, a ono barem praviti dobro sjeme. A kad bi se tako obradilo pô jutra zemlje, donijelo bi valjda više, nego dva jutra obične oranice. Zato bi to dobro došlo osobito u onim krajevima, gdje ima malo zemlje, i onima, koji je nemaju dosta. Naročito bi bogatiji posjednici mogli i u većem ovo upotrijebiti, a u malom i svaki drugi. Takvi se topli vrtovi mogu pomalo i uvećavati i usavršivati.

II. Navrtanje (kalamljenje) loze.

Neki seljaci u Hercegovini (u Ljubuškom) navrću (kalame) lozu ovako: Po suhu, mirnu vremenu otkinu (odčenu) pup od dobre loze, kad je dobro potjerao, a isto tako otkinu pup od lošije loze. Pup od lošije loze bace, a onaj pup od dobre loze umoče u obični med i smjeste ga u čašku, odakle je odvaljen gori (lošiji) pup. Tu se dobri pup doskora primi, te još iste godine donese obilno grožde. Tako se može trs sa više vrsta grožda navrnuti. Kažu, da se tim načinom vrlo hitro loza navrće, pa za 2 do 3 dana da se pup prima.

To isto se može kušati i na stablima voćakâ, pa će i tu biti vrlo lijepog uspjeha. Na istoj se na primjer jabuci može navrnuti više vrsti jabuka. Moguće je dapače i to, da dva do tri pupa raznih vrstâ voćaka oštrim bričem (nožem) popoloviš ozgo dolje, pa da jednu polovicu jednoga s polovicom drugog pupa medom spojiš, te ih onda skupa usadiš u istu čašku, kao što je ovdje rečeno.

III. Da se bačva ne kvari.

Da se bačva ili sud ne sirćeti (ne ukisne), dobro je upotrijebiti ovaj način: Dobro rastopi na primjer oko 30 kilograma voska, salij ga u odulji ugrijani kovni škip (dugoljasta posuda), pa u nj dobro zamoči nove bačvene düge, koje su ugrijane na oko 65 stupanja topline. Düge će se nadojiti voskom, a onda ih nečim otari, pa bačvu sastavi. Tako više ne će kiseline (vište) ući u drvo, te se bačva ne će usirćetiti (ukisnuti). Kad bačvu ispireš od sirćetli vina (ukislog vina), ne lijevaj u nju vodu ugrijanu preko 60 stupanja, jer bi se otopio vosak, koji se topi nešto iznad 60 stupanja (po Celsijevu toplomjeru). Možeš i nešto drugo upotrijebiti mjesto voska, na primjer loj, koji se tali na 43 stupnja topline. Ako bi taj savjet vrijedio, koliko bi to koristi bilo za vinarstvo! Dobro je pokus načiniti na malom sudu (bačvi), pa ćeš brzo vidjeti, da li se to dade i kako se dade provesti.

Humac (Hercegovina).

Napisao *fra Ciprijan Brkić.*

Međimurju.

Ah, dragi međimurski kraj!
Nigde tak rožice oči
velke i sjajne nemaju,
nigde tak beli oblaki
na nebu modrom ne dremaju.

Ah, dragi međimurski kraj,
i dišeća, prhka zemlja
i kiše dišeće, kaj curiju,
i črez svetla žita i polja
po belih se cestah žuriju,
ah, dragi međimurski kraj!

Nigde tak ftičice lepo
po nebu toplom ne pevaju,
nigde tak gusto rožice,
fijolice i gusti holer
Dorice ne zalevaju,
ah, dragi međimurski kraj!

Nigde se tak gusto ne dela,
kak v tebi, lepa zemlja,
nigde ni ni tak lepa
sveta pobožna nedela.

I gda se god negde zmislim,
ah, negde vu dalkom kraju
na velke oči od cveća,
vu mom se srcu zmeša
i tuga i velka sreća,
nek ljudi to svigde znaju,
ah, dragi moj lepi kraju!

Spjevao *Iosip Zdunić.*

Kako da se čuvamo od groma?

Čovjek je sam po sebi slab, izvrgnut raznim pogiblima, koje prijete bolešću ili smrću. Na svakom koraku i u svako doba dana i noći smrt vreba na život. Nažalost mnogi, koji su otrovani bez-

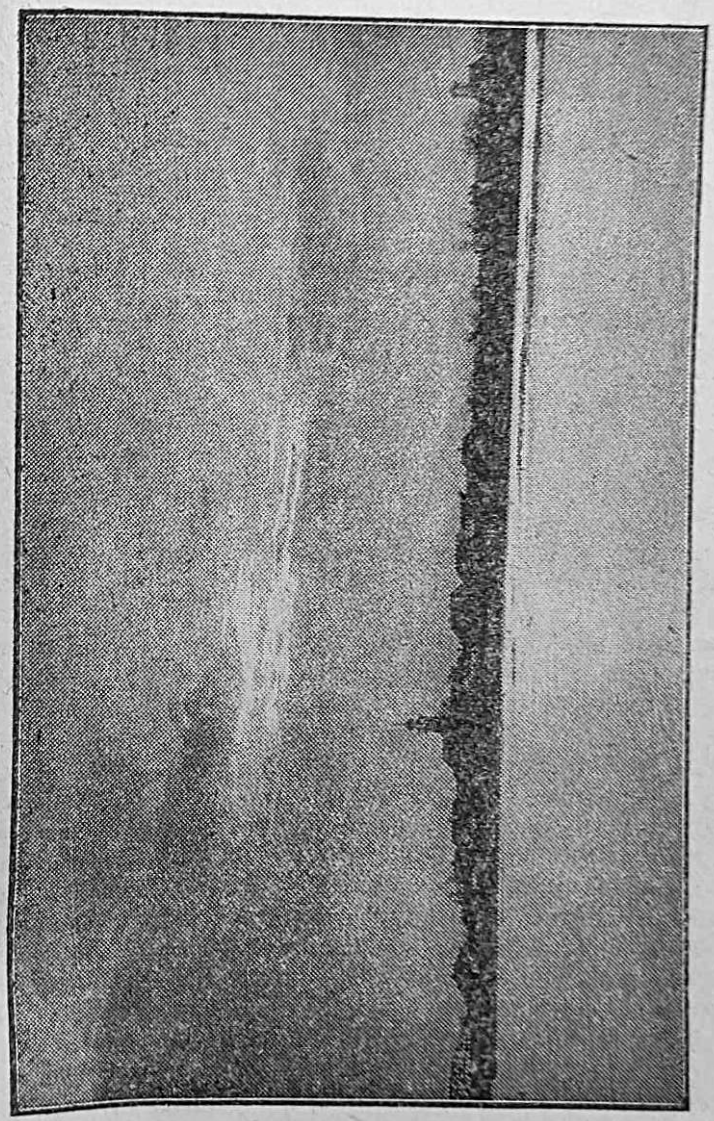

Srijemsko selo Morović, na rijeci Bosutu, u mjesečini.

vjerstvom, već se ne zadovoljavaju naravnom, mirnom smrću, nego sebi život sami prikraćuju, a to je naravski djelo duha paklenoga. Dnevno čitamo u novinama više slučajeva samoubijstava, i to najviše po gradovima, gdje u ime znanja rješavaju životne prilike naj-

kračim putem nož, hitac, otrov, tračnice ,voda itd. Dakako, takvi ne priznavaju Boga za Stvoritelja, koji jedini ima pravo na život i smrt. Sva je sreća, da na sela nije došla ta zaraza samoubijstva, a i ne će doći, jer se mi na selima ne damo otrovati bezvjerstvom.

Ima jedna prirodna sila, koja može osobito po selima prije reda uništiti čovječji život, ako ne pazimo i ako se dobro ne čuvamo. To je grom, pa će dobro biti, da i o njem nešto znamo. Znanost je dosegla i u prirodne tajne i otkrila nam mnogo toga, što je vrijedno znati. Tako su učenjaci pronašli kretanje raznih zvijezda po svemiru, pa su izračunali približno i njihovu veličinu i daljinu, svjetlost i brzinu, a dapače i to, iz čega se sastoje. Tako isto su učenjaci pronašli, kako nastaje grmljavina, bljesak i munja ili grom. A kad su to pronašli, onda je lako bilo dati dobre savjete, kako će se ljudi od groma sačuvati. Evo najglavnijih i ovdje.

1. Opasno je imati magnet u rukama, kad je grmljavina, jer on privlači k sebi munjinu.

2. Ne valja, kad je grmljavina, pod visokim drvetom stajati, jer baš tamo često udari grom.

3. Veoma je opasno, kad grmi, nositi kosu ili drugi željezni šiljasti alat, ili u svojoj blizini imati kakvugod željeznu stvar ili stvar od druge kovine, okrenutu vrhom gore, jer u takve stvari grom najrade pukne. Pa zato i imadu visoke kuće i tornjevi gore na vrhu krova visoki tanki magnetiziran (privlačiv) šiljak, da iz blizine privuče munju k sebi i da je odvodi po žici u zemlju, da ne bi udarila na kakvo drugo mjesto. Taj šiljak i taj uredaj se zove munjovod ili gromobran.

4. Ne smiješ biti kod ognja, kad grmi, i u rukama imati šta željeznoga, jer i tu vrlo rado grom udari.

5. Ne smije biti propuh u kući, kad grmi, jer je i to jako opasno.

Eto ukratko sam naveo, od česa se moramo čuvati, da ne nastradamo od groma. Ima mnogo primjera, gdje su ljudi od toga nastradali, a najviše s vlastitog neznanja i neopreza. O tome znade svako selo pričati, kako je ovaj ili onaj pod velikim hrastom nastradao, a drugi opet, jer je imao kakav alat kod sebe oštricom ili vrhom okrenut gore, treći kod vatre, i tako redom. Narod kaže, da je to zla sudbina i da se tome ne može izbjeći. Istina je, da se čovjek od strijele ne može sakriti, ali može i mora znati, kako se ima čuvati. Još bi dobro bilo, da svaka javna zgrada (škola, crkva) u selu ima munjovod, koji bi privlačivao k sebi tu strašnu prirodnu silu i vodio je po svojem putu u zemlju, da nikome ne škodi.

Napisao *Mato Kiš*, seljak.

Više dobrih svećenika - manje ubojitog oružja!

Sa svih se strana iz svih staleža čuju poklici: »Što će nam toliki popovi? Proč s njima! Ne trebamo ih!« A ja bih kazao, da nam baš zato i tako mršavo ide, što imamo premalo čudorednih odgojitelja. Pa hajde, da se u našoj dragoj ovogodišnjoj »Danici« o tom malo porazgovorimo!

Pogledajmo samo, kako je kod nas nekada bilo, kad ljudi još nisu toliko grdili svećenike, nego je u svećeniku svaki gledao svog najboljeg prijatelja, savjetnika i svog najmilijeg učitelja i vodu! Nije onda bilo ovog čuda, što danas vidimo. U familijama nije bilo toliko svade, djeca su bila poslušnija, gadne psovke se nisu mogle čuti, kao što se danas ulice od njih upravo ore. Nije onda bilo toliko svada, toliko tučnjave, toliko ubojstva, toliko krade, toliko otimačine, toliko laži i prevara, ni toliko gadnih grijeha, od kojih mnoga sela upravo gnjiju i idu u sigurnu propast. A danas? Crkve su prazne, djeca ne poštivaju svećenika i ne mare za ono, što ih on uči, a stariji grde popa uzduž i poprijeko. Jadni i ne znamo, odakle je ta velika promjena najedamput došla u naša sela. To su učinile samo bezvjerske mreže, koje se razapinju nad nama, da nas ulove. Bezvjerci siju sjeme mržnje na svećenike među nas, jer znadu, kad narod zamrzi na svećenike, da onda nestaje vjere, a kad nestane vjere, onda je lako iz takvog naroda učiniti, što hoćeš. Život bez vjere je kao mutna bara, a u mutnom bezvjerci i njihovi kaponje kapitalisti, komunisti i framasuni najlakše love.

Mi se svakim danom pitamo: zašto su ovolika zla među ljudima? Zašto tolika nasilja, prevare, atentati, razbojstva, krade, ubijanje vlastitog poroda i stotanu drugih zala? Ruku na srce i kažimo: Vučemo jaram sa protivnicima vjere, proklinjemo svoje svećenike, progonimo ih, umjesto da se za njih Bogu molimo, da ih Bog uzdrži dobrima. I kao da nas sam Bog zbog toga kažnjava, jer eto vidimo, da sve manje ima svećenika. Svake godine sve manje svećenika svršava škole, sve manje kapelana dolazi u naša sela, a i mnoge su župe već ostale bez župnika. Ali i u tome smo mnogo baš mi sami krivi, jer umjesto da svoju djecu uzgajamo u strahu Božjem i da ih što više šaljemo u svećenike, mi ih odgajamo za advokate, žandare i policaje, pokraj kojih su uza svu njihovu množinu ipak tolike opačine. Nekad nije bilo za seljačku kuću veće sreće, nego kad je seljak mogao poslati sina u veće škole, da bude danas-sutra svećenik. O tom su roditelji sinu od rane mladosti govorili i uzgajali ga tako za to sveto zvanje. Danas još samo starci imadu želju, da im unuk bude svećenik, a roditelji sve sanjaju o tom, kako će bolje biti, ako im sin u školama »izuči za advokata«, jer to »više nosi«. Takve smo eto prilike doživjeli, da nam se Bog smiluje!

Lane je naš brat seljak Cizerle u »Danici« napisao i razložio, kako su svakom narodu školovani ljudi potrebni. A ja velim, da su nama svećenici najpotrebniji i najbliži. Zato krenimo drukčije, nego što je ovo počelo, jer ako nastavimo s psovkama po svećenicima, i ako njih bude sve manje, onda ćemo dotjerati dotle, da će nam hrvatski narod postati narod bez sretne budućnosti, narod, koji će se sam medu sobom poklati i izjesti. Najbolji primjer su nam narodi, koji izgubiše ćudorede prognavši svoje dušobrižnike: poklaše se medu sobom, te ili padoše u ropstvo drugih ili ih nestade pomalo. I bezvjerska Francuska, koja je najviše progonila svećenike i vjeru, danas jadikuje, da izumire, jer ima premalo djece.

Stoga, dragi čitatelji, ako ljubimo sami sebe i svoju dragu hrvatsku domovinu, popunimo opet naša katolička sjemeništa, šaljimo svoje sinove u svećenike, da nam iz njih izađe što više dobrih liječnika dušâ, koji će pomoću Božjom izliječiti ove strašne duševne i socijalne (društvene) rane, od kojih naš hrvatski narod toliko krvari! Danas biva sve manje svećenika, ali zato sve više opačinâ, nevaljala života i sve više ubojitog oružja. Odgajajmo što više svećenika, pa će Bog dati, da i svih zala opet manje bude! Svećenicima i jest prva zadaća, da utamanjuju zlo u svijetu, pa da ljude vode k Bogu, izvoru svega dobra. Razmislite to dobro, pa znam, da ćete mi svi, koji ste željni pravoga dobra u svijetu, dati pravo.

Napisao *Stjepan Jelaković*, seljak.

Naša cura i njihov momak.

(Slavonska pripovijetka.)

Bože moj! Pred mjesec-dva, ljeti, kako je taj naš sokak drukčije izgledao: ravan i čist kao list bijela papira, pravilan i lijep kao lice u curice. A sada je nekud tužan, izgubio je svoj ljubežljivi veseli izgled: pust je, a u sivo-plavuljastoj maglici, što se iz blata diže kao zemljini uzdasi, rijetko se kada ozove osamljen gak guske, što je zaostala u blatnoj vodi u jarku, ili grak vrane, što nekud prelijeće preko kuća na koje drvo. Izmijenio se! Ta kako i ne bi, kad je jesenji vjetar odnio lišće s oraha i dudova, te oni strše s golim granjem iznad seoskih kućica, a s vjetrom kao da ode i dika našega sokaka, odoše naše cure.

Nemamo više cura ni momaka. Sve se to razudalo, oženilo: tko u svom, tko u tuđem selu. Još pred mjesec smo dana imali cure i momke svoga sokaka, a sada imamo snaše i mlade đuvegije.

Nema naših cura, a s njima je nestalo i veselja i obijesti, prpošnosti, nestalo je vesela smijeha i cijuka, a zato je i sokak opustio i nekud nelijep postao, jer one su ga mele i redile kao gredicu ranog zumbula, kojim će se na Blagovijest prvi puta da zakite.

Ali što rekoh, da cura nemamo? Dakako curičice, što su sada upravo u školi, još će dugo trebati da postanu cure, kao i derančići, njihovi vršnjaci, da postanu momci. Ali mi još imamo doduše samo jednu, ali i ta vrijedi za njih mnogo. To je Janja.

Ona jedina? Da! Ostala je. Lijepa Janja! Kao zumbul ili kao ružica je lijepa, a krasna kao svibanjski ljiljan. No ne samo to: ona je dobra kao dobar dan ili kao žarko sunašce, što grije i dobre i zle, dajući život i crvku i mravku. Ali nada sve, što je krasi, njene su oči. To nijesu safiri, to nije more, već je to ono naše nedosežno slavonsko nebo, što se nad nama lagacko svija, a mi pod njim živimo

Pogledala je svoga miloga i rekla: „Živko!“

i koljemo se i tučemo se i radimo i mremo, — ono je stalno. To mirno naše nebo, što se jednakom blagošću nad nama svija i onda, kada ga oblaci našemu oku zastru, bilo je zbijeno u dva njena plava oka. A što mislite, od čega su njene oči tako lijepe? Od gledanja u nebo! Poprimile su čare neba, a cijelo njeno biće i duša više je bila za nebo nego li za zemlju. Blaga, tiha, mirna, a uz to i vesela, pa čedna i poslušna. I svaki je dan išla u crkvu, ako nikad, a ono bar za pozdrava Gospi uveče. Molila se rado, pa joj molitva i nebo utisniše svoju ljepotu u biće.

A zašto se nije udala ? Zašto je ostala jedina? Možda je siromašna? Iz bolje je kuće! Možda je mnogo djece? Jedinka je! Nije se htjela udati? Srce je seoske djevojke slabo, a običaji su jaki! Možda je nitko nije htio radi njene pobožnosti i dobrote? O ne! To je svatko u nje poštivao i svatko je za tim težio. Pa da što je onda? Njeno srce i njezina narav!

Nijesam vam rekao, da je u susjednom sokaku isto bilo kao i u našem: otišle cure, poženili se momci, samo je u njih ostao još jedan momak, kao u nas jedina cura. Živko! Lijep je bio, zgodan i uzrastan, da ga je trebalo na izložbu slati, a bogat i jedinak, E, ali je bio natrčica, lola i bećar, pa gdje je bilo zla i batina, bio tamo i on. Kod otmice cura bio glavni vođa, a tako i kod natpjevavanja, kavge i tučnjave. Pa ipak su za njim sve cure uzdisale, i on je mogao da bira. Nije birao, jer je Bog valjda tako htio: volio je Janju, a i ona njega.

Ali Janja, svoje glave i čestita duša, nije htjela da za lolu pođe, i tu je eto zapelo. On ljepotom dika svoga sokaka, ona našega. Govorio s njome on, ona stalna. On se isprva pravio, kao da ništa nije, te se lolao i bećario kao doslije, a njegovi se vršnjaci pomalo okućivali, dok nije došla evo jesen, a jedini Živko ostao neženja.

Zaboljelo ga nešto, kad je pomislio, da mu nijedan drug iz škole ili s paše ne će biti djever, ali kasno je bilo. Pođe jednom do Janje. Ni njoj nije bilo sasvim lako, gdje su sve njene druge već snaše postale, a ona je još djevojka. Ipak mu je rekla: »Zašto se, Živko, lolaš i bećariš, zašto trošiš život i mladost svoju tamo, gdje ne moraš? Hoćeš li takav ostati?« Dirnulo ga. Gledao ju je i ćutio je, da je ona daleko od njega, ćutio je, da bi uz nju morao biti kao ona; a u njega se već ustanio sasvim osebujni obijesni život, pa njega da se odrekne? Galame, zabave i klatarenja?

Taj put je otišao, ali ga peklo srce i ponos, tištio ga stid. Neženja! Skupi još dva-tri seoska bećara i dodu Janji uveče u šljivik. Ona je došla, jer nije znala, što kane. Kad je stala pod staru jabuku, vidjela je, što hoće. Pogledala je svoga miloga i rekla: »Živko!« Mjesec ju je bajno obasjao, i on je jasno vidio njene oči nebesnice, pa ga one i njezin nebeski glas zbuniše, da se zastidio u dnu duše svoje nakane. I prvi mu puta nije pošla otmica i to vlastite djevojke za rukom. Došao je kući i onako odjeven sjeo do peći, pa se do zore grizao u sebi, a Janji više nikad ni na oči. No ipak nije tražio druge cure.

Roditelji i s jedne i s druge strane nagovarali, tentali, preporučivali ovog ili onog. Janja, prvi puta valjda u životu, nije roditelja poslušala, a Živko po starom. Grizli se u sebi roditelji više od svoje djece, ali što ćeš, ženidba nije ipak mala stvar; s vjenčanim drugom treba ne dan-dva, već cijeli vijek da proživiš. Popustili su i ušutjeli.

Prošla jesen, prošla zima i proljeće. Živko nije Janji dolazio. Isprva je bio gori nego prije, a onda se nekud smirio i smrknut

hodao, kao da je ubio čovjeka. Došla druga jesen, zima, pa proljeće, a Živko morao kralja da služi. Vele, da je tamo opet bio bećar, ali kad je došao kući na dopust, bio je mrk i šutljiv, pa su ga jedva u crkvu natjerali.

A koliko je Janja trpjela, nitko ne bi vjerovao! Koliko je samo prve zime suza pustila! Bilo tako jednoga dana, svuda svježi snijeg, a ona vezla kraj prozora. Svuda snijeg: po dvorištu, po šljivíku, po polju, i pružio se tamo u nedogled. Svuda snijeg, samo ovdjeondje izviruje snoplje kukuružnjaka ili grm ili drvo — svuda bijeli, čisti snijeg kao njena djevičanska duša, a nešto mu fali: modrina neba, da ga jače bijeli. Nebo je upilo oblake, što puštaju iz sebe laku maglicu, koja obavija obzorje, pa se iz nje vidi daleko kuštravo drvlje i šiljato jablanje kao slabe sjene, kao prvi slikarski potezi ugljenom po sivome platnu. I kao što nebo mute oblaci, tako i njene oči zamutiše suze, što su navrle, pa je kroz njih gledala snijeg i sivo nebo s maglicom. I gle, na snijegu nigdje ništa živa, samo amo tamo prelijeću crne ptice: gačci, vrane i gavrani, a one ne daju glasa od sebe, već samo križaju preko sniježne bjeline kao crne zvijezde. I te crne ptice uzbude joj uspomenu, i njoj se jače steška, a odnekud joj dođe na usta:

»Crne oči u dragana moga,
Kako bih ga ostaviti mogla!«

Nadošla njena mati, pa kad se čula pjesma, i njoj se steškalo, te malo da se nije na plač dala, no i njena duša bila je potpuno u skladu s općim ugođajem u prirodi: tužnom, maglovitom sivošću.

Tako su tekle godina, dvije, tri. Janju su zvali u našem sokaku »naša cura«, a Živka »njihov momak«, jer su bili jedini. Da li je to bio rug ili nije, — a tko bi to znao, samo je svatko tako govorio.

Prošle su godine, dvije, tri: curice odrasle, postale cure, a derančići momci. Opet naš sokak oživio i uljepšao se kao prije. I iz tudih sokaka dolazili momci u naš, ali naši momci čuvali svoje cure — kao nekada.

Jednom već kasno uveče zapjeva netko Janji pod prozorom:

»Djetelina procvala,
Kud si curo pristala?
Nit' si žena ni djevojka
Već tuđa podvojka — zauvijek.«

Nju kao da si nožem ranio, ali se ipak u duši ćutjela sretnom, što je srcu odoljela.

Živko se povratio iz vojništva. Mrk je bio dan i noć. Na ženidbu kao da nije više mislio. Njegovi su roditelji šutjeli kao i Janjini, jer se te dvije obitelji već priučile tome, iako su živo osjećale, gdje im loza pomalo sahne, da izumre, mjesto da se mladi i novi Božjim blagoslovom u njihove djece.

Živko je ipak mnogo patio. Kad je došao uveče kući s posla, pa ušao u prazni kaćar i legao u krevet, bilo mu je teško, hladno: sam, nema s kim da se porazgovori, nikoga nema da ga razveseli ili da u kome uživa, a njegovi vršnjaci već i sinove imadu. Kad ga jednom zapita njegov drug iz bećarluka, kani li se zapopiti, bude mu kao i Janji zbog pjesme rugalice, i još gore.

Ipak se zaputi jednom k njoj. Nađe je, ali njezino lice izgubilo negdašnju svježost, te nekud kao svelo: kao i ruža, što je najljepša, kad pupolj samo malo pokaže suncu rumene lati, pa je još lijepa, kad se sasvim rascvate, ali ako postoji, najprije joj latice scvrknu, a zatim jedna po jedna opanu, dok ne ostane od lijepe ruže tek zeleni batrljak. Janjine oči ipak nijesu izgubile svoga čara, jer je taj stalan, kao i ljepota čestite joj duše.

Živko stane pred nju snužden, pa mu se s oka odruni suza: negdašnji lola i obješenjak plače kao djevojčica! »Živko, što je?« upita ona. — »Ocvala je mladost, dušo!« reče on, a groznu je žalost osjećao za prošlim danima i tešku grižnju zbog prijašnjih čina, jer je osjećao, da je svemu on kriv. Ona je ćutjela to, i uzeli se.

Svog običaja, da za pozdravljenja ide u crkvu, nije Janja napustila, što više — i jutrom je išla bar na čas tamo. Živko je postao dobar, pa nitko ne bi rekao, da je to negdašnji razbijač. Krotak je kao janje i blag kao golub. Voli Janju i ona njega. Lijepo ih je gledati, gdje se slažu kao dva goluba, a još ljepše, gdje idu zajedno jutrom u crkvu i naveče gdje se vraćaju s posla te se najprije idu pokloniti Djelitelju mira i sreće pred vječnim svjetlom. Njihov primjer slijede i drugi, pa je za pozdravljenja uvijek puna crkva, a naš stari, debeli župnik uveo je sada, da zajedno s pukom u onom bajnom sumraku, što vlada u crkvi, kad je uveče osvijetljena samo crvenim sjajem vječnoga svjetla, izmoli neke molitve. Bože, kako je to krasno! Andeo mira i sreće raširio je svoja krila nad našim selom, — tako svi vele.

Dobri naš starac župnik, gegajući se omašnim tijelom poslije molitve u svoj dom, uvijek zadovoljno šapće sa svetim veseljem: »Eto, što može da učini čestita ženska duša!«

Napisao *Antun Matasović.*

Najslavniji hrvatski seljak.

(K 350. godišnjici Matije Gupca.)

U svakom narodu i plemenu ima, bilo je i bit će glasovitih ljudi. Neki izidoše na glas svojim umom, drugi se proslaviše svojom vještinom, treći stekoše lovor-vijenac na bojnome polju. Sela i gradovi, narodi i države slave i zahvalno spominju svoje zaslužne ljude. I mi Hrvati imamo bezbroj glasovitih ljudi. Zahvalni narod slavi stare naše hrvatske kraljeve i banove, slavi naše vojevode i junake, pjesnike i umjetnike. No mi Hrvati imamo i jednoga glasovitoga čovjeka, koji nije bio ni pjesnik ni umjetnik, ni ban ni velik vojvoda. Nije poginuo na bojnom polju ovjenčan slavom, nego je izručen zaglavio na Markovu trgu u bijelom Zagrebu ovjenčan zažarenom željeznom krunom. Učeni ljudi ne mogu potanko nabrojiti svih njegovih djela, ali priznaju, da je bio slavan čovjek. A hrvatski narod priča, da taj slavni čovjek nije umro, već da su se nad njim i nad njegovim drugovima sastala dva brijega. Sa svojim vodama sjedi on ispod tih bregova za kamenim stolom, na kojem su pune čaše vina. Brada mu se vije oko stola, a kad se ovije deveti put, razlomit će se brda nad njim, a on će sa svojom vojskom osloboditi Hrvatsku. Taj je glasoviti čovjek seljak Matija Gubec.

Baš se navršuje 350 godina, otkada je Gubec izgubio glavu. Zato će biti dobro, da se razloži, kako je Gubec izišao na glas, što je htio, što je dosegao i zašto je jadno zaglavio.

Muška puntarija ili seljačka buna. O životu Matije Gupca znamo vrlo malo, a valjda ne bismo znali ništa, da Gubec ne dode na glas u kobnoj seljačkoj buni. A evo kako je planula ta buna. Polovicom je 16. vijeka Hrvatska bila spala na ostanke ostanaka. Bosnu i Hercegovinu, Slavoniju, Liku i Krbavu, pa gotovo svu Dalmaciju poklopio je Turčin. Samo je mali komadić zemlje oko Zagreba, velik koliko i zagrebačka biskupija, bio slobodan. No i ti su ostanci ostanaka nekada slavnoga hrvatskog kraljevstva bili u

vječnim trzavicama. S jedne je strane trebalo suzbijati Turke, a s druge se trebalo boriti s kraljevima iz porodice Habzburga.

Hrvati izabraše 1527. Ferdinanda Habzburga za svoga kralja. Izabraše, ali se brzo i pokajaše. Ferdinand i njegovi nasljednici mjesto da drže zadanu riječ i brane Hrvatsku od Turčina, gledahu da što više skuče i izmožde i one kukavne ostanke Hrvatske. Hrvati biše prepušteni sami sebi. Sami s braćom Slovencima moradoše suzbijati Turčina od svoga ognjišta. Svima bijaše u Hrvatskoj teško, ali najteže jadnim seljacima kmetovima. Glasoviti Hrvat ostrogonski nadbiskup Antun Vrančić piše ovako caru Maksimilijanu: »Neka mi vjeruje vaše veličanstvo, seljaci se ne tuže bez razloga. Jer kod nas bolje i čestitije postupaju gospodari s marvom nego s ovakim podanicima.« Osobito su rđavo postupali s kmetovima neki velikaši, a najrđavije zloglasni zet Nikole Šubića sigetskoga Franjo Tahi. On je otimao seljačko blago. Silio je kmetove, da mu skupo plaćaju pokvareno vino, da rade bez plaće najteže poslove. Bacao ih je u tamnicu i mučio na razne muke. Otimao im je i oskvrnjivao žene i djevojke. Tahi je bio kupio polovicu Susjedgrada i Stubice od Andrije Batora, a polovicu je uzeo u zalog. No protiv njega ustade udovica Uršula Meknicer i zet joj Stjepko Gregorijanec. Stjepko skupi i 3000 kmetova i svoju punicu povede na Susjedgrad. Ali sad ostavi seljake na cjedilu. Nezadovoljni se seljaci tri puta potužiše kralju Maksimilijanu. Kralj pošalje vesprimskoga biskupa, da povede istragu, ali taj prepusti sve hrvatskome saboru. No seljaci izjaviše, da Taha ni njegovih nasljednika ne priznaju svojim gospodarima ni hrvatskoga sabora svojim sudijom. Obratili su se na kralja, pa hoće, da im kralj i sudi. Na poticaj Tahov proglasi hrvatski sabor seljake izdajicama domovine. A seljaci skočiše koncem siječnja 1573. na oružje i započeše mušku puntariju ili seljačku bunu. U Stubici izabraše i svoju vladu. Na čelu vlade bijaše Matija Gubec. Uza nj stajahu Ivan Pasanec i Ivan Mogaić. Njih se trojica s drugim kolovodama sastajahu u Gornjoj Stubici pod starom lipom, koja se još i danas zove Gupčeva lipa. Tu vijećahu, svjetovahu se i presudivahu parnice. Vrhovni voda ove seljačke vojske bijaše seljak Ilija Gregorić, nazvan Pribeg. On je dva puta bio u turskom sužanjstvu, a naučio se vojevati pod slavnim vojvodama Lenkovićem i Semenićem. Ilija sastavi ratni nacrt, kojemu se i danas dive stručnjaci.

Hrvatski seljaci ustadoše protiv vlastele, za staru pravicu. A lako upoznaše, da sami ne će odoliti uvježbanoj plemićkoj vojsci. Zato tegnuše predobiti za se i žumberačke Uskoke i slovenske kmetove. Slovenci pohitješe listom u seljačku vojsku. No Uskoci pod svojim vodom Turnom raspršiše 5. veljače svoju vojsku, koju je vodio Nikola Kupinić. Kod Kerestinca razbi drugu seljačku vojsku Gašpar Alapić 6. veljače, a Juraj Šratenbah razbi 8. veljače kod

sv. Petra, blizu utoka Bistrice u Sutlu, vojsku Ilije Gregorića. Ilija uteče, ali ga poslije uloviše među Križevcima i Ivanićem.

Matija Gubec je međutim zauzeo Stubicu, Klanjec i Cesargrad, pa je čekao pobjedničku vojsku Ilije Gregorića. Ali 9. veljače navali na nj plemićka vojska pod Gašparom Alapićem. Gubec vatrenom besjedom osokoli seljake, koji srnuše u boj kao lavovi. No vješta plemićka vojska razbi seljačku. Do 5000 mrtvih pokri bojno polje, među njima i Ivan Mogaić. Gupca i Pasanca uhvatiše plemići. Na Markovu trgu pogibe Pasanec 15. veljače 1573. u groznim mukama na očigled Gupcu, a onda Matiju Gupca izmrcvariše, te ga okruniše užarenom željeznom krunom kao seljačkoga kralja i raščetvoriše mu tijelo kao razbojniku.

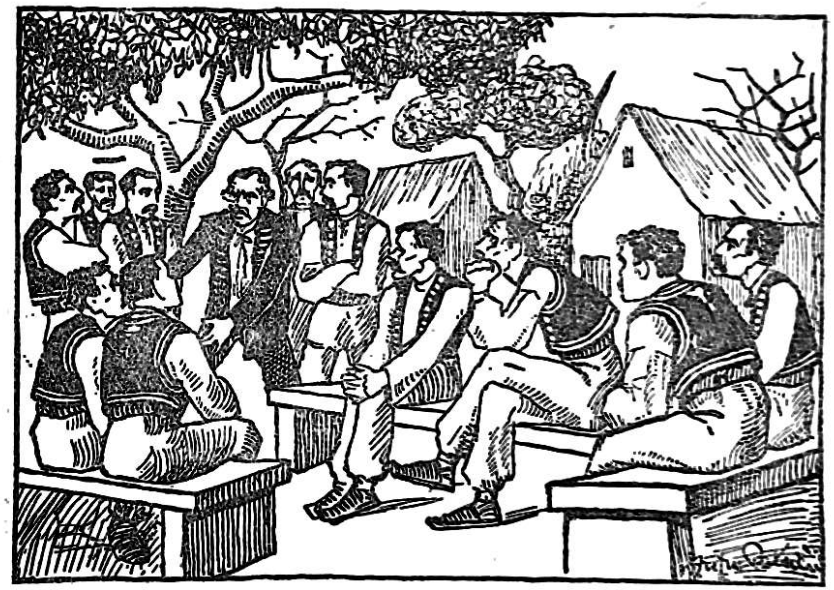

Matija Gubec drži sastanke sa svojim vođama pod lipom.

Što su htjeli hrvatski seljaci? Velike su misli vodile Matiju Gupca i njegove drugove. Isprvice su se htjeli riješiti samoga silnika Taha. No kad vidješe, da ih i bolji plemići samo izrabljuju i izigravaju, ustadoše za staru pravicu, a protiv plemićke i vlastelinske gospode. Htjedoše da provedu staleško jednakost i ravnopravnost. I to je shvatljivo. Kmet je u ono doba imao samo dužnosti, a nikakvih prava. U saboru, na sudu, svagdje su bili velikaši i plemići. Oni su odlučivali udesom naroda, a seljaka niko nije ni pitao. Kanda seljak nije i onda sačinjavao jezgru naroda. Kad isto Božje sunce grije seljaka i plemića, kad seljak svojim mišicama brani onu grudu, što je natapa svojim znojem, zašto ne bi i on odlučivao udesom svojim i svoje domovine? Plem-

stvo se, a naročito velikaši, znalo riješiti mnogih poreza, pa je najteži teret tištio seljake. Ako je i plemstvo moralo plaćati oveće poreze, opet ih je davao kmet. I vojna je dužnost najviše pritiskala seljaka. Seljaci su tražili, da zajedničku domovinu brane svi, pa da se uvede općena vojna dužnost. Kako je carina i mitnica bila na štetu trgovini i prometu, i opet najviše na teret kmetu, odlučiše seljaci dokinuti i carinu.

Matija Gubec htjede raskinuti one veze, što su Hrvatsku vezale s Ugarskom, i u Zagrebu osnovati carsku vladu. Htjede izvojštiti Hrvatskoj samoupravu ili autonomiju. Od 1102. bijaše Hrvatska vezana s Ugarskom. Bijaše to bratski savez, ali tako bratski, da su od ljubavi Hrvatskoj pucale kosti. Više se puta desila prilika, da se Hrvatska riješi madžarskoga skrbništva. No hrvatski su velikaši bili i nesložni i otuđeni, a najviše sebični. Dašto, opriješe se prevelikoj sili madžarskih velikaša, ali ne htjedoše pretrgnuti saveza s Ugarskom. Poslije seljačke su se bune još više zbližili s Madžarima, da se zajednički brane od nezasitne bečke aždaje. A što su se Hrvati više priljubljivali Ugarskoj, to više je rasla madžarska pohlepa. Konačno se bahati Madžar tako naduo, te nije mogao Hrvatske naći na zemljovidu, dok mu je nije pokazao ban Jelačić krvavim mačem 1848. godine.

Hrvatski je seljak uvidio, da sam ne može odoliti premoći složnih velikaša. Stoga je Gubec pijetlovo pero, znak bojovnosti, poslao i zagorskome nižemu plemstvu, šljivarima, koji su također zadijevali za klobuk zimzelen, znak, da pristaju uz Gupca. Kmetovi su vijećali u Brdovcu, u župnom dvoru Ivana Babića, koji im je pisao i molbe protiv silnika. A ustaše su pozvali u pomoć i žumberačke Uskoke, pa napokon i slovenske seljake. Gubec je kanio u Zagrebu osnovati autonomnu vladu za Hrvatsku i za Sloveniju. Braća po krvi, drugovi po tužnom udesu, subojnici u krvavim ratovima, Hrvati su se i Slovenci morali još tjesnije združiti, priznajući dašto cara vrhovnim gospodarom, ali nikoga drugoga osim vlade u bijelom Zagrebu svojim štitnikom. Ta je carska vlada imala pobirati poreze i daću i braniti granice od neprijatelja.

Potonule lađe. Priprost seljak, Matija Gubec, zamisli velike osnove, na kojima bi mu mogli zavidjeti učeni, školovani, umni ljudi. Nažalost njegove lađe potonuše. Hrvatski i slovenski kmet ostade kmetom sve do 1848. godine. Hrvatska dobi 1848. potpunu samoupravu (autonomiju), ali zakratko. Od 1861. uživaše banska Hrvatska prividnu autonomiju do 1918. Stoga je i jedinstvo Hrvatske i Slovenije zaspalo, dok ga ne probudi svjetski rat. Za seljačke bune izgubi Hrvatska do 6000 vrsnih radnika i junačkih bojovnika. Hrvati okaljaše ruke hrvatskom krvlju, a jaz je između kmeta i njegova gospodara nastao još veći. Zašto se onako brzo i kukavno završila Gupčeva seljačka buna?

Ponajprije treba znati, da u prirodi nema skokova. Sve teče redovitim tokom. U šesnaestom je vijeku po svoj Evropi vladala nejednakost među ljudima. Svuda su ljudi bili podijeljeni na velikaše, plemiće, slobodne seljake i kmetove. Ta se dioba nije mogla dokrajčiti na laku ruku. Seljaci su u Njemačkoj pokušali još 1525. da stresu sa sebe vlastelinski jaram, ali taj pokušaj platiše tisuće svojom glavom. U Ugarskoj Juraj Doža još 1514. pođe s križar-

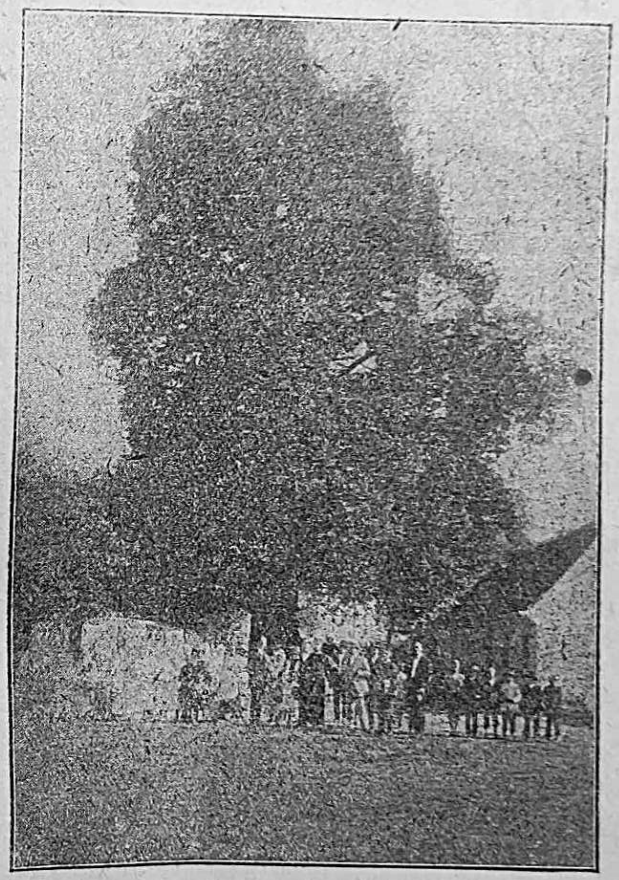

Gupčeva lipa u Gornjoj Stubici, kakva je danas.

skom vojskom na vlastelu mjesto na Turke, no skupo je platio svoju smjelost. Mali kamen može dići i nejaki čovjek, a za golemu se hridinu hoće tisućâ jakih ruku. Trebalo je još preko dvije stotine godina, dok se nije počela provoditi jednakost među ljudima.

Hrvatski su se kmetovi pouzdavali u cara Maksimilijana. No Maksimilijan bijaše pouzdan kao bazgov klin. Kad je ono 1566. hrvatski ban Nikola Šubić Zrinjski s 2500 svojih Hrvata u Sigetu branio carstvo od silne vojske cara Sulejmana, plandovao je Maksimilijan kod Đura sa 100.000 vojske. Sulejman je nudio Zrinjskome

hrvatsku krunu i kraljevstvo, ako mu preda Siget; ali Hrvat Zrinjski je volio slavno poginuti nego prekršiti junačku vjeru. A Habzburg Makso ni da uhom makne na obranu hrvatskoga bana i svoga carstva. Eto takav je bio taj car i kralj. Kad su se kmetovi utjecali k caru, da ih brani od silnika Taha, on je zatezao. No kad mu štajerski staleži javiše o seljačkoj buni, Maksimilijan naredi, da se u pomoć nadvojvodi Karlu i hrvatskim velikašima pošalje što više četa.

Buntovni su se kmetovi pouzdavali i u Uskoke, ali im oni razbiše najprvi odio vojske. Štajerski se kmetovi razbježaše, kad se prosu lažni glas, da su provalili Turci. Sama vojska Matije Gupca nije bila sva vješta oružju, a ako je i otela nešto oružja, još nije bila dobro spremna ni naoružana. Seljački su ustaše nagonili u svoje redove silom one, koji ne htjedoše drage volje. A sila Boga ne moli. Radili su i razna bezakonja, koja odbiše od njih prijašnje prijatelje. Hrvatski su velikaši razumjeli, da se radi o njihovu opstanku. Raznio se glas, da pobunjeni seljaci kreću prema turskoj granici, pa se bilo bojati, da će se združiti s Turcima. Zato su i skupili uvježbane čete, s dobrim oružjem, pa su mogli lako nadvladati i brojnijega protivnika.

Kazna. Od godine 1567. bijaše hrvatskim banom Juraj Drašković, zagrebački biskup, najprije zajedno s Franjom Frankopanom Slunjskim, ali kad je taj drugi ban 1577. umro, ostao je biskup Juraj sam banom. Pod njegovim banovanjem okruniše Matiju Gupca na Markovom trgu u Zagrebu 15. veljače 1573. Kako je mogao hrvatski ban, pa još k tome biskup, dopustiti, da onako muče vođu buntovnih seljaka? Na općenom crkvenom saboru u Tridentu bio je Juraj Drašković jedan od najznamenitijih biskupa. Sprijateljio se s najuglednijim ljudma, pa i s kasnijim papom Sikstom V., koji bijaše starinom hrvatske krvi. Papa sv. Pio V. napisao je Draškoviću ovako: »Ti si svojom pobožnošću i mudrom i poštenom upravom ime svoje na toliko proslavio, te je tvoj glas prekoračio granice tvoje države i dopro do Rima.« Hrvatski je sabor pisao kralju Maksimilijanu, da ban Drašković nema ni toliko dohodaka, te bi mogao nabaviti jelo za svoj stô. Pa kako je eto taj pobožni čovjek mogao dopustiti ono nečovještvo? Ima ljudi, koji naprečac osuđuju bana i biskupa Draškovića i bacaju na nj svu krivnju. A to ne valja. Nisu ni hrvatski ban ni hrvatski velikaši sami izmislili one kazni, nego su Gupca kaznili onako, kao što su Madžari 1514. kaznili svog seljačkog bundžiju Jurja Dožu. A prije nego će hrvatski sud smaknuti Gupca, tražio je hrvatski ban od kralja pomilovanje za Gupca, ali se kralj Maksimilijan nije na to obazirao, kao što se ni kraljevski povjerenici nisu baš puno obzirali na prava hrvatskoga bana i sabora, već su mimo njih vodili istragu protiv Gupca. I baš zato svu odgovornost za strahovitu Gupčevu smrt nosi kralj Habzburg Maksimilijan. Ban je Juraj Drašković nastojao ispočetka, ne bi li lijepim

utišao bunu. Slao je k buntovnicima svećenike i svjetovnjake, ročio ih je sebi, jamčio im je slobodan dolazak i odlazak, zalagao im je riječ, da će i kod kralja i kod njihove vlastele raditi, da im se poboljša udes. Sve ututanj. Što je mogao više hrvatski ban? K tome se raznio glas, da se kmetovi slažu s Turcima. Buntovnici su ustali za staru pravicu, ali su radili krivice. Tražili su slobodu i jednakost, a htjeli su istrijebiti svu vlastelu i njihove porodice. Gupca su neki nazivali begom, a drugi u žaru i kraljem. Hrvatska su vlastela svaljivala Gupcu na leđa odgovornost za sva nedjela njegovih pristaša. Držali su, da seljaci sve rade na zapovijed svoga seljačkoga kralja. A htjeli su strahovitom kaznom utjerati i drugima strah u kosti, baš kao i saveznici im Madžari, kad su onako okrunili erdeljskog seljačkog ustašu Jurja Dožu.

Što nas sve ovo uči? Još godine 1573. umro je silnik Tahi. Đurski je biskup Listi pisao te iste godine našemu Vrančeviću: »Taha proklinje sva Hrvatska.« Krvnika Taha pokopaše u crkvi sv. Trojice u Donjoj Stubici. Kad se sabere u crkvu mnogo svijeta, znoji se kamena ploča na grobu. Narod priča, da je to smrtni znoj silnika Taha. Tako se taj krvnik i u grobu znoji, a misao Matije Gupca slavi slavlje, jer je u Hrvatskoj kmet postao slobodan seljak, a Hrvatska se oslobodila i madžarskoga i habzburškoga jarma. Hrvatski i slovenski seljak znadu, da su rođena braća. Sutla ih ne može rastaviti. No Gupčeva misao još nije sasvim pobijedila. Još treba izdržati tešku borbu osobito protiv kapitalizma, pod kojim sirotinja isto onako stenje, kao nekad pod vlašću vlastelinskom. Samo hrvatski seljak mora paziti, da ne ponovi pogrješaka Gupčeve vojske: boreći se za svoje pravice ne smije gaziti tuđih. Ne smije nasijedati onoj gospodi, koja ga uckaju na gospodu, da ga u nuždi ostave na cjedilu, kao što je uradio Gupcu Stjepko Gregorijanec. Ne smije se boriti protiv brata za tuđina. Gupčevi su subojnici htjeli istrijebiti svu hrvatsku gospodu, pa osnovati carsku vladu. A to je bilo loše i nebratski. Danas ima seljaka, koji misle, da su za svaki posao. A ima i gospode, koja se ulaguju seljacima, dražeći ih protiv domaće gospode. No najprije treba znati, da današnja gospoda nisu potekla iz velikaških dvora, već iz seljačkih kućica. A drugo: nije svaki opanak za svaku nogu. Nekada su i gospoda bila slabo pismena. Bolje su mahala mačem nego perom. Danas je to drugačije. Danas će svaki seoski bilježnik prevesti svu općinu žednu preko vode, a odvjetnik će nadmudriti sve bilježnike. Nije kolar za šilo ni postolar za kovača. Nisu svi prsti na ruci jednaki. Nije seljak za sve državne poslove. Zato ne smije režati na svoje pismene i učene ljude, već raditi složno s njima, kao i Matija Gubec s brdovačkim župnikom i sa zagorskim šljivarima. Tim zajedničkim radom uz Božji će blagoslov doći, što narod priča, da će se razlomiti oni bregovi, koji pokrivaju seljačkoga vodu. Onda će ustati Matija Gubec, a slobodni će Hrvat kliktati: Slava Matiji Gupcu!

Napisao *dr Fran Binički.*

Matija Gubec.

Tužno zvone zvona stara,
Zvona hrama svetog Marka.
Dim se sivi u vis vija,
Postelja se sprema žarka,
Postelja kralja Matije.

Crveni se ogani diže,
Gvozden prijesto vatra liže.
Crven krvnik kliještam drži
Krunu, što će sad da prži
Čelo kralja Matije.
A on?!
Uspravio je čelo kao div
I duh mu leti kao soko siv
U zagorskoga divnog kraja selo,
Što izdiglo se kao stado bijelo.
Tamo je njegov rod,
Tamo je njegova lipa,
Tamo je njegov dom,
Tamo je njegovo sunce,
Tamo je njegov grom!

Tamo je sklopio ruke
Na ishodu dana svog,
Tamo je volova gojnih
Vodio blagi plug,
Tamo je vrtić, cvijeće,
I brda i polje i lug,
Tamo je bio i otac
I vojno i vjeran drug,
Tamo je mirno htio
Uz crkvicu svoju mrijet,
Kao što umire »bogac«
Jadni i gladni kmet!

A tad?! ... »Haj, što je tada bilo?!
Što prodrznu se Tahi zublju kletve
Na kućišta nam svetih bacit krov?
Što gaziti si stao naše lijere?
Što bjesnio si kano ljuto zvijere,
Što ušao si đavo u naš raj
I trgao nam s prsi jadovnih
Čestitih žena čisti zagrljaj?
Hej, Ferko Tahi i drugari tvoji,
Tko da ih znade, tko da ih broji?

Svi mislili ste, da je Hrvat kmet
Tek janje ludo, bijelo,
Što za vas mora mrijet!

Zgrčili svoje smo pesti,
Sjekire digli i kose,
Palili sela i dvore,
Kao da vile nas nose,
Što nam je došlo do šaka,
Sve se je moralo strt,
Ono, što nama ste htjeli,
Dali smo vama — smrt!

Vi ste nam nuđali lance,
Bičem nam krotili leđa,
Mi smo trgali križe
S grobova vaših pređa.

Matiju Gupca krune užarenom željeznom krunom.

Vi ste nam trgali žene
S ognjišta svetoga mira,
Mi smo se igrati stali
Krvavog s vama pira.

Ako smo zgriješili strašno,
Strašnija kazni nas kob,
Al i vaša gnjila trupla
Čeka već kleti grob!«

Plameni se oganj diže.
Gvozden prijesto vatrom liže.
Crven krvnik kliještam drži
Krunu, što će sad da prži
Čelo kralja Matije.

Što blijede ono vlastela?
Što njihov zanijemio rug?
Što tako plaho gleda
Plemić plemiću drug?

On!... Seljak!... Stoji. Čela ponosnoga
Ponosit kao roda svoga gora,
Kraj koje bura urnebesna huji.
Al iza noći vijek je ruji zora.

Njemu ko munje žarile se oči.
Božanstvom njegov plamtio je gled.
Dignuo ruku, kao prorok sveti,
Zanosnom vatrom planu obraz blijed.

»Vi tijelo moje lako ćete spalit
I srušit u prah kao stari hrast.
Al duše moje ne ćete strovalit.
U vječnoj zori vječito će cvast.

I rodu mom će svanut zora bijela.
Stotinu ljeta k vječnosti će proć.
I dok će ginut bogata vlastela,
Matija Gubec nanovo će doć.

I čitav narod bit će jedna četa.
U jedan tabor hrliti će svi.
A ja ću sretan ustati iz groba.
Visoko dignut barjak hrvatski.«

Krvnička ruka shvatila mu tijelo.
Stavila žarku krunu mu na čelo.
U strašnoj grozi drhtnuo je svijet.
Hoćeš li uskrsnut tako, kako si znao mrijet,
Seljački kralju, Matija?

Spjevao *dr Velimir Deželić st.*

Sijecimo kvrge s hrapava drveta!

Eto me opet, da malo plijevim na našoj narodnoj njivi, da čupam opet korjenje zlih mana, što se ukorjeniše medu nama. Našem narodu treba pouke, a poučiti nekoga — to ti je isto, kao da ga liječiš, pa onda treba oštru travu na oštru ranu. Tko odsijeca kvrge sa hrapava drveta, čini, da drvo bude ravno i glatko, i što je sjekira oštrija, drvo će se ljepše istesati.

Hajde dakle, da vas malko povedem u jednu seosku kućicu, pa da tu razgledamo, što u kućnom životu našeg svijeta ne valja. Onda će lako biti, da se toga čuvamo. Eto, baš su ukućani kod ručka. Stol je naravno neprostrt i zamazan, kao što su zamazani i svi, napose djeca, koja sjede kod stola ili gdje u blizini stola. Na stolu je oveća puna puncata (što nije pristojno) zdjela bez ikakvih tanjura. Svi posižu u tu jednu zdjelu grabeći vrhom pune žlice, te srču i cmokću ustima. O kakvu ubrusu, kojim bi sebi otirali usta, nema obično ni govora. Kad to spomeneš, onda ti odgovore: »Nijesmo mi gospoda, da sebi usta brišemo!« Pa zar se moraju samo gospodska usta otirati? Pomisli, kako je to gadno, kad svi iz jedne pune zdjele jedu, umjesto da svaki ima svoj tanjur! Svi posižu olizanim žlicama u zdjelu, pa tom prilikom odnosi svaki nešto malo sline u zdjelu i u jelo, a tko jamči, da su usta svakomu čista i zdrava? Učeni ljudi vele, da baš u ustima i oko zubiju ima najviše kužnih klica, koje se tamo zaostacima jela hrane i množe. Zato je i vrlo pametno, da se poslije jela usta valjano isperu, a tako i ujutro, kad ustanemo. Kod stola pri jelu nije lijepo imati nečiste ruke i noge, a mnogi se uz to izrigava, šmrca i useknjiva se bez ikakve marame. Svega se toga treba čuvati. Isto tako je veoma ružno, ako si u sobi sa šeširom na glavi. Još je ružnije, kad se govore nepristojne riječi ili kad starješina prostim i gadnim kletvama koga psuje i tjera u red.

Ili zađite u takvu kuću uveče! Večera je prošla, pa sad ukućani sjede i razgovaraju. Muški su zadimili sobu, da jedva vidiš, pa kvare i ono malo uzduha, što ga još ima. Čavrlja se tu često koješta, što može da sablažnjuje mladež i djecu, a baš na to u našim seoskim kućama nažalost najmanje paze. Onda nije ni čudo, da ima toliko pokvarene mladeži, pa i djece. Na taj večernji razgovor dolaze i susjedi, ali često se dogada, da susjed, prije nego što ude, zavirkuje na prozor u sobu ili sluša pred vratima, što se u sobi govori. A to pošten i odgojen čovjek ne smije da čini. Ako hoćeš znati, što ljudi u sobi rade i što razgovaraju, a ti podi odmah do vratiju, pokucaj, unidi i pozdravi ukućane, pa ćeš onda lako sve čuti i vidjeti. Tako radi odgojen i pristojan čovjek. A zašto treba da pokucaš na vratima? Zato: prvo, da dobiješ dopust za ulazak, a drugo, da pripraviš na primanje onoga, kome si došao, i treće zato, da ne ulaziš u sobu naglo i nenadano. Uopće je nepristojno

dolaziti u čiju kuću vrlo rano (osim u sili) ili o podne, te kasno uveče, a baš to seljaci najradije čine. Dakle toga se treba okaniti.

Molim te, dobri moj čitatelju, kad smo već na selu, podi, da posjetimo još jednu kućicu! Sobica je eto, gledaj, siromašna, bijedna. Nered strašan, a ipak glada nitko ne trpi. Nered je tu radi nehaja i nemarnosti. Na krevetu, u kome je smrvljeno sijeno, pokriveno zamazanom plahtom, leži bolestan seljak. U sobi je gadan zadah. Prozorčići zaptiveni. Poda nema. Zemlja zapljuckana, gadna, nema ni pljuvaljke. Soba je puna žena i ljudi, pa se tu gata i svašta naklapa. Jedan zagledava bolesnika, pa mu tek u brk odbrusi: »Je, dragi moj, bome ne ćeš dugo!« Druga koja žena veli: »Em ne bu ni do sutrašnjega dana živ. Što ćete zvati doktora? Škoda na njega trošiti! Doktor ionako ništa ne pomogne. Pa da i dode, ako je bolesniku sudeno, ozdravit će, ako mu nije sudeno, umrijet će.« Eto tako nemilosrdno često čuješ, gdje govore bolesniku i pred bolesnikom. Jadni ljudi! Baš time, što tako govoriš bolesniku, ubijaš ga, time ga rivaš prerano u grob. Čovječe, gdje ti je pamet i srce? Zar se s bolesnim čovjekom tako postupa? Bolesnik je velika sirota, kao ptica slomljenih krila, i nitko teže ne iščekuje pomoći i utjehe, nego on. Tă dobra mu je utjeha melem na boli, ona mu nosi već gotovo pola zdravlja, pa mu često više koristi, nego ova ili ona ljekarija. Kaži bolesniku, da je bilo još teže bolesnih ljudi, nego što je on, pa su ozdravili, a zašto da ne bi i njemu pomoći bilo? Reci mu, da ne izgleda tako zlo i neka se uzda u Boga! A onda još daj ukućanima koji dobar savjet, neka drže red i čistoću u sobi, gdje je bolesnik, neka je dobro zrače, neka pozovu liječnika za vremena, i tako dalje. Tim ispunjavaš djelo krščanskog milosrđa, kad bolesnika pohadaš.

Tako je u kući, gdje je bolesnik. A sad podi u kuću, gdje je svadba i veselje! Tu se viče, ciče, pjeva, pleše, i još više jede i pije, često preko svake mjere. Nema doduše i ne smije biti zamjere, ako roditelji prirede veselje, kad im se kći udaje ili sin ženi. To je uvijek bilo, a i bit će. Ali ne smije veselje da prede u raskalašenost. Neki se razigraju od pića, pa tu bude nedoličnih govora, kletvi, a katkada i još šta gore. Koliko se tu mladeži onda sablažnjuje! Ili pogledaj, kako se tu igra (pleše), pa se diže prašina sa zamazana poda, prašina leti u usta i na jelo, što je na stolu, a to je i te kako škodljivo i nezdravo, jer u toj prašini ima mnogo zaraznih klicâ. Ples je lijep običaj, ako ne prede u divlje skakanje i lupanje. A najviše treba paziti, ako je ples uveče, jer kod takvog plesa se često mnogo mladež kvari. A sad pogledaj još malo. goste oko stola! Tu uz svadbenu svitu sjedi rodbina bližnja i daljnja; tu sjede susjedi, pa udaljeniji strani gosti. Sve jede, sve pije. Gdjekoji misli, da mora sve pojesti i popiti, i to zato, jer je mladenki dao kakav dar. Dogada se i to, da gdjekoji gost ili gošća pokupi sa tanjura meso i kolače, pa to turne potajno u džep i ponese kući. Tako se svatovi zabavljaju do bijeloga dana. Ranom zorom izlaze muzikaši napolje i sviraju koju nabožnu pjesmu, koja ima da podsjeti na pozdrav Gospin. To je lijepo. Ali zatim se muzikanti požure, da odsviraju i otpjevaju mladenki tako zvani »venček«. Sadržaj je te pjesme u nekim stihovima tako sablažnjiv, da sam sebi morao začepiti uši i pobjeći, žaleći mladež, koja je nahrupila, da sluša te prostote.

Ima i izvan kuće mnogo mana u našem seoskom životu. Sastanu se na priliku dvojica na putu, pa već kod pozdrava izreknu kakvu strašnu bogumrsku kletvu. To je gadno, a ružno je i to, kad se u razgovoru neprestano spominje vrag i nedolično spominje Bog. Dogada se često, da se dvojica tako sastanu, pa dugo stoje i razgovaraju, a vrijeme im uzalud prolazi. Vidio sam seljaka, koji je izjutra oko 6 sati otišao u dućan (k židovu) po sol, a vraćao se tek oko 11 sati, jer s kim god se na putu sastao, sa svakim se malo oduže »spominjao«. Tako naš svijet malo zna cijeniti vrijeme. A najmanje možda žene, koje ne znaju razgovoru konca ni kraja.

Nije lijepo, kada stane više ljudi nasred puta, pa drugima smetaju prolaz. Nepristojno je, ako staneš i slušaš, što drugi razgovaraju. Nije dolično, ako dođe stranac u selo, pa svi upilje u nj oči i mjere ga od pete do glave. Ružno je, ako mladi u crkvi zaposjednu klupe, a stariji moraju onda da stoje. Vidio sam nerijetko, kad naš čovjek hoće drugome što da pripovijeda, da mu sasvim u usta govori i malne pljucka u lice, po ramenu ga tapka, dapače za puceta i kaput navlači ili turka prstima dotičnu osobu, naročito ako u uzrujanosti što važna pripovijeda. To je nepristojno i divlje.

Sad nastaje pitanje: kako da se takvih gadnih navika riješimo? Samo odgojem to možemo postići. Svemu tome i jest krivo, što nema dosta pravog odgoja na selu. A pravi odgoj treba djetetu u prvom redu da dade m a t i. Zato samo dobro odgojena mati može valjano odgajati i svoju djecu. I baš u tom vidimo, kako nemaju pravo oni seljaci, koji kažu, da djevojci ne treba škole, nego samo dječacima. »Kuhača i preslice su za naše puce«, govore mnogi. A ja velim, da baš djevojka treba da je što bolje odgojena, jer će ona onda kasnije kao mati tim bolje odgajati svoju djecu. Osim matere dolazi š k o l a, koja odgaja djecu i uči ih valjanom životu. Ali i kasnije treba još mnogo pouke. Tome opet služe dobro p u č k a p r e d a v a n j a. Ne bi smjelo biti sela, gdje se ne drži preko godine po nekoliko pučkih predavanja, koja neka drže učitelj, župnik, liječnik, šumar i drugi školovani ljudi. A kadgod se drži takvo pučko predavanje, pođite svi, da ga poslušate i da nešto lijepa naučite. Takvom poukom i dobrom pažnjom naučit ćete, kako da uklonimo zle navike u našem životu. A i ja sam ovo napisao, ne da korim, nego da poučim, pa dao Bog, da bude od toga i što više koristi!

Napisao *Vilko Lavoger.*

Fruškogorka.

(Bačka pripovijetka.)

I.

Didak Marko je često sjeo u svom vinogradu pred zemunicu kolibu, zapalio lulu, pa se s ove Fruške Gore zagledao tamo preko Dunava, a sve je u sebi ovako razmišljao: »Bogo mili, ko da gledaš u daleko i široko more! I kadgod gledam prijeko u tu bačku ravnicu, uvijek se sjećam, kako sam ono šesetišeste godine bio na moru proti Talijanu. Eh, gdje je to! Alaj smo im zapaprili! Uf, ovaj današnji svijet je sve sama šeprtlja! A ja, kad na sve pomislim, najvolijem sjesti ovako, izvaditi duvankesu, zadimiti i gledati u ovo ravno bačko široko more, pa je meni u duši tako široko, i neki mir se rasprostre njome, upravo ko i po tim nepreglednim bačkim njivama. Nigdje brda, nigdje šume, da ti oko ma samo i časak na njima zapne. Samo tu i tamo stoje salaševi, poredali se ko nekakve lađe na moru, samo što u čudu ne zapitaš, kuda to toliko plove...«

U isto bi se možda vrijeme s one strane Dunava u ritovima desio Đuka Krupić, pa bi ili drva tovario na kola ili već našo kakvog drugog posla, a onda bi najedared stao i gledao se u onu srijemsku brdinu te sam u sebi ovako govorio: »E, baš se taj Srijem tu pred nama isprsio ko kaki junačina! Nije, već da se uvatiš s njime, pa da vidimo, ko je jači. A ja sve mislim, da ćemo mi s ove strane već pokazati, šta možemo. Didak Marko doduše veli, da smo mi Šokci isto, što i Srijemci i Hrvati, al to meni ne ide u glavu. Tu sam se rodio pod Madžarskom, pa kako ću da onda ne budem Madžar? Ono jest, u selu svi divanimo samo šokački, tako je to od starine, ali u školi ako smo učitelju rekli, da smo Šokci, oma bi nas ćunio. Magyar ember, a ne Šokac! A sad najedared da ne budemo ni jedno ni drugo, već Hrvati. E, moj dida Marko, baš čudno divaniš! Već bi ja tebi i drukčije otkreso, al eto, kad pomislim na Maru....«

S Fruške Gore zaori slatka djevojačka pjesma:

»Trune, vene srce u menika,
što mi moja ne dolazi dika.
Pjevat ću ti, moraš, lolo, čuti,
moraš čuti, moraš uzdahnuti.«

Đuku samo nešto potrese, pa skoči na kola, dohvati kandžiju i ošine u selo....

II.

Sutra će biti berba, a danas pred veče, dok je didak Marko kod kuće naređivao burad i sve što treba, sjela Mara s Đukom u vinogradu pred zemunicom na klupu, pa čavrljaju, a u srcu im tako toplo i milo, što su zajedno.

— Maro, — govorio joj Đuka, pa je uhvatio za ruku, — berba prolazi, ženit ću se.

A Mara se zarumenila, spustila glavu, pa ni bijele da izlane. Zapinje joj negdje ispod grla, pa jedva diše.

— Doći ću, da te isposim, pa da te vodim s ove brdine tamo prijeko, — opet će Đuka.

— Možeš, Đuka, — smaže Mara, nešto da kaže, — ali znaj...

Zapela joj riječ, a oči joj zasjaše.

— Znam, Maro, što hoćeš da kažeš . Ne treba više toga ni spominjati. Šta ćeš, onako su nas učili, onako su nam smutili pamet. A vjeruj, otkad sam kod didaka Marka i kod tebe prošo novu školu, cijele dane i noći mi to nije išlo iz glave. Kako da budem

— Još nešto, Đuka! — pogleda Mara svog dragog...

Hrvat, kad sam odrastao kao Madžar? A onda ko da mi je najedared pred očima puklo, pa sam progledo. To tebi, Maro, najviše moram zahvaliti. Po tebi sam došo do ovog osjećanja, koje me je učinilo drugim čovjekom, onakim, kaki sam trebo otpočetka biti i kaki treba da su svi naši Šokci i Bunjevci, jedne hrvatske loze list. I istom sad te, Maro, pravo volim, kad znam, da je to valjda sam Bog tako udesio. Zato hajde što prije s ove brdine tamo prijeko medu nas, da i drugima otvoriš oči, ko što si meni!

— Hoću, Đuka! — planula žarom Mara. — Ali što sam kod tebe mogla, to kod drugih ne mogu bez tebe.

— I ne ćeš! Zajedno ćemo!

I nadoše se dvije mlade, krasne duše u prvom, toplom zagrljaju, nad kojim se prosuo blagoslov tihog i svetog miholjskog predvečerja. Samo iza zemunice virilo je namrštено neko lice, ko da će bijesom popaliti i zemunicu i vinograd i ovo dvoje dragih u njihovoj sreći...

— Još nešto, Đuka! — pogleda Mara svog dragog, koji joj je još uvijek držao ruku oko vrata. — Čitala sam i vidila, da ništa nema od naroda bez prosvjete. Hajdmo, da njoj posvetimo jedan, i to najljepši dio našeg mara i naše ljubavi!

— Hoćemo, Maro! — i vrućim cjelovom potvrdiše divni tai sporazum svojih dušâ...

III.

Berba je svršena. Nebo se namrštilo, kiša procurila, a didak Marko žuri, da sve bude pospremano. I Đuka pomaže, pa makar da se već i mrak spustio, on još ko da i ne misli, da mu se valja još prevesti preko Dunava. Na koncu je ipak morao da ode.

— Kako ćeš po mraku, bojim se, Đuka! — brižno će mu Mara, kad ga je stazom kroz vinograd ispratila. — Čuj, kako Dunav čudno šumi!

Idi, šta tebi, Maro, ne pada na pamet! Pa zar sam jedamput ovako kasno prelazio preko Dunava? Ne brini se, budi mirna i vrati se u zemunicu, da se ne prehladiš na vjetru!

I Đuka je zagrli, pa poleti naglo niz brdo prema obali. Ali Maru kao da je nešto stislo oko srca: čas je stala, a onda kao u besvjestici omamljena poleti stazom za Đukom.

Đuka je već bio dvadesetak koraka daleko do čamca, kad najedamput netko skoči iza grma, pa vikne:

— Da zapamtiš, huljo bačvanska, kad si prelazio preko Dunava!

Munja sijevnu, pa obasja lik čovjeka sa sjekirom u ruci, gdje leti na Đuku, ali taj čas odjekne izbliza kroz noć očajan djevojački krik, a onaj sa sjekirom stane, okrene se i nestade u tami...

IV.

Mara je ono bome teško odležala. Đuka se vratio i našao je onesviještenu, a doletili i drugi s brda iz vinograda, kad su čuli krik, pa je odnijeli gore. Tri nedjelje je bolovala, a Đuka dan na dan uz nju, koja ovom svom bolešću plaća, što je njega spasila.

Kad je o Svisvetima Mara prvi put iza bolesti opet došla u crkvu, sretne Matu Krušpova. On se smrkao, kad ju je spazio, pa da će u nečiju avliju, ali ga ona zovne:

— Stani, Mato, kud bježiš preda mnom?

A on stao, samo da ne izgleda kukavica.

— Šta hoćeš, Maro? — namršteno će on.

— Hoću, da ti kažem, da ti ne valja posao. Dosta si mi jada zado. Ne želim ti zlo, al uvijek sam ti govorila, da me se kaniš. A ti si skovo osvetu. Osvetio si se meni, jer sam to odležala. Neka! Samo budi odsad drugi, pa bilo pa nije, jer ja jedina znam, da si ti ono bio! Ne taji, već hajde, neka je sve prošlo i zaboravljeno, a ti se ostavi bećarluka, pa ćeš biti zadovoljniji i mirniji, a i svima bolji! Naći će se onda i za tebe sreća.

Mato je stajao kao iz kamena, ni da bi riječi. Tek je osjećao, ko da mu je netko nož zarinuo u prsa, pa ga pali i žeže i boli... A godinu dana kasnije, kad se jedamput odvezao preko Dunava i prošo tamo selom kraj Đuke Krupića kuće, uzdahnuo je: »Dobro je govorila Mara, a Bog je blagoslovio i njenu i moju sreću!« I bilo mu je, ko da mu cijelo ono bačko selo potvrđuje, što veli. Nije ni čudo, jer ovom selu ko da je počelo svitati, otkad su Đuka i Mara donijeli krasnu misao hrvatsku ovamo, pa da kršćanska prosvjeta učini iz naših šokačkih familija ono, što nas i krv i jezik i ime i vjera ko sveta baština našeg roda i porijekla puti, da jesmo i da moramo biti...

Napisao *dr Josip Andrić.*

Vješt kormilar.

(Ljudevitu **Knežiću**, predsjedniku društva svetojeronimskoga).

Lako ravnati lađom kormilaru,
Dok je more mirno od oluje;
Ali kada vihori zahuje
Te ponove svoju igru staru.

Kad je lađa svak čas na udaru,
Šum valova kad se strašan čuje,
Kako onda? Vješt kormilar snuje,
Svome želi dokaz dati maru.

Kormilar je takav Knežić Lujo
Jeronimskog društva književnoga,
Što na domak već bješe propasti.

Al on vodi kao dobri ujo
To ljubimče roda hrvatskoga,
On ga spasi, pa će opet cvasti!

Spjevao *Franjo Gjurgjina*

Novi hrvatski nadbiskup. U Sarajevu je postao novim vrhbosanskim nadbiskupom prijašnji posvećeni biskup dr Ivan Šarić, koji je velik prijatelj našeg Društva sv. Jeronima i katoličke štampe uopće. To je drugi sarajevski nadbiskup, otkad je tamo nadbiskupija. Prvi je bio dr Josip Štadler, koji je umro iza prevrata 1918. godine. Ustoličenje novog sarajevskog nadbiskupa je bilo 18. lipnja 1922. Novi sarajevski nadbiskup je velik štovatelj Gospin i hrvatski katolički pjesnik, pa i u ovoj »Danici« donosimo dvije od njegovih pjesama, koje je spjevao Gospi. Dao Bog po zagovoru Gospe i svetog Jeronima, da dugo poživi nadbiskup dr Šarić na korist hrvatske katoličke prosvjete!

Novi hrvatski biskup. U Dalmatinskom gradu Šibeniku postao je novim biskupom o. dr Jeronim Mileta, redovnik iz reda konventualaca. Ustoličenje je novog šibeničkog biskupa bilo 2. travnja 1922. Ovaj novi hrvatski biskup je velik prijatelj katoličke prosvjete i katoličke organizacije, jer je mnogo godina živio u Rimu, pa je vidio, koliko je koristi talijanskim katolicima donijela baš njihova kršćanska prosvjeta, njihova katolička organizacija i katolička knjiga. Bog blagoslovio rad i ovog hrvatskog biskupa na korist hrvatske katoličke prosvjetne organizacije!

Veliki katolički svjetski euharistijski sastanak u Rimu bio je od 24. do 28. svibnja 1922. Skupilo se tamo veliko mnoštvo katolika iz svih krajeva svijeta, da velikom tom slavom iskažu počast svetoj euharistiji, to jest našem Spasitelju u svetoj hostiji. Na tom velikom svjetskom katoličkom sastanku primio je k sebi sv. otac papa Pijo XI. hodočasnike iz svih naroda. Tako su kod njega bili i Hrvati i Slovenci, pa ga je silno razveselilo, kad je s njima mogao malo da se porazgovori.

Veliki katolički svjetski orlovski sastanak bio je 10. do 15. kolovoza 1922. u gradu Brnu u republici Čehoslovačkoj. To je drugi katolički svjetski orlovski sastanak, a prvi je bio u kolovozu 1920. u našoj državi u slovenskom gradu Mariboru, kako iz lanjske »Danice« već znate. Ovaj sastanak u Brnu je bio kudikamo veći i svečaniji, nego onaj u Mariboru. Došlo je preko 100 hiljada gosti iz mnogih katoličkih država. Iz Jugoslavije je bilo preko 1000, i to preko 600 Hrvata. U ovoj »Danici« na strani 131. vidite sliku, gdje je taj sastanak (tabor ili slet) katoličkih Orlova održan.

Najslavniji hrvatski slikar jest Vlaho Bukovac, koji se rodio 1855. u Cavtatu u Dalmaciji, a umro mjeseca travnja 1922. u češkom glavnom gradu Pragu. Naslikao je mnogo prekrasnih slika. U »Danici« od godine 1911. na strani 131. donesena je njegova slika »Hrvatski preporod«, koja je jedna od najpoznatijih i najvećih njegovih slika, a nalazi se u Hrvatskom Narodnom Kazalištu u Zagrebu na zastoru pozornice. U ovoj »Danici« na strani 121. je njegova slika »Evandelist sv. Matija«, a na strani 125. slika »Evandelist sv. Ivan«. Uz svetog Ivana je orao na slici, jer je orao kao kralj ptica znak uzvišenosti, a evanđelje sv. Ivana dokazuje najuzvišeniju kršćansku istinu božanstva Kristova. Tako je slikar umjetnik Bukovac slikao i druge slike svetaca, ali još više različite druge slike, a krasne su mu i one, koje je slikao iz narodnog života, osobito dubrovačkog i crnogorskog. Njegove su slike po svem svijetu poznate i slavne, osobito u Češkoj, Francuskoj, Engleskoj i u Americi. Bio je dakle slavan Hrvat i hrvatski umjetnik.

Sliku »Posljednja večera«, koju vidite na strani 111. ove »Danice«, naslikao je hrvatski slikar Marko Rašica, za koga smo već lane u »Danici« čuli. Ta je slika sada u župnoj crkvi sela Krašića.

Sliku fra Didaka Buntića, koja je na 55. strani ove »Danice«, naslikao je hrvatski slikar Gabriel Jurkić pred 12 godina, a mi smo je donijeli, jer je to najljepša slika fra Didaka Buntića.

Slike k pripovijestima u ovoj »Danici« naslikao je mladi slikar Antun Petričić iz Splita za »Danicu« tako lijepo, da će se zaciielo svakom svidjeti.

Crkva Velike Gospe u Moroviću, koju vidite na slici na strani 137. ove »Danice«, je stara već oko 700 godina. Sagrađena je prije 1239. godine za vrijeme templara, pa je nekada bila župna crkva, a sad je na groblju, jer je nova župna crkva u selu sagrađena baš nekako prije 100 godina, to jest 1825. godine za 4000 forinti, koje je poklonio tadašnji kralj Franjo I. Selo Morović leži na dvije rijeke, Bosut i Studba, sastoji se iz 3 dijela, ima 3 crkve (dvije katoličke i jedna pravoslavna) i 3 velika željezna mosta. Unaokolo su šume, a usred sela, gdje utječe rijeka Studba u Bosut, stoje ruševine staroga grada, u kojem su pred 500 godina bili gospodari grofovi Morovići. Zna se, da je u Moroviću bilo sjedište arhiđakonata morovićkog, koji se sterao na zapadu od arhiđakonata iločkog, pa je bio krajnji od biskupije pečuvske. Grof Ivan Morović je 1414. godine izradio od pape Ivana XXIII., da je župnik Velike Gospe u Moroviću povišen na čast prepošta (kao biskup), pa nije spadao pod nijednu biskupiju, nego ravno pod papu. Ali taj prepošt morovićki imao je samo 24 forinta u zlatu prihoda, a od tog se ni onda nije dalo živjeti, pa kako su onda i Turci provalili, propala je morovićka prepozitura 1496. Postojala je dakle samo 82 godine. Zadnji prepošt Nikola morao je da bježi, jer su Turci popalili morovićki grad i sve, što im je palo u šake. Grofovi Morovići su izumrli 1488. godine, a posjed je njihov pripao kralju Matiji Korvinu i hrvatskom banu Vladislavu Egervaru. Pod morovićku župu su u ono vrijeme spadala i okolna sela Adaševci, Lipovac, Vrbanja, Rajevoselo, Strošinci i Bosut. Crkva Velike Gospe popravljena je i maljana 1877. godine, a zadnjiputa, kad je bio upravitelj župe Krešimir Tomljenović 1897. do 1900. godine. Kako izgleda selo Morović danas, pokazuje slika na 141. strani, pa se tu vide i druge dvije crkve.

O Matiji Gupcu ima u ovoj »Danici« članak, pjesma i nekoliko slika. Još više može svaki o njem čitati u kazališnoj predstavi (drami) »Matija Gubec«, koju je napisao hrvatski pisac Milan Begović, a osobito je lijepa i pripovijetka »Seljačka buna«, koju je napisao najslavniji hrvatski pisac August Šenoa, a može se ta knjiga dobiti u svakoj knjižari i kod naše zadruge Narodne Prosvjete u Zagrebu (Pošt. pret. 109.).

Kako je to moguće? Razmisli, dragi čitatelju, kako to, da u gradovima ima sve više banki, koje zgrću silan novac, a bezvjerske novine niču kao gljive iza kiše, pa i po našim selima hvata mržnja na vjeru, na Crkvu, na svećenike i na katoličke školovane ljude sve jači korjen? A onda razmisli još i to, otkud biva sve manje poštenja u svijetu, sve više bijede i siromaštva, sve manje ljubavi k bratu i bližnjemu, sve više lopovluka, opačina, prevara i otimanja, sve manje svećenika, a sve više žandara i vojske? Zar ne vidiš, kako nas bezvjerstvo poplavljuje, truje i strovaljuje u ove nevolje, od kojih sve više trpimo? Od svega toga imadu samo tvoji neprijatelji koristi. Zato ako si sam svoj prijatelj, okreni bezvjercima leđa, a osobito nemoj čitati nikakvih bezvjerskih knjiga i novina, jer sve je to samo njihovo maslo!

Hrvatski katolički pjesnik Marin Sabić, od kojega u ovoj »Danici« ima pjesma »Kovač« i koga se još od lane čitatelji sjećaju, umro je početkom travnja 1922. Bio je općinski bilježnik na otoku Visu. Isprva nije baš držao do vjere, ali kad je 1908. godine s hrvatskim hodočasnicima otišao u francuski grad Lurd, pa je tamo vidio čudesa, koja Bog čini na zagovor Gospin, obratio se k vjeri i odonda je postao katolički pjesnik. Pokoj mu dobroj katoličkoj duši!

Čega najviše treba hrvatskom selu? Kršćanske prosvjete. Od neznanja stradavamo. Još naš čovjek ne zna, da je znanje najbolje imanje. Više vrijedi od zlata. Ali kao što zlato jednom nosi sreću, a drugom propast, tako je i sa znanjem. Ako znanje dobru služi, nikad bolje, ali ako zlu služi, nikad gore. Znanje, koje bezvjerska prosvjeta među nas širi, vodi k zlu, pa ga se moramo čuvati, a znanje, koje k dobru vodi, daje samo kršćanska prosvjeta. Zato nam treba kršćanske prosvjete kao gladnom kruha. Nju širi naše Društvo sv. Jeronima po svojim knjigama i »Danicama«. Ali kršćansku prosvjetu širi i Hrvatski Katolički Narodni Savez (Zagreb, Kaptol 27.), koji osniva po hrvatskim selima katolička omladinska i prosvjetna društva, pa se u njima pomalo okuplja sve, što je na selu i u gradu pametnije.

Koliko ima vinogradâ u Jugoslaviji? Svega ima 197.926 hektara vinograda, koji nose godišnje oko 2 milijuna i 862 hiljade hektolitara vina, a to vino vrijedi oko 8 miljardi kruna. Najviše vinogradâ ima u Hrvatskoj i Slavoniji, i to 49.537 hektara, koji nose 850 hiljada hektolitara vina. Na drugom je mjestu po redu Dalmacija, u kojoj ima 39 hiljada hektara vinograda, a rodi 500 hiljada hektolitara vina. Na trećem je mjestu Vojvodina sa 37.576 hektara vinograda, u kojima rodi 665 hiljada hektolitara vina. Na četvrtom je mjestu Slovenija s 33 tisuće hektara vinograda, koji nose 450 tisuća hektolitara vina. Na petom je mjestu po redu Srbija, koja ima 32.239 hektara vinograda, a daje 336 hiljada hektolitara vina. Na šestom je mjestu Bosna i Hercegovina s 6285 hektara vinograda i 35 tisuća hektolitara vina godišnje. Na zadnjem je mjestu Crna Gora, u kojoj ima samo 198 hektara vinograda, a nose 5940 hektolitara vina. Kad bi se sve vino, što u jednoj godini urodi u našoj državi, natovarilo u jedan željeznički vlak, protegao bi se taj vlak skoro po cijeloj pruzi od Zagreba do Beograda, sve vagon do vagona. Odatle se vidi, kako je vinogradarstvo važna grana našeg narodnog gospodarstva.

Pučka predavanja na selu. U svakom naprednom narodu drže školovani ljudi pučka predavanja po selima, i to najviše u prosvjetnim društvima, ali i tamo, gdje takvih prosvjetnih društava još nema. Tako i kod nas negdje rade, a trebalo bi, da je svuda tako. Osobito svećenici i učitelji su za to pozvani. Učitelj Vilko Lavoger u Zajezdi drži češće predavanja svojim seljacima, pa dolaze i muškarci i ženske, da nešto čuju i nauče. Predaje im na primjer: kako da se čuvamo zaraznih bolesti, pa o sijanju krmnih bilina, koje u proljeću rano dolaze, zatim o pristojnom vladanju, o gnoju i gnojenju zemlje i tako dalje. Drugdje opet kapelan predaje o dobrim i zlim knjigama, o prosvjetnom i gospodarskom napretku Slovenaca, o zadrugarstvu i tako redom. Negdje se nađe liječnik, koji razlaže, kako se treba čuvati od ove ili one bolesti. Sve su to korisne stvari. Zato tamo svijet i više zna i bolje napreduje, gdje se drže takva pučka predavanja.

Tiskara je tvornica ili fabrika, u kojoj se tiskaju knjige i novine. Tu su veliki strojevi, na kojima se to jako brzo radi, a i mnogo radnika tu zarađuje svoj svagdanji kruh. Ima takvih tiskara, koje samo tiskaju i izdaju svoje knjige i novine, ali najviše tiskare to za druge rade. Kao što ti natovariš na kola vreće sa žitom, pa nosiš u mlin, da ti se samelje, za to platiš mlinaru ili ušurom (ujmom) ili gotovim novcem. Tako i mi dajemo ovu našu »Danicu« tiskati u tiskari, pa za to plaćamo. Ali sad

se u našoj svetojeronimskoj kući uređuje i naša zadružna tiskara »Narodna Prosvjeta«, u kojoj smo već tiskali knjižicu »Tri pučke pripovijetke«. Ta tiskara izdaje i sada dobre katoličke knjige, a tkogod kakvu knjigu uopće treba, neka samo piše na adresu: »Narodna Prosvjeta«, Zagreb, pošt. pret. 109., pa će mu ona jeftinije, nego tko drugi, poslati.

Pravila za život hrvatskog seljaka. Jedne su američke novine donijele pravila za seljački život, pa ih evo i ovdje za ravnanje hrvatskom seljaku: Zapisuj svaki dan, što si u gospodarstvu dobio, a što si izdao! Daj u redu marvi sol! Uredi svoj stan dobro i ugodno! Čitaj samo dobre katoličke knjige i novine, pa ne žali novca, što ga za njih daješ! Zasadi svake godine nekoliko voćaka i drveta! Ne potpisuj nikome mjenice! Drži svaku stvar na njenu mjestu! Gnoji polje, da ti se ne istroši! Ne pazi samo na to, da bude mnogo gnoja (đubreta), nego da bude i što bolji! Boje su jeftinije nego daske! Neka ti kuća ne bude bez vrta! Sij samo dobro i izabrano sjeme! Obavi svoj posao to prije i ne odgađaj ga! Još nijedan seljak nije žalio, što je polje dobro obradio! Daj masiacu dobru boju prije, nego što izađe iz krave, to jest hrani kravu dobrom krmom! Gospodarske sprave drži uvijek pod krovom! Više škodi spravama, kad trunu i zarđaju, nego kad ih upotrebljavaš! Čistoća je u kući najglavnija stvar, zato se brini za čist uzduh, za čisto sjemenje, čisto dvorište, čistu staju, čisto posuđe, čist krevet i čistu savjest! Vedra misao i jaka ruka čini svaku muku snošljivom! Nedjelju posveti Bogu, čitanju, prosvjeti i odmoru! Tako radi i brzo ćeš vidjeti, koliko ćeš odatle imati koristi!

Kako će gospodar najbolje zaštititi svoju stoku od zaraznih bolesti? Od uvijek bile su zarazne bolesti najljući neprijatelj ljudskoga roda. Bilo je vremena, kada su zarazne bolesti podavile skoro sve živo tako, da su cijeli krajevi ostali opustošeni. Tako je n. pr. bilo za vladanja ljudske i goveđe kuge u osamnaestom stoljeću u Nizozemskoj i Italiji. To se je tako dešavalo, jer ljudi onda nijesu znali, što su zarazne bolesti, pa se nisu znali od njih da brane. No danas je u tom već mnogo bolje, pa jer su naši gospodari baš ovih godina opet pretrpjeli velike gubitke na stoci, to ćemo eto razložiti, kako možemo stoku najbolje očuvati od zaraznih bolesti. Koncem prošloga stoljeća pronašlo se, da su te zarazne bolesti zapravo otrovanja gljivicama (nazivamo ih »bacili«), a te gljivice ili bacili su tako sitni, da ih ne možeš prostim okom ni vidjeti, nego su zato potrebna jaka povećala. Kad su učeni ljudi to znali, onda su brzo pronašli, da se marva može očuvati od tih gljivica ili bacila cijepljenjem. Baš kao što se cijepljenjem djeca mogu sačuvati od boginja, isto tako nestaju i zarazne bolesti kod stoke, ako se za vremena cijepi protiv onih bolesti, od kojih ona trpi i pogiba. Osim toga još su pronašli i lijek, koji spasava, ako bi ljudi ili stoka ipak oboljeli od koje zarazne bolesti, a to je protuotrov onim zaraznim gljivicama. Taj protuotrov nazivamo »serum«. U mnogim krajevima pogibaju marva i konji od bedrenice. Tu bolest na nekim mjestima nazivaju »krv« ili »kap« ili »šlag«, na drugima opet kažu »ugušila ga krv« itd. Ako se stoka za ranoga proljeća cijepi, onda je ona kroz godinu dana od te bolesti zaštićena. Isto je tako sa šuštavcem. Svinje možemo cijepljenjem zaštititi od vrbanca, svinjske kuge i drugih bolesti, a isto tako možemo ih izliječiti, ako ipak obole. Zadnji godina silno pogiba perad od kolere, a samo malo koja gospodarica znade, da se s malim troškom može zaštititi i kokoš i guska i patka i puran, i to sve opet cijepljenjem. U mnogim krajevima naše domovine silno propadaju ovce od boginja, a sve bi se mogle spasiti cijepljenjem. Ima još više takvih bolesti, gdje cijepljenje može pomoći. Događa se doduše, da i cijepljeno marvinče pogine, ali mnogo rjeđe i mnogo manje, nego ako se marva ne cijepi. Zato treba svaki gospodar, da se za vremena pobrine i dogovori sa veterinarom, kako da cijepljenjem osigura svoju marvu od zaraznih bolesti.

(Ž. Bril.)

SAJMOVI (VAŠARI).

U Hrvatskoj i Slavoniji:

Andrijevci 5. svibnja, 28. kolovoza. Andrijaševci 27., 28. i 29. stud. marveni, a 15. kol. i 30. stud. robeni.

Babina greda, 21. trav., 3. i 7. kol. marveni, 24. travnja i 10. kolovoza robeni 15. stud. Badljevina, prvu nedjelju iza sv. Ivana Krstitelja, 29. kol. Bapska, prvi i treći dan op Tijelovu, 6., 7. i 8. rujna. Bakar, 13. do 15. srp. (margaretski), 1. i 30. stud. Banovajaruga, 1. svibnja, 17. kol. Barci, godišnji 26. srpnja. Barna Vel., 7. svibnja na hrišć. Markovo. Bednja, 2. ožujka, 9. svib., 14. kol. i 28. rujna tjedni ponedjeljkom. Bektež, požeška žup., 6. svib., 29. rujna. Belec, 24. travnja, na duh. utorak, 17. lip., 2. srp., 6. kol., 29. ruj., 25. stud. Belgrad, 5, kol. Beravci, 5. srpnja. Berek, 29. list. Beška; prva nedjelja po Vel. Gospojini, prva nedjelja po Blagovijesti. Tjedni petkom. Bistra, u četvrtak pred Đurđevom, 26. srp. i 16. rujna. Biškupci, 10. svib. i 22. ruj. Biškupec, 14. kol. i 7. ruj. Bizovac, 19. ožuj., 20. ruj. Bjelopolje, prva nedjelja po pravoslav. Spasovu, na pravosl. duhov. ponedjeljak, 3. i 26. listopada. Bjelovar, 17. trav., 19. svib., 17. ruj., 20. list. Mjesečni svakoga prvoga ponedjeljka. Tjedni četvrtkom. Bobota, 7. i 8. trav., 27. i 28. kolov., 3. lip. Borovac, 11. stud. s robom. Bosiljevo, prvi utorak po Spasovu, 26. ožuj., 24. trav., uskrsni utorak, ponedjeljak po Vidovu i 14. rujna. Bošnjaci, 8. stud. marveni, 11. stud. robeni. Svakoga 1. četvrtka robom. Brckovljani, u ponedjeljak po Tijelovu u ponedjeljak, koji slijedi iza 2. srpnja, u ponedjeljak po sv. Jakovu, 29. rujna i 13. stud. Brdovec, utorak po Uskrsu, utorak po Duhovima, prvi dan po Vidovu, u ponedjeljak po Petrovu, u ponedjeljak za angj. nedjeljom, na Barbarinje. Bregi, 20. srp. i 13. list. Brezrički Hum, 15. velj., 15. svib., 8. lip., 13. srp., 18. kol., 12. stud. Brezovica, na sredoposni ponedjeljak, 11. lip. i 7. kol. Bribir, 29. lip. i 29. stud. Brinje, tjedni ponedjeljkom. Brod na Kupi, 19. ožuj. i 23. trav. Brod, 4., 5. i 6. trav. sa marvom. a 7. i 8. trav. sa robom. 3., 4. i 5. lip. sa marvom, a 6. i 7. lipnja sa robom, 30., 31. srp. i 1. kol. sa marvom, a 2. i 3. kol. sa robom, na 22., 23. i 24. stud. sa marvom, a 25. i 26. stud. sa robom. Tjedni četvrtkom. Bučica dolj., 24. trav. (Đurđevo), 13. lip. (Antunovo), 29. kol. (Pavlovo), 18. list. (Lukovo) i 8. pros. s robom. Budinjak, ponedjeljak po Spasovu, ponedjeljak po Petrovu, ponedjeljak po Rokovu, opnedjeljak prije Male maše (Gospe). Budinščina, 16. svib., 3. lip., 30. lip., 23. srp., 13. kol., ponedjeljak iza anđeoske nedjelje. Budrovci, 8. svib. Buševac, dan po Josipovu, dan po Ivanju, dan po apostolima.

Cerna, 14. siječ., 15. kol. i 26. do 29. rujna (15. kol. i 20. rujna sa robom). Cernik (kot. N. Gradiška), godišnji na dan sv. Linarte, prva nedjelja po rim.-kat. Spasovu, 29. lipnja i 6. stud. Cernik (kotar Sušak), mjesečni prvog ponedjeljka u mjesecu, te ponedjeljka, koji pada iza 14 dana u mjesecu. Cetin grad, godišnji 19. ožuj., 30. lip., 16. kol. Tjedni sajam svake subote. Crikvenca, 15. siječnja, 15. kol. i prvu nedjelju o Uskrsu. Crnilug, godišnji 29. lipnja. Cvetković, 27. lip. i 4. list.

Čabar, ponedjeljak pred Duhove, ponedjeljak po skapularskoj nedjelji i ponedjeljak po Maloj Gospi, 3. i 4. lipnja. Čađavica, marvinski tri dana prije Petrova, tri dana prije Martina, a robeni na Spasovo, Petrovo i Martinje. Čalma, 27. ožuj., 3. i 4. lip., 6., 7. i 8. stud., 28. ožuj. i 8. stud. s robom. Čazma, 8. ožuj., 20. trav., 23. srpnja, 8. kol., prvog ponedjelika poslije sv. Triju kralja, prvog utorka po Duhovima, prvog ponedjeljka po sv. Kati, 23. list. Tjedni utorkom. Čepin, na drugi dan Duhova i 11. stud., a robeni na Duhove i 21. stud. Čerević, 20. i 21. lip. i 18., 19. i 20. srp. Tjedni subotom. Čučerje, u ponedjeljak po Mariji Škapularskoj, ponedjeljak po Imenu Marije.

Dalj, županija virovitička, 14. velj., 5. svib. i 30. listop. Daruvar trg, u subotu pred pravosl. Bijelu nedjelju, 1. travnja, u subotu po pravosl. Spasovu, 27. lip., 26. srp., 11. kol., u ponedjeljak po rimo-kat. Maloj Gospi, 31. list. Tjedni subotom. Davor, 24. veljače, 12. srp. i 8. rujna. Delnice, 24. lip., nedjelju poslije 15. list., mjesečni svakog prvog četvrtka u mjesecu. Desinec, na sredoposnu subotu. Desinić, 25. trav., 16. lip., 26. srp. i 18. kol. Tjedni utorkom. Donja Stubica, u subotu pred pokladama, u subotu pred prvom kvaternom nedjeljom, u subotu pred Cvijetnicom, u subotu pred drugom kvaternom nedjeljom, na dan poslije Petrova, na dan sv. Lovrinca, u subotu pred trećom kvaternom nedjeljom, u subotu pred Terezijom, u subotu pred adventskom nedjeljom, u subotu pred četvrtom kvaternom nedjeljom. Tjedni ponedjeljkom. Donja Voća, u subotu prije sv. Izidora. Donje Prilišće, u četvrtak po Uskrsu i 6. stud. Donji Lapac, drugi dan pravosl. Duhova. Tjedni srijedom. Donji Miholjac, tri dana prije Cvijetne nedjelje, na dan sv. Kilijana, 8. srpnja, tri dana prije sv. Mihajla, Kilijana i na sv. Mihajla. Tjedni četvrtkom, t. j. 26. rujna. Na ove se dane obdržavaju marvinski sjmovi, a robeni na Cvijetnu nedjelju, na nedjelju poslije sv. kom. Donji Rajić, 29. kol. sa robom. Dragalić, 29. kol. s robom. Drenovci, 27. ruj. marveni, 29. ruj. robeni. Drnje, 24. travnja, na duhovski utorak, 9. ruj. Tjedni subotom. Dubica, tjedni subotom. Dubrava, 17. sječ., 24. velj., 1. trav., drugi ponedjeljak po Tijelovu, 14. srp., 11. kol., 1. ruj., u subotu po Miholju, 15. stud. Tjedni četvrtkom. Dubravica (Lušaki), na bijeli ponedjeljak, na ponedjeljak pred Križevom, na ponedjeljak poslije Tijelova, na ponedjeljak pred Margaretinjem, na dan sv. Jakoba, na ponedjeljak po Posvetilu i na Bartolovo. Dugoselo, 9. velj., 8. ožuj., 8. svib., 27. lip., 26. srp., 4. ruj., 21. list., 4. pros. Tjedni je dozvoljen ponedjeljkom, ali se ne obdržava Dvor, tjedni subotom.

Đakovo, 20., 21. i 22. siječnja, 24., 25. i 26. trav. 24., 25. i 26. srp., 26., 27. i 28. list. Mjesečni svakog prvog u mjesecu izim onih mjeseci, kad se obdržava godišnji sajam. Tjedni svake nedjelje. Đelekovec, tjedni četvrtkom. Đulaves, 3. lip., 13. srp., 28. ruj. Tjedni srijedom. Đurđevac, 7. siječ., 6. velj., 12. ožuj., 24. trav., dan poslije Spasova, 30. lip., 29. srp., 10. kol., 4. rujna, 18. list., 19. st., 21. pros. Tjedni četvrtkom. Đurmanec, 23. lip., subota poslije Augustinova u kolovozu.

Erdevik, 7., 8. i 9. trav., 27., 28. i 29. rujna, 7. i 8. lipnja, 27. i 28. list. Tjedni četvrtkom. Erdut, tjedni petkom.

Farkaševac, 22. svib., 6. kol., 29. rujna. Ferdinandovac, 30. svib., 29. kol., 6. pros. Feričanci, 14. i 19. ožuj., 5 dana prije Duhova, na duhovsku nedjelju, 19. kol., prva nedjelja iza sv. Stjepana kralja, 27. list., 1. stud. Tjedni srijedom (19. ožuj., na duhovsku nedjelju i prvu nedjelju iza sv. Stjepana kralja sa robom). Fužine, 13. lipnja.

Gaboš, žup. srijemska, 18. i 19. rujna. Gaj. 4. trav., 10. svib., 21. kol., 25. stud., 24. velj., 22. lipnja. Galgovo, 12. stud., na četvrtak po Bijeloj nedjelji. Garčin, 21. lipnja. Garešnica, 3. srpnja (na Marinje), na trojački rimo-kat. utorap, u ponedjeljak po Anđeoskoj nedjelji, 28. list. Tjedni utorkom . Gerovo, 25. trav., 16. svib., 26. lip., 12. srp. i 16. kol. Glina, tjedni srijedom. Gola, 7. siječ., 21. kol., 15. stud Mjesečni svake prve srijede u mjesecu. Golubinci, 20., 21. i 22. svib., 6., 7. i 8. rujna. Tjedni petkom. (22. svib. i 8. ruj. s robom). Gora, pete nedjelje po rimo-kat. Uskrsu, 26. srp., 15. kol. i 8. rujna. Gorjani, virovitička žup., 4. svib., 31. rujna marveni, 7. svib., 25. rujna s robom. Gornja Rijeka, 10. ožuj., 31. srp. Tjedni ponedjeljkom. Gornja Stubica, 20. ožuj., 23. trav., subotu pred Duhovima, drugu subotu po Petrovu i Pavlovu, 5. kol., drugu subotu po Miholju, 10. stud. Tjedni subotom. Gornji Kosinj, tjedni nedjeljom. Gornji Miholjac, 3. trav., tri dana prije pravosl. Duhova, 6. kol. i 12. list. (Sa robom uviiek 3 dana kasnije.) Gornji Rajić, 29. lip. i 21. pros. s robom. Tjedni srijedom. Gospić, tjedni petkom. Gračac, na dan rimo-kat. sv. Đurđa i na ravosl. Spasovo. Tjedni subotom. Gradina, 21. srp. i 20. list. Gradište, 3. list. marveni, a 4. list. robeni. Gradec, ponedjeljak po Glušnici, ponedjeljak po Spasovu, 30. srp., ponedjeljak po uzvišenju sv. Križa i 13. pros. Grižane, 11. stud.

Grubišnopolje, 20. ožuj., 4. list., osmi dan po rimo-kat. Spasovu, 10. trav. i na dan poslije imena Marijinoga u rujnu. Tjedni ponedjeljkom. Gudovac, 20. lip. i 29. kol. Gudinci, 21. velj. i 27. lip. marveni, a 24. velj. i 0. lip. robeni. Gunja, 15. kol. samo robeni.

Hercegovac, 3. velj., 19. kol. Hrastovica, duhovski utorak i 24. kol. Hrtkovci, tjedni nedjeljom. Humski Brod, 24. velj., 22. ožuj., 19. trav., 17. svib., 25. svib., 13. srp., 24. kol., 14. rujna, 30. stud. Tjedni ponedjeljkom.

Ilok, 24. trav., 13. lip., 2. kol., 23. list. Tjedni petkom i nedjeljom. Indija, 22., 23. i 24. trav., 1., 2. i 3. lip., 26., 27. i 28. rujna, 17., 18. i 19. pros. Tjedni svake nedjelje. Irig, dva dana prije pravosl. Duhova. Tjedni nedjeljom. Ivanci, 5. sječ., 14. velj., 1. svib., 25. svib., 21. srp., 28. kol. i ponedjeljak prije Šimunova. Tjedni srijedom. Ivanić-grad, 12. ožuj., 24. trav., 15. svib., 30. lip., 12. srp., 29. kol., 22. ruj., 4. list., 6. stud. i 21. pros. Tjedni nedjeljom. Ivankovo, žup. srijem., 10. lip. Ivanska, 15. trav., 25. lip., 17. srp., 15. ruj. i 10. list. Ivanovoselo, 4. svib, i 29. kol.

Jalžabet, u ponedjeljak pred Duhovima, 16. srp. Jamene, srijem. žup., mjesečni svakog prvog četvrtka s marvom. Jamnička kiselica, u utorak po sv. Trojstvu, 5. i 16. kol. Jurovski Brod, pred Josipovo, Duhove i Vel. Gospu. Jasenovac, 16. kol., 8. stud., a 7. srp., 15. kol., 8. ruj. i 6. pros. sa robom. Tjedn. utorkom. Jasenovački Jablanac, 2. kol. s robom. Jastrebarsko, 7. sječ., utorak poslije Duhova, ponedjeljak po Škapularu, 9. rujna i 7. pros. Tjedni ponedjeljkom. Jelenje, 29. rujna i 11. stud. Jesenje, vidi Đurmanec. Jarovski Brod, u ponedjeljak pred Josipovim, u ponedjeljak pred Duhove i u ponedjeljak pred Malu Gospu (mašu), marvinski svakog prvog ponedjeljka u mjesecu.

Kamanje, na dan poslije imena Marijina u rujnu. Kapela, 20. trav., 8. svib., 13. lip., 22. i 23. srp. i 12 ruj., 8. svib. Kaptol, 22. lip., a 29. lip. sa robom, 16. svib., 24. kol. marveni, svakoga utorka marveni. Karlovac, na Miholjice, na Vidovo (15. lip.), na Jakobovo (25. srp.), na Miholje (29. ruj.), na Tominje (21. pros.). Tjedni petkom. Kastav, 20. sječ., na sv. Fab. i Seb., 22. svib., prvu nedjelju list. i pros. Kašina, 14. velj., ponedjeljak poslije rkt. Vidova i 24. kolov. Kešinci, 13., 14. i 15. lipnja. Klanjec, prvi ponedjeljak poslije triju kralja (padnu li tri kralja u ponedjeljak, obdržaje se slijedeći ponedjeljak). Dan prije fašnika (fašinski ponedjeljak). Svaki prvi ponedjeljak poslije kvatre. Prvi ponedjeljak poslije Uskrsa. Prvi ponedjeljak poslije Petrova i sv. Lovrinca. Na dan sv. Leonarda, a ako taj padne u nedjelju, obdržaje se slijedeći dan. Tjedni utorkom. Klenak, drugi i treći dan pravosl. Uskrsa, drugi i treći dan pravosl. Duhova, na pravosl. Petrov dan. Klenovnik, 1. trav., 13. lip. i dan po sv. Trojstvu. Klinča selo, prve nedjelje i ponedjeljka po imenu Marije. Kloštar, 21. ožuj., 8. svib., 8. lip., 5. srp. Kloštar-Ivanić, 3. velj., 26. ožuj., 25. lip., 16. kol., 9. ruj., 26. list., 9. pros. i dan po pravosl. Spasovu. Kobaš, 15. kol. i na prvu nedjelju po Miholju. (Robeni sajmovi.) Komin, 7. sječ., ponedjeljak po Kraljevu i 20. stud. Koprivnica, 3. velj. (na sv. Blaža), 26. ožuj. (prvi djelatni dan iza Blagovijesti), 4. svib. (na sv. Florijana), 2. srpnja (na sv. Mariju), 28. list. (na Šimunovo), 7. pros. (prvi djelatni dan iza sv. Nikole). Mjesečni svakog 3. ponedjeljka u mjesecu. Tjedni ponedjeljkom. Korenica, tjedni subotom. Kostajnica, 12. ožuj., 26. srp., 28. rujna i 19. stud. Tjedni ponedjeljkom. Koška, na nedjelju iza Male Gospe. Kraljevec, svaki kvatreni četvrtak. Tjedni četvrtkom. Kraljev vrh, u subotu po Uskrsu, u subotu po Tijelovu, u subotu po Ladislavu, 7. kol., u subotu po Miholju. Krapina, na 3. velj., 19. ožuj., 5. i 16. svib., 27. lip., ponedjeljak po Škapularu, ponedjeljak po Preobraženju. Ponedjeljak po imenu Marije, na Miholje, na Martinje, na Nikolinje. Mjesečni svaki 1. četvrtak u mjesecu. Tjedni četvrtkom. Krapinske Toplice, 11. velj., 24. trav., 4. ruj., 5. stud. Tjedni subotom. Kravarsko, u ponedjeljak po Bijeloj nedjelji, na dan sv. Antuna Padovan., 2. kol. i 15. rujna. Križ, 22. svib., 13. lip., prvi ponedjeljak po Jakobovu, 15. rujna. Križevci, 20. sječ. (Fabijanovo), 14. velj. (Valentinovo), u ponedjeljak po

Cvijetnici, 3. svib. (Križevo), trojački utorak, 27. lip. (Ladislavovo), 18. srp. (dan po Aleksijevu), 2. kol. (Porciunkula) 14. ruj. (jesensko Križevo), 18. list. (Lukovo), 11. stud. (Martinje), ponedjeljak prije Božića. Tjedni subotom. Krk, 10. kol. Krmpote, 25. srp. Kruševica, općina Šamac, županija srijemska, 5. rujna marveni. Kukujevci, dva dana prije sv. Trojstva i na sv. Trojstvo, 20. srpnja. Kukunjevac, 3. lip., a na sv. Petku sa robom. Kupinec, 25. velj. i 24. lipnja. Kutina, 4. svib., prvu srijedu po sv. Petru i Pavlu, i prvu srijedu po sv. Klari. Tjedni srijedom. Kutjevo, 1. ruj., 2. srp., 8. stud. Kuzmin, 12. i 13. srp. s marvom, 14. srp. s robom.

Lasinja, 19. ožuj., 18. trav., 22. svib., u subotu po Spasovu, 20. srp., 22. kol. i 19. stud. Tjedni ponedjeljkom. Ako dani 18. trav. i 22. kol. padnu na nedjelju, tada se dotični sajmovi drže prvi ponedjeljak po Markovu, dotično po Kraljevu. Ledenice, prve nedjelje iza 16. srp. Lekenik, 15. svibnja, na ponedjeljak po sv. Trojstvu, 5. srp. i 29. rujna. Lepoglava, 26. ožuj., 14. list. Levanjska varoš, 19. ožuj. Ličko Petrovo selo, 13. srp., tjedni utorkom. Lipovljani, 19. ožuj., 20. srp. i 8. pros. Tjedni svake subote. Ljubešćica, 17. sječ., 21. velj., 19. ožuj. na Josipovo, na Uskrsni utorak, četvrtak po Duh., 6. i 13. lip., 2. i 15. srp., 6. i 24. kol., 21. ruj., 28. list., 30. stud. Tjedni srijedom u Presečnom. Lobor, 20. trav., 13. lip., 22. i 27. srp., 9. ruj. i 12. stud. Lokve, 25. stud. i prvu nedjelju po Duh. Lonja, na treći dan Duhova s robom. Lovas, 9., 10. i 11. stud. Tjedni srijedom. Lovinac, tjedni četvrtkom. Ludbreg, u subotu pred Cvijetnicom, 1. svib., u srijedu pred Tijelovo, 16. srp., u subotu pred Malu Gospu, u subotu pred Tomašem. Tjedni sajam srijedom. Ludina, 9. svib., 5. srp., 3. kol., 4. rujna Luka, 12. ožuj., na Grgurovo, 1. svib., na Filipovo, 22. svib., 22. lip., 22. srp., 17. kol., 9. i 29. ruj., 18. list., na dan sv. Luke, 11. stud. na Martinje. Padne li na koji dan nedjelja ili blagdan, sajam se obdržava slijedeći dan. Tjedni petkom svinjski. Lukač, 13. ožuj. i 18. list. Lupoglav, 4. kol. i 20. list.

Mače, 21. travnja, 10. svib., 15. lip., 16. kol., 4. i 18. list., 4. stud. Tjedni subotom. Madžarevo, 12. ožuj., 25. trav., 16. lip., 22. srp., 10. kol., 30. rujna. Mahovo, županija srijemska, 28. lip. godišnji. Maja, treće nedjelje po Uskrsu i 20. srp. Mali Bukovec, u srijedu po Đurđevu, u četvrtak po Bijeloj nedjelji, u ponedjeljak po Tijelovu, u ponedjeljak po Katarini. Tjedni petkom. Markušica, srijemska županija, 25. ožuj., 1. rujna. Martinci, županija srijemska, 20. i 21. svib., marveni 27. listop. Martinska ves desna, 19. ožuj. i 12. stud. Maruševac, 13. svib., u ponedjeljak poslije sv. Čisla, 17. srpnja. Medak, tjedni utorkom. Medurić, na rimo-kat. Spasovo, 6. kol., 14. rujna. Miholjanec, 29. rujna. Miholec, 12. lip., 22. srp., 29. kol. i 29. ruj. Mitrovica, 20., 21. i 22. ožuj., 4., 5. i 6. svib., 31. srp., 1. i 2. kol., 19., 20. i 21. ruj., 29., 30. i 31. list. Tjedni petkom i nedjeljom. Molve, 24. velj. i 25. stud. Tjedni utorkom. Moravče-Bjelovar, u ponedjeljak poslije imena Marije i na dan sv. Roka, ponedjeljak poslije sv. Trojstva. Morović, 13., 14. i 15. kol., 5., 6. i 7. srpnja. Tjedni srijedom. Mrkopalj, 1. svib., 10. kol., nedjelja poslije 8. rujna.

Nart, 13. svib. Našice, 5. i 10. ožuj., 8. i 13. lip., 10. i 15. kol., 25. i 30. stud. Tjedni nedjeljom. (Sajmovi na 10. ožuj., 13. lip., 15. kol. i 30. stud. sa robom.) Nijemci 23. i 24. stud. samo marveni sajam. 25. stud. robeni. Nova Bukovica, 13. kol. Nova Gradiška, 25. ožuj., 21. kol., 1. stud., na pravoslavne Duhove. Tjedni subotom. Nova Kapela, osmu nedjelju po Duh., u rujnu na svetac »Ime Marija«. (Sajmovi robom.) Tjedni petkom. Nova Pazova, 23., 24. i 25. ožuj. Tjedni srijedom. Nova ves Petrijanečka, 6. trav., 21. stud. Novi, 25. sječ., prve nedjelje u mjesecu svibnju i 13. pros. Novi Mikanovci, od 15. do 21. kol. Novi Slankamen, 17., 18. i 19. ožujka, 16. 1. i 8. list. Tjedni subotom. Novi Vinodolski, 20. sječ., prve nedjelje u mjesecu svibnju, 13. pros. Novska, 20. siječnja, 25. ožuj., 15. lip., 18. list. Tjedni ponedjeljkom s marvom. Nuštar, tri dana prije rimo-kat. Duhova i na Duhove, 23., 24. i 25. srp., 2. i 28. ruj., 11. i 12. ožujka.

Ogulin, tjedni srijedom. Okučani, 20. sječ., 8. svib., 13. srp., 8. stud., te na pravosl. Cvijetnicu i Blagovijest s robom. Tjedni petkom. Orahovica, 28. sječ., 2. velj., 28. trav., 3. svib., 16. ruj., 20. i 25. stud. marveni, 21. ruj. robom. Oriovac, 5. stud., 14. nedjelju po Duh. Orubica, 20. srp. (s robom). Osijek, Fabijanski 16. i 17. sječ. Đurđevski 22. i 23. trav. Erazmovski 31. svib. i 1. lip., Ilinjski 18. i 19. srp., Lučinski 16. i 17. list., Katarinski 23. i 24. stud. Mjesečni sajmovi: Svake srijede, svake subote i svake nedjelje, a osim toga svake subote tjedni svinjski sajam u donjem gradu Osijeku. Na mjesečne se sajmove ne dogoni blago. Otočac, tjedni srijedom. Otok, 18. ožuj., 13. i 21. lip. Tjedni subotom. (Obdržavaju se samo robeni sajmovi.) Ozalj, 25. veljače i 21. lipnja.

Pakrac, drugi dan pravoslav. Duhova, 2. sječ., 7. trav., 2. kol., 21. ruj. Tjedni četvrtkom. Pakračka Poljana, 16. lip. Petaki, prvi dan po Jurjevu (25. trav.) i prvi ponedjeljak po Martinju. Peteranec, županija bjelovarsko-križevačka, 30. ožuj., t. j. na dan 7 žalosti Bl. Dj. Marije i 5. srp., u koliko pada u nedjelju, ima se obdržavati slijedeći prvi utorak. Petrijanec, . i 16. svib., ponedjeljak po Petrovu, 6. srp., 7. kol., 4. i 28. rujna. Petrijanečka Nova Ves, 6. trav. i 24. stud. Petrijevci, 12. ožuj. i 9. rujna. Petrinja, na Veliki petak, na petak poslije Tijelova, 10. kol. i 21. pros. Tjedni utorkom. Petrovaradin, 21. velj., 29. lip. i 11. stud. Petrovina, 30. lip. i dan pred Tijelovom. Petrovsko, na Petrovo. Pisarovina, zagrebačka županija, svakoga utorka u mjesecu. Pisarovinska Jamnica, 17. sječ., u utorak po Uskrsu. Pitomača, 10. trav., 15. svib., 15. lip., 20. srp. i dan poslije imena Marijina u rujnu. Tjedni srijedom. Plaški, tjedni utorkom. Plešče, 10. svib. i 1. kol. Pleternica, 6. pros., a 25. srp. sa robom. Tjedni srijedom. Podgorač, 11. i 16. svib., 6. i 11. stud., 16. svib. i 11. stud. (robeni sajmovi). Podgori, na ime Marijino. Podravska Moslavina, tri dana prije mladog Uskrsa, tri dana prije Male Gospe. Na ove dane obdržavaju se marveni sajmovi, a s robom na mladi Uskrs i Malu Gospu. Podravske Sesvete, 24. lip. i 2. stud. Podravski Novigrad, 14. velj., 19. ožuj., 15. srp., 12. kol., 4. pros. Mjesečni svakoga prvoga petka u mjesecu. Tjedni svakoga petka. Podsused, 25. srp., 11. ruj. Tjedni ponedjeljkom. Podvinj, 25. ožuj. i 10. lip. (Robeni sajmovi.) Podvrh (kod Kapele sv. križa u Otruševcu), ponedjeljak pred pokladnim utorkom, na Grgurovo, na dan po Spasovu, u četvrtak po Duhovima, na dan sv. Krstitelja, četvrtak po sv. Bartolu i u četvrtak po sv. Jakovu i u četvrtak po Imenu Marije. Pokupsko, 10. svib., 15. i 30. lip., u ponedjeljak po sv. Jakovu, 10. i 29. rujna. Poljana, 16. lipnja. Popovača, godišnji 21. lip., 24. kol., 13. list. Tjedni subotom s marvom. Požega, godišnji 10. sječ. s marvom, a 17. sječ. s robom, 8 dana pred rkt. Cvijetnicom s marvom, a na Cvijetnicu s robom, 8 dana pred rkt. Duhove s marvom, a na Duhove s robom, 8. list. s marvom, a na 15. list. s robom. Tjedni četvrtkom. Pregrada, 22. velj., 12. ožuj., 18. trav., 8. svib., 12. lip., 31. srp., 28. kol. Prelog, županija Varaždin, prvog utorka u mjesecu. Prezid, godišnji 29. trav., 15. lip. i ponedjeljak po sv. Krunici. Prilišče donje, god. u četvrtak po Uskrsu i 6. studenoga. Prišlin, 13., 24. i 30. lip., 5. srpnja.

Rača, 25. trav., 30. lip., 20. srp., 15. i 16. kol., 8. i 9. rujna. Rajevoselo, 19. i 20. srp., 30. stud. Raić donji, 19. kol. s robom. Raić gornji, 29. lip. i 21. pros. Rakovica, ponedjeljkom. Rasinja, godišnji 24. velj., 21. lip., 16. ruj. i 4. pros. Raven, 15. svib., 24. kol. Rtić kraj Lukovdola (kot. Vrbovsko), godišnji u drugu nedjelju poslije Miholja (29. rujna). Ravnagora, godšinji 24. kol. i 15. list. Ruma, godišnji 12., 13. i 14. velj., na pravosl. Cvijetnicu, na pravosl. Spasov dan, na pravosl. Petrov dan, 10., 11. i 12. list., 19., 20. i 21. stud. Tjedni subotom.

Samarica, 4. svib. Samobor, godišnji 14. velj., 19. ožuj., na veliki petak, 22. svib., 28. srp., 10. kol., 21. pros. Tjedni subotom. Selce, godišnji 18. list. i 2. stud. Semeljci, 4., 5. i 6. rujna (8. rujna s robom). Sesvete Požeške, 1. stud. s robom. Sesvete (kot. Zagreb), godišnji na Urbanovo, na Mariju Magdalenu i Dušni dan. Severin, godišnji na pravosl. Petrovo i

slijedeći dan, 22. ruj. po Matejevu, te svake subote. Sikirevci, 16. i 19. ožuj. Tjedni četvrtkom. Sisak, godišnji 3. svib., na Spasovo, 14. ruj., 19. stud. Tjedni četvrtkom. Skrad, 13. lipnja. Slatina, godišnji 18. ožuj., 9. srp., 31. kol., 16. pros. s marvom, a 19. ožuj., 12. srp., 1. ruj. i 19. pros. s robom. Tjedni petkom. Slatinski Drenovac, 7. srp. i 11. ruj. Slunj, tjedni četvrtkom. Sokolovac, godišnji 15. svib., na sv. Sofiju, 13. srp., dan poslije pravosl. Petra i Pavla, 25. kol., 22. ruj., dan poslije pravosl. Male Gospe. Tjedni utorkom. Soljani, 27. ruj. (samo robeni). Sopje, 15. lipnja. Sotin, godišnji u subotu i nedjelju po rkt. Spasovu, 17. i 18. list. Sošice, godišnji 8. trav., 7. svib., 16. lip. i 13. srp., mjesečni svake prve subote u mjesecu. Srb, tjedni petkom. Srijemski Karlovci, godišnji 2., 3. i 4. rujna, 2., 3. i 4. pros. Tjedni subotom. Stara Gradiška, godišnji 16. kol., 29. ruj. Tjedni četvrtkom. Stara Ploščica, 26. srpnja. Stari Jankovci, godišnji 13. i 14. kol. Stari Mikanovci, 1. trav. Stari Slankamen, godišnji 26., 28. i 29. lipnja. Stari Topolj, 30. lipnja. Stenjevec, godišnji 26. ožuj., 18. lip. i 16. kol. Stipernica, u četvrtak po Josipovu, u četvrtak po Miholju, u četvrtak po Svim Svetima. Stupnik, godišnji 17. svibnja. Suhopolje, godišnji 15. i 16. svib., 5., 6., 7. i 8. lip., 25., 26., 27. i 28. list., 24. i 25. stud. Tjedni subotom. (16. svib., 8. lip., 28. list. i 25. stud. s robom.) Sunja, godišnji 19. ožuj., nedjelja pred Ivanjem u srpnju, 22. srp., 29. ruj. tjedni petkom. Sv. Helena Koruška, godišnji 3. velj., 21. ožuj., 1. i 22. svib., 5. lip., 26. srp., 10. kol., 25. ruj., 25. stud. Sv. Jana, 27. srp. Sveta Jelena Dramalj, na nedjelju iza 22. svib. Sveta Marija Magdalena, utorak po Uskrsu, utorak po Duhovima, 25. srp., 17. kol., 10. rujna: Sveti Ivan Zelina, 26. ožuj., na Veliki četvrtak, dan po Spasovu, dan po Tijelovu, 25. lip., 27. srp., 14. kol., 7. ruj. i 30. stud. Tjedni subotom. Sv. Ivan Žabno, 1. ožuj., 15. trav., 16. svib., 6. srp., 23. ruj., 11 list. 22. stud., povremena izložba stoke. Sv. Kuzma, 27. rujna, tjedni petkom. Sv. Petar Orehovec, 11. svib. i 30. lip. Svibovec, 19. kol. Svilaj, na ime Marije s robom, a tri dana pred tim s marvom, 17. srpnja.

Šamac, 21. lip. marveni, 29. lip. robeni, 3. pros. Šandrovac, 2. srp., i 8. pros. Šid, 10., 11. i 12. velj., 17., 18. i 19. ožuj., 30. i 31. list., 1. stud., 10., 11., 12. i 13. pros. Tjedni svake subote rogatim blagom i konjima. Šimunovci, 5., 6. i 7. trav., 6., 7. i 8. stud. Mjesečni svakog 1. utorka. Široko polje, 28. stud., 12. ožuj. Šišljavić, u srijedu pred Josipovim, 14. lip., 7. kol., 6. list. Špišić Bukovica, 10. svib., 30. rujna. Štefanje, 21. kol., 19. stud., na dan poslije 7 žalosti bl. dj. Marije i na ponedjeljak poslije 15. lipnja. Štitar, 18. ruj. marveni, a 21. ruj. robeni. Štivica, 22. srp. i 6. sječ. (na sv. tri kralja).

Tomašica, 13. lip., na Žalosni petak. Taborište, 29. lip. Topolovac, 21. sječ., ponedjeljak po Cvijetnici, 24. lip., 18. list. Topusko, tjedni utorkom. Tovarnik, 22., 23. i 24. kol. Trgovišće, Cvjetni petak, 4. svib., 28. lip., 26. srp., 21. kol., na dan po imenu Marije, 4. list. Tjedni ponedjeljkom. Tribalj, 2. srp. Trnovitica, 21. srpnja. Trojstvo, na dan po rkt. sv. Trojici, 21. kol. i 15. list. Tuhelj, 28. ožuj., u ponedjeljak poslije druge nedjelje po Uskrsu, 16. kol., na dan sv. Roka, 16. list., na dan po Terezijinom.

Udbine, u subotu pred god. sv. Čisla, tjedni ponedjeljkom s marvom. Uljanik, 8. srp., 29. ruj., tjedni ponedjeljkom za svaku vrst marve.

Vališselo, vidi: Cetingrad. Valpovo, 21. velj., 5. svib., 7. lip., 21. kol., 5. pros. marvinski, a 24. velj., 24. lip., 24. kol. i 8. pros. s robom. Tjedni nedjeljom. Varaždin, ponedjeljak po glušnoj nedjelji, Đurđevski na Bernardovo 20. svib., na Jakopovo 25. srp., na Ljudevita kralja 25. kol., na Tomu vilanskog 18. ruj., na Franju Borgia 10. list, na Mirkovo 5. stud. i na Tomaševo 21. pros. Tjedni četvrtkom. Varaždinske Toplice, ponedjeljak prije svetog Matije u velj., ponedjeljak iza Josipova, u ožuj., ponedjeljak iza sv. Filipa i Jakova u svib., ponedjeljak iza sv. Ivana Nepomuka u svib., ponedjeljak iza Tijelova, ponedjeljak iza Martina u stud., ponedjeljak iza sv. Filipa i Jakova u svib., ponedjeljak iza sv. Cirila i Metoda. Tjedni subotom. Velika, 24. travnja. Velika Gorica, 4. sječ., ponedjeljak po Svijećnici, uto-

rak prije Josipova, 1. svib., ponedjeljak po Tijelovu, 21. srp., 10. kol., ponedjeljak pred malom Mašom (Gospom), 21. rujna, 15. list., 5. stud. i 14. pros. Tjedni četvrtkom. Velika Kopanica, 29. ruj. i četvrtak pred Trojstvom. Velika Pisanica, 26. ožuj., 10. lip., 27. ruj. Veliki Bastaji, 8. svib., 19. list., marveni svaki utorak. Veliki Grđevac, 9. svib., 24. srpnja. Tjedni s marvinskim prometom petkom. Veliki Poganac, 7. svib., 28. rujna. Veliki Zdenci, 15. velj., 15. svib., 10. kol., 15. stud. Tjedni srijedom (svinjski sajam). Veliko Trgovište, u utorak pred fašnikom, utorak pred Cvjetnom nedjeljom, na srijedu po Uskrsu, na utorak pred Duhovima, na dan sv. Ilije, t. j. 20. srp., na sv. Porciunkule, t. j. 2. kol. Svakog ponedjeljka. Vera, žup. srijem., dva dana prije pravosl. Duhova. Vidovec, 10. lip., 1. ruj. Viduševac, treće nedjelje po Uskrsu i andeoska nedjelja. Viljevo, virovitička županija, 17. srp. i 28. list. Vinica, u prvi ponedjeljak iza proljetnih kvatra, ponedjeljak po Markovu, prvi četvrtak po Tijelovu, prvi ponedjeljak po Kraljevu, prvi ponedjeljak po jesenskim kvatrima, 6. pros., izim ako je nedjelja, onda slijedeći dan. Vinkovci, 30. i 31. siječ., 13., 14., 15. i 16. svib., 3., 4., 5. i 6. kol., 29. list. Tjedni nedjeljom i četvrtkom. Virje, 20. siječ., 4. trav., 1. svib., 21. lip., 21. srp., 18. kol., 21. ruj., 11. stud. Tjedni subotom. Virovitica, 2., 3 i 4. siječ., na veliki petak, 27., 28. i 29. trav., 29., 30. i 31. srp., 17., 18. i 19. ruj. i 21. pros. s marvom, a 5. siječ., na Veliki petak, 1. svib., 2. kol., 21. ruj. i 21. stud. Tjedni nedjeljom i četvrtkom. Vivodina, 1. svib. i 11. kol. Vočin, 25. ožuj., 20. srp., 4. list. Vođinci srijemski, 1. svib., 4. list. Vojakovac, 31. svib., 27. list. Vojnić, tjedni četvrtkom. Vrbanja, u petak pred ime Marijino marveni, a na ime Marijino robeni vašar. Vrbica, 2. srpnja s robom. Vrbovec, 30. siječ, 19. ožuj., 25. trav., 4. svib., 15. lip., 5. kol., 21. ruj., 15. list., 3. stud. Tjedni utorkom. Vrbovsko, 2. kol., 11. stud. Vrginmost, 7. svib., 5. kol., prvog četvrtka po pravosl. sv. Jurju i četvrtak po pravosl. sv. Iliji. Tjedni četvrtkom. Vrpolje, 11. i 14. velj., 24. lip. (14. velj. samo s robom, a 24. lip. s robom i marvom). Vugrovec, 25. srp., ponedjeljak po Miholju. Vukovar, 1. ožuj., 29. i 30. trav., 1. svib., 22., 23. i 24. lip., 13. i 14. ruj., 13., 14. i 15. stud. Tjedni nedjeljom i četvrtkom. Vukovje, 28. lip., 30. srp., na pravosl. uskrsni utorak. Zabok, 23. velj., 21. svib., 6. kol., 25. stud. Začretje, na 17. siječ., ponedjeljak po bijeloj srijedi, 3. svib., dan pred Spasovom, srijeda pred Tijelovom, 24. kol., Bartolovo, 15. ruj., po Lukovu slijedeću srijedu, tjedni srijedom. Zagon, 17. siječ. i 13. lipnja. Zagorska sela, u treći ponedjeljak po bijeloj nedjelji, na kvaterni petak ljetnih kvatra, dan po sv. Kati (ako padne u subotu, onda se obdržaje u ponedjeljak). Kvaterni petak proljetnih kvatra, drugi dan po sv. Stjepanu kralju i 30. rujna te svake subote u tjednu i to od 1. listopada do 31. siječ. Zagreb, Cvijetni u četvrtak prije Cvijetnice, Markovski 26. trav., Margaretski 13. srp., Kraljevski 21. kol., Šimunski 28. list., Nikolinski 9. prosinca. Tjedni svake srijede. (Među tjedne sajmove ubrajaju se uobičajeni sajmovi na Veliki četvrtak i na Tominje. Cvijetni traje jedan dan, Markovski tri dana, Kraljevski osam dana, Šimunski tri dana i Nikolinski jedan dan.) Zaprešić, tjedni utorkom poslije 1. i 15. u mjesecu. Zemun, 11., 12. i 13. svib., 13., 14. i 15. kol., 25., 26. i 27. runa. Tjedni srijedom i petkom. Zlatar, 21. siječ., četvrtak po Uskrsu, 21. lip., 11. kol., 15. list. i 5. pros. Tjedni i mjesečni svaki prvi utorak.

Županja, 1. velj., 26. kol. marveni, a 29. kol. robeni.

U Međumurju:

Cirkovljani, 1. do 10. kol.

Čakovac, 3. velj., na cvjetni ponedjeljak, 30. lip., 2. kol., 13. list., 25. stud. Svake srijede živahna trgovina svinjama. Svake prve srijede u mjesecu svakovrsnom robom.

Dekanovec, 19. ožuj., u nedjelju po Ant. Pad. i na Sesvete. Draškovac, 28. trav. i 11. stud. Dubrava, 19. ožuj., 16. svib., 13. srp., 8. pros., a u nedjelju po 13. srpnju proštenje. Tjedni četvrtkom.

Kotoriba, 9. ožuj., 27. lip., 30. ruj., 30. stud. marveni sajam, na cvjetni petak i nedjelju po naš. sv. Križa i uzv. sv. Križa proštenje.

Legrad, 12. ožuj., utorak pred Uskrs, na sv. Trojstvo, 24. kol., 2. stud., 13. pros., utorkom marveni sajam.

Macinec, prošć. 1. i 15. ožuj., 2. nedjelju po Margaretinju. Mihaljevac pri Štrigovi, cvjetni petak, na dan sv. Stjepana kralja i Katalene prošć.

Nedelišće, 10. ožuj., 15. lip., ponedjeljak po anđeoskoj nedjelji i 13. pros., 15. trav., 12. kol., 15. list., 11. stud.

Podturen, na Ime Isusovo, na 7 Žalosti, na Martinje, 8. lip., 27. rujna. Prelog, pokladni utorak, Trojački utorak po Jakovu, Utorak po sv. Luki, tjedni utorkom sa svinjama.

Racka Kaniža, na bijelu srijedu, 16. svib., 24. lip., 10. kol., na svaki drugi dan sajma proščenje.

Selnica pri Sv. Martinu, prošć. 18. pros., 25. ožuj., na Markovo, na dan Sv. Ane, na Malu Mašu. Središće Mursko, 1. svib., 25. lip., 20. kol., 26. list. Štrigova, na Josipovo, na Magdalenje, na Jerol., na Barbaru. Sveta Jelena kod Čakovca, 22. svib., 22. rujna. Sveti Juraj na brijegu, na Troj. ponedjeljak, nedjelju po Maloj Maši. Sv. Križ, 3. svib. i 14. rujna. Sv. Margareta pri Sv. Martinu, u nedjelju po Flor. i Marg. prošć. Sv. Marija, na Veliku Mašu. Sv. Martin, na Martinje, na Vel. i Malu gospodu proščenje. Sveti Rok pri Čakovcu, na Rokovo, na Miholje.

Vidovec, 25. lipnja. Vidovec Dol., 25. svib., 15. lipnja.

U Dalmaciji:

Benkovac, 13. lip., 6. srp., 8. ruj., 13. list. Bribir, 29. rujna.

Cavtat, 5. kolovoza.

Drniš, 13. lip., 27. kol., 20. ruj. i 21. stud. Dubrovnik, 3. velj., (sv. Vlaho).

Ercegnovi, srijedom i subotom.

Knin, 13. lip., 2. kol., 13. list. i svake subote. Kotor, utorkom, četvrtkom i subotom.

Metkovići, 20. srpnja.

Novi kod Trogira, 29. lipnja i 16. kolovoza.

Obrovac, 19. ožuj., Duhovi, 8. ruj., 4. do 6. listopada. Omiš, 15. i 16. svib., 1. i 2. kol. Opuzen, 3. kolovoza.

Plavno, 5. svib. i na Tijelovo.

Rab, 25. do 27. srp., na dan sv. Krištofora, pokrovitelja otoka i grada.

Sinj, 2. kol., 15. kol. i dvaput na tjedan. Skradin, 8. i 30. ruj. i 4. pros. Solin, 7. rujna. Split, ponedjeljkom i četvrtkom.

Šibenik, 25. srpnja.

Trogir, 4. svib., na Spasovo, na Duhove, 13. lip., na Tijelovo i 14. stud.

Vrlika, svake nedjelje.

Zaostrog, 2. i 15. kolovoza.

Žernovica kod Splita, 20. siječ., 3. velj., 13. lip., 16. kol. i 14. pros.

U Prekomurju:

Belatinec, uskrsni ponedjeljak, 24. velj., 25. trav., 27. stud., 7. dan po razd. apoštola. Bogojino, petak po zastupl., ponedjeljak po and. nedjelji.

Čankova (Kaltenbrunn), 19. ožuj., 12. stud.

Čerenčovec, 3. svibnja, 14. rujna.

Dubrovnik, trojački ponedjeljak i Jakobovo. Deklesni, 20. kolovoza.

Kaniža u Ugarskoj, 31. siječ., 17. trav., 5. lip., 14. kol., 9. list., 9. pros.

Lendava, četvrtak pred Božić, na dan Viktora, veliki četvrtak i veliki petak, 14. rujna. 18. list., 24. siječ., na četvrtak i srijedu Jošta.

Rakičan, 26. ožuj., na trojački utorak, 2. srp., 16. kol.

Sobota, 8. dan pred fašnikom, 2. trav., na veliki ponedjeljak, 24. srp., 25. kol., 6. pros.

Tišina, drugi dan po Maloj Gospi, na Matejevo. Toth Szent Martin, 13. lipnja, 11. studenoga.

U Bosni i Hercegovini.

Banjaluka, pred pravosl. Duhove do subote. Bos. Kostajnica, 20.—22. rujna. Bos. Novi, 10.—12. srpnja. Bos. Gradiška, 20.—21. rujna. Bos. Šamac, 29. lipnja. Bos. Petrovac, 27. kol. do 1. rujna. Brezovopolje, 23.—25. lipnja. Bugojno, 30. list. do 2. stud.

Cazin, 5.—7. svibnja.

Derventa, 27.—29. kolovoza.

Fojnica, na Duhove kroz tri dana.

Gornji Vakuf, 11.—13. svibnja. Grbavica, 24. lip., 20. srp., 4. list. Gradac (Dubočica), 26. srpnja. Grahova (Pečenci), 18. kol. Glamoč, 11.—25. rujna.

Jajce, 11.—13. listopada.

Kiseljak, na Ilijin dan.

Livno, 29. lip. do 4. srp. i 1.—3. stud. Ljubuški, 29. rujna do 1. list.

Mostar, 22.—24 travnja, 16.—18. kolovoza.

Obudovac, 6., 10. i 17. trav., 11. srp., 1. i 27. kol., 29. rujna. Orašje, 15. kolovoza.

Prijedor, 1.—5. kolovoza.

Ravno, 24. lipnja. Raškopolje, 24. lipnja.

Sanski Most, 18.—21. kol. Srebrenica, 20.—22. rujna, 30. list. Sutjeska, 24. lip.

Ščit na Rami, 15. kol. i 8. rujna. Šeher Novi, 8.—10. rujna, nedjeljom tjedni sajam.

Travnik, 6.—8. svib., Nikoljdan, 29. rujna broz tri dana. Trebinje, 8. rujna. Tolisa, na Duhove 3 dana u Dolnjoj Mahali, na Veliku Gospu u Orašju, na Malu Gospu 8. rujna, te 31. list. i 1. stud. u Dol. Mahali. Svaki četvrtak tjedni sajam u Orašju. Tručenica, 16. kol. Turić. 13. lipnja.

Varcar-Vakuf, 8.—10. rujna. Velameda, 29. lipnja.

Zvornik, 2.—6. kol. Zenica, 15. i 16. svibnja.

Žepče, 15.—17. kol. Županjac, 11. srp., 27. kol. i 11 listopada.

U kolu.

Gudi gudalo!
Gusle moje posvirajte malo!
A ti, diko, hajde amo,
hajd da malo poigramo!

Sitno cvile gusle tanke,
cvile gusle javorove,
igra kolo, dere nove
cipelice i opanke.
Lijepa Mara poskakuje,
kraj nje Ivo podcikuje:

»Gudi gudalo!
Gusle moje, posvirajte malo!
A Ti, Maro, hajde amo,
da lagano poigramo!«

Spjevao *Stevan*